

Bohemia

2013. ÁPRILIS–2014. MÁRCIUS
98 CZK • 3 EUR • 980 HUF

„ÉVKÖNYV”
„ROČENKA”

XXI. ÉVF. 1–4. SZÁM
www.bohemiabk.hu

Bohemia. Egy ország neve, Csehországé. És egy társaságé, a cseh kultúra magyarországi barátainak egyesületéé. Baráti körünk 1993 nyarán alakult. Célunk, hogy – miként a hidacska Přibislavban a Sázaván vagy az Erzsébet-híd a Dunán – összekössünk két partot, s hogy a magunk szerény eszközeivel átjárhatóvá tegyük a távolságot két nép, két kultúra, Prága és Budapest között. Ha csatlakozni kívánsz hozzánk, minden szerdán délután örömmel várunk törzshelyünkön, a Bem sörözőben (H-1027 Budapest, Bem rkp. 49.).

Bohemia. To je jméno jedné země, Čech. A také jméno jedné společnosti spolku maďarských přátel české kultury. Náš přátelský kruh vznikl v létě 1993. Naším cílem je spojit dva břehy, tak jako dva břehy spojují mosty: mosteček v Přibislavi nad Sázavou nebo Alžbetin most nad Dunajem. Svými skromnými prostředky bychom chtěli zkrátit vzdálenost mezi dvěma národy, dvěma kulturami, mezi Prahou a Budapeští. Jestliže se chcete k nám připojit, s radostí Vás uvítáme každou středu odpoledne na našem stálém místě v Bemově pivnici (H-1027 Budapest, Bem rkp. 49.).

Szülinapi Kavalkád
20 éves
a Bohemia Barát Kör

Csортán Ferenc:
Barangolás
a Jagellók nyomában

Lektorok és tanárok.
A budapesti
cseh lektorátus
múltja és kilátásai

Božena Němcová
emléktábla-avatása
Miskolcon

In memoriam
Búcsú Fojtík Ágítól

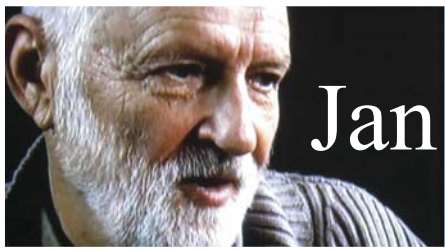
G. Kovács László:
Jan Švankmajer

MELLÉKLETEK:

Cseh múzeum
Zachár Ottó:
Morvaország első térképe

Dobozy Borbála:
Georg Anton Benda

Jan Švankmajer

alkotásaiból
2012/2013, Prága, Kőharang Ház

Svejk-idézet az új Hašek-emlékművön

11. oldal

Jan Švankmajer alkotásaiból	2
Közérdekű címek, telefonszámok	4
Bohemia tagtoborzó	5
Impresszum	5
Tagnévsor 2013-ban	6
Köszönet	6
Egyesületi hírek 2013–2014 (Molnár Éva)	8
Látogatóban „Mucha és társainál” (Katona Lucia)	10
Jaroslav Hašek tízezer éve (Polgár László)	11
Szülinapi Kavalkád:	
20 éves a Bohemia Barát Kör (Molnár Éva)	12
Statistika a Bohemia BK 20 évéről, 1993–2013 (Molnár Éva)	14
Némelyik magyar nem tehet arról, hogy magyar! (Polgár László)	15
Hírek Csehországból, 2013. január 1–december 31. (Molnár Éva)	16
Bohuslav Sobotka új kormányfő	24
Csehország eredményei a 2014. évi téli olimpián Szocsiban	24
Sporthírek Csehországból, 2013 (Molnár Éva)	25
Cseh kisváros: Most / Brűx / Pons (Zachár Ottó)	26
Cseh kulturális évfordulók 2014-ben (G. Kovács László)	28
A Budapesti Cseh Centrum 2013/2014. évi programjaiból	32
Mese a budapesti Hrabal Asztaltársaságról... (Polgár László)	34
A nagy talány: Alois Senefelder (Vetula Eszter)	35
A Prágai Magyar Intézet 2013/2014. évi programjaiból	36
Bibliográfia (Bakos István, Molnár Éva)	38
Receptek (Molnár Éva)	39
Prágai levél: Gasztronómiai Múzeum (Martina Fialková, fordítás: Molnár Éva)	40
Elképzelés versus valóság Dobruškáról (Vetula Eszter)	42
Ki volt Riedl Szende? (Zachár Ottó)	43
Barangolás a Jagellók nyomában (Csortán Ferenc)	44
Lektorok és tanárok. A budapesti cseh lektorátus múltja és kilátásai (interjú Heé Veronikával)	46
Božena Němcová emléktábla-avatása Miskolcon	49
Gótikus út a Bohemiával (Heiner Lajos)	50
In memoriam: Búcsú Fojtík Ágítól (Aněžka Šimková, Jindřich Štreit, fordítás: G. Kovács László)	52
In memoriam: Bächer Iván, Bán Ica, Vida Berci (Molnár Éva)	54
Bächer Iván főz (búcsú) (Polgár László)	55
Rólunk és barátainkról a világban	56
A szerkesztőség postaládájából	58
Jan Švankmajer (G. Kovács László)	62
Jan Švankmajer alkotásaiból	63

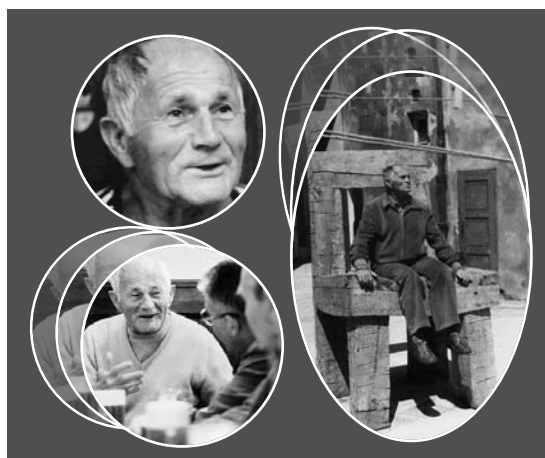
MELLÉKLETEK:

Cseh múzeum: Morvaország első térképe (Zachár Ottó)
Georg Anton Benda (Dobozy Borbála)

Z tvorby Jana Švankmajera	2
Důležité adresy, telefonní čísla	4
Jak vstoupit do Bohemie	5
Impressum	5
Seznam členů Bohemie v r. 2013	6
Poděkování	6
Z programů spolku Bohemia v r. 2013–2014 (Eva Molnárová)	8
Návštěva u „Muchy a jeho společníků” (Lucia Katona)	10
Deset tisíc let Jaroslava Haška (László Polgár)	11
Jubilejní Kavalkáda Bohemia – Přátelský kruh Bohemia oslavil 20. narozeniny (Eva Molnárová)	12
Statistika o Spolku Bohemia, 1993–2013 (Eva Molnárová)	14
Někteří Maďari nejsou s to, že jsou Maďari! (László Polgár)	15
Zprávy z Čech od 1. ledna do 31. prosince 2013 (Eva Molnárová)	16
Nový premiér: Bohuslav Sobotka	24
Česká republika na zimní olympiádě v Soči, 2014	24
Sportovní zprávy z Čech v r. 2013 (Eva Molnárová)	25
České městečko: Most / Brűx / Pons (Ottó Zachár)	26
Významná česká výročí do r. 2014 (László G. Kovács)	28
Z programů Českého centra v Budapešti v r. 2013/2014	32
O Hrabalově stolní společnosti (László Polgár)	34
Alois Senefelder (Eszter Vetula)	35
Z programů Maďarského institutu v Praze v r. 2013/2014	36
Bibliográfia (István Bakos, Éva Molnárová)	38
Recepty (Éva Molnárová)	39
Dopis z Prahy: Muzeum gastronomie (Martina Fialková, překlad: Eva Molnárová)	40
Představa versus skutečnost o Dobrušce (Eszter Vetula)	42
Kdo byl Szende Riedl? (Ottó Zachár)	43
Po stopách Jagelonců v Baltice (Ferenc Csorján)	44
Lektoři a učitelé. Minulost a výhledy lektorátu v Budapešti (interview s Veronikou Heé)	46
Pamětní deska pro Boženu Němcovou v Miškovce	49
Gotická cesta se spolkem Bohemia (Heiner Lajos)	50
In memoriam: Rozloučení s Agneší Fojtíkovou (Aněžka Šimková, Jindřich Štreit, překlad: László G. Kovács)	52
In memoriam: Iván Bächer, Ica Bán, Berci Vida (Éva Molnárová)	54
Iván Bächer vaří (rozloučení) (László Polgár)	55
O nás a našich přátelích ve světě	56
Z poštovní schránky redakce	58
Jan Švankmajer (László G. Kovács)	62
Z tvorby Jana Švankmajera	63

PŘÍLOHY:

České muzeum: První mapa o Moravě (Ottó Zachár)
Georg Anton Benda (Borbála Dobozy)

Hrabal '100

str. 34.

Közérdekű címek, telefonszámok

A CSEH KÖZTÁRSASÁGBAN:

Magyar Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Pető Tibor
Pod hradbami 17, 160 00 Praha 6
tel.: +420-233-324-454
fax: +420-233-322-104
e-mail: mission.prg@kum.gov.hu
http://www.mfa.gov.hu/emb/prague

Prágai Magyar Intézet (Kulturális Központ)

igazgató: Kiss Szemán Róbert
Rytířská 25-27, 110 00 Praha 1
tel.: +420-224-222-424
fax: +420-224-213-746
e-mail: info@hunginst.cz
www.magyarintezet.hu/praga

CSEHORSZÁGI MAGYAR SZERVEZETEK:

Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (CSMMSZ) Svaz Maďarů žijících v českých zemích

elnök: Rákóczi Anna
titkár: Farkas Éva
K Botiči 2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-271-746-932
tel./fax: +420-271-746-913
e-mail: csmmsz@volny.cz
csmmsz-praha@csmmsz.org
www.csmmsz.org

CSMMSZ

Prágai Alapszervezete
elnök: Mátis Károly
K Botiči 2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-602-102-345
tel./fax: +420-271-746-913
e-mail: csmmsz-
praha@csmmsz.org

CSMMSZ

Brünni Alapszervezete
elnök: Fazekas Mónika
Radnická 8, 602 00 Brno
mobil: +420-602-742-931
tel./fax: +420-541-241-062
e-mail: csmmsz-brno@csmmsz.org
www.mkic.cz

Magyar Kulturális és Információs Centrum, Brno

Nyitva: hétfő: 16–18, szerda:
15–17 óra között
Radnická 8, 602 00 Brno
tel.: +420-541-241-062
e-mail: info@mkic.cz
www.mkic.cz

CSMMSZ

Lovosicei Alapszervezete
elnök: Pospíšilová Iveta
Školní 6, 410 02 Lovosice
tel.: +420-773-291-149
e-mail: csmmsz-
lovosice@csmmsz.org

CSMMSZ

Ostravai Alapszervezete
elnök: Rákóczi Anna
ul. 28. října 15,
702 00 Moravská Ostrava
tel.: +420-555-130-970
fax: +420-555-130-975
e-mail: csmmsz-
ostrava@csmmsz.org
www.madari-ostrava.cz

CSMMSZ

Plzeňi Alapszervezete
elnök: Kuczman Miklós
ul. J. J. Ryby 3, 323 22 Plzeň
mobil.: +420-607-684-100

CSMMSZ

Teplicei Alapszervezete
elnök: Kulina Ferenc
Bohosudovská 1606/18,
415 02 Teplice
tel.: +420-605-953-600
e-mail: csmmsz-
teplice@csmmsz.org

Rákóczi Alapítvány – A Csehországi Magyarok Kultúrájának és Művelődésének Fejlesztéséért

K Botiči 2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-271-746-932
tel./fax: +420-271-746-913
e-mail: csmmsz-
praha@csmmsz.org
www.csmmsz.org

Közép-európai Stúdiomok
Tanszéke – Károly Egyetem
Katedra středoevropských studií
– FF Univerzity Karlovy
Celetná 20, 116 36 Praha 1
tel.: +420-224-491-410
e-mail: madarstina-l@ff.cuni.cz
http://kses.ff.cuni.cz

Ady Endre Diákkör (AED) – Prága

tel.: +420-720-659-729
e-mail: elnok@aed.cz
www.aed.cz

Kazinczy Ferenc Diákklub (KAFEDIK) – Brno

Radnická 8, 602 00 Brno
tel.: +420-774-262-587
e-mail: kafedik@kafedik.net
www.kafedik.net

Görgy Artúr Társaság – Prága

elnök: Palágyi István György
Řež 45 Husinec Řež CZ-250 68
tel.: +420-220-940-190
fax: +420-266-172-086
e-mail: pas@ujv.cz
www.smartportal.hu/gat

Csehországi Magyar Orvosok Társulata

elnök: MUDr. Dědinová Mária

Mattioliho 3274/3, 106 00 Praha 10
Tel.: +420-724-086-566
e-mail: maria.dedinova@seznam.cz

Prágai Református Missziós Gyülekezet

lelkész: Éles György
www.reformata.cz

CSEHORSZÁGI MAGYAR SAJTÓ, RÁDIÓ:

Prágai Tükör

főszerkesztő: Kokes János Zoltán
K Botiči 2, 101 00 Praha 10
tel.: +420-271-746-932
tel./fax: +420-271-746-913
e-mail: csmmsz-praha@csmmsz.org
KokesJanos@seznam.cz
www.csmmsz.org

Brünni Magyar Futár Brněnský maďarský kurýr

(kiadja a CSMMSZ Brünni
Alapszervezete)
Radnická 8, 602 00 Brno
tel./fax: +420-541-241-062
e-mail: info@mkic.cz
www.mkic.cz

A SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁGBAN:

Magyar Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Dr. Balogh Csaba
Nad Lomom 28, 811 02 Bratislava
tel.: +421-259-205-200
fax: +421-254-435-484
e-mail: mission.pzs@kum.hu
www.mfa.gov.hu/emb/bratislava

Magyar Köztársaság Kulturális Intézete, Pozsony

igazgató: Kollai István
Palisády 54, 811 06 Bratislava
tel.: +421-252-442-961
fax: +421-252-442-960
e-mail: bratislava@hunginst.sk
www.magyarintezet.hu/pozsony

Český spolek v Košicích

Regionální organizace Košice
Klub národnostních menšin
Elnök: Dagmar Takácsová
Česká beseda – měsíčník
Főszerkesztő: Helena Mišuková
Hlavná 70, 040 01, Košice
Tel/fax: +421-556-255-217
e-mail: csvk@mail.t-com.sk
www.cske.sk

Hirdetési tarifáink:

1/1 oldal 30.000 Ft + ÁFA
1/2 oldal 20.000 Ft + ÁFA
1/4 oldal 15.000 Ft + ÁFA
1/8 oldal 10.000 Ft + ÁFA

A borítékra elhelyezett hirdetéseknel
+ 20 % felárat számítunk fel.

MAGYARORSZÁGON:

Cseh Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Helena Bambasová
1064 Budapest, Rózsa u. 61.
tel.: +36-1-462-5011
fax: +36-1-351-9189
e-mail: budapest@embassy.mzv.cz
www.mzv.cz/budapest

Cseh Centrum

igazgató: Michal Černý
1064 Budapest, Szegeő u. 4.
tel.: +36-1-462-5066
fax: +36-1-351-9188
e-mail: ccbudapest@czech.cz
http://budapest.czechcentres.cz

Szlovák Köztársaság Nagykövetsége

nagykövet: Rastislav Kácer
(2013 őszétől)
(2009-2013): Péter Weiss
1143 Budapest, Stefánia út 22-24.
tel.: +36-1-460-9010
fax: +36-1-460-9020
e-mail: emb.budapest@mzv.sk

Szlovák Intézet

igazgató: Hushegyi Gábor
(2013 nyarától)
1088 Budapest, Rákóczi út 15.
tel.: +36-1-327-4000
fax: +36-1-327-4008
e-mail: si.budapest@mzv.sk
www.mzv.sk

Prágai Sörlovagrend Kulturális Egyesület

alapító: Kocsis Péter
Český Krumlov,
Nové domovy 335/1
tel.: +36-20-286-2848
+420-728-571-792

MOTTÓ:

„...s léte értelmét sem abban látja, hogy egyiküket a másik ellen segítse, hanem hogy a kető közt állva, tévhiteltől szabadultan, nagyon szerény erővel és eredménnyel egyengesse a rokon szellemek esedékes találkozását s a ma is – annyi baj, gyűlölet és félreértés után – egymás felé tapogató nyúló kezek összefonását...”
Dobossy László

BOHEMIA BARÁTI KÖR

A cseh kultúra magyarországi barátainak egyesülete

www.bohemiabk.hu

Törzshely:

Bem Söröző, H-1027 Budapest, Bem József rkp. 49.
tel.: +36-1-212-5738

Egyesületi órák minden szerdán:

18 és 21 óra között a Bem Sörözőben

Postacím:

Bohemia BK
H-1144 Budapest, Csertő u. 18. III/78.

Vezetőség (ügyvivők):

Zachár Ottó (egyesületi ügyek, utazások)
H-1144 Budapest, Csertő u. 18. III/78.
tel./fax: +36-1-364-8070 (o.)
mobil: +36-30-445-3169
e-mail: zachar.otto@chello.hu

Goldmann Ilona (tagsági ügyek)
H-1096 Budapest, Haller u. 68. IX/87.
tel.: +36-1-215-9413 (o.)
mobil: +36-20-363-9702
e-mail: ilonagoldmann@yahoo.com

Jónás Gábor (könyvelés)
tel.: +36-1-379-1849 (o.)

Molnár Éva (krónika, újság, tagnyilvántartás, hírlevél)
H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.
tel.: +36-1-334-3360 (o.)
mobil: +36-30-627-5409
e-mail: molnarova111@gmail.com

Polgár László (újság, könyvkiadás)
H-1023 Budapest, Bíró Mihály u. 20.
tel./fax: +36-1-505-9824 (mh.)
mobil: +36-70-610-9797
e-mail: polgarlaszlo@digikabel.hu

bohemia@digikabel.hu

Bohemia

PRÁTELSKÝ KRUH BARÁTI KÖR

tagtoborzó

– miért jó, ha belépsz a Bohemia Körbe? –

1. INGYEN JUTHATSZ ÚJSÁGUNK REMEK SZÁMAIHOZ.
2. ELJÖHETSZ VELÜNK CSEHORSZÁGBA KIRÁNDULNI ÉS VÍZITÚRÁZNI.
3. SZERDÁNKÉNT KELLEMEK TÁRSASÁGBAN, VELÜNK SÖRÖZHETSZ.

Tagdíjunk 2014-ben is 2500 Ft,
diákoknak és nyugdíjasoknak 1500 Ft.

Csekkszámunk száma:
K&H BANK 10400205–02001478–00000000
1067 Budapest, Teréz körút 1.
Adószámunk: 18049866-1-41

Ízelítő 2014. évi programjainkból:

- BOHEMIA BATYUBÁL ✓
- KÖZGYŰLÉS ✓
- KELET-CSEHORSZÁGI KIRÁNDULÁS
- GÓTIKUS KÖRÚT ERDÉLYBEN 1.
- VÍZITÚRA AZ OHŘĚN
- GÓTIKUS KÖRÚT ERDÉLYBEN 2.
- STRAKONICEI DUDÁSFESZTIVÁL
- SPANYOL KÖRÚT 2.
- CSEH KARÁCSONY

Bohemia

Časopis pro přátele české kultury v Maďarsku
Vychází s využitím dotace MZV České republiky

Vydávav: Práteleký kruh Bohemia

Odpoventný vydavatel: Ottó Zachár

Redaktoři: Eva Molnárová, László Polgár

Redakční kolegové: László G. Kovács (Budapešť),
Klára Molnárová (Budapešť)

Redakce: H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.
e-mail: molnarova111@gmail.com; polgarlaszlo@digikabel.hu

Příprava pro tisk: Agnes Veres
ISSN 1219-0500

Vytištěno v tiskárně Pannónia s.r.o.

Na obálce: Přibislav, Sázava (kreslil: Edv. Herold)

Bohemia

Folyóirat a cseh kultúra barátainak
Megjelenik a Cseh Köztársaság
Külgyminiszteriumának támogatásával

Kiadja: a Bohemia Baráti Kör

Felelős kiadó: Zachár Ottó

Szerkesztők: Molnár Éva, Polgár László
Munkatársak: G. Kovács László (Budapest),
Molnár Klára (Budapest)

Szerkesztőség: H-1082 Budapest, Leonardo da Vinci u. 4-6. IX/64.
e-mail: molnarova111@gmail.com; polgarlaszlo@digikabel.hu

Tördelés és nyomdai előkészítés: Veres Ágnes
ISSN 1219-0500

Nyomda: Pannónia Nyomda Kft.

A borítón: Přibislav, Sázava (rajzolta: Edv. Herold)

Tagnévsor 2013

Abaffy Györgyné	Fuszek Áron	Kiss-Benedek Béláné	Mohácsy Gabriella
Ábrán Margit, Dr.	Fuszek Máté	Kocsis Zita	Molnár Éva ♥
Ambrus Gyula	Fuszek Péter	Kocsis Zoltán	Molnár József
Ambrus Gyuláné	Fügediné Csóri Ágnes	Kovács Dániel	Molnár Klára
Antal Ildikó Márta	Fülöp Istvánné	Kovács Dénes	Mudrák Gabriella
Aranyosmaróthy Vilmos	Gálos András	Kovács Jánosné	Muszka Erzsébet, Dr.
Aranyosné Tar Júlia	Garamszegi Ágnes	Kovács Sándor	Nademlejnský Daniel
Ari Ilona	Garamszegi László	Kovácsné B. Ágnes	Nagy Gáborné Kati
Bakos István	Gáspár Csaba	Körmenyi Rita	Németh István
Bakos Katalin	Gáspár László	Kővári Emőke	Nyitrai Istvánné
Bárány Gabriella	Gáspár Lászlóné Hajdú Éva	Kuharik László	Oláhné Horváth Irén
Bárd József	Gazsy Csaba	Kun Ferenc ♥	Orvos Tiborné
Bárd Józsefné	Gergely András	Kupai Gáborné	Oswald Lórántné
Bárdos Attila	Gergely Andrásné	Kúti Ferenc, id.	Osztheimer Józsefné
Bárdos Attiláné	Gergics Anna	Kúti Ferenc, ifj.	Pádi Éva
Barna Dániel	Goldmann Jánosné ♥	Láng Péter	Pápay Judit
Bartha Ferenc	Gorka András, Dr.	Lassú Gáborné	Papp Gabriella
Bartha Ferencné	Györiné Bajza Zsuzsa	Lay Ádám	Papp Zsolt
Bartus Miklósné	Gyulai Líviusz	Lay Béláné ♥	Péter Dániel
Benda Istvánné	Gyurkó Györgyné	Lékai Vilma	Péter János
Beregszászi Miklós	Hagymási Gábor	Lengyel Éva	Péter Jánosné
Blaskó Gabriella	Hagymásy András	Lukács János	Piller Ágnes
Boda Mária	Hajdú Ágnes, Dr.	Lukács Máté	Pintér Ágnes
Bodnár Géza	Hajdú József	Lukács Viktória	Pleszel Kristóf
Bolevác Csaba	Hajdú Máté	Lukácsy Katalin	Pleszel Sándor
Bordás Anna	Hajdúné Török Katalin	Lux Ambrus	Polgár László ♥
Botka Zoltánné	Halász Józsefné, Dr.	Lux Balázs, Dr.	Pongrácz Ferenc
Bútor Ágnes	Hangos Istvánné, Dr.	Lux Bálint	Pongráczné Oszvald Szilvia
Bútor Zoltán	Hankóné Břízová Ludmilla ♥	Lux Domonkos	Provaznik Tibor
Černý, Michal	Havasi Béla	Lux Julianna	Rácz Anna
Czifra Józsefné	Heé Veronika, Dr.	Maczák Pál, ifj.	Radnóti Judit
Csárdi László	Hegedús István	Madarász Vladimírné	Radnóti Sándor
Cserepes Iván	Hegedús Istvánné	Madocsay Vilmos	Ratkovics Katalin
Cserepes Ivánné	Heiner Lajos, Dr.	Magyari Zoltánné	Reisz Sophia, Dr.
Csikós Tünde	Heisz Marcell	Majoros Jánosné	Ress Imre
Csikszenthy Júlia	Hernád Rezsóné	Marosi Tamásné	Rosta Ödönné
Csomós Balázs	Hidasi Judit, Dr.	Martyán Lajos	Salamon Károly
Csóri Erzsébet	Hrabéczy Jenő	Mautner Miklós	Salgó József
Csортán Ferenc	Hunyadi Jánosné	Meisel Péter	Salgó Józsefné
Csортán Ferencné	Illés Judit	Menyhárt Ildikó	Sancz Klára Lujza ♥
Csöngé Ferenc	Jankovics Józsefné	Mészáros Ferencné	Sárosi Anikó
Csöngéné Fazekas Mária	Jánoska Péter		
Dettre Erzsébet	Jónás Gábor		
Diseri Dóra	Kadlóné Hajdú Éva		
Divéky Györgyi	Kálmánchelyi Istvánné		
Dobi Miklós	Kálmánchelyi Mária		
Dobi Miklósné	Katócs Erika		
Dobozy Borbála	Katona Lucia, Dr.		
Ercsényi Sándorné	Katona Mercedes		
Égető Jánosné	Katona Valéria		
Erdélyi Katalin	Kecskés László		
Érdiné Karl Erzsébet	Kecskés Lászlóné		
Ertl Oliver	Kékesiné Arany Mária		
Fabók András	Kikindai Barnabás		
Ferenczi Anita	Kikindai Domonkos		
Ferenczi Éva	Kikindai Zoltán, Dr.		
Ferenczy Ingrid	Kiss Csabáné, Dr.		
Forstner Róbert	Kiss Juliánna		

Köszönet

Örömmel tudatjuk,
hogy a 2012. évi SZJA-bevallások 1 százalékából
a NAV 2013 őszén **219 181** forint összegű támogatást
utalt át a Bohemia Baráti Kör számlájára.

Hálásan köszönjük a felajánlásokat
minden kedves barátunknak, pártolónknak!
Az összeget a működési költségek
fedezésére fordítjuk.

*A Bohemia BK
vezetősége*

Sasi Nagy Istvánné, Dr. ♥
 Schallinger Károlyné
 Simén András
 Simonné Csepregi Zsuzsa
 Somod Ágnes
 Soós Klára
 Szabó Attila
 Szabó Emőke, Dr.
 Szabó Gábor
 Szabó Ilona Mária
 Szabó Márk
 Szabó Péter
 Szabon Tamásné
 Szabóné Horváth Márta
 Szabóné Jakab Ida
 Szántó György
 Szántóné Kalics Éva, Dr.
 Szászné Sárosi Margit

Száva Kamilla
 Székely László
 Szelényi Emilné
 Szentgyörgyvölgyi Péter
 Szentgyörgyvölgyi Péterné
 Szenttornyai András
 Szilágyi Henriett
 Szilágyi Zsuzsanna
 Szöllösi Mihályné
 Takács Dorka
 Takács Gábor
 Takács Ildikó
 Takács Ilona
 Takács Margit, Dr.
 Takács Márta
 Tala Péterné
 Talabér Péter
 Tamási Orsolya

Tarcsai Gyuláné
 Técsi Jánosné, Dr.
 Telkes Sándor
 Telkes Sándorné
 Tényi István
 Thaisz Károly
 Thaisz Károlyné
 Tóth Eszter
 Tóth Iván, Dr.
 Tóth József
 Tóthné Juhász Ildikó
 Tőke Anna, Dr.
 Tőke Mária
 Traj Ferenc
 Vadász Gábor
 Vadász Magda
 Varga Ádám
 Varga Katalin

Varga Lórántné Magda
 Vennes Emmy
 Veres Ágnes
 Vetula Eszter
 Vnuk Miloš
 Wehofer Rezső
 Wehofer Rezsóné
 Zachár Ottó ♥
 Zeller Tiborné

Összesen: 261 fő fizetett
 tagdíjat 2013-ban

♥ Az 1993. évi megalakulás
 óta, azaz 20 éve folyamatosan
 tagdíjat fizető Diploma
 Bohemiae-birtokos barátaink

Egyesületi hírek 2013–2014

www.bohemiabk.hu

2013. évi programok

2013. január 30. – Hív Riga, „Észak Párizsa” – vetítéses beszámoló *Molnárová* 2012. évi lettországi önkéntes tartózkodásáról a Bem Sörözőben.

2013. március 8. – *Gyulai Líviusz* grafikusművész barátunk (75. születésnap) kiállítása és ünneplése a pestújhelyi Csokonai Művelődési Központban.

Gyulai Líviusz pestújhelyi kiállításán

2013. március 23. – Télbúcsúztató Kisze túra a *Bagaméri* család szervezésében.

A 2013. évi Kisze-bábu

2013. március 27. – A Bohemia Baráti Kör évi közgyűlése a Bem Sörözőben a 2012/2013. évről.

2013. április 30. – *Csörgő Ági* barátunk festménykiállítása a Ferdinánd Sörházban. Megnyitotta *Cene gál István* festőművész.

2013. május 1. – *Jan Antonín Baťa*, cseh cipőgyáros szobrának avatása

J. A. Baťa cipőkirály szobra Martfűn

Martfűn, a Bohemia BK részvételével. *(Lásd még: 32. oldal!)*

2013. május 1–8. – Tavaszi kirándulás Észak-Csehországba, Bautzenbe, Drezdába. A programban kirándulások (Pravčická brána, Pánská skála, Kamenice völgye), várak, kastélyok (Frýdlant, Benešov nad Ploučnicí, Zákupy, Bezděz, Sychrov), városok (Česká Lípa, Liberec, Děčín, Bautzen, Drezda, Prága) szerepeltek, valamint hajózás az Elbán.

2013. május 7. – Hašek-est *Richard Hašek* részvételével, *Polgár László* és *G. Kovács Laci* barátaink közreműködésével a Cseh Centrumban! *(Lásd még: 32. oldal!)*

2013. május 31. – Kiállítás *Lengyel Éva* barátunk festményeiből a Ferdinánd Sörházban.

2013. június 7. – *Helena Bambasová* nagykövet átadta a húszéves Bohemia Baráti Körnek a Cseh Kulturális Minisztérium Artis Bohemiae Amici díját, azaz bronzplakettjét és elismerő oklevelét, majd ünnepi koncert következett *Dobozy Borbála* csembaló- és *Jaroslav Šonský* cseh–svéd hegedűművész

Az ünnepi Bohemia-koncert után: Molnárová, Jaroslav Šonský, Dobozy Borbála, Zachár Ottó, Michal Černý a Cseh Centrumban

közreműködésével a Cseh Centrumban. *(Lásd még: 32. oldal!)*

2013. június 8. – A Bohemia BK 20. születésnapja! Különleges születésnap

Artis Bohemiae Amici díj oklevele és...

...bronzérme a Bohemiának

Jaroslav Šonský hegedűművész és...

...Dobozy Borbála csembalóművész

BOHEMIA KAVALKÁD a budapesti Dover Házban rekordszámú hazai és külföldi (cseh, szlovák, horvát) vendéggel. *(Lásd még: 12. oldal!)*

2013. június 12. – A zirci Reguly Antal Múzeum és Népművészeti Alkotóház megemlékezése *Bér Júlia* grafikusművész (1911–2012), Zirc első díszpolgára munkásságáról, a Bohemia BK képviselőivel. *(Lásd még: Bohemia, 2012–2013/57–59. oldal!)*

2013. június 22. – A Múzeumok Éjszakáján Prágai házjegyek fotókiállítás nyílt *Zachár Ottó* barátunk képeiből az Erdős Renée Házban.

2013. június 24–július 7. – A Jagellók nyomában... – IV. BALTIKUMI KÖRÚT, melynek célállomásai voltak: Vilnius, Riga, Tallinn fővárosokon kívül: Kaunas, Trakai vára, a Keresztek hegye, Pilsrundale, Bauska, Jöelahtive, Jägala juga, Käsmin, Salaspils, Pärnu, Kur-félsziget, Varsó, Krakkó látogatása szerepelt a programban. *(Lásd még: 44. oldal!)*

2013. július 26–augusztus 23. – A dobriútkai nyári cseh nyelvtanfolyam hárman képviselték Magyarországot a Bohemia BK ajánlásával: *Abaffy Györgyné Vera, Miklós Dániel, Vetula Eszter*. *(Lásd még: 42. oldal!)*

2013. július 27–augusztus 4. – Vízitúra a Moldván Pékától Boršovig. A többi cseh folyón tett túrákat is beszámítva 25-ödször szálltak vízre a bohemiások, illetve a volt amicusok, az „ösvízitúrák” (*Zachár Ottó, Németh Pisti, Wehofer Rezső*) pedig

30-adszor! Gratulálunk a kitaráshoz és a kondícióhoz!

2013. augusztus 18. – *Gyulai Líviusz* barátunk új animációs filmjének első két része Metta Victoria Fuller: Egy komiszkölyök naplójából az M2 műsorán! A Fifi című epizód a legjobb tévésorozat díját kapta meg a 2013. évi Kecskeméti Animációs Filmfesztiválon. Gratulálunk! Interjú: http://mediatanacs.blog.hu/2013/07/02/komiszkolyok_voltam_en_is

2013. augusztus 21–28. – Minicsoportos építészettörténeti séták Prágában a rotundáktól a táncoló házig.

2013. szeptember 14–20. – Gótikus út Észak-Magyarországon, Kelet-Szlovákián át Dél-Lengyelorszáig, ismert városok és felfedezésre érdemes kis falvak gótikus kincsei (templomok, városházák, lakóházak, várak) nyomában a lengyelországi Nowy Sącz-ig. *(Lásd még: 50. oldal!)*

2013. szeptember 26. – Találkozó Budapesten *Stanislav Kázeckýval*, a cseh kormány honfitársi ügyeket felügyelő külön megbízottjával.

2013. október 4. – „Képek és fények” címmel kiállítás *Goldmann Iona* barátunk eddigi festményeiből a Dover Házban.

2013. október 4–5. – Prágai Sörtúra Solymáron I–II. az ott lakó barátaink szervezésében és Hagymásy–Marton–Vétek: Sörmentén Prága 3. című könyvének bemutatója.

2013. október 15. – *Riedl Szende*, az első prágai magyar tanszék tanára

(1831–1873) síremlékének megkoszorúzása a Fiumei úti Sírkertben, halálának 140. évfordulója alkalmából a 160 éve alapított prágai magyar szak kezdeményezésére. A Bohemia BK, a Cseh Centrum, az ELTE Szlavisztikai Intézete, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézete, a prágai Károly Egyetem Közép-európai Tanulmányi Katedrája képviseletében jelen voltak *Zachár Ottó, Molnár Éva, Michal Černý, Oleg Fedoszov, Jiří Zeman, Berkes Tamás*. Beszédet mondott *Zachár Ottó* barátunk. *(Lásd még: 43. oldal!)*

2013. október 16. – BOHEMIA-PÓTKAVALKÁD – az egész évben 20 éves Bohemia BK születési záróbulija a Bem Sörözőben, magánzámokkal, születési köszöntőkkel.

2013. november 5. – Prágai házjegyek című fotókiállítás *Zachár Ottó* barátunk felvételeiből Töketerében (Třebíšov) a kassai cseh napok keretében.

2013. november 24. – 20. Bohemia Szalon *Molnárovánál*.

Goldmannová kiállításán a Dover Házban

2013. december 6. – Emléktábla-avatás *Božena Němcová* cseh író (1820–1862) tiszteletére Miskolcon, a Búza téri vásárcsarnok főbejáratánál *Havasi Béla* barátunk szervezésében, a Bohemia BK támogatásával *Milan Peprník* konzul úr, *Gál Róbert*, a Cseh Centrum referense, *Zachár Ottó, Miloš Vnuk* jelenlétében és *Molnár Éva* barátunk részvételével, aki az írónt mutatta be a megjelenteknek. *(Lásd még: 49. oldal!)*

2013. december 9. – Bohemia-körséta a Magyar Képzőművészeti Egyetemen az *Alfons Mucha* és társai című szecessziós plakátkiállítás alkalmából *Majkó Kati* könyvtárigazgató vezetésével. *(Lásd még: 10. oldal!)*

2013. december 11. – Bohemia karácsony a Bem Sörözőben.

Bravó, ezt jól megúsztuk...

...mi meg kint vagyunk a vízből

A krumlovi nagygát rekonstrukció alatt

2014. évi programokból

2014. január 29. – A Bohemia Baráti Kör 20 éve képekben – vetítés *Zachár Ottó* barátunk fotóiból a Bem Sörözőben.

2014. február 22. – Bohemia batyu- és rongyosbál! Élő zene, tánc, tombola, táncitanítás, kvíz, önkéntes magán-számok a Dover Házban (1075 Budapest, Király utca 9.)

Vnuk Miloš barátunk *Karel Gott Lady Karneválját* éneklé a rongyosbálon

2013. március 26. – Évi közgyűlés: beszámoló a 2013. évről, 2014. évi tervekről és a jövőről a Bem Sörözőben.

2014. április 27–május 4. – Tavasz kirándulás Kelet-Csehországba és Kladszkóba. *Program:* kirándulások (Adršpach, Teplice, Broumovi falak, Ostaš, Babiččino údolí), várak, városok (Slavkov, Svítavy, Česká Třebová, Nové Město nad Metují, Náchod, Police n/Metují, Kladsko/Lengyelország, Hradec Králové, Jaroměř, Kuks, Betlém, Dvůr Králové, Hostinné, Pernštejn, Blansko).

2014. június 4. – A Bohemia BK 21. születésnapja a Bem Sörözőben.

2014. június 28–július 6. – Gótikus út Keletre – Erdélyi körút a gótika legkeletibb pontjáig, Brassóig, a közben útba ejthető látnivalókkal.

2014. július 26–augusztus 3. – Vízitúra az Ohrén. *Program:* július 27-én kirándulás: Cheb, Františkové Lázně, Soos mocsár, júl. 28–aug. 1. vízitúra Mostovtól Klášterec nad

Ohří-ig (91,3 km, 12 gát), augusztus 2-án prágai kirándulás.

2014. augusztus 21–25. – XXI. Nemzetközi Strakonicei Dudásfesztivál – látogatás a magyar dudásokkal. *Program:* délelőtti kirándulások a környéken (Písek, Kestřany, Rábí vára), délutánként fesztivál-program.

2014. szeptember 11–28. – Spanyolországi körút 2. – rómaiak, gótok, mórok, Karel Čapek nyomában. *Program:* Barcelona–Monserat–Zaragoza–Madrid–El Escorial–Segovia–Ávila–Aranjuez–Toledo–Cordoba–Sevilla–Gibraltár–Ronda–Granada/Alhambra–Urcia–Alicante–Valencia–Barcelona–Figueres.

2014. december 17. – Bohemia-karácsony a Bem Sörözőben. (mé)

Fotó: Zachár Ottó, Molnár Éva, Mudrák Gabi

További részletek és fényképek: www.bohemiabk.hu

Látogatóban „Mucha és társai”-nál

2013. december 9-én délelőtt a Bohemia Baráti Körének tagjai – mintegy 30 fő – a Magyar Képzőművészeti Egyetemre látogattak, ahol nagyon szívesen fogadtak bennünket. Először *Blaskóné Majkó Katalin*, a könyvtár vezetője röviden ismertette az intézményt s a magyarországi képzőművészeti oktatás kialakulásának történetét és bemutatta a könyvtár különleges gyűjteményeit. Szavaiból kiderült ugyanis, hogy ők nemcsak könyveket, de metszeteket, műtárgyakat is gyűjtöttek/gyűjtenek, ezekből rendszeresen kiállításokat szerveznek, sőt kiadványokban publikálják kutatásaik eredményeit és a legszebb darabokat. Az információgazdag bevezetés után megnézhattuk a gyűjtemény néhány érdekességét, majd pedig a magas- és mélynyomású, illetve a litog-

ráfiai műhelyben leshettük el, hogyan készülnek a grafikai műalkotások. Ezt követte látogatásunk fénypontja: a könyvtárvezető asszony kalauzolásával megtekintettük a „Mucha és társai” című időszak kiállítását. Csodaszép restaurált szecessziós plakátokat és mintalapokat láttunk a Barcsay-teremben és a szomszédos helyiségben: *Alfons Mucha* és külföldi kortársai műveit, az intézmény saját hajdani hallgatóinak munkáit, a belső teremben pedig a müncheni kötődésű művészek alkotásait csodálhattuk meg. Nagyon élvezetes és érdekes élményben volt részünk – köszönet érte a vendéglátóknak és Molnár Évának, a szervezőnek.

Katona Lucia

Jaroslav Hašek tízezer éve

Történt, hogy Jaroslav Hašek a 2013. év áprilisának végén egyszer csak 130 éves lett, holott szegény a negyvenet is alig élte meg.

Halhatatlanságáról azonban a Švejk és több száz rövidebb írása révén gondoskodott nem túl hosszú, ámde igencsak eseménydús életében. A százharmincadikon azonban *halhatatlanságból* egyszerre örökkévaló lett.

A születésnapjára Lipnice nad Sázavouban szervezett nemzetközi konferencia keretében 2013. április 27-én ugyan is szobrot avattak, méghozzá nem is akármilyet.

A *Hlava XXII* (a „22-es fej”, a „22-es csapdája”) névre keresztelt szoborkompozíció több funkcióval is rendelkezik. A kitűnő író arcának megformálásához unokája állt modellt, és mivel ő amúgy is eléggé hasonlít a nagypapához, valamint a legtöbb Švejk-ábrázoláshoz is, ezért egyszerre három személynek állít rögtön emléket: a híres írónak, az unokának, és a világhírű irodalmi figurának.

Ez a szobor azonban ennél jóval bonyolultabb művészeti alkotás. Különböző felületein ugyanis az Osztrák–Magyar Monarchiának valamennyi hivatalos nyelvén (magyarul is), plusz angolul, arabul, héberül, kínaiul és eszperantóul olvasható egy mondat a Švejk-ből, mégpedig ez:

„Az emberi élet, Óberlajtnant úr, jelentem alássan, olyan komplikált, hogy ahhoz képest egy ember élete csak egy rongy.”

És akkor még messze nem mondtunk el mindent a különleges alkotásról. Van ugyanis egy másik szál is a szobor szimbolikájában: a neves amerikai írónak, Joseph Hellernek is emléket állít, ő éppen ekkortájt lett volna kilencven éves.

No de hogyan kerül a csizma az asztalra? – kérdezné a magyar. Tényleg, hogy kerül ide egy amerikai író? Nos, mi is csak ott tudtuk meg, hogy Heller legsikeresebb könyvének, a 22-es csapdájának folytatásában (Time out, magyarul: Zár-

- Még mindig itt?
- Mi történt veled?
- Én is visszakerültem ide. Mi történt veled?
- Švejk vagyok.
- Tudom. A derék katona?
- Nem tudom, mi az, hogy derék.
- Azt hittem, mostanára én leszek a legidősebb – mondta Yossarian.

óra) több utalás történik a Švejkre, akit Yossarian a szellemi elődjeként idéz fel. És az erre utaló, leginkább egyértelmű párbeszéd is helyet kapott csehül a szobor hátulsó oldalán.

A szöveget a jobb érthetőség kedvéért mi itt tágabb szövegkörnyezetében közöljük:

Yossarian elsietett a Szerelem Alagútja mellett, közepén, a Holtak Szigetén az élhető viaszfigurákkal. Átkelt egy rokokó korlátú, fehér gyaloghídon, és egyszerre csak újra az olaszországi Nápolyban találta magát, 1945-ben, ott állt a sorban Švejk, a rendíthetetlen öreg katona, meg a Krautheimer nevű fiatal katona mögött, aki Joseph Kaye-re változtatta a nevét, és várták, hogy a gőzhajó hazavigye őket az eltűnt, régi Steeplechase Park mögé, a szintén eltűnt Surf Avenue-i régi L. A. Thompson-féle Tájékpvasút elé.

- Én idősebb vagyok.
- Tudom. Yossarian vagyok.
- Tudom. Te szöktél valamikor Svédországba, nem?
- Nem jutottam messzire. Még Rómába se tudtam eljutni.
- Nem menekültél el akkor? Egy kis sárga tutajon?
- Ilyesmi csak a filmekben történik. Téged hogy hívnak?
- Joseph Kaye. Az előbb már mondtam. Miért kérdezed?
- Bajban vagyok mostanában a nevekkel. Miért kérdezed?
- Mert valaki hazugságokat mesélt rólam.
- Lehet, hogy ezért állunk még mindig sorban – mondta Švejk.
- Miért nem mégy vissza Csehszlovákiába?
- Miért mennék – felelte Švejk –, mikor Amerikába mehetek? Te miért nem mész Csehszlovákiába?
- Mit fogsz csinálni Amerikában?
- Kuttyákat fogok tenyészteni. Könnyű ott minden. Örök idők óta élnek emberek Amerikában, nem?

A szobor a lipnicei gránitüzem és számtalan szervezet, magánszemély adakozásával készülhetett el.

Richard Hašek gránitból készült fejmása így nagyjából tízezer évig őrzi majd a magaslatról a Lipnice nad Sázavou és Dolní město közötti kereszteződést.

Óvó tekintettel figyelni majd a táj szépségét, a korok és az emberek változását. A földi élet átalakulását...

Tudósítás és fotó: Polgár László
2013. április 30-án,
Jaroslav Hašek 100. születésnapján

Szülinapi Kavalkád

20 éves a Bohemia Baráti Kör

És szre sem vettük, hogy a Bohemia Baráti Kör életéből elrepült 20 év, ami tulajdonképpen 25, ha hozzávesszük az 1988-ban alapított Amicus egyesület éveit, még a csehszlovák időkbel. Az egyharmad emberöltő visszatekintésre és összegzésre készítette az alapítókat.

Bár 1993 óta létezik ez a bejegyzett civil társaság, hosszabb nevén A cseh kultúra magyar barátainak egyesülete, újra és újra le kell tennie névjegyét, ami viszont azt jelzi, hogy spontán, reklám nélkül sikerül az érdeklődést felkelteni. Vehetjük ezt ama apró munka eredményeként, amire kezdetektől szerződött e kör „kemény magja”, nevezetesen mindkét ország kultúrájának megismertetésére s terjesztésére, értékeinek közvetítésére a civil szférában – bizonyítandó, hogy nem csak „csehül állni” lehet, hanem érteni is egymást.

Amikor az alapítás 20. évfordulójára elkészítettük képes krónikánkat és első számítógépes prezentációkat, magunk sem akartuk elhinni, hányszor és hányféle módon próbáltuk e „küldetést” teljesíteni. A cseh Külügyminisztérium 2003-ban Gratias agit, a Kulturális Minisztérium 2013-ban Artis Bohemiae Amici díjjal ismerte el tevékenységünket, sőt a cseh honfitársi szervezetek közé is bekerültünk. De mindennél többet ér, ha barátaink többet tudtak meg egymásról, terjesztik is élményeiket – így ápolva a jó hírnevet, a megértést közép-európai régióinkban.

Micsoda kavalkád! – csodálkoztunk el, és ennek jegyében, Barátainktól barátainknak mottóval rendeztük meg 2013. június 7–8-án 20. születési ünnepségünket.

Az előestén *Dobozy Borbála* csembalóművész és *Jaroslav Šonský* cseh-svéd hegedűművész barátaink adtak koncertet

a budapesti Cseh Centrumban, a nagy napon pedig 16-tól 24 óráig BOHEMIA KAVALKÁD zajlott a belvárosi DOVER HÁZ három szintjén égi áldással, rekordszámú látogatóval. A négy születési torta gyertyáit ötösével a jókívánságokkal érkezett díszvendégek fújták el, akik a Bohemia BK tiszteletbeli tagjaivá váltak, és átvették az erről szóló emléklapot, a BBK 20. évét összefoglaló CD-t: *Helena Bambasová* nagykövet asszony, *Milan Peprník* tanácsos, konzul úr, *Dagmar Takácsová*, a Kassai Cseh Egyesület elnök asszonya, *Mirko Knížek*, a horvátországi Lipovljani Česká beseda vezetője, *Martina Fialková*, a prágai Český dialog és *Kokes János*, a Cseh- és Morvaországban élő Magyarok Szervezete képviselőjében. Diploma Bohemiae oklevelet és hasonló CD-t kaptak emlékebe legrégebbi, azaz 20, de legalább 10 éve folyamatos tagjaink. Mindnyájuknak köszönjük a támogatást és az együttműködést.

A protokolláris rész után mini, ámde profi kórusfesztivált köszönhattunk a meghívott baráti énekkaroknak: a budapesti szlovák Ozvena kórusnak, a kassai csehek női karának, a Lipovljaniából érkezett énekcsoportnak. Bohemiás barátaink minden műfajból – képzőművészet, ének, zene, tánc, divat, gasztronómia, irodalom, humor, paródia, origami stb. – próbáltak egy csipetnyit nyújtani, reméljük ízlett annak, aki eljött (mintegy 200-an) és a tumultust is elviselte. A hangulat lemérhető honlapunk fotóalbumában, illetve az itt látható felvételeken.

Molnár Éva

(Megjelent: Prágai Tükör, 2013/3., 28–29. oldal.)

Fotó: Mudrák Gabi és Zachár Ottó

1. Rumcájsz és Manka, a fogadók
2. Ottokár és a Fehér Asszony várják a vendégeket
3. Zdenka „moderátorkodik”
4. Ozvena kórus Budapestről
5. Helena Bambasová nagykövet köszöntője

- 1. Dagmar Takácsová Kassáról
- 2. Mirko Knižek Lipovljaniból
- 3. Martina Fialková és Kokes János Prágából
- 4. A kassai cseh női kar
- 5. A lipovljani-i Česká beseda énekkara
- 6-8. Bohémia divatbemutató Szalai Zsuzsi ruháiból, a falakon bohémiasok képei
- 8. Švejk is megérkezett
- 9. Bohemia origami

1. Ottokár munkában
2. 20 éves Bohemia diplomások
3. A Ferdinánd Söröző tündérei
4. Janata Zoli zenél
5. „Édes Bohemia” sütemények
6. „Alázatosan jelentem...” a Švejk Társaságnak
7. Bohemia-hastánc

Összefoglaló statisztikai jelentés az 1993–2013 között eltelt 20 évről:

ALAPADATOK

BOHEMIA BARÁTI KÖR = A cseh kultúra magyarországi barátainak egyesülete, független bejegyzett civil társaság.

Alakult: 1993. június 3., Budapest

Törzshely és egyesületi órák: minden szerda este 18–21 h, Bem Söröző, H-1027 Budapest, Bem rkp. 49.

A tagok 90 %-a magyar, de vannak köztük Magyarországon élő kranjanok, csehek is a környező országokból. A tagdíjat fizető létszám 1993-ban 60 fő volt, 2000 óta 300 fő körül mozog, a rekordlétszám 2002, 2004-ben: 438 fizető tag. 20 év alatt 2200 fő csatlakozott legalább egyszer.

Támogatók, partnerek, pártolók, barátok: Cseh Nagykövetség, a Cseh Köztársaság Külügyminisztériuma, Cseh Centrum Budapest, Prágai Magyar Intézet, Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetsége (CSMMSZ), Sdružení Amicus (Cseh–magyar megértés egyesülete, Prága 1993–2003), Český dialog (folyóirat külföldi cseheknek), Mezinárodní český klub (Nemzetközi Cseh Klub), Český svaz v Koscích (Kassai Csehek Egyesülete), Budapesti Szlovák Ozvena Kórus, Lipovljani Česká beseda, Prágai Sörlovagok, Švejk Társaság, Nemcsak Prága blogspot, tagdíjat fizetők, az SZJA 1 %-át felajánlók, önkéntesek, szimpatizánsok és még sokan mások...

TÉVÉKENYSÉG

Ismeretterjesztő, tematikus utazások Csehországba tájegységként és híres történelmi vagy kulturális személyiség nyomában (Hrabal, Mácha, Hašek, Lada, Kafka, Mucha, Smetana, Dvořák, Čapek fivérek, Jagellók, Mozart, Kupka, Corvin Mátyás, J. K. Tyl, Jan Hus, M. Aleš, Comenius) európai kitekintéssel, akár Spanyolországig és a Baltikumig;

– baráti látogatások a szomszéd országokban élő cseheknél és szervezeteiknél (Kassa, Horvátország, Szlovénia, Románia: Bánát, Ukrajna: Kárpátalja)

20 év alatt összesen: 102 kirándulás, alkalmanként átlagosan 20–50 résztvevővel (a vizitúrák nélkül).

Vizitúrák minden évben, 6 csehországi folyón felváltva: Moldva, Lužnice, Otava, Sázava, Berounka, Ohře, 1993 óta összesen 25 alkalommal, átlagosan 50–70 résztvevővel minden korosztályból.

KULTURÁLIS PROGRAMOK

Kiállítások Bohemia-tagok – mint Zachár Otó, Goldmann Ilona, Gyulai Líviusz – munkáiból önálló szervezésben, felkérésre, a

Cseh Nagykövetséggel és a Cseh Centrummal együttműködve itthon és a környező országokban. Alfons Mucha cseh festő és grafikus reprezentatív kiállításának közvetítése a Szépművészeti Múzeumban, Bohuslav Martinů-kiállítás a Művészetek Palotájában a 2009-es Budapesti Tavaszi Fesztiválon.

Koncertek: a tábori Pouličníci trió, magyar és cseh népzenezek kölcsönös vendégszereplése itthon és Strakoniceben, Jaroslav Šonky–Patricia Bretas (cseh–svéd–brazil) hegedű–zongora duó turnéja mindkét országban (2005–2009).

Prágai bemutatkozások 1994, 1997, 1998, 2005-ben folyóirattal, külön melléklettel, önálló műsorral, kiállítással, találkozóval a Prágai Magyar Intézetben (korábban Kulturális Központban).

Közös rendezvények a Cseh Centrummal, köztük bálók, kiállítások, koncertek, előadások, nyílt napok, könyvbemutatók (Alfons Mucha 2005, Prágai házjegyek 2011).

Kötetlen programok: Bohemia bálók, Bohemia szülinapok, Bohemia szalonok, Cseh karácsonyok minden évben.

Bohemia folyóirat önerőből és a cseh Külügyminisztérium támogatásával, 1993 óta hírlevél, 1995 óta A/4 formátumban színes borítóval és középlappal. 2013-ig 20 évfolyam, 29 összevont szám jelent meg (2008 óta évente), részben kétnyelvű cikkekkal és nyolc melléklettel.

Cseh könyvek kiadása magyar fordításban a cseh Külügyminisztérium és Művelődésügyi Minisztérium támogatásával. 20 év alatt 14 könyv jelent meg Bohémások szerkesztői, fordítói közreműködésével a baráti Korma és Tandem Kiadó révén.

Cseh nyelvtanulás támogatása a nyári egyetemeken (Prága, Brünn, Dobruška)

Bohemia honlap és e-mailes hírlevél 2008 óta: www.bohemiabk.hu

ELISMERÉS

2003-ban GRATIAS AGIT – a cseh külügyminisztérium díja a Cseh Köztársaság jó hírnevének terjesztéséért,

2013-ban ARTIS BOHEMIAE AMICIS érem és diploma a cseh művészet barátainak – a Cseh Köztársaság kulturális minisztériumának elismerése a cseh kultúra jó hírnevének terjesztéséért bel- és külföldön.

Képes összeállítás a Bohemia Baráti Kör 20 évéről – magyar és cseh nyelven – power:point és pdf formátumban CD-n is kapható a Bem Sörözőben vagy e-mailben igényelhető: molnarova111@gmail.com

Némelyik magyar nem tehet arról, hogy magyar!

– és némelyik cseh nem tehet arról,
hogy svéd vagy horvát –
(Jaroslav Hašek: Švejk nyomán)

1

2

3

4

5

Vodička: Egyszóval, Švejk, a magyarok a begyemben vannak.

(*fejzte be elbeszélését Vodička, az öreg árkász, mire Švejk megjegyezte:*)

Švejk: Nem minden magyar tehet arról, hogy magyar!

Vodička: Hogyhogy nem tehet – fortyant fel Vodička –, mindegyik tehet róla, marhaság! Csak kapnának el egyszer téged is, mint engem, amikor első nap idejöttem arra a tanfolyamra.

Švejk: Én is ismertem olyan magyarokat, Vodička, akik tanfolyamra jártak. Nem is akármilyenre! Mert azok a magyarok, Vodička, a mi drága cseh nyelvünket sajátították el azon a tanfolyamon. Ott volt mindjárt a paní Goldmannová...

Vodička: Az a paní Goldmannová, akinek a budějovicei marskumpánia kantinosa volt?

Švejk: Hova gondol, Vodička? Ez a Goldmannová egy tájképfestő Budapesten. Na, ő aztán a nagy művész! De nem ám a Duna partjait festi meg, hanem a Moldvát. A mi városunk szépségeit örökíti meg emlékezetből. Aztán meg ott van a paní Molnárová is.

Vodička: Az a paní Molnárová, aki Soběslavyban az állomásfőnök felesége, vagy az, akinek italboltja van a Vinohradyn?

Tudja, ahol mósresre tanítottuk a magyarokat...

Švejk: Dehogyan, barátom. Nem volt az sohasem az állomásfőnök felesége. És nem is az italboltos. Kár, hogy magának mindig csak az italozás és randalírozás jut eszébe a magyarokról. Ez a Molnárová szerkesztő az Állatok világa hírügynökségnél.

Történt egyszer, hogy ezek a derék budapesti asszonyok az általuk alapított Bohemista lányegylet 20. születésnapját ünnepelték, ami valljuk meg, egy lány és egy lányegylet életkorában egyaránt a legszebb kor, szóval akkor odahívták Budapestre a világ minden táján élő cseheket. Jöttek is a barátok a Monarchia minden országából! Több nemzet képviseltette ott magát, mint Přemyslben, császár urunk seregének az orosz frontra indulás előtti utolsó állomásán. Ott volt például a cseh kultúra nagyasszonya, Střízovská asszony és az ő szerkesztő kolléganője, a szép Fialková a prágai Dejvicéből. De eljött oda Hacsaturján svédországi unokája, a híres neves hegedűművész Jaroslav Šonký is, akinél szebben senki nem játszott a Radetzky-marsot, és aki, képzelje csak Vodička, szintén cseh. Ami azért is érdekes, mert tudtuk ugyan, hogy a svédek eljutottak Prágáig, de ezek szerint a prágaiak is eljutottak Svédországba.

Aztán ott voltak a jeles horvát bánok leszármazottai is, akik, mint kiderült, szintén csehek. Még Mirko Knížek, a horvátok Máchája és Petőfije is eljött oda. Szerencsére én is ott lehettem ezen a gyűlésen, mert tudja, ez éppen a Királyhidai kaland után volt, és éppen arra jártam.

Vodička: És legalább jól elagyabugyálta a magyarokat, Švejk?

Švejk: Nem bántottam én senkit, hiszen maga is láthatta, hogy jóra való emberek ezek. És nem minden magyar tehet arról, hogy magyar, mint ahogy nem minden svéd és horvát tehet arról, hogy mégiscsak cseh.

De most már mennem kell, Vodička! Ne feledje, háború után minden szerdán hatkor a Bohemia klubban találkozunk!

1. „Öcsike” elsvejkedett

2. Tánc, tánc

3. Kendősz mazurka
Bojtor Marikával

4. Lipovljani-i mazurka

5. Katz és Švejk
magánszáma

Polgár László, 2013. május-június
(Elhangzott 2013. június 8-án,
a 20 éves szülinapi BOHEMIA KAVALKÁDON.)

2013. január 1–december 31.

2013. január 1. – Életbe lépett a parlament által 2012 decemberében elfogadott reformcsomag, amelynek értelmében a normál áfa 20-ról 21 százalékra, míg a kedvezményes áfa 14-ről 15 százalékra emelkedett.

2013. január 1. – Életbe lépett módosított nyugdíjrendszer, amelynek második pillére a magánnyugdíj-pénztárak. (Lásd még: 2013. július 3.)

2013. január 2. – *Václav Klaus* cseh államfő közkegyelmet, *Ivan Gašparovič* szlovák államfő széleskörű amnesztiát hirdetett a Cseh és a Szlovák Köztársaság létrejöttének 20. évfordulója alkalmából. A meghirdetett szokatlanul széles körű közkegyelem Csehországban országos felháborodást váltott ki, Klaus népszerűsége tízéves mélypontra süllyedt.

2013. január 1. – Újév óta *I. Ferenc József* korabeli gázlámpák világítják meg Prága egyik leghíresebb és legkedveltebb turista útvonalát, a Királyok útját.

2013. január 3. – A cseh költségvetés hiánya 2012-ben 101 milliárd korona volt, 4 milliárddal kevesebb a tervezettnél – közölte *Miroslav Kalousek* cseh pénzügyminiszter.

2013. január 8. – A 10,5 millió lakosú Csehországban az év elejére 1103-ra emelkedett a 100 évesnél idősebb emberek száma, egy éve korábban 1035-en voltak „százon túliak”.

2013. január 10. – *Vladimír Franz*, tetovált elnökjelölt *Harc a szalamandrakkal* című új operáját mutatta be a prágai Nemzeti Színház.

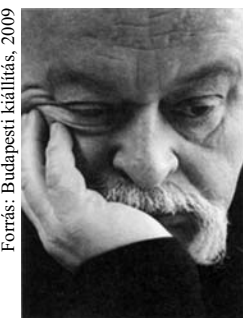
2013. január 11–12. – Csehország állampolgárai először választottak közvetlenül elnököt. Az első fordulóból kilenc induló közül *Miloš Zeman*, volt szociáldemokrata kormányfő és *Karel Schwarzenberg*, a TOP 09 jelöltje jutott tovább. Január 25–26-i második fordulóban a nép *Miloš Zeman*t választotta öt évre köztársasági elnökké a szavazatok 54,8 százalékával. *Schwarzenberg* támogatottsága 45,2 százalékos volt. (Lásd még: 2014. március 8.)

2013. január 15. – Egy prágai kórházban a világon elsőként cseh betegeknek ültettek be vezeték nélküli szívritmus-szabályozókat.

2013. január 16. – A cseh kormány döntése értelmében nyugdíj-kiegészítést kapnak azok a cseh állampolgárok, akik a szövetségi csehszlovák állam 1993-as kettéválása előtt Szlovákiában, illetve szlovák cégeknél dolgoztak, és emiatt ma alacsonyabb a nyugdíjuk.

2013. január 22. – Az Európai Bíróság a cseh Budweiser és az amerikai Anheuser-Busch (AB) közötti névhasználati vitában úgy döntött, hogy az amerikai cég ezentúl kizárólagosan használhatja a „Bud” elnevezést az Európai Unióban forgalmazott Budweiser sörökre.

2013. január 28. – Prágában 73. életévében elhunyt *Oldřich Kulhánek* cseh festő- és grafikusművész, a jelenleg használatos cseh bankjegyek és több postabélyeg tervezője. A művésznek Budapesten is volt kiállítása.

Forrás: Budapesti kiállítás, 2009

Oldřich Kulhánek portréja

2013. január 30. – A cseh képviselőház után a szenátus is jóváhagyta azt a törvénymódosítást, amely engedélyezi a vadkender egészségügyi felhasználását, így 2014. április 1-jétől törvényesen is hozzáférhetővé váltak a marihuána alapú gyógyszerek Csehországban.

2013. február 1. – Csehországban kötelező maradt a hagyományos -ová végződés a cseh női neveknél.

2013. február 5. – A cseh statisztikai hivatal közlése szerint Csehországban 2012-ben 1,1 százalékkal csökkent éves szinten a kiskereskedelmi forgalom, 1,2 százalékkal esett vissza az éves ipari termelés.

2013. február 9. – A 20. cseh bált rendezte Kassán az ott élő Csehek Szövetsége.

2013. február 11. – Negyedszázados késéssel képernyőre került a *Repülő Delfin* (Letíci Delfin) című hétrészes csehszlovák tévéfilmsorozat.

2013. február 11. – Kiállítás keretében mutatták be a *Tycho Brahe* (1546–1601) dán csillagász rejtélyes halálát vizsgáló kutatás eredményeit a prágai Cseh Tudományos Akadémián (ČAV).

2013. február 12. – *Miloš Zeman* megválasztott cseh köztársasági elnök közölte, hogy hivatalba lépése után lemond havi fizetésének egyharmadáról, s azt az államadósságot csökkentő alapba utalja át.

2013. február 13. – A prágai Klementinum épületegyüttese alatti kutatásoknál megtalálták annak a XIII. századbeli dominikánus kolostornak a maradványait, amelyről eddig az írásbeli említéseken kívül semmiféle bizonyíték nem volt.

2013. február 15. – Szláv TeXtus névvel új internetes folyóirat indult Magyarországon a kortárs szláv irodalomról a budapesti Frisco Caféban tartott bemutatkozással.

2013. február 16. – A Cseh- és Morvavarsági Magyarok Szövetsége 22. magyar bálját rendezte Prágában.

2013. február 19. – *Ivan Gašparovič* szlovák államfő és *Áder János* köztársasági elnök Budapesten folytatott megbeszélést.

2013. február 20. – Csehországban átlagosan 20 százalékkal keresnek kevesebbet a nők, mint a férfiak a cseh statisztikai hivatal jelentése szerint.

2013. február 21. – *Petr Nečas* cseh miniszterelnök Münchenben a bajor tartományi gyűlésben (Landtag) sajnálatát fejezte ki a szudétánemetek elűzése miatt II. világháború végén. Ugyanakkor a vagyoni kárpótlásra vonatkozó követeléseket elutasítva hangsúlyozta, hogy „a háború előtti tulajdonviszonyokat nem lehet helyreállítani”.

2013. február 22. – *Petr Nečas* cseh miniszterelnök és a csehországi egyházak képviselői Prágában aláírták az állam és az egyházak közti vagyonjogi kiegyezésről szóló szerződést. Ennek alapján az egyházak visszakapják a szocialista rendszer idején államosított vagyonuk 56 százalékát, a fennmaradó részért az állam 59 milliárd koronát (655 milliárd forintot) fizet ki kárpótlásként 2030-ig. Azután megszűnik az egyházak álla-

mi támogatása, ami évente mintegy másfél milliárd koronára (16,5 milliárd forintra) rúg.

2013. február 25. – Csehországban 2012-ben 569 ezerrel emelkedett a kiegészítő nyugdíjbiztosítások száma, és az év végén összesen 5,13 millió cseh állampolgár rendelkezett ilyenrel a pénzügyminisztérium közlése szerint.

2013. február 26–27. – *Václav Klaus* cseh köztársasági elnök búcsútöltőt tett Szlovákiában.

2013. március 2. – A prágai államügyészség korrupció gyanújával vizsgálatot indított *Petr Nečas* cseh kormányfő és három volt parlamenti képviselő ellen. (Lásd még: 2013. június 13.)

2013. március 4. – A Cseh Film- és Televíziós Akadémia Cseh Oroszlán-díját az 1950-es években játszódó *Ve stínu (Árnyékban)* című krimi kapta meg.

2013. március 6. – A V4 országainak kormányfői: *Orbán Viktor* magyar, *Petr Nečas* cseh és *Robert Fico* szlovák, *Donald Tusk* lengyel miniszterelnök varsói csúcstalálkozójukon *Angela Merkel* német kancellárral és *François Hollande* francia államfővel találkoztak.

2013. március 8. – Beiktatták hivatalába *Milos Zeman*, a Cseh Köztársaság új elnökét, aki előzőleg visszautasította azt az ajánlatot, hogy elnöki esküjét egymillió koronát (csaknem 12 millió forintot) érő aranytollal írja alá. *Miloš Zeman* a Cseh Köztársaság harmadik elnöke, egyben az első államfője, akit közvetlenül választottak meg. (*Václav Klaus távozó és Miloš Zeman életrajzát lásd: Bohemia, 2012/1–4., 26. oldal!*)

Václav Klaus, a volt és Miloš Zeman, az új köztársasági elnök

2013. március 8. – *Jan Antonín Baťa*, a zlíni cipőbirodalom egyik alapítójának a leszármazottai pénzbeli kárpótlást követelnek a cseh államtól azért a családi vagyonért, amelyet a II. világháború után a Beneš-dekrétumok alapján államosítottak

Csehszlovákiában. Szeptemberben Szlovákiával szemben is bejelentették kárpótlási igényüket mintegy egymillió euró értékű vagyonért.

2013. március 11. – Csehországban 2012-ben éves szinten 1,2 százalékkal csökkent a bruttó hazai termék (GDP) – közölte a cseh statisztikai hivatal Prágában. Október 1-jén a hivatal 0,9 százalékra módosította az adatot.

2013. március 11. – Négymillió koronáért (45 millió forintot összegért) kelt el Prágában egy tanulmánykép, amelyet *Alfons Mucha* (1860–1939) cseh szecessziós festő készített Szláv eposz című monumentális ciklusának egyik darabjához.

2013. március 11. – A Brünni Polgári Magyar Egyesület (BMPE) székely zászlót tűzött ki az egykori austerlitz (ma Slavkov u Brna) csata színhelyén álló kopjafára.

2013. március 12. – A Czech Tourism ügynökség közlése szerint Csehországban 2012-ben 137,8 milliárd koronát költöttek a külföldi turisták, 2,1 milliárd koronával többet, mint 2011-ben.

2013. március 14–22. – Prágában a 20. Febiofest nemzetközi filmfesztiválon *Jeremy Thomas* brit filmproducer és *Giancarlo Giannini* olasz színész vehette át a világ filmművészetéhez való hozzájárulásért odaítélt Kristián-díjat. Az Új Európa elnevezésű versenykategóriában *Rufus Norris* brit rendező *Broken* című filmje kapta a filmszemle fődíját. Fővendégként *Geraldine Chaplin*, a világhírű *Charlie Chaplin* színész lányát hívták meg.

2013. március 15. – Mintegy 176 millió koronáért árverésen eladták a cseh Tatra autógyárat.

2013. március 15. – A Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) vezetője továbbra is *Bohuslav Sobotka* eddigi pártelnök maradt.

2013. április 27. – Prágában a híres U Fleku sörözőben újra működik a hagyományos kabaré, amely az 1989-es rendszerváltás után megszűnt.

2013. március 20. – A cseh parlament alsóháza után a felsőház is jóváhagyta, hogy megszűnjék a képviselők és a szenátorok életfogytig tartó mentelmi joga.

2013. március 23–24. – Prágában a Rendi Színházban (Stavovské divadlo) vendégszerepelt a Kolozsvári Magyar Színház, amely *Georg Büchner: Leonce és Léna* című

darabját adta elő magyar nyelven cseh feliratozással, *Tompa Gábor* rendezésében.

2013. március 24. – Prágában 93 éves korában elhunyt *Čestmír Čisář*, az 1968-as „prágai tavasz” egyik vezéralakja.

2013. március 25. – Strasbourgban Emberi jogi *Václav Havel*-díjat hoztak létre, mely az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének eddigi emberi jogi díját váltja fel. (Lásd még: 2013. szeptember 30.)

2013. március 26. – A prágai városi tanács jóváhagyta, hogy az Óvárosi térre visszakerüljön annak a barokk Mária-oszlopnak a mása, melyet 1918 novemberében egy tüntetés alkalmával a tömeg ledöntött, mint a Csehország feletti osztrák és katolikus uralom jelképét. A valóságban az oszlopot 1650-ben annak emlékére emelték hálából Szűz Máriának, hogy Prága 1648-ban visszaverte a túlerőben lévő svédek támadását, így a város megmenekült a kifosztástól és a rablástól.

A prágai Mária-oszlop régi képeslapon

Bohuslav Sobotka, szocdem pártvezér

2013. március 27. – A cseh képviselőház elfogadta a kormány új állampolgársági törvénytervezetét, amely Csehországban is lehetővé teszi a kettős állampolgárságot. A törvény a szenátus jóváhagyása és az államfő aláírása (júl. 1.) után 2014. január 1-jén életbe lépett.

2013. március 28. – Bejelentés szerint kilenc önálló, az államtól független egyetemi kórház alakul 2014. január 1-jétől Csehországban.

2013. március 28. – *Miloš Zeman* cseh köztársasági elnök elődje, *Václav Klaus* feleségét, *Livia Klausovát* javasolta Csehország új pozsonyi nagykövetének, annak ellenére, hogy a *Petr Nečas* vezette jobbközép kormány már februárban *Jaromír Plišeke*t, a külügyminisztérium főtitkárát, volt budapesti nagykövetet jelölte erre a helyre. Emiatt elmérgesedett a viszony az elnök és *Karel Schwarzenberg* külügyminiszter között. (Lásd még: 2013. július 10.)

2013. március 28. – A cseh posta *Miloš Zeman* új cseh államfő portréjával jelentetett meg bélyeget.

2013. március 29. – A 2012. évi statisztikai kimutatás szerint továbbra is a csehek a legnagyobb sörivők a világon: 144 liter/fő fogyasztással.

2013. április 3. – *Miloš Zeman* új köztársasági elnök aláírta a Lisszaboni Szerződés kiegészítését, amely létrehozta az új európai „pénzügyi mentőalapot”, a bajba jutott euróövezeti országok megsegítésére hivatott Európai Stabilitási Mechanizmust (ESM). (Csehország volt az egyetlen EU-tagállam, amely nem fejezte be az ESM-ről szóló dokumentum ratifikálását, mert Zeman elődje, *Václav Klaus* nem írta alá a kiegészítést.) A dokumentum ünnepestélyes aláírására *José Manuel Barrosónak*, az Európai Bizottság elnökének hivatalos csehországi látogatása idején került sor, és újból felvonták az uniós lobogót a Hradszinra, a cseh zászló mellé.

2013. április 2. – Budapesten a Fővárosi Ítéletábra bizonyítottság hiányában jogerősen is felmentette a szlovák *Jozef Roháčot* a bűnsegédként elkövetett emberölés büntetének kísérlete alól. Megállapította, hogy 2012. július 14-én jogerőre emelkedett a büntetőeljárást megszüntető rendelkezés a robbanóanyaggal, robbanószerrel visszaélés büntetése vonatkozóan a *Seres Zoltán* vállalkozó elleni, csaknem 16 évvel ezelőtti

sikertelen merényletkísérlet ügyében. (Lásd még: 2013. júl. 9.)

2013. április 4–5. – *Miloš Zeman* új cseh köztársasági elnök bemutatkozó, hivatalos látogatáson Pozsonyban járt.

Forrás: Týden

Miloš Zeman, az új államfő

2013. április 5–13. – Budapesten a 20. Titanic Nemzetközi Filmfesztiválon 22 ország 74 alkotása szerepelt. A Hullámtörök elnevezésű fődíjat Ausztrália 2013-as Oscar-nevezettje,

Cate Shortland Lore című filmje nyerte el a *Jiří Menzel* vezette három tagú nemzetközi zsűri döntése alapján. A közönségdíjat *Petr Nikolaev* cseh rendező *Lidice* című filmje kapta. (Lásd még: 32. oldal!)

2013. április 7. – A Budapesti Tavaszi Fesztivál keretében a visegrádi csoport művészei adtak ünnepi gálakoncertet a Nemzeti Múzeumban.

2013. április 10. – Prágában, az Obecní dűmban *Ivan Lendl*, 1992 óta amerikai állampolgárságú egykori cseh-szlovák teniszfenomén először mu-

tatta be a nagyközönségnek párastlan gyűjteményét: *Alfons Muchának*, a szecesszió kiemelkedő cseh festőjének és grafikusának 116 eredeti plakátját és más alkotásait.

2013. április 10. – A Korean Air (KAL) dél-koreai nemzeti légitársaság megvette a Cseh Légitársaság (ČSA) részvényeinek 44 százalékát.

2013. április 10. – Menesztették a prágai Totalitárius Rendszereket Kutató Intézet (USTR) igazgatóját, *Daniel Hermann*t.

2013. április 15. – *Miloš Zeman*, új cseh köztársasági elnök elődje, *Václav Klaus* rezidenciáját, a Lumbe-villát választotta magánlakhelyeül.

2013. április 17. – *Benkő Imre* magyar és *Jindřich Štreit* cseh fotográfus elmúlt 30 évben készült fekete-fehér dokumentarista fotóit mutatták be a BTM Budapest Galériájában május 19-ig.

2013. április 24. – Budapest Fővárosi Közgyűlés posztumusz díszpolgári címet adományozott *Václav Havel* írónak, volt cseh államfőnek.

2013. április 29. – A csehországi Coexistencia-Együttélés politikai mozgalom tisztújító közgyűlésén az észak-morvaországi Vendryněben újabb két évre *Pálffy Sándort* választották országos elnökké, aki ideiglenesen a magyar tagozat munkáját is irányítja *Kocsis László* eddigi elnök lemondása után az utód megválasztásáig.

2013. április 30. – Heves tiltakozások miatt két nap után eltávolították egy Vyšší Brodban rendezett cseh–osztárak kiállításról Hitler magángyűjteményének szobrait, melyeket a hlubokái kastély parkjában leltek meg.

2013. április 30. – Csehországban 45-re emelkedett a 2012. szeptember óta metil-alkohol-mérgezés következtében elhunytak száma.

2013. május 1. – Martfűn felavatták *Jan Antonín Baťa*, a városalapítóként

tisztelt egykori cseh cipőgyáros szobrárt és kiállítást rendeztek emlékére a leszámazottak képviselőinek részvételével. Október 1-jén a lakosság internetes szavazása után utcát neveztek el a cipőgyár- és városalapítóról. (Lásd még: 8. oldal!)

2013. május 1. – Tíz százalékkal csökkentette a gázárakat az RWE energetikai csoport Csehországban.

2013. május 1–5. – Elsősorban rendeztek Nyíregyházán cseh sörnapokat.

2013. május 7. – A prágai magyar nagykövetségen magas állami kitüntetést, Magyar Arany Érdemkeresztet vett át *Peter Barton*, a cseh fővárosban egy évtizede működő Szudétanémet Iroda vezetője.

2013. május 10–19. – Több mint 30 ezer ember tekintette meg ingyenesen a prágai Hradzsín Ulászló termében az egy évben egyszer kiállított cseh koronázási ékszereket.

2013. május 16–19. – A Svět knihy (A könyv világa) nevet viselő 19. prágai nemzetközi könyvvásáron 23 ország több száz kiadója mutatkozott be. (Lásd még: 36. oldal!)

2013. május 23. – Menesztették *Bohuslav Svoboda* prágai polgári demokrata polgármestert, miután a cseh fővárost eddig koalícióban kormányzó Polgári Demokratikus Párt (ODS) és a TOP 09 összevesztett.

2013. május 24–26. – A Csekkold – Cseh Színházi Fesztiválon *Patrik Ouředník* Europeana-adaptációját, *Aleš Březina*, *Jiří Nekvasil* Halál,

tánc... című operáját és felolvasói produkciókat láthatott a magyar közönség a budapesti Katona József Színházban. (Lásd még: 32. oldal!)

2013. május 24. – *Jiří Menzel* filmrendező és *Henri Bonnet* bankelnök, a prágai Nemzeti Színház egyik fő szponzora Artis Bohemiae Amicis (A cseh művészet barátja) kitüntetést vett át Prágában *Alena Hanáková* kulturális minisztertől a cseh kultúra támogatásáért.

2013. május 27. – *Ámosz Oz* izraeli író és publicista kapta az ez évi a *Franz Kafka* nemzetközi irodalmi díjat.

2013. május 31. – Egy prágai árverésen 4,3 millió koronáért (49,5 millió forint) keltek el *Alfons Mucha* (1860–1939) cseh plakátművész, illusztrátor, festő munkái.

2013. május 31. – Kolozsvárott, a június 9-ig tartott Erdélyi Nemzetközi Filmfesztiválon (TIFF) *Jiří Menzel* cseh filmrendező életműdíjat kapott.

2013. június 2. – Csehországban egy 23 éves nő ötös ikreket hozott világra.

2013. június 2–12. – Minden idők egyik legnagyobb árhullámmal kellett megküzdeni Németországban, Ausztriában, Csehországban és Szlovákiában a hetek óta tartó esőzések miatt. 6-án az Elba 10,7 méteren

Árvízi látkép Prágában

Forrás: Týden

tetőzött az észak-csehországi Ústí nad Labemben és Decínben. A Cseh Köztársaságban, ahol szinte az ország egész területére szükségállapotot hirdettek ki, az árvíz 700 települést sújtott, 11 ember halt meg, 4 eltűnt, s 20 ezret kellett kitelepíteni, közel 20 milliárd korona (230 milliárd forint) anyagi kárt okozott.

2013. június 4. – A brnói Masaryk Egyetem tudósai új baktériumot fedeztek fel az Antarktison, és a kutatóállomás egyik alapítójáról, *Pavel Prosekr*ről Pseudomonas prosekiinek nevezték el.

2013. június 6. – Budapesten *David Černý* cseh képzőművész alkotásai-val nyílt meg a Műcsarnok M0 elne-

vezésű projektgalériája a Létezés című kiállítással.

2013. június 6. – Egyéves próbaidőre felfüggesztett hat hónap börtönbüntetést kapott az a cseh fiatalember, aki 2012. szeptemberben játék pisztollyal rálőtt *Václav Klaus* akkori cseh államfőre az észak-csehországi Chrástava kisvárosban.

2013. június 6–10. – Budapesten az ünnepi könyvhét alkalmából Ex Libris díjat kapott a Magyar Művészetért csoporttól a Cseh- és Morvatországi Magyarok (CSMMSZ) Prágai Tükör című folyóirata és a brünni KAFEDIK Diákklub.

2013. június 7. – *Petr Pithart*, a Cseh Köztársaság egykori miniszterelnöke Nemzetközi Adalbert-díjat kapott az Európai Békéért, Szabadságért és Együttműködésért *Áder János* magyar államfőtől Budapesten.

2013. június 11. – Prágában 60 éves korában váratlanul elhunyt *Jan Kašpar*, a Jan Cimrman Színház oszlopos tagja.

Jan Kašpar mint Cseh ősatya a Cimrman Színházban

Forrás: Týden

2013. június 13. – A korrupcióellenes rendőrség (ÚOOZ) Prágában őrizetbe vette *Jana Nagyovát*, a cseh kor-

mányhivatal vezetőjét, *Ondřej Páleníket*, a katonai hírszerzés volt vezetőjét és más magas rangú kormánytisztviselőket. A rendőrök a kormányhivatalban, a védelmi minisztériumban, a prágai városi hivatalban, valamint több cégnél és vállalkozónál is házkutatást tartottak. Az őrizetbe vett nyolc politikus és magas rangú hivatalnok közül másnap az államügyesség hét ellen vádat emelt korrupció, illetve hivatali hatalommal való visszaélés gyanújával. A rendőrségi akció hátterében a miniszterelnök feleségének megfigyelése, s a kormányzó ODS párt három volt parlamenti képviselőjének ügye állt, akik jól fizető állami állásokért lehetővé tették a kormány takarékosági csomagjának parlamenti jóváhagyását. (Lásd még: 2013. június 14., 17., július 16., 19.)

2013. június 13–16., 17–30. – A III. Budavári Sörfesztivált, a VI. Cseh Sörfesztivált rendezték Budapesten mintegy kétszáz sörkülönlegességet kínált.

2013. június 14. – Az ellenzéki Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) bizalmatlansági indítványt nyújtott be a *Petr Nečas* vezette kormány ellen.

2013. június 15. – Az ostravai bíróság vizsgálati fogságba küldte *Ivan Fuksa* volt cseh mezőgazdasági minisztert és *Roman Boček* volt mezőgazdasági miniszterhelyettest.

2013. június 16. – A visegrádi országok – Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia – kormányfőinek és Japán miniszterelnökének csúcstalálkozója Varsóban.

2013. június 17. – Felfüggesztették hivatalából *Milan Kovandát*, a cseh katonai hírszerzés főnökét, aki érintett *Petr Nečas* miniszterelnök feleségének törvénytelen megfigyelésében.

2013. június 17. – *Petr Nečas* cseh miniszterelnök a prágai Hradzsínban hivatalosan lemondott tisztségéről a pár nappal előbb kirobbant korrupciós botrány nyomán.

2013. június 19. – *Miloš Zeman* cseh köztársasági elnök közalapítványt hozott létre az államadósság csökkentésére.

2013. június 19. – Prágában 48 évesen elhunyt *Filip Topol* énekes, zongorista, zeneszerző és szövegíró, a Psí vojáci vezetője, a valamikor budapesti Bohemia Fesztiválok szinte állandó vendége.

Filip Topol a zongoránál

Forrás: Týden

2013. június 20. – A cseh képviselőház után a szenátus is jóváhagyta az állami vállalatokról szóló törvény módosítását, amely lehetővé teszi, hogy az állami vállalatok által létrehozott nyereséget az állami költségvetésbe vigyék át. Csehországban 25 állam által alapított cég működik.

2013. június 25. – *Miloš Zeman* köztársasági elnök *Jiří Rušnok* közgazdászt és politikust nevezte ki új cseh miniszterelnökké. (Lásd még: 2013. július 10.)

2013. június 28–július 6. – A 48. Karlovy Vary-i Nemzetközi Filmfesztiválon *Szász János* A nagy füzet című alkotása nyerte a fődíjat, a Kristály Glóbuszt. A filmszemle 1946-ig visszanyúló történetében először kapta meg magyar játékfilm a fődíjat. Életműdíjat kapott *John Travolta* világhírű amerikai színész. A legjobb rendezésért járó díjat *Jan Hřebejk* vette át a Mézeshetekért, a legjobb női alakítás díját az amerikai–svéd koprodukcióban készült *Bluebird* négy színésznője, *Amy Morton*, *Louisa Krause*, *Emily Meade* és *Margo Martindale* kapta, a legjobb

férfi alakításért járó elismerést az izlandi XL alkoholista képviselőjét megformáló *Ólafur Darri Ólafsson*-nak ítélte a zsűri.

2013. július 1. – Magyarország vette át a visegrádi országok elnökségét.

2013. július 1. – Cseh tudósok Brűnben gyors és olcsó módszert fedeztek fel az influenza felismerésére: egy kvantumpontokkal, azaz mesterségesen előállított, nanoméretű kristályokkal ellátott szűrőpapírt.

2013. július 2. – *Orbán Viktor* magyar és *Robert Fico* szlovák kormányfő Budapesten kétoldalú megállapodásokat írt alá a határmenti közlekedés javítására, és fogadta *Berényi Józsefet*, a Magyar Közösség Pártjának elnökét.

2013. július 2. – A pozsonyi várban *Eszenyi Enikő* rendezésében bemutatták a *Vízkereszt*, vagy amit akartok című Shakespeare-vígjátékot.

2013. július 2. – A cseh alkotmánybírószág megsemmisítette az egészségügyi reform egy részét. Döntése szerint meg kell szüntetni a jobbközép kormány által 2012-ben bevezetett kétszintű egészségügyi ellátást, a kórházi napidíj 60 koronáról 100 koronára való emelését és az egészségbiztosítók jogát, hogy büntessék azokat az orvosokat, akik elutasították a vizitdíjak beszedését.

2013. július 2–3. – A visegrádi országok államfői: *Bronislaw Komorowski* lengyel, *Ivan Gašparovič* szlovák, *Miloš Zeman* cseh és *Áder János* magyar elnök Wislában eredményesnek ítélték Lengyelország egy éves elnökségét a csoportban.

2013. július 3. – A cseh kormány döntése értelmében a Csehországban élő vietnamiaknak és fehéroroszoknak is lesz hivatalos képviselőjük a kormány mellett működő kisebbségi tanácsban.

2013. július 3. – E határidőig Csehországban mintegy 75 ezer személy lépett be a nyugdíjrendszer második pillérébe, a magánnyugdíjpénztárakba a kormány által januárban bevezetett reform keretében.

2013. július 3. – *Martonyi János* magyar és *Miroslav Lajčák* szlovák külügyminiszter Budapesten megállapodott, hogy közös szakértői munkacsoportot hoznak létre a kiemelkedő történelmi személyiségek szerepének megvitatására, és hasonló eszmecsere elindítását javasolják a két országban élő kisebbségi közösségek oktatási és nyelvhasználati lehetőségeinek javításáért.

2013. július 4. – A Visegrádi Négyek Fesztivál- és Színházi Találkozója zajlott Vácott.

2013. július 5. – *Cirill* és *Metód* szláv hittérítők napján, a Cseh Köztársaság nemzeti ünnepén, hivatalosan el nem ismert morva zászlókat tűztek ki több mint 750 morvaországi település polgármesteri hivatalára.

2013. július 9. – A Fővárosi Törvényszéken megkezdődött a Fenyő-gyilkosság büntetőpere, melyben a vád szerint *Jozef Roháč* egy ismeretlen személy megbízásából másfél évtizede egy hangtompító géppisztollyal kivégezte *Fenyő Jánost*, a Vico cégcsoport elnökét Budapesten.

2013. július 10. – *Miloš Zeman* köztársasági elnök kinevezte a *Jiří Rušnok* miniszterelnök vezette hivatalnok-kormány 14 miniszterét, akik azonnal letették a hivatali esküt. *Jan Kohout*, új külügyminiszter menesztette *Jaromír Plíšek* külügyminisztériumi főtitkárt, az előző kormány pozsonyi nagykövet-jelöltjét, és jóváhagyta *Livia Klausová* nagyköveti kinevezését. (Lásd még: 2013. dec. 16.)

2013. július 13. – *Petr Nečas* lemondott miniszterelnök elismerte, hogy viszonya van a korrupcióval gyanúsított kabinetfőnökével, *Jana Nagyová*-val. (Lásd még: 2013. szept. 21.)

Forrás: Týden

Petr Nečas kormányfő és kabinetfőnöke, később új felesége: *Jana Nagyová*

2013. július 16. – Szabadlábra került a megbukott kormánykoalíció három volt parlamenti képviselője, akiket azzal vádoltak, hogy 2012 őszén jól fizetett gazdasági pozíciókért lemondtak képviselői mandátumukról, ezzel „segítve” a kormány sokat vitatott adóreform-csomagjának parlamenti elfogadását. 26-án a legfőbb ügyész megszüntette ellenük a büntetőeljárást.

2013. július 19. – Szabadlábra helyezték *Jana Nagyová*t, *Petr Nečas* volt miniszterelnök kabinetfőnökét, *Ondřej Páleník*et, a cseh katonai titkosszolgálat egykori igazgatóját és *Roman Bocek* volt miniszterhelyettest, akiket

június közepén vizsgálati fogságba helyeztek.

2013. július 26. – 73. életévében elhunyt *Duka Zólyomi Árpád* szlovákiai magyar fizikus, politikus, 1992–2004 között pozsonyi parlamenti, 2004–2009 között európai parlamenti képviselő.

2013. július 28. – Csehországban több mint 110 helyen dőlt meg a helyi hőségrekord, de a valaha mért legmagasabb értéket: 40,4 Celsius-fokot sehol nem érte el a levegő hőmérséklete.

2013. július 30. – A dél-baranyai Nagyharsányban és környékén zajlott a 6. Ördögkatlan Fesztivál, amelynek egyik díszvendége *Jiří Menzel* cseh filmrendező volt.

2013. augusztus 2. – *Jiří Balvín* új kulturális miniszter menesztette *Jan Buriant*, a cseh Nemzeti Színház az előző nap hivatalba lépett igazgatóját, majd másnap (kormányfői utasításra) újra visszahelyezte tisztségébe.

2013. augusztus 3. – *Václav Klaus* volt cseh köztársasági elnök Túrócszentmártonban (Martin) díjat kapott a Matica Slovenská kulturális szervezettől Csehszlovákia békés kettéválasztásáért.

2013. augusztus 5. – Náchodban 107 éves korában elhunyt Csehország legidősebb férfi állampolgára, *Karel Kašpárek*.

2013. augusztus 7. – Prágában megkezdődött *David Rath* volt középcsehországi elöljáró, a Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) korábbi vezetőségi tagja és képviselője pere, akit az európai uniós támogatások felhasználásának manipulálásával és több millió korona kenőpénz elfogadásával vádol az ügyészség.

2013. augusztus 7. – A *Jiří Rušnok* vezette cseh szakértői kormány nem kapta meg a parlamenti alsóház bizalmát, ezért lemondott. Ügyvivőként működik tovább az új választásokig.

2013. augusztus 8. – Prágában 95 éves korában elhunyt *Jiří Krajičík* rendező és színész. Ismert filmjei: *Magasabb elv*, *Nőtlen urak panziója*, *Az isteni Emma*.

2013. augusztus 12. – Híradás szerint eladják Prága egyik modern építészeti nevezetességét, a Táncoló Ház néven ismert Moldva-parti épületet, amelyben múzeum létesülhet a jövőben. Az irodaház 1994–1996 között épült a szlovén *Vlado Milunic* és az amerikai *Frank O. Gehry* tervei alapján.

2013. augusztus 15. – Egy prágai kávéház-tulajdonos zongorákat helyezett el a cseh főváros utcáin, hogy a járókelők szabadon játszhasznának rajtuk, ezzel felpezsdítve a város hangulatát. Év végére egy rendőr lett a legnépszerűbb utcai „zongorista”.

2013. augusztus 20. – Prágában a cseh képviselőház megszavazta önmaga feloszlását, amit augusztus 28-án *Miloš Zeman* cseh államfő aláírt, s ezzel szabaddá vált az út az előre hozott választások előtt. (Lásd még: 2013. okt. 25–26.)

2013. augusztus 22. – Montrealban tartották *Jiří Menzel* cseh rendező *Donšajni* (Don Juanok) című új filmjének világpremierjét.

2013. augusztus 28. – A távozó szakértői kormány elfogadta az első olyan átfogó cseh törvénytervezetet, amely a hajléktalanság megelőzését és a jelenséghez kapcsolódó problémák hosszú távú megoldását célozza.

2013. augusztus 30. – Ünnepi szentmisén beiktatták hivatalába *Orosch János* új nagyszombati érseket.

2013. szeptember 6–8. – V. Főzdefeszt – Hazai Kézműves Sörfesztivál zajlott Budapesten, Józsefváros Palotanegyedében ritka cseh sörökkel.

2013. szeptember 9. – Prágában a Moldva folyó partján leleplezték a *Kerékpárral a mennyországba* című alkotást, a cseh fővárosban közlekedési balesetben elhunyt kerékpárosoknak állított emlékművet.

2013. szeptember 11. – A cseh kormány *Jan Kohout* külügyminisztert nevezte ki a kabinet mellett működő nemzeti kisebbségi tanács élére.

2013. szeptember 11–19. – *Brigding Europe – Európai Hidak* fókuszában Csehország, a Budapesti Fesztiválenekar zenei rendezvénysorozata Budapesten a Művészetek Palotájában. (Lásd még: 33. oldal!)

Forrás: Týden

Jiří Krajičík filmrendező

2013. szeptember 12. – A képviselőház után a szenátus is jóváhagyta azt a törvényjavaslatot, amely szerint a jövőben tökéletesített állami védjeggyel kell ellátni minden forgalomba kerülő alkoholt, hogy megakadályozzák az illegális alkohol forgalmazását és az adócsalásokat. A jövőben az alkohol árusítását engedélyhez kötik, és a gyártóknak, valamint a forgalmazóknak is zálogot kell letenniük. A 2012. évi metilalkohol-mérgezés következtében 47 ember meghalt és több, mint 130 személy tartós egészségkárosodást szenvedett. A hivatalok 60 személy ellen emeltek vádat.

2013. szeptember 13. – Prágában örökbefogadásra kínálják a XVIII–XX. századi cseh történelem kiemelkedő alakjainak sírjait, hogy megakadályozzák azok felszámolását. Ötven sírhely, köztük *Jakub Schikaneder* festő (1855–1924), *Karel Jaromír Erben* költő (1811–1870) sírja áll készen az örökbefogadásra. Az adoptálók a sírhely patrónusai lesznek és anyagilag kell támogatniuk annak fenntartását, de nem nyúlhatnak hozzá és nem használhatják temetkezési célokra.

2013. szeptember 12–14. – Cseh napok a budapesti Nagyvásárcsarnokban a Švejk Banddel.

2013. szeptember 17. – *Miloš Zeman* köztársasági elnök aláírta a médiatörvény módosítását, amelynek értelmében az önkormányzatok által kiadott vagy működtetett médiában a helyi ellenzék véleménye is megfelelő teret kell kapjon.

2013. szeptember 18. – Csehországban 2014-re előre mintegy 11–12 százalékos csökkenést jelentettek be a villanyáram árában.

2013. szeptember 21. – *Petr Nečas* volt miniszterelnök a Nymburk melletti Mcela kastélyban feleségül vette *Jana Nagyovát*, kormányhivatalának volt vezetőjét.

2013. szeptember 23. – Csehországban eddig 189 minisörgyár működött, mely szám az év végére 200-ra emelkedik a Minisörgyárak Cseh-morva Szövetségének várakozása szerint.

2013. szeptember 24. – Prága 10. kerületének önkormányzata 43,9 millió koronáért megvette az örökösöktől *Karel Čapek* világhírű cseh író egykori prágai villáját, amelyet emlékhellyé és kulturális központtá alakítanak át. A villa megvételével *Karel Čapek* (1890–1938) és testvére, *Josef Čapek* (1887–1945) festő

számos értékes személyes tárgya, könyvtára, levéltára került a városrész tulajdonába. A két önálló lakásból álló villát 1923–1924-ben építették *Ladislav Machon* építész tervei alapján ún. nemzeti stílusban.

2013. szeptember 25. – Prágában az EU F fiatal Tudósok Versenyén a magyar résztvevők egy harmadik helyezést és egy különdíjat nyertek.

2013. szeptember 25. – A szakértői kormány által elfogadott költségvetési javaslat 2014-ben 112 milliárd koronás (mintegy 1310 milliárd forint) hiánnyal számol, hétmilliárd koronával többel, mint amennyit a *Petr Nečas* vezette júniusban megbukott jobbközép kormány tervezett. (Lásd még: 2013. dec. 19.)

2013. szeptember 30. – Strasbourgban az Európa Tanács (ET) parlamenti közgyűlése az első alkalommal kiosztott *Václav Havel*-díjat a fehérorosz bebörtönzött ellenzékinek, emberi jogi aktivistának, *Alesz Bjaljatszkinak* ítélte.

2013. október 1. – A Nyílt Társadalom nevű cseh civil szervezettől a prágai városháza is Citromdíjat kapott információk sorozatos és jogtalan visszatartásáért.

2013. október 1. – Az életbe lépett törvénymódosítás értelmében Csehországban koncesszióssá, engedélyhez kötötté vált az üzemanyag-forgalmazás.

2013. október 2. – Országos összeírás szerint Csehországban mintegy 11 500 olyan hajléktalan él, akik segítséget szeretnének kapni a társadalomtól. A hajléktalanok között a nők aránya 20 százalék.

2013. október 4. – A szombathelyi Weöres Sándor Színház *Ivo Krobot* rendezésében mutatta be *Örkény István*: Tóték című darabját.

2013. október 5. – *Ivan Gašparovič* szlovák államfő *Peter Weiss*, Szlovákia budapesti nagykövétét négy év után Prágába nevezte ki nagykövetté, ahol *Peter Brnót* váltotta. Weiss helyét Budapesten *Rastislav Kácer* külpolitikai szakértő, volt amerikai nagykövet foglalta el.

2013. október 10. – Prágában 75 év után teljes egészében elkészült és kizárólag kiállítási célokat szolgál a Nemzeti Műszaki Múzeum, amely a münchenivel és a béccsivel együtt a világ legrégebbi műszaki múzeumai közé tartozik.

2013. október 14. – A V4-ek, azaz Magyarország, Csehország, Lengyelország és Szlovákia - kormányfőinek budapesti találkozásánál támogatták a nukleárisenergia-felhasználást.

2013. október 16. – A Kolozsvári Állami Magyar Színház bemutatta *Bohumil Hrabal* *Őfelsége* pincére voltam című regényének színpadi változatát, amelyet *Michal Dočekal*, a Prágai Nemzeti Színház igazgatója rendezett *David Jařab* színpadi adaptációja alapján.

2013. október 19. – A prágai Camera Chabra, a pozsonyi Cantus Bratislava és az Ozvena Budapesti Szlovák Kórus hangversenye Budapesten.

2013. október 20. – A németországi Chemnitzben rendezett nemzetközi gyermek- és ifjúsági film-fesztiválon *Karel Janák* cseh rendező *A tizenkét hónap* című alkotása nyerte el az Európai Gyermekfilm-díjat.

2013. október 21. – *David Černý* neves cseh szobrász Prága központjában, a Moldva folyón egy uszályon, felmutatott közepső ujját ábrázoló hatalmas szoborkompozíciót helyezett el. A tízméteres, lila alkotás a Hradzsín felé mutat az aktuálpolitikai helyzet önmagáért beszélő kommentálásaként.

David Černý odamutat...

2013. október 25–26. – Csehországban az előrehozott képviselőházi választást tartották, amelyet a szociáldemokraták nyertek meg a vártnál jóval kisebb arányban. A ČSSD a szavazatok 20,47 százalékát kapta, az *Andrej Babiš* milliárdos vállalkozó által alapított IGEN (ANO) mozgalom 18,66 százalékot, a Cseh- és Morvaország Kommunista Pártja (KSČM) 14,91 százalékot szerzett, a TOP 09 11,97 százalékkal, a Polgári Demokratikus Párt (ODS) 7,72 százalékkal, a *Tomio Okamura* vállalkozó vezette Vírradat (Úsvit) 6,89 százalékkal és a Kereszténydemokrata Unió-Csehszlovák Néppárt (KDU–ČSL) 6,77 százalékkal jutott be a parlamentbe. Cseh-

Forrás: internet

ország 14 régiója közül kilencben a szociáldemokrata párt, négyben az IGEN, míg Prágában a TOP 09 győzött. A választási részvétel 60 százalék alatt volt. (Lásd még: 2013. nov. 25.)

2013. október 27. – A közszolgálati Cseh Televízió a Cseh Évszázad címmel készített kilencrészes filmsorozatot kezdte vetíteni az egykori Csehszlovákia történelmének eseményeiről, kulcsszereplőiről.

2013. október 30. – A Cseh Pénzverde arany és ezüst emlékérmeket adott ki 2014-ben *Karel Gott*, a cseh könnyűzene legendás alakja 75. születésnapja alkalmából.

2013. november 1. – A cseh rendőrség Prágában őrizetbe vette *Vít Bárta*t, a Közügyek (VV) párt elnökét, volt ipari és kereskedelmi minisztert, valamint *Jan Petrzileket*, a cseh korrupcióellenes rendőrség elemző és informatikai osztályának vezetőjét.

2013. november 6. – A cseh kormány úgy döntött, hogy újra bevezetik a kórházi napidíjat, ami 60 korona (720 forint) lesz Csehországban.

2013. november 6. – Prágában, a Černín-palotában, a cseh külügyminisztérium épületében *Robert Capa*, a világhírű magyar születésű fotóriporter alkotásaiból nyílt kiállítás.

2013. november 8. – Majdnem 120 éves melegrekord dőlt meg Prágában, ahol délután 17,9 Celsius-fok hőmérsékletet mértek a városközpontban lévő Klementinumban, az egykori jezsuita kollégiumban.

2013. november 9. – Az A (zöld) jelzésű prágai metró szerelvényeinek középső kocsija ettől kezdve szombatoként 10-től 22 óráig hivatalosan is a flört, az ismerkedés színhelye.

2013. november 13. – *Vladimír Remek* volt csehszlovák úrhajós, kommunista EP-képviselő lett Csehország új moszkvai nagykövete.

2013. november 14. – Kanada megszüntette a cseh állampolgárokkal szemben 2009 júliusában bevezetett vízumkényszert.

2013. november 16. – Jindřichův Hradec regionális múzeumában *Ema Destinová* (1878–1930) cseh operaénekesnő pályafutását és életét bemutató új állandó kiállítás nyílt.

2013. november 18. – *Alfons Mucha* és társai címmel mintegy 80 szecessziós plakátból nyílt kiállítás a Magyar Képzőművészeti Egyetem Barcsay-termében. (Lásd még: 10. oldal!)

2013. november 20. – Prágában 76 éves korában elhunyt *Pavel Bobek* cseh énekes, a rock and roll és a country cseh úttörője.

Forrás: Týden

Pavel Bobek énekes

2013. november 21. – *Miloš Zeman* cseh államfő *Bohuslav Sobotka*t, a képviselőházi választáson győztes Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) elnökét bízta meg kormányalakítással. (Lásd még: 2013. dec. 22.)

2013. november 23. – E napon és további három hétvégén hajléktalan emberek mondtak időjárás-jelentést a cseh közszolgálati televízióban.

2013. november 24. – Ismét *Karel Gott* lett Csehország legnépszerűbb könnyűzenei énekes, aki a díj 48 éves történetében 38 alkalommal nyerte el a Český slavík (Cseh csaló-gány) nevű elismerést.

2013. november 25. – Prágában megalkult a cseh parlament új alsóháza. Az október végén megválasztott 200 tagú képviselőházban ČSSD 50, IGEN (ANO) 47, KSČM 33, TOP 09 párt 26, ODS 16, Vírradat (Úsvit) 14, KDU-ČSL 14 mandátumot szerzett. 27-én a képviselőház új elnökévé *Jan Hamáček*et, a Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) képviselőjét választották.

2013. november 26. – Hírek szerint *Andrej Babiš* multimilliárdos cseh vállalkozó, az IGEN (ANO) mozgalom elnöke, az Agrofert holding tulajdonosa megveszi a prágai Londa médiacsoportot, amely a leghallgatottabb cseh rádióállomást, az Impuls rádiót üzemelteti.

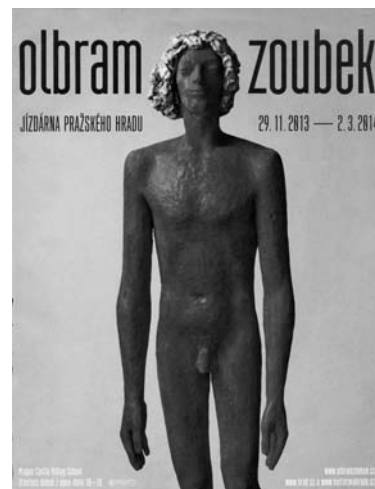
2013. november 26–27. – Tudományos konferenciát tartottak Prágában abból az alkalomból, hogy a Károly Egyetemen 160 éve kezdődött el a magyar nyelvoktatás. A bölcsészkar főépületében kiállítás nyílt a prágai, csehországi hungarológia múltjáról és jelenéről. (Lásd még: 43. oldal!)

2013. november 27. – A prágai Luxor könyvtárházban Vaří Čirina (Csirike főz) címmel új szakácskönyvét mutatta be *Irena Košíková*, *Václav Havel* volt cseh államfő egykori magyar szakácsnője.

2013. november 28. – Cseh- és Morvaország Kommunista Pártja (KSČM) az átvilágítási törvény hatályon kívül helyezésére irányuló törvényjavaslatot terjesztett a cseh képviselőház elé.

2013. november 28. – A csehországi egyházak ökumenikus tanácsa Prágában visszautasította a Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD) követelését, hogy vizsgálják felül az egyházi kárpótlásról szóló törvényt.

2013. november 29. – *Olbram Zoubek* szobraiból nyílt kiállítás a Prágai Vár Jázdárna kiállítótereiben 2014. március 2-ig.

2013. november 29. – Hidegháborús múzeum nyílt a prágai Vencel téren álló Jalta szálloda alatt, egy hajdani csehszlovák állami vezetők számára épült atombiztos bunkerben.

2013. november 30. – *Miloš Zeman* cseh államfő az igazságügyi minisztériumra ruházta át a köztársasági elnök kegyelemadási jogköreit.

2013. december 1. – Több mint két év szünet után ismét közvetlen repülőgépjárat indult Pozsony és Prága között.

2013. december 1. – A prágai Pražská energetika (PRE), az egyik legnagyobb cseh áramszolgáltató 14,4 százalékkal csökkentette árait.

2013. december 4. – A szlovák televíziós és rádiós tanács 200 eurós pénzbüntetést szabott ki a pozsonyi Jój kereskedelmi televízióra, mert egy műsort cseh nyelvű változatban sugárzott szlovák feliratozás nélkül, és ezzel megsértette a szlovákiai műsorszórásról szóló törvényt.

Ez az első eset, hogy a cseh nyelv használata miatt büntetést kapott valamilyen média Szlovákiában.

2013. december 6–11. – Egy reprezentatív közvélemény-kutatás eredménye szerint a csehek *IV. Károly* cseh királyt és német-római császárt tartják a cseh történelem legnagyobb alakjának. A 2013. év emberei lettek: *Karel Schwarzenberg* politikus, a TOP 09 vezetője, *Andrej Babiš* vállalkozó, *Jaromír Jágr* jégkorongozó és *Karel Gott*. A Týden hetilap szerint *Petr Kellner*, a PPF pénzügyi befektetőcsoport tulajdonosa, Csehország leggazdagabb vállalkozója a 2013. év személyisége.

Az év emberei:

Forrás: Týden

Karel Schwarzenberg politikus

Forrás: Týden

Karel Gott, a „cseh csalagány”

Forrás: Týden

Andrej Babiš vállalkozó

2013. december 8. – A TOP 09 párt tisztújító kongresszusán Prágában újra elnökké választották *Karel Schwarzenberget*, aki 2009, a megalkulás óta áll a párt élén. A TOP 09 első alelnöke újra *Miroslav Kaloušek* volt pénzügyminiszter lett.

2013. december 12. – *Jiří Menzel*, világhírű cseh filmrendező Prágában

Szeszélyes évek (Rozmarná léta) címmel bemutatta önéletrajzának első kötetét, melyet a prágai Slovart könyvkiadó jelentetett meg.

2013. december 16. – *Livia Klausová*, Csehország új pozsonyi nagykövete, *Václav Klaus* volt államfő felesége átadta megbízólevelét *Ivan Gašparovič* államfőnek.

2013. december 19. – A cseh képviselőház elfogadta a 2014. évi cseh költségvetést, amely 112 milliárd koronás hiánnyal számol. A költségvetés bevételi oldala 1099,3 milliárd korona, a kiadási oldal 1211,3 milliárd korona, 2013-hoz viszonyítva a bevételek 18,5 milliárd koronával, a kiadások 30,5 milliárd koronával emelkednek.

2013. december 22. – *Bohuslav Sobotka* szociáldemokrata pártelnök bejelentette, hogy a Cseh Szociáldemokrata Párt (ČSSD), az Igen (ANO) mozgalom és a Kereszténydemokrata Uni–Csehszlovák Néppárt (KDU–CSL) 2014. január 6-án aláírja a kormánykoalíciós szerződést. *Miloš Zeman* államfő 2014. január 29-én kinevezte a Sobotka vezette új hárompárti koalíciós kormányt.

2013. december 23. – Oroszország rendezte a Csehországgal szembeni 3,6 milliárd dollárt kitevő szovjet adósságot, amiben a cseh és az orosz kormány 1994. június közepén állapodott meg.

2013. december 24. – A római Szent Péter teret a cseh Domažlice környékéről származó karácsonyfa díszítette a bajorországi Waldmünchen város ajándékként.

2013. december 31. – Széleskörű turisztacsalogató kampányt ígért Európa-szerte a nyugat-csehországi Pilsen (Plzeň), amely 2015-ben a kontinens kulturális fővárosa lesz.

(Magyar és cseh sajtó alapján
összeállította: Molnár Éva)

Bohuslav Sobotka új kormányfő

Az 1989 után feltűnt új generációs politikus 1971-ben a Brünn melletti Telnicében született. A brünni Masaryk Egyetem Jogi Karán tanult, itt lépett be 1989-ben a Cseh Szociáldemokrata pártba. 1996-ban dél-morvaországi listán szociáldemokrata színekben képviselővé választották, azóta négyszer is megújíthatta mandátumát. A parlamenti alsóházban több bizottságban dolgozott és a szociáldemokrata frakciót vezette. 2002 és 2006 között pénzügyminiszter, illetve a kabinet gazdasági, majd első alelnöke volt a Vladimír Špidla vezette szocdem kormányban.

A ČSSD-ben a dél-morvaországi regionális pártszervezet vezetése után 2005 és 2011 között a párt első alelnökeként dolgozott. Ebben a tisztségében kétszer is vezette a pártot – előbb Stanislav Gross pártelnök és miniszterelnök, majd Jiří Paroubek elnök távozása után –, míg a ČSSD 2011. márciusi kongresszusán a párt elnökévé választották. Pártjának az 2013. októberi előre hozott választásokon aratott győzelme után 2014. január 17-én Miloš Zeman cseh államfő őt nevezte ki az ország új miniszterelnökévé. Bár Sobotka és Zeman viszonya nem a legjobb, de mindketten azt ígérték, hogy korrekt együttműködésre fognak törekedni.

Nős, két fia van.

(mé)

2014. február 7–23., Szocsi – A XXII. téli olimpiai játékok összefoglalója

Csehország a játékokon 13 sportágban 88 sportolóval képviseltette magát, és a 15. helyen végzett az éremtáblázaton: 2 arany 4 ezüst és 2 bronzéremmel.

Aranyérmesek:

Martina Sáblíková Gyorskorcsolya női 5000 m

Eva Samková Hódeszka női krossz

Ezüstérmesek:

Ondřej Moravec Sílövészet férfi 12,5 km üldözőverseny

Gabriela Soukalová Sílövészet női 12,5 km tömegrajtos

Martina Sáblíková Gyorskorcsolya női 3000 m

Veronika Vitková, Gabriela Soukalová, Jaroslav Soukup, Ondřej Moravec Sílövészet vegyes váltó

Bronzérmesek:

Ondřej Moravec Sílövészet

15 km férfi tömegrajtos

Jaroslav Soukup Sílövészet

10 km férfi sprint

Sporthírek Csehországból, 2013

2013. február 3. – A csehországi Harrachovban rendezett síugró világpupán az osztrák *Gregor Schlierenzauer* nyerte a síugrók Világkupa-sorozatának sírepülő versenyét.

2013. február 5. – *Petr Čech*, a Chelsea labdarúgócsapatának cseh kapusa sorozatban ötödször, összességében hatodszor lett az Év játékosa Csehországban.

2013. február 9–17. – A csehországi Nové Městóban zajlott sílövő-világbajnokságon az ukrán *Olena Pidhrusna* nyerte a nők 7,5 km-es sprintszámát, a norvég *Emil Hegle Svendsen* nyert a férfi 12,5 km üldözésez számban, a nők 15 kilométeres egyéni versenyében az olimpiai bajnok norvég *Tora Berger* győzött, és ezzel harmadik aranyérmét nyerte. A norvég *Tarjei Bø* nyerte a férfiak 15 km-es tömegrajtos versenyét.

2013. február 14. – Londonban dopingvétség miatt 2012. október 16-tól kezdődően hat hónapra eltiltotta a cseh *Barbora Zahlavová Strýcovát* a Nemzetközi Tenisz Szövetség.

2013. február 18. – Bejelentés szerint *Milan Baroš* korábbi cseh válogatott labdarúgó a Baník Ostrava csapatában folytatja pályafutását. (Lásd még: 2013. júl. 17.)

2013. február 23. – A hatodik helyen kiemelt *Petra Kvitová* nyerte a kétmillió dollár összdíjazású, dubaji keménypályás női tenisztornát.

2013. március 14–17. – Az oroszországi Hanti-Mansyiban rendezett biatlon Világpupán *Gabriela Souková* három győzelmet aratott (sprint, üldözésez, csoportrajt).

2013. március 18. – A 44. Ústí nad Labem-i Grand Prix ökölvívó tornán *Varga Miklós* a 60 kg-os, *Bacskai Balázs* pedig a 69 kg-os súlycsoportban szerzett aranyérmét.

2013. június 6. – Párizsban a francia nyílt teniszbajnokság vegyes páros versenyét *Lucie Hradecká*, *František Čermák* cseh kettős nyerte, mivel legyőzte az ötödik helyen kiemelt *Kristina Mladenovic*, *Daniel Nestor* francia, kanadai párost.

2013. július 17. – *Milan Baroš*, egykori cseh válogatott labdarúgó egy évre szóló szerződést kötött az Antalyasporral, így visszatér Törökországba.

2013. július 23. – *Jaromír Jágr*, cseh olimpiai és világbajnok, a Stanley

Kupa-győztes jégkorongozója marad az észak-amerikai profiligában (NHL) és a New Jersey Devilsben folytatja pályafutását. (Előtte a Boston Bruins csapatában játszott.)

2013. augusztus 16–17. – A moszkvai atlétikai VB-n a női 400 m gátfutásban az olimpiai bronzérmes cseh *Zuzana Hejnová* óriási fölényel, 52,83 mp cseh rekorddal, a világ idei legjobb idejével diadalmaskodott. *Vítězslav Veselý* cseh gerelyhajító 87,17 m dobásával aranyérmét szerzett.

Vítězslav Veselý gerelyhajító világbajnok

Zuzana Hejnová gátfutó világbajnok

2013. szeptember 11. – A labdarúgó Vb-selejtezőn, Torinóban elszenvedett vereség után lemondott *Michal Bílek*, a cseh labdarúgó-válogatott szövetségi kapitánya. 13-án ideiglenesen *Josef Pasicét* nevezték ki a cseh labdarúgó-válogatott élére. (Lásd még: 2013. dec. 3.)

2013. szeptember 11–12. – A nemzetközi labdarúgó bundabotrányval kapcsolatban 19 embert vett őrizetbe a cseh és a szlovák rendőrség. A szervezett csoport feje egy ázsiai ember, aki közvetítőként keresztül meccsenként 2 és 60 ezer euró közötti összegeket kínált fel a játékosoknak az eredmény manipulálására. A jelentések szerint az őrizetbe vettek között van a szlovák élvonalban szereplő Dunaszerdahely három játékosa és cseh első osztályban játszó Teplice három futballistája.

2013. szeptember 28. – A 2,4 millió dollár összdíjazású, tokiói női tenisz-

tornát a hetedik helyen kiemelt cseh *Petra Kvitová* nyerte meg, miután legyőzte az ötödikként rangsorolt német *Angelique Kerbert*.

2013. október 3. – Vérérgőt találtak *Tomáš Vokoun*, az észak-amerikai profi jégkorongligában (NHL) szereplő Pittsburgh Penguins cseh kapusa szervezetében, emiatt 3–6 hónapig nem játszhat.

2013. november 28. – A Carolina Hurricanes 4-3-ra nyert a New Jersey Devils otthonában az észak-amerikai profi jégkorongligában (NHL). A hazaiaknál a 41 éves cseh *Jaromír Jágr* megszerezte NHL-pályafutása 691. találatát, amellyel megelőzte a legendás *Mario Lemieux*-t, és már egyedül áll az örökranglista 9. helyén.

2013. december 2. – Térdsérülése miatt befejezte pályafutását a 35 éves *Tomáš Ujfaluši*, 78-szoros cseh válogatott labdarúgó.

2013. december 3. – Négyéves szerződést kötött a Cseh Labdarúgó Szövetség *Pavel Vrba* új szövetségi kapitánnyal, aki 2014. január 1-jén munkába állt.

2013. december 17. – *Dušan Uhrin* lett a Viktoria Plzeň cseh bajnok labdarúgócsapatának vezetőedzője, miután az eddigi trénerét, *Pavel Vrbát* kinevezték a válogatott szövetségi kapitányává.

Pavel Vrba (jobbra) a fociválogatott új szövetségi kapitánya

2013. december 21. – A cseh *Pavel Kubina* bejelentette visszavonulását az észak-amerikai profi jégkorongligától (NHL). A 36 éves hátvéd 13 szezonot töltött az NHL-ben, a cseh válogatottal 2002-, 2006-, 2010-ben részt vett az olimpián, 1999-, 2001-, 2005-ben világbajnokságot nyert a nemzeti csapattal.

(Magyar és cseh sajtó alapján összeállította: Molnár Éva)

Most / Brůx / Pons

Most városa 1975 októberében sok újság címlapjára felkerült és sok TV-híradóban szerepelt, amikor 10 000 tonnás országos híru gótikus templomát – kimentendő a lebontásra ítélt városból – 841,6 méteres sínen eltolták új helyére, felfoghatatlanul bonyolult és drága, száz százalékig hazai, csehszlovák technika segítségével.

Mostot régóta fenyegette a lebontás veszélye. A németül „Erzebirge”-nek, csehül „Krušné hory”-nak nevezett hegylánc csehországi tövében hosszan elnyúlóan, csupán néhány méter földtakaró alatt gazdag barnaszén telepek húzódnak, amelyeket a XVII. századtól mélyműveléssel, a XIX. század végétől – a markoló és kotrógépek megjelenésével – felszíni bányászattal termeltek ki.

Ez a tevékenység a két világháború között is, de főként a II. világháború után annyira kiterjedt, hogy az Érchegeység lábazata a nyolcvanas, kilencvenes években Habarovtól Duchcovig sok száz négyzetkilométeren holdbéli tájra változott. A meddőtalaj geometrikus halmjai, és a bányagödrök teraszos, rétegvonalakhoz hasonló kinézete – mindez egy szál fű nélkül, kopáran – rémisztő volt. Az olcsó barnaszénnek sok falu esett áldozatul, végül sor került Most óvárosának lebontására is.

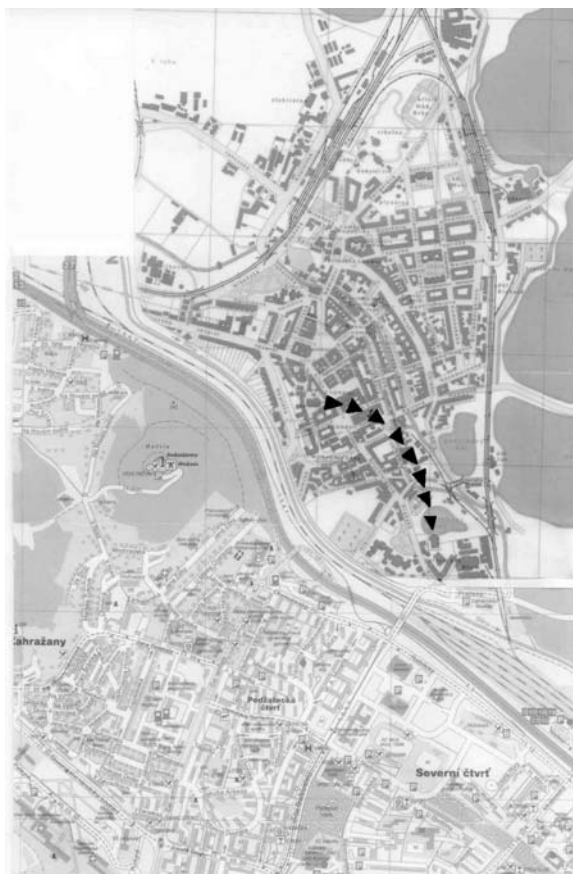
A szanalást csaknem 750 évnyi városi lét előzte meg. Helységünk a Freiberg–Prága kereskedelmi útvonal mentén fekszik. Most/Híd elnevezését onnan kapta, hogy a környék mocsaras-tavas terepét legyőzendő, rőzsényalábok, tutajszerrűen lerakott gerendák segítették a továbbhaladást. Első említése Kosmas krónikájában fordul elő – az 1040. évi szász betöréssel kapcsolatban Hněvín–Most formában. (Hněvínnek a város melletti hegyet hívják a terület egyik régi tulajdonosáról.) 1228-ig, kihalásáig a Hrabušic család birtokolja a vidéket, melyet az utolsó, gyermektelen férfisarj, Kojata, a prágai „Szent sír őrzői” kolostornak ajándékoz.

1238-ban azonban már I. Vencel király a birtokos, aki a Hněvínben kővárat, a Bilina folyó jobb partján pedig új települést építtet, amelynek erődrendszerét 1257-ben jelölik ki. Most a szabad királyi városok sorát gyarapítja, megindul a

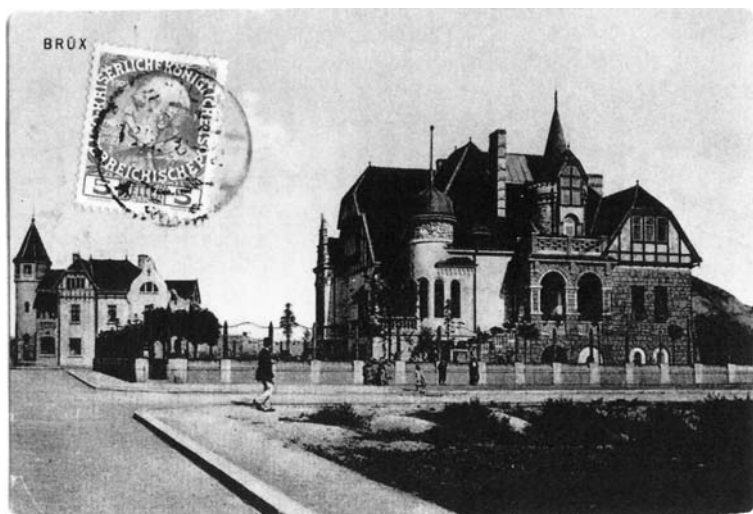
német lakosok betelepülése. Ahogy az a középkorban szokásos volt, Most is sok kiváltságot, köztük sok különlegest kapott. Például IV. Károly 1373-ban megengedi, hogy minden ló után 1 „pénzt” szedjenek az utcák kövezésére, ezt később kipótolja a vízvezeték karbantartására fordítható 2 haller-rel. Pogyebrád György évi 6 kop (1 kop=60 db) garas fejében engedélyezi, hogy a városban és egy mérföldes környékén ne lakhasson zsidó. IV. Vencel pallosjogot biztosított. Mostnak a szőlő telepítését is engedélyezte.

A jómódú várost története folyamán háromszor is zálogba adták, azaz fix összeg fejében a zálogba vevő rendelkezett a város bevételeivel. Így 1278-ban a meiseni örgróf, 1373-ban és 1423-ban a szász uralkodó vette zálogul. Ez utóbbi esetben a zálogba adó Luxemburgi Zsigmond volt, akit – bár a huszita Csehországban uralkodói hatalmát nem tudta érvényesíteni – néhány, a husziták által el nem foglalt német lakosságú város elfogadott uralkodóként, így Most is, amelyet kétszer is hiába ostromoltak a husziták.

A huszita ostromok kudarcra jórészt a város kiváló védműveinek volt köszönhető. Mostban is kettős falrendszert építettek ki: a külső alacsonyabb, a belső magasabb, köztük árok. Ezek a védművek kőből épültek, viszont az épületek többsége kezdetben fából készült, ahogy az a középkorban sokerdejű vidékeken általános volt. Így Most városa sem menekült a tűzvészektől: 1455, 1515, 1583, 1821-ban égett le, csupán a harmadik tűzvész után tértek át a kőépítkezésre.

A gótikus templom eltolásának útvonala Zachár Ottó szerkesztésében egy 1932-es régi térképen

Mosti villa monarchiabeli képeslapon

Kiváltképpen az 1515-ös tűzvész volt katasztrofális. 300–400 lakos pusztult el, az egész város megsemmisült. Dobzse László – közös uralkodónk – egyedülálló módon segítette Most feltámadását: kötelezettségeik jórésztől mentesültek, sőt támogatást is kaptak.

1517-ben kezdtek az elpusztult Mária mennybemenetele dékáni templom újjáépítéséhez, Jakub Hallmann z Schweinfurtu tervei alapján. Az épen maradt tornyot meghagyták, de a hajókat és a szentélyt nagyobbra építették. Maga az épület a későgótika remekműve, de a belső berendezés és díszítés a reneszánsz jegyeit viseli magán.

Az 1526-ban kezdődő Habsburg-uralom nem jól köszönt be, 1547-ben a város birtokainak elvesztését okozta. Most városa ugyanis a rendek és a városok többségéhez hasonlóan elszakította a Szászország ellen indított „vallásháborút”, ezért a birtokvesztésen felül az uralkodó kinevezett bírót ültetett a nyakukba.

A város gazdasági helyzetét azonban javítani kezdte az 1500-as évek végén, a környéken meginduló szénbányászat. Az első ismert bányászati engedélyt 1611-ben keltezték, Jan Weidlich nevű polgár számára. Fejlett volt a város ipara is, 1506 után számtalan céh alakult.

A harmincéves háború a város jelentőségének csökkenését hozta: 1639-től 1648-ig nyögi a svédek uralmát, de a Hněvínen lévő várat még a város feladása után is másfél évig tartják a hódítók. Miután a város a Hněvín már korábban megvette a kincstártól, 1651-ben kérvényezték a sok bajt okozott vár lebontásának engedélyezését. A császár a kérést jóváhagyta, a bontást végrehajtották.

A hosszú ostrom és a városban dúló pestis hatására a la-

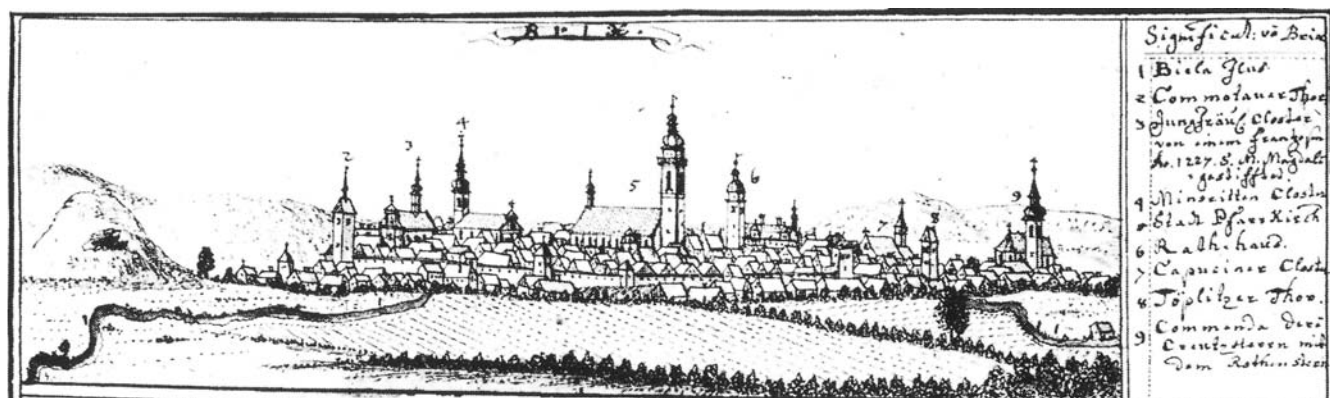
kosság jelentős része Szászországba menekült. A háború után a házak fele üresen állt, 1702-ben is csak 1164 lakos élt a városban.

A bányászat azonban lassan növekedésnek indult, a gazdasági helyzet javult. Most túlélte az utolsó, 1820. évi tűzvészt, modernizálódott. Az 1820-as évek végén lebontották a városvédelem külső, majd 1890-es években a belső falát, a városárkot betömték, helyükön park létesült. A szénbányászat hatalmasat fejlődött az 1854-es liberalizációs törvény óta. Kiépültek a vasutak, megjelentek a nagyteljesítményű földmunkagépek, megindulhatott a külszíni fejtés. A bányászat egyre közelebb került Most városához. 1895-ben a bányagödörbe bezabaduló pergő homok a város széle alól futott ki, és három hektárnyi lakott, öt hektárnyi vasúti területet tett tönkre, több lakóház tönkre ment. (Néhány évvel korábban a pergő homok 33 bányász életét követelte.)

A mellékelt – általam összeollózott – várostérkép felső, 1932-es állapotot ábrázoló része mutatja, hogy keletről és északról már körbevették Mostot a bányagödörök, sőt a kisebbek már a városon belül is előfordultak.

1938 októberében a város az egész Szudétával együtt a III. Birodalomhoz került. Most közvetlen északi szomszédságában a németek a helyi barnaszénre alapozva földalatti műbenzin kombinátot hoztak létre, a Herrmann Göring-művek részeként. Már 1939 januárjában kész tervekkel érkeztek, a mű felépítésén 40 ezer fogoly dolgozott. 1941 decemberében szállították el az első itt gyártott benzint. 1944–45-ben a légitámadások tönkretették az üzem 70 százalékát, de a téves bombázásokból Mostnak is bőven kijutott.

A háború után innen is kitelepítették a németseget, és ro-

Most látképe F. B. Werner metszeten, XVII. század (Forrás: Město a městečka v Čechách, 4., 2000)

hammunkában toboroztak vagy képeztek ki mindenféle szakmájú munkásokat. A bányászat viszont olyan tempóban fejlődött, hogy az egyre növekvő lakosság számára déli irányban bővíteni kellett a várost. Annál is inkább, mert már az ötvenes évek végén látható volt, hogy a régi várost nem lehet megmenteni, le kell bontani. A kormány már 1962-ben felvette ennek szükségességét, de úgy tűnik, hogy a városi tanácsnak rá kellett a javaslatra bólintania, ami 1964. március 26-án meg is történt. Az óváros bontását azért lehetett megszavazni, mert a lakosság döntő mértékben bevándoroltakból állt, akiknek Most egy lerobbant német város volt, amelyhez nem fűzték őket érzelmi szálak.

1967-ben megkezdődött a város bontása, egyszermind archeológiai kutatása. A bontás 1982-ben, a kutatás két évvel később fejeződött be.

Jómagam csak 1976 nyarán tudtam a városba eljutni. Em-

ber alig lézengett az utcán, a lakatlan házak nyitva hagyott ablakaiban a szél cibálta az ott maradt függönyöket, a villamossínek értelmetlen kanyarokat vettek a félig lebontott város üres terein. A templom már az új helyén állt, az eltolására szolgáló különlegesen masszív szállító síneknek a nyomát sem lehetett látni. Speciális hidraulikákkal ezeken a síneken jutott el a templom csigalassúsággal légvonalban 540 méterrel délkeletre. Térképünkön az ívesen elhelyezett nyilak mutatják a templom eltolásának pályáját.

Az eltolt gótikus „Mária mennybemenetele”-templomot csapatunk többször meglátogatta, de sem időnk, sem kedvünk nem volt az új Mostban megállni és körülnézni. Igaz, egyszer elbuszoztunk a zahražani negyedhez, hogy legalább kívülről megtekintsünk egy kórházat a város szélén... ott forgatták ugyanis a nálunk is népszerű csehszlovák TV-sorozatot.

Zachár Ottó

VÁLOGATÁS A 2014-ES ÉV FONTOSABB KULTURÁLIS ÉVFORDULÓIBÓL

Lída Baarová (1914. szeptember 7., Prága–2000. október 7., Salzburg), a múlt század harmincas és a második világháború éveinek egyik legnevesebb, különleges szépségű és vitathatatlan tehetségű színésznője. A harmincas évek közepétől számos német filmben is szerepelt, s meghitt viszonyba került a Harmadik Birodalom hírhedt propagandaminiszterével, Joseph Goebbelszel.

Ez a lépés végzetes hatással volt a pályájára: a világháború után jobbnak látta, ha emigrál, s bár külföldön is még jó néhány filmben játszott, korábbi sikereit nem tudta megismételni. **(100 éve született)**

Jiří Kolář (1914. szeptember 24. Protivín–2002. augusztus 11., Prága), költő, képzőművész, a huszadik századi cseh kultúra nemzetközi hírű reprezentánsa. Hírnevét elsősorban kísérleti művészetének és kollázsainak köszönhette. Egyike volt a Charta 77 aláíróinak, ami miatt 1979-ben emigrációba kényszerült, s csak néhány évvel halála előtt költözött haza. **(100 éve született)**

Vladimír Boudník (1924. március 17. Prága–1968. december 5., Prága), grafikus és festő, az absztrakt művészet kiemelkedő képviselője, az általa explozionalizmusnak elnevezett és csak a személyéhez kötődő irányzat megalapítója. Jó barátság fűzte Bohumil Hrabalhoz, aki *Gyöngéd barbárok* című könyvében felejthetetlen módon örökítette meg Boudník alakját. A művész a *Gyöngöcskék*

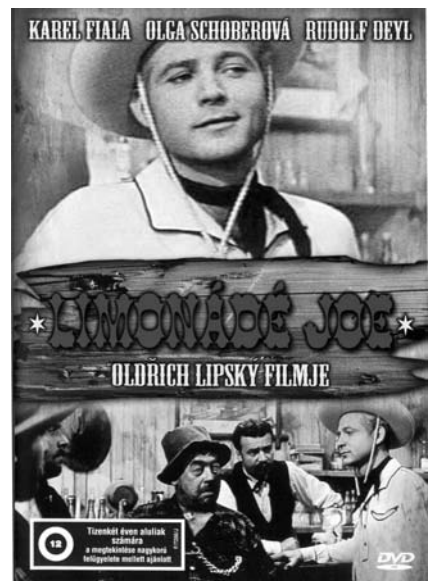
a mélyben című szkeccsfilm Věra Chytilová által rendezett epizódjában, a *Világ automata büfé*ben is feltűnik, ahol munka közben láthatjuk. **(90 éve született)**

Karel Kachyňa (1924. május 1., Vyškov–2004. március 12., Prága), gazdag életművet örökölt hagyó, kiemelkedő filmrendező; művei közül feltétlenül említést érdemel az *Éljen a köztársaság*, a *Szekérrel Bécsbe*, az 1968 utáni „normalizáció” áldozataként Csehszlovákia nyomasztó légkörét mesterien felidéző (s „természetesen” rögtön betiltott) *Fül a Vigyázat, vizit!*, *Fany* és a *Hanele*. **(90 éve született, 10 éve halt meg)**

Oldřich Lipský (1924. július 4., Pelhřimov–1986. október 19., Prága), filmrendező, színész, a vígjáték és a paródia műfajának mestere. Kivételes tehetségét olyan fergeteges humorú és felejthetetlen alkotások bizonyítják, mint a *Limonádé Joe*; a *Négy gyilkosság elég lesz, drágám*; *Nick Carter*; a szu-

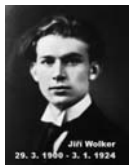

perdetektív; *Várkastély a Kárpátokban* és a *Joachim, dob a gépbe.* (90 éve született)

Josef Škvorecký (1924. szeptember 27., Náchod–2012. január 3., Toronto), próza- és esszéíró, műfordító, az elmúlt évtizedek cseh irodalmának egyik legjelentősebb alkotója. Ironikus hangvételű, érdekesítően megírt történeteiből sajátos korpék bontakozik ki. Irodalomtörténeti jelentőségét nemcsak műveinek köszönheti, hanem annak is, hogy 1971-ben – már kanadai száműzetésben – feleségével, Zdena Salivarová íróval együtt megalapította a Sixty-Eight Publishers („Hatvannyolcas Kiadó”) nevű kiadókat, amely az odahaza publikálási tilalommal sújtott, illetve emigrációba kényszerült szerzők munkáit jelentette meg. Főbb művei: *Gyávák*, *Egy detektívregény-olvasó ötletei*, *Borúvka felügyelő szomorúsága*, *Az oroszlánkölyök*, *Pléhkatonák*, *Csoda*, *Az emberi lélek mérnöke*, *A texasi menyasszony*, *Közönséges élet.* (90 éve született)

Jiří Wolker (1900. március 29., Prostějov–1924. január 3., Prostějov), költő, teoretikus, meseíró, a proletárköltészet kimagasló képviselője. Egyéni hangú, nagyfokú szociális érzékenységtől áthatott írásművészete az expresszionizmussal és a poetizmussal rokonítható. Két verseskötete, a *Vendég áll a házhoz* és a *Nehéz óra* a korabeli cseh líra jelentős alkotásai közé tartozik.

(90 éve halt meg)

Franz Kafka (1883. július 3., Prága–1924. június 3., Klosteneuburg), a huszadik századi világirodalom egyik legnagyobb hatású alkotója – neve láttán olyan remekművek jutnak eszünkbe, mint hagyatékban maradt regényei: a *Per*; *A kastély*, az *Amerika* és szuggesztív, mélyen elgondolkodtató elbeszélései, többek között az *Ítélet*, *Az átváltozás*,

A fegyvergyarmaton, *Egy falusi orvos*, *Jelentés az akadémiának*, *Az éhezőművész*, *Egy kutya kutatásai*. Rainer Maria Rilke és Franz Werfel mellett ő a legismertebb s minden bizonnyal a leghíresebb prágai születésű és német nyelven alkotó író. (90 éve halt meg)

Jakub Schikaneder (1855. február 27., Prága–1924. november 15., Prága), festő; lírai és gyakran melankolikus hangulatú képei nem mindennapi szuggesztivitással idézik fel a „boldog békeidők” világát, a korabeli Prágát. (90 éve halt meg)

Věra Chytilová (1929. február 2., Ostrava–2014. március 12., Prága), filmrendező, a cseh új hullám világhírű képviselője, akit ironikus és satirikus hangvételű, groteszk mozzanatokban bővelkedő, többnyire súlyos erkölcsi kérdéseket vizsgáló alkotásai tettek ismertté. A tekintélyét – s alighanem a halhatatlanságát – megalapozó művek között olyan filme-

ket találunk, mint a fentebb már említett *Világ automata büfé*, a *Százszorszépek*, a *Paradicsomi fák gyümölcseit eszszük*, *Játék az almáért*, *Panelsztori*, *Egy faun megkéséssel délutánja*, *Farkaslak*, *A bohóc és a királynő*, *Csapdák*, *Kiűzetés a paradicsomból* és a *Szép pillanatok.* (85 évesen halt meg)

Milan Kundera (1929. április 1., Brno–), próza- és esszéíró, költő és drámaíró, az elmúlt fél évszázad cseh és világirodalmának egyik legjelentősebb alkotója. Filozófiai mélységű, mesterien megkomponált regényei jelentős mértékben járultak hozzá a műfaj megújításához; rendkívüli erudícióról tanúskodó esszéi eleven szellemű és eredeti gondolkodónak mutatják. A hírhedten vaskalapos neosztálinista rezsim által 1969 után elnémított író 1975-ben Franciaor-

szágba költözött és végleg ott is maradt. A kilencvenes évek eleje óta minden új művét franciául írta. Nevét könyvek sokasága tette híressé: *Tréfa*, *Nevetséges szerelmek (elbeszélések)*, *Jakab és az ura (színmű)*, *Búcsúkerülő*, *Az élet máshol van*, *A nevetés és felejtés könyve*, *A lét elviselhetetlen könnyűsége*, *A regény művészete (esszék)*, *Halhatatlanság*, *Elárult testamentumok (esszék)*, *Lassúság*, *Azonos-ság*, *Nemtudás*, *A függöny (esszék)*, *Találkozás (esszék)*, *A jelentéktelenség ünnepe.* (85 éves)

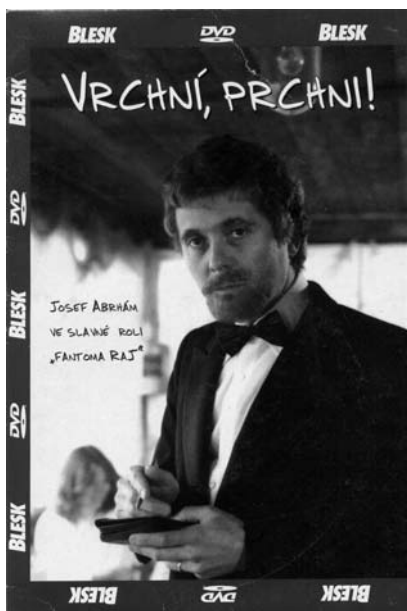
Jan Švankmajer (1934. szeptember 4., Prága–), az elmúlt fél évszázad egyik legeredetibb filmrendezője és képzőművésze, a szürrealizmus világszerte sokra becsült reprezentánsa; *bővebben folyóiratunk 62. oldalán írunk róla.* (80 éves)

Juraj Herz (1934. szeptember 4., Késmárk–), szlovák származású, de munkásságával a cseh filmtörténethez kötődő rendező, a lélektani horror és a könnyed vígjátékok mestere. Nevét elsősorban Ladislav Fuks háborzongató remekművének, a *Hullaégető* című regénynek valóban kongeniális adaptációja tette híressé, de jó néhány más műve is vitathatatlanul megérdemli, hogy legalább a címüket megemlítsük: *Az elmúlt nyár édes játéka*, *Petróleumlámpák*, *Morgiana*, *Az agyonütni való lány*, *Bulldogok és cseresznyék*, *A Feracég vámpírja*, *Jobb ma egy szarka*, *Az átjáró*, *Titkos álmok*. (80 éves)

Karel Gott (1939. július 14., Plzeň–), énekes, a cseh popzene kivételes tehetségű, páratlanul sikeres pályát befutó képviselője, „Prága arany hangja”. Egyaránt otthonos a rock and roll, a swing, a jazz, a country, a blues, a musical és az operett műfajában, slágereinek se szeri, se száma; népszerűsége több mint fél évszázada töretlen. Dalai számos filmben felcsendültek, s ő maga is jó néhány alkotásban szerepelt. Hosszú évek óta festészettel is foglalkozik: a naiv művészet körébe sorolt munkái iránt folyamatosan élénk érdeklődés mutatkozik. (75 éves)

Josef Abrhám (1939. december 14., Zlín–), az elmúlt évtizedek egyik legmarkánsabb arculatú, legnépszerűbb színművésze, az ugyancsak közkedvelt színésznő, Libuše Šafránková férje. Magyarországon legtöbbször alighanem a hetvenes években született, rendkívül népszerű tévésorozat, a *Kórház a város szélén* Blažej doktoraként emlékeznek rá, de számos más kitűnő alakítás is kötődik a nevéhez. Alakja olyan emlékezetes filmekben bukkant fel, mint a *Mindennapi bátorság*;

322, Mareček, adja ide a tollat; Gömbvillám; Főúr, tünés; Vége a régi időknek; A sakál évei; Mindenki, akit szeretek; Szépség bajban, valamint a Václav Havel saját színdarabja alapján az író által 2011-ben leforgatott *Eltávozás*. (75 éves)

Alfons Mucha (1860. július 14., Ivančice–1939. július 24., Prága), festő, grafikus, illusztrátor, a cseh képzőművészet

történetének kiemelkedő és vitathatatlanul leghíresebb alkotója. Neve olyannyira egybeforrt a szecesszióval, hogy az irányzatot Franciaországban – ahol hosszú és termékeny éveket töltött el – gyakran a „Le styl Mucha” megnevezéssel illeték. Világszerte elsősorban a plakátművészet mestereként ismerik, s bár hírnevét valóban ez a műfaj alapozta meg, helyénvaló megjegyezni, hogy festőként, illusztrátorként, iparművészként is kiváló művek sokaságát hagyta maga után. (75 éve halt meg)

Karel Kryl (1944. április 12., Kroměříž–1994. március 3., München), énekes, költő, a „szabadság dalnoka”, az antikommunista – s általában a zsarnokság ellen irányuló – protestsong műfajának legendás képviselője. Csehszlovákia 1968. évi megszállása után, a Prágai Tavasz vívmányainak felszámolása idején ő volt az, aki a leghatásosabban szólaltatta meg a tiltakozás, a dac, a szabadságvágy hangjait. A társadalom ellenállása azonban 1969 nyarán megtört, Kryl pedig inkább a nyugat-németországi emigrációt választotta, szülőhazájába csak a diktatúra bukásának idején látogat(hat)ott vissza. Utolsó éveit Csehország és Németország között osztotta meg. (70 éve született, 20 éve halt meg)

Ivan Martin Jirous (1944. szeptember 23., Humpolec–2011. november 9., Prága; művésznéven **Magor**), költő, publicista, művészetkritikus, a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveiben kialakult cseh underground vezéregyénisége, szimbolikus alakja. Az 1969-es évtől ő volt az előző évben alakult rockzenekar, a Plastic People of the Universe művészeti vezetője és menedzsere. Jirous igazi nonkonformistának bizonyult, nem hódolt be a hatalomnak, nézeteit sosem tagadta meg, amire a hatalom birtokosai a maguk módján reagáltak: ötször ítélték hosszabb-rövidebb börtönbüntetésre, s éppúgy nem publikálhatott, mint ahogy a Plastic People-t sem engedték legálisan fellépni. Amióta művei nyilvánosságot kaptak, a korszak legjelentősebb költői között tartják számon. (70 éve született)

► 2014 KIEMELT ÉVFORDULÓJA: HRABAL 100 ◀

Bohumil Hrabal (1914. március 28., Brno–1997. február 3., Prága), prózaíró és költő, Jaroslav Hašek, Karel Čapek és Milan Kundera mellett a huszadik század legjelentősebb cseh írója. Kunderával az is összekapcsolja, hogy mindketten Brünn [Brno] szülőttei. Ami az írói nagyságot illeti: vannak, akik szerint négyük közül Hrabal a legjelentősebb, de effajta elsőbbségek a művészetek világában ritkán állapíthatók meg egyértelműen. Önéletrajzi ihletésű, a tudatfolyam áradását egyedülálló írásművészetével megragadó, az élet sötét,

tragikus oldalával is bátran szembenéző, ugyanakkor azonban szenvedélyes életszeretetről tanúskodó művei kora európai irodalmának örökbecsű értékei közé tartoznak, amit rendkívüli külföldi népszerűsége is tanúsít.

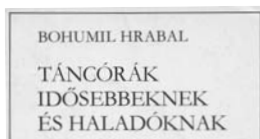
Lengyelországban és Magyarországon már-már hazai szerzőnek tekintik, és egyes vélemények szerint jobban megbecsülik, mint szülőföldjén. Groteszk és komikus mozzanatokban gazdag, olykor a fekete humor jegyében fogant, rendkívüli képzelőerővel megírt történeteinek már nemzedékek nőttek fel, neve fogalommá vált. A „pábeni”, az „átlényegítés”, „önvilágámitás” művészetét tökélyre fejlesztő Hrabal a besorolhatatlan, mindenféle kategorizálásnak ellenálló író típusát testesíti

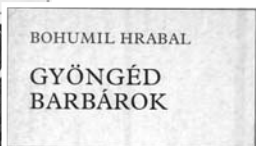
meg. Bizonyos művei kapcsán emlegetik ugyan a szürrealizmus, a poetizmus, a totális realizmus fogalmát, ezek azonban vajmi keveset mondanak el róla. Stílusvilágára, univerzumára csak egyetlen jelző illik: hrabali. Aki évtizedekkel a születésük után kezébe veszi a könyveit és átadja magát a *Szigorián ellenőrzött vonatok*, *Táncórák idősebbeknek és haladóknak*, *Véres történetek és legendák*, *Gyöngéd barbárok*, *Sörgvári capriccio*, *Hóvirágünnep*, *Őfelsége pincére voltam*, *Túlságosan zajos magány* varázsának – hadd ne folytassuk tovább: még a főművek felsorolása is különösen nagy terjedelmet igényelne –, fogalmat alkothat arról, hogy a hajdani életek és emberek miként menthetők át a halhatatlanságba: ha valaki úgy írja meg őket, mint Bohumil Hrabal.

(100 éve született)

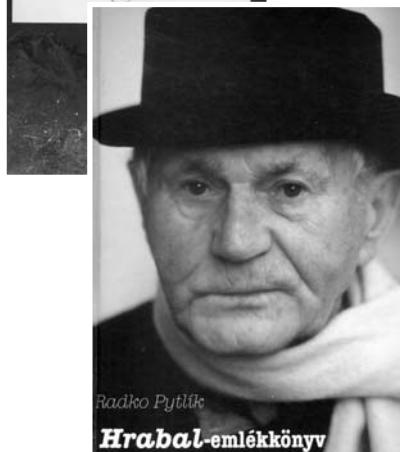
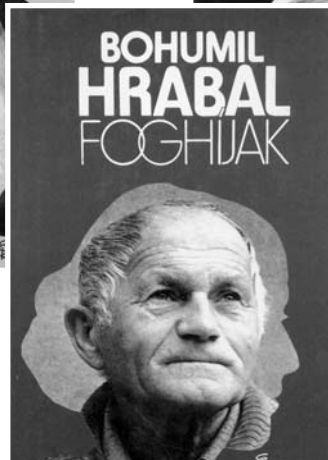
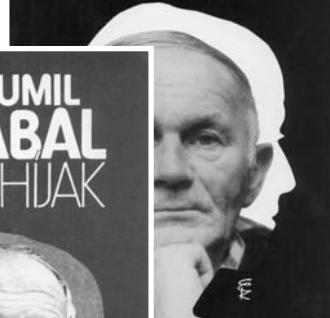
Összeállította: G. Kovács László
A képek forrása: internet

EURÓPA · ZSEBKÖNYV

EURÓPA · ZSEBKÖNYVEK

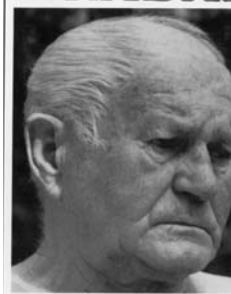

Radko Pytlík

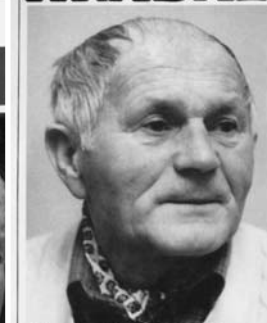
Hrabal-émlékkönyv

Diszgyász

Adagio lamentoso

A városka, ahol megállt az idő

2013. ÁPRILIS

A kortárs cseh filmek legjava a 20. Titanic Filmfesztiválon

– Staropramen cseh sörkorcsolyák. A zsűri elnöke *Jiří Menzel* cseh filmrendező. A Hullámtörök elnevezésű fődíjat az ausztráliai *Cate Shortland* Lore című filmje kapta. A vetített hat cseh film közül *Petr Nikolaev* Lidice című filmje nyerte a közönség díját.
Időpont: 2013. április 5–13.
Helyszín: Budapest, Uránia Filmszínház
(*Lásd még:* 18. oldal!)

HRABAL HABBAL

– A Cseh Centrum és a BUSHO fesztivál közös rövidfilmpályázatának meghirdetése *Jiří Menzel* részvételével *Bohumil Hrabal* cseh író (1914–1997) születésének 100. évfordulójának emlékére. Beküldési határidő: 2013. december 31. Eredményhirdetés várhatóan az író születésnapja alkalmából, 2014-ben.
Időpont: 2013. április 11.
Helyszín: Budapest, WAM Design

Tükör által homályosan

– *Jindřich Štreit* és *Benkő Imre* közös fotókiállítás, illetve előadása a BKF-en.
Időpont: 2013. április 18–május 19.
Helyszín: Budapest Galéria, Millenáris

XX. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál

– Elsőkönyvesek között *Jaroslav Žvábek*, *Retúrjegy a pokolba* (*Listek na cestu z pekla, Paseka, 2012*) című regényének bemutatása (előadás, író-találkozó, felolvasás).
Időpont: 2013. április 18–21.
Helyszín: Budapest, Millenáris, ELTE BTK, Famulus könyvesbolt

Tomáš Sedláček: A jó és a rossz közgazdaságtana

(*Economics of Good and Evil / Ekonomie dobra a zla*) című műve alapján színházi performance angol nyelven.
Időpont: 2013. április 26.
Helyszín: Budapest, Átrium Film-Színház

2013. MÁJUS

Jan Antonín Baťa cseh cipőkirály emlékművének avatása.

Időpont: 2013. május 1.
Helyszín: Martfű (*Lásd még:* 8. oldal!)

Távoli nevetés, avagy magyarok Hašek tollhegyén.

G. Kovács László irodalmi estje *Jaroslav Hašek* (1883–1923) születésének 130. évfordulója alkalmából. Az est díszvendégével, *Richard Hašek*kel, az író unokájával *Polgár László* beszélgetett.
Időpont: 2013. május 7.
Helyszín: Cseh Centrum

Richard Hašek, a professzionális unoka Budapesten

Kisvakond rajzverseny és kiállítás.

Eredményhirdetés Gyermeknapkor a Millenárison.
Időpont: 2013. május 19–26.
Helyszín: Budapest, Piros-Fekete Galéria, Millenáris

Fotó: Kovács Ági

Hašek-est Polgár Lászlóval, Richard Hašekkel és G. Kovács Lászlóval

CSEKKOLD! Cseh kortárs színházi fesztivál Budapesten.

Program: *Roman Sikora*, *David Nejedlý*, *Stanislav Jiránek*, *Alice Nellis* és *Petr Zelenka* új drámáinak felolvasása, beszélgetés a szerzőkkel, *Aleš Březina*: *Halál, tánc...* című operájának filmfelvétele, *Patrik Ouředník* *Europeana* színpadi adaptációja a brnói Reduta Színház előadásában.
Időpont: 2013. május 24–26.
Helyszín: Kamra, budapesti Katona József Színház

2013. JÚNIUS

Kalligram könyvbemutató,

köztük *Jan Novák*: *Betonszívű nagyapám* (Kalligram, 2013, fordította *Beke Márton*) című könyve is.
Időpont: 2013. június 5.
Helyszín: Cseh Centrum

David Černý: Existence

– A cseh szobrásznak az M 0 projekt-galéria nyitó rendezvényén bemutatott művei: *the Shark*, *the GUNS*.
Időpont: 2013. június 5.
Helyszín: Budapest, Múcsarnok

Barátaink születésnapjára

– *Jaroslav Šonkský* (hegedű) és *Dobozy Borbála* (csembaló) ünnepi koncertje a 20 éves Bohemia Baráti Kör tiszteletére.
Időpont: 2013. június 7.
Helyszín: Cseh Centrum
(*Lásd még:* 8. oldal!)

Bohemia Kavalkád

– a Bohemia Baráti Kör 20. születésnapjára rendezvénye.

Időpont: 2013. június 8.

Helyszín: Budapest, Dover Ház
(Lásd még: 12. oldal!)

I. cseh–magyar partnervárosi találkozó

a 20. Víz, Zene, Virág Fesztivál keretében: előadás, „Húsz év Prága terein” kiállítás, a Čestice-i gyermekkórus fellépése.

Időpont: 2013. június 28.

Helyszín: Tata

2013. SZEPTEMBER**BuSho – Budapesti Nemzetközi Rövidfilmfesztivál**

cseh programjai: a FAMU-s *Ondřej Hudeček* két kisfilmje, *Jan Svěrák* régi, főiskolás filmjei, köztük a diák-Oscart nyert *Olajfalók* is 1984-ből, *Jiří Menzel* öt filmje.

Időpont: 2013. szeptember 3–8.

Helyszín: Budapest, Vörösmarty mozi

BRIDGING EUROPE – EURÓPAI HIDAK: Fókuszban Csehország.

A Budapesti Fesztiválzenekar és a Művészetek Palotája fesztiválja. Program: *Hans Krása*: Brundibár – gyermekopera, *Iva Bittová*, *Antonín Dvořák*: Rekviem a brnói Cseh Filharmónia Énekkarral, Ahoj, terasz! *Miloš Forman*: Tűz van, babám!

Dvořák-est, *Miroslav Vitouš–Jiří Stivín* Trió; Barokk est, Kortárs est cseh közreműködőkkel.

Időpont: 2013. szeptember 11–19.

Helyszín: Budapest, MÜPA
(Lásd még: 21. oldal!)

2013. OKTÓBER**DESIGN HÉT 2013 – Brilliant by Design**

– Kortárs cseh üveg és porcelán kiállítás.

Időpont: 2013. október 3–november 9.

Helyszín: Budapest, Ponton Galéria

Kafka-variációk

– A prágai Franz Kafka Centrum kiállítása és nemzetközi konferencia (német nyelven)

Időpont: 2013. október 8–9.

Helyszín: Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

2013. NOVEMBER**One World Echoes / One World**

Visszhangok a Verzió dokumentumfilm-fesztiválon. Válogatás a legnagyobb emberi jogi dokumentumfilm-fesztivál, a Prágában az idén 15. alkalommal megrendezett One World legjobb filmjeiből. A fesztivál vendége *Martina Novotná*, a One World fesztivál producere.

Időpont: 2013. november 5–10.

Helyszín: Toldi mozi, Cirko-Gejzír, Művész mozi

Európa Nagy Háborúja és az új világrend születése

című nemzetközi konferencia cseh előadása: *Eva Irmanová*: Az I. világháború és a felszabadítás programjának masaryki koncepciója (A régi világ vége. Nemzetiségi problémák)

Időpont: 2013. november 11–12.

Helyszín: Budapest Music Center

2013. DECEMBER**Božena Němcová emléktábla-avatása**

Időpont: 2013. december 6.

Helyszín: Miskolc

(Lásd még: 49. oldal!)

Pilseni nemzetközi Rajzbiennálé

2012. évi válogatott munkái – grafikai kiállítás.

Időpont: 2013. december 12–

2014. február 28.

Helyszín: Cseh Centrum (előzőleg Szombathelyen)

2014. JANUÁR**Akik életüket adták a szabadságért...**

Emlékezés a lengyel *Ryszard Siwiec*re, a cseh *Jan Palach*ra és a magyar *Bauer Sándorra* *Mitrovits Miklós* és *Petr Blažek* történészek közreműködésével.

Időpont: 2014. január 16.

Helyszín: Cseh Centrum

2014. FEBRUÁR**HÁBORÚ – népköltészet, harc és tánc a színpadon**

– SZEM (Színművészeti Egyetemek Miskolcon) Fesztivál. A prágai Színművészeti Egyetem (DAMU) hallgatói *Emil František Burian* dramatikus zeneművét mutatták be a szerző fennmaradt szövegei és partitúrája alapján. www.

Időpont: 2013. február 6.

17:00 és 21:00 h

Helyszín: Miskolci Nemzeti Színház, 3525 Miskolc, Déryné utca 1.

Kisvakond hétvége Csepelen

– *Zdeněk Miler* és *Kateřina Miler* rajzai, kézműves foglalkozások, vetítés, kisvakondos játszóház, rajzverseny és a *Holle anyó* Színház *Kisvakond világszerte útja* című zenés mesejáték-előadása.

Időpont: 2014. február 22–23.

Helyszín: Királyerdei Művelődési Ház, 1213 Budapest, Szent István út 230.

CSEH CENTRUM
ČESKÉ CENTRUM

Cseh Centrum
1063 Budapest
Szegefu u. 4.
telefon: +36-1-462-5066
e-mail: ccbudapest@czech.cz
web: http://budapest.czechcentres.cz
facebook: Cseh Centrum

nyitvatartás:
hétfő–csütörtök: 9:00–16:00
péntek: 9:00–14:00
könyvtár:
szerda: 16:00–19:00

Mese a budapesti Hrabal Asztaltársaságról és az ő Hrabal '100-áról

(asztal alá küldött tudósítónk jelenti)

Egyszer volt, hol nem volt, Budapest határán innen, a Körvasútsoron túl, működött egyszer egy kitűnő cseh söröző. Járogattunk is oda, meg nem is, ez igaz. Szerettük nagyon, de mégiscsak messze volt a központtól. Aztán 2011-ben a tulajdonos, mindannyiunk sördoktora – elvonási tüneteinket látva – elővette a recept-tömböt, és felírta nekünk a jó minőségű belvárosi cseh sört.

Orvos Miki ekkor nyitotta meg első belvárosi sörözőjét, a kis-Hrabalt a Puskin utcában, közel az egyetemhez, közel az Astoriához, közel mindenhez.

A kicsiny helyiséget eleinte éppen csak hogy látogatták a vendégek. Mi, barátok pedig egyre törtük a fejünket, mitévők is legyünk. Aztán a ki tudja hányadik sörnél kipattant a ragyogó ötlet: szervezzünk mi is hasonló asztaltársaságot, mint amilyenben Hrabal egykori barátai és asztaltársai találkozgatnak ma is a prágai Arany Tigrisben egy megbeszélte időben rendszeresen. A terveink szerint „titkos” társaságot alakítottunk volna. Titkosat, hogy csak mi tudjunk róla; és titkosat, hogy minél hamarabb elterjedjen a híre. Mert mint tudjuk, a titkok hamar kiszivárognak.

A következő év elejére aztán összegyűlt a társaság: a tulajdonos; az ötletgazda; az író magyarországi népszerűsítésének felkent papja; valamint a sörírók és bloggerek. Nem hiányoztak a Hrabal-rajongók, na és persze a Fekete Ökör Baráti Kör tagjai sem. Megalapítottuk az asztaltársaságot. Vezetőnek, vagyis Gyulának mindjárt meg is választottuk Bakos Pistát.

Nem kis részben „titkos körünk” tevékenységének köszönhetően Orvosunk praxisa egyre hatékonyabban működött, így a doktor úr is egyre jobban érezhette magát „rendelőjében”. A Puskin utcai helyiség minden este megtelt, míg nem a „sörpatika” kinötte a kezdeti helyiséget, és Orvosunk 2012 decemberében 200 méterrel arrébb megnyitotta mai helyén a „sörápodát”.

Az eltelt két évben aztán szép lassan kialakult a Hrabal-kerekasztal lovagjainak többé-kevésbé stabilan állandó társasága is. Ám az összejövetelek nem merültek ki a pusztán sörözésben, hanem – általában Hrabalhoz kapcsolódóan – vendégeket is hívtunk elég gyakran a Hrabal Sörözőbe. (Bár egyik-másik lovagi összejövetel a székhelytől külön eső helyen tartatott meg.)

A „titkos” társaság vendége volt egy-egy kellemes beszélgetésre és élménybeszámolóra – többek között, és a teljesség igénye nélkül – Varga Attila újságíró; Detre Zsuzsa műfordító; Schlanger András színész, rendező; Varga György műfordító; G. Kovács Laci történész, tolmács; Asztalos Tamás író, muzeológus; Kovács Gábor és Hagymássy András sörszakí-

rók; valamint Grendel Lajos pozsonyi író, akinek nagy vihart kavart 1983-as Hrabal-interjúját – amely akkor a csehszlovákiai Nő című hetilapban jelent meg – 2014 elején a Hévíz folyóirat újraközölte.

Látva az irodalmi dózsölések sikereit, idén – Hrabal 100. születésnapja miatt is –, a tervek még erősebbek. Az elképzelések szerint februártól minden hónapban komoly akcióra számíthat az, aki ellátogat a kerekasztal valamelyik összejövetelére.

A programban szerepel többek között felsorolásszerűen:

- felolvasás Hrabal műveiből az író halálának évfordulóján,
- vendéglői rendezvény a születésnaphoz kapcsolódóan,
- előadások (például a Hrabal–Bondy–Boudník trióról),
- kirándulás Kerskóba,
- budapesti szlalom,
- további illusztris vendégek meghívása.

A tervekhez tartozik a „Hrabal galaxis pillanatképei” című változó és vándorló kiállítás pár eseménye is, bár ez csak részlegesen az Asztaltársaság projektje, lévén, hogy a Fekete Ökör Baráti Kör (róluk korábbi lapszámainkban már többször adtunk hírt) művész tagjainak alkotásából és gyűjteményeiből áll a kiállítás, akik közül viszont mindenki tagja az Asztaltársaságnak is. Javaslom annak, aki még esetleg nem látta a kiállítást, hogy feltétlenül nézze meg, de aki már látta, annak is érdemes ellátogatnia rá, mert a részt vevők körének bővülése és Asztalos Tamás rendező találékonyosságának köszönhetően nincs két egyforma kiállítás. A gyűjtemény bizonyos darabjai jelenleg is megtalálhatóak a Hrabal Sörözőben, március 26-tól azonban az Országos Idegennyelvű Könyvtárban, április 29-től a prágai Magyar Kulturális Intézetben, május 15-től a prágai Nemzetközi Könyvkiállításon, június 7-től egy hónapig pedig a libeňi zsinagógában lesz látható a kiállítás, hogy aztán ismét visszatérjen. Júliustól Szentendrén, majd ősszel Révkomáromban, végül Pécsen a Zsolnay negyedben lehet majd gyönyörködni az alkotásokban.

A Hrabal-asztal alá kiküldött tudósítónk szája a beszámoló közben az asztal alatt lassan kiszárad, ezért a habzó nedűt tartalmazó korsó felé fordulva lassan be is fejezem mesémet, gondolatok arra, hogy már csak néhányat kell aludni a Hrabal '100 gazdag eseménysorozatának elindulásáig...

2014. február

Polgár László
Fotó: internet

A nagy talány: Alois Senefelder

„Osztrák feltaláló, nyomdász, eredetileg színész és színműíró volt. Nevéhez fűződik a síknyomatás nyomtatási elvének felfelfalálása, a nyomóformának zsíros festékekkel és vízzel szembeni szelektív nedvesíthetősége. Ő készítette el az első nyomókövet solnhofeni mészpalaletéből, ezzel megalapozta a litográfiát.”

A Magyar Nagylexikon 16. kötetében, a Senefelder szócikk alatt ez a rövid leírás található. Egy laikus számára nem sok minden érthető ebből, pláne nem logikus, hogy hogyan is kerül Senefelderről egy cikk a Bohemia folyóiratba. Négy úgynevezett „aha-élmény” segítségével rájöhetünk az összefüggésekre. (Aha-élmény: addig nem értett probléma hirtelen megértése.)

Alois Senefelder eredetileg Aloys Johann Nepomuk Franz Senefelder néven született Prágában, 1771. november 6-án (1. aha-élmény). Apja színészként dolgozott éppen a prágai Királyi Színházban, mikor fia megszületett. A Senefelder-család később Münchenbe költözött, majd tanulmányait a közeli egyetemen, Ingolstadt városában folytatta. Senefelder azonban apja halála után tanulmányait megszakítva színészként és íróként dolgozott tovább, hogy eltartsa megözvegyült anyját és testvéreit. A „Nők szakértője” címmel sikeres színdarabot írt, ám jelentős anyagi áttörést ez sem hozott számára. Műveit abban a korban sem volt olcsó kiadni, így egy nyomdában kitanulta a mesterséget, majd saját nyomdagépével sokszorosította munkáit, ezzel is csökkentve a kiadásokat. Csak-hogy a nyomólemezek metszései még mindig igen költségesek voltak. Adósságát próbálta csökkenteni azzal, hogy olcsó rézlemezeket használt a metszésnél, sajnos kevés sikerrel.

A litográfia vagy könyvnyomtatás megalapozása az ő találmánya, mégpedig egy szerencsés véletlen folytán. Egy átviteli jegyzéket írt fel bajor mészkőre, mészpalaletre, s ekkor jött rá, hogy a jelek kiemelkednek az anyag lemaratása után, így ez a módszer ugyanúgy használható a nyomtatásra. A találmánya tökéletesítéséhez anyagi támogatást is kapott, végül két évvel később, 1798-ban megalkotta a sík- vagy könyvnyomtatást. Offenbachba, majd Párizsba ment, ahol bemutatta és tanította az új módszerét. A módszer kereskedelmi hasznosítását is ő indította el. Végül Münchenbe költözött vissza, majd 1834. február 26-án meghalt. Nevét iskola és utca is őrzi Németország szerte.

Senefelder életrajza után pedig lássuk röviden, hogy mi az a kő- vagy síknyomtatás. A módszer a zsíros anyagok és a víz kölcsönös taszításán alapul. A nyomtatás során egy úgynevezett nyomó és egy nemnyomó elemet egy síkban helyeznek el, ezeket a nyomófelületen rögzítik fotókémiai úton. Míg a nyomóelemek zsírszerető, festékfelvevő tulajdonságúak, addig az úgynevezett nemnyomó elemek hidrofílok (zsírtaszító/vízfelvevő) tulajdonságúak. A nyomtatás folyamata során először egy sima felületű kőlapra zsír és korom keverékéből alkotott krétával raj-

Budapesti relief (fent)
és prágai emléktábla
a Rytířská utcában (lent).

zolnak. A nyomóformát benedvesítik, majd olajos festékekkel bekenik, mely a vonalakon megtapad a vizes részen azonban nem, így onnan a festék könnyűszerrel eltávolítható. Végül pedig lehet nyomtatni, vagyis egy papírlapot a kőlaphoz préselni. A ma is ismert ofszet nyomtatás is ezen az elven alapul.

A rejtély megoldásához azonban még tovább kell olvasni, hiszen a Magyarországhoz kötődő kapcsolatára még mindig nem derült fény.

Nálunk szinte az elsők közt kezdték el használni ezt a fajta technikát. A felfelfalálás után három évvel, a budai Városházán már ilyen nyomtatót használtak. A módszert pedig egészen a II. világháború utánig használták (az 1954. évi nyomdaipari árszabásban még olvashatunk róla), szinte az utolsók közt nálunk szűnt meg, a pontos dátum azonban nem ismert. A litográfusok és a nyomdászok a kezdetek óta elkülönültek, nem keresték egymással a kapcsolatot. Az 1870-es évek elején megalakul a Senefelder-egylet (2. aha-élmény), amely a századfordulón már 4-500 tagot számlált. Alapszabályuk, tagdíjuk, zenekaruk, dalkörük és futballcsapatuk is volt és 1904-ben kezdték kiadni a Litographia című újságjukat is (az 1930-as évektől Litografia címen), eleinte kéthetenként. Utolsó lapszáma 1948. március 20-án jelent meg.

Azonban még mindig nem vagyunk a rejtély végén. Budapesten, a Rákóczi út 54. szám alatti ház homlokzatán hét mozaik/kép található Anonymusról, Táncsicsról, Rembrandt-ról, Gutenbergről, Dürerről, Mozartról és Senefelder-ről (3. aha-élmény). Az épület a volt Athenaeum nyomda (ma Rákóczi center) épületének falán díszel.

A VIII. kerületi Auróra utca 21. szám homlokzatán található egy ovális nagy relief, ami szintén Senefeldert ábrázolja (4. aha-élmény). Az egyszintes ház 1890 körül épült Sinkovics István számára. Habár az arckép még ma is jól látszik (hála a Google Street view-nak, online is megtekinthető), Zachár Ottónak, a Bohemia vezetőjének egy több mint 40 éves fotóján még a felirat is látszik.

Az „aha-élmények” segítségével reméljük „összeállt a kép”, vagyis kiderül, hogy mi köze van Senefeldernek a Bohemia Baráti Körhöz. További jó nyomozást kívánunk!

És ha nem volt elég, még pár „aha-élmény” a végére:

1. Az első hazai előállítású postabélyeg is könyvnyomó technikával készült 1871-ben.
2. Alfons Mucha, a cseh szecesszió nagymestere is készített színes nyomtatásokat ezzel a technikával.

Vetula Eszter

Forrás:

Timkó György: A magyar nyomdász-történelem egyik fehér foltja: a könyvnyomtatás (első rész). Magyar grafika Flexó különszám, 2005. 85-91.
Csordás Lajos: De ki az a Senefelder? Népszabadság, 2003. június 6.
Alois Senefelder; In Wikipedia, The Free Encyclopedia., 2013. november 28.
Litográfia; In Wikipedia, The Free Encyclopedia., 2013. november 28.

A Prágai Magyar Intézet programjaiból

2013. április–2014. március

2013. április 9. – Magyar est az Európai irodalmi esték keretében *Gál Jenő*, *Vlasta Dufková* és *Adéla Gálová* vendégekkel. Moderátor: *David Vaughan*. Felolvasó: *Kajetán Písařovic*. *Helyszín:* Památník národního písemnictví, Pelléova 20, Praha 6

2013. május 8. – Magyar nap Zlatá Korunában: *Révész Antal* szita-nyomatkiállítás a Magyarországi UNESCO világörökségekről, Art's Harmony Brass Quintet koncertje, az 1945-ben hősi halált halt magyar honvédek sírjainak megkoszorúzása Rájovban.

2013. május 23–24. – A Sebő-együttés két koncertje *Weöres Sándor* születésének 100. évfordulója alkalmából. *Helyszín:* a MI nagyterme.

2013. május 18. – A Prágai Könyvvilág / Svět knihy fesztivál magyar standján t, a cseh nyelvre fordított *Harmonia Celestis* című könyvének (Academia, 2012) bemutatója, beszélgetés Esterházy Péter könyveinek fordítóival: *Svoboda Róberttel* és *Deák Renátával*. *Helyszín:* Vystaviště Praha

2013. szeptember 26. – Magyarország íze a Városok, helyek, régiók lelke című ciklus keretében. *Gál Jenő* (Károly Egyetem) és *Gál Attila* (Prágai MI) előadása a II. világháború utáni magyar irodalomról. *Helyszín:* Dům čtení, Praha 10

2013. október 5. – Gypsy Caravan: Parno Graszt (H), Mário Bihári & Bachtale Apsa, DJ GADJO.CZ *Helyszín:* Palác Akropolis

2013. október 16. – A Jack Cannon Blues Band koncertje: *Bíró Ádám* – gitár, *Gyergyádesz Péter* – nagybögő, *Zoltai György* – szájharmonika, ének, *Lakatos Attila* – ütősök. *Helyszín:* Blues sklep, Praha 1

2013. október 17–20. – A Közép-európai Kortárs Filmszemle XVI. évfolyamán a legújabb magyar, lengyel, szlovák és cseh játékfilmek, dokumentumfilmek és iskolafilmek szemléje az alkotók részvételével.

Meghívottak: *Bára Kopecká*, *Artur Więcek*, *Jiří Menzel*, *Ján Sebechlebský* rendezők, *Peter Kelíšek* operatőr, a FAMU (Cseh Filmművészeti Egyetem) hallgatói. Műsoron a többi között: A nagy füzet, HU, 2013. Rendezte: *Szász János*; Aglaja, HU, 2012. Rendezte: *Deák Krisztina*. *Ďakujem, dobre*, SK, 2013. Rendezte: *Prikler Mátvás*; Zázrak, CZ, 2013. Rendezte: *Juraj Lehotský*; Drága besúgott barátaim, HU, 2012. Rendezte: *Cserhalmi Sára*; Donšajni, CZ, 2013. Rendezte: *Jiří Menzel*. *Helyszín:* a MI nagyterme.

2013. október 25., – Ünnepi koncert Prágában a magyar nemzeti ünnep és a visegrádi együttműködés magyar elnöksége alkalmából. Közreműködik: *Csalog Gábor* – zongora. *Helyszín:* B. Martinů Zeneakadémia terme, Praha 1.

2013. november 6. – *Szabó Štefanková Erzsébet* – a Concordia 2000 csoport szlovákiai tagja – kiállítása a CSMMSZ-szel közös szervezésben. *Helyszín:* MI, Pincegaléria.

2013. november 19. – Lidice Nemzetközi gyermek képzőművészeti kiállításon részt vett magyar gyerekek díjazott munkái. *Helyszín:* MI, foyer.

2013. november 19. – Találkozó a V4-es országok szerzőivel – felolvasás és vita. Meghívottak: *Mesterházi Mónika* költő és fordító (HU), *Mariusz Surosz* publicista (PL), *Pavel Kolmačka* költő, író (CZ) és *Andrej Hablák* költő, publicista (SK). *Helyszín:* Literární kavárna Fra, Praha 2.

2013. november 20. – Magyar (kísérleti) költészet estje a Költészet napja fesztivál keretében *Ladik Katalin* és *Szkárosi Endre* költőkkel. *Helyszín:* a MI nagyterme.

A Magyar Intézet Pincegalériája

2013. november 26–27. – A CSEH-ORSZÁGI EGYETEMI HUNGAROLÓGIA 160 ÉVE. Ünnepi konferencia és kiállítás a cseh hungariztika történetéről, a cseh–magyar kapcsolatokról, kerekasztal-beszélgetések a magyar irodalom cseh fordításáról. Résztvevők: *Berkes Tamás, Gál Jenő, Heé Veronika, Rudolf Chmel, Eva Irmanová, Jiří Januška, Kiss Szemán Róbert, Simona Kolmanová, Lacza Tihamér, Mészáros Andor, Pató Marta, Robert Pejša, Marcella Rossová, Angelika Schreierová, Tóth Andrej.* Meghívott még *Zachár Ottó*, a Bohemia Baráti Kör képviselőjében.
Helyszín: a MI nagyterme, a Károly Egyetem BTK főépülete.
(Lásd még: 43. oldal!)

2013. november 26. – Találkozó *Harcos Bálint* íróval, költővel, a Naiv növény című regényének cseh kiadása 2013-ban jelent meg.
Helyszín: Café a knihkupectví Fra, Praha 2.

2013. december 11. – Panelkiállítás *Robert Capa* fotóriporter 100. születésnapja alkalmából. *Helyszín:* MI, Pincegaléria.

2013. december 11. – A Mediterrán duó adventi koncertje. *Gémesi Kata*in – gitár, *Kutik Rezső* – gitár. Műsoron: Tinódi Lantos Sebestyén (1510–1556), Kájoni kódex, Codex Vietoris (XVII. sz.), Esterházy Pál (1635–1713), Losy Jan Antonín (1650–1721), Agustín Barrios Mangoré (1885–1944), Heitor Villa-Lobos (1887–1959). *Helyszín:* a MI nagyterme.

MAGYAR INTÉZET PRÁGA
MAĎARSKÝ INSTITUT PRAHA
 Rytířská 25–27., 110 00 Praha 1

telefon:
 +420-224-222-424,
 +420-224-222-425

e-mail:
 info@hunginst.cz

www.hunginst.cz

Nyitva tartás:
 h–cs: 10–18 h, pé: 10–14 h

Könyvtár:
 h–cs: 14–18 h, pé: zárva

2014

2014. január 29. – F/43.P. UTAZÁS – A Folyamat Társaság 43. kiállítása február 28-ig.
Helyszín: MI, Pincegaléria

2014. február 12. – „Corelli öröksége” – ünnepi koncert Magyarország V4 elnöksége alkalmából, *Szabolcs Illés*

(barokk hegedű) és *Ondřej Macek* (csembaló) közreműködésével.
Helyszín: a MI nagyterme

2014. március 4. – *Lukács Zsolt:* „A mennyei nyugalom komplex management-je” című kiállítása 2014. április 25-ig.
Helyszín: MI, foyer

2014. március 5. – *Árkossy István* – reneszánsz és barokk festők arcképcsarnoka. Kiállítás április 18-ig.
Helyszín: MI, Pincegaléria

2014. március 13. – A csángó Berka együttes koncertje a magyar nemzeti ünnep alkalmából.
Helyszín: a MI nagyterme

- Szilvássy József: A megosztó
(*Népszabadság*, 2013.01.11., 20. p.)
- Szilvássy József: Polgárok választják a cseh elnököt
(*Népszabadság*, 2013.01.12., 3. p.)
- Szilvássy József: Schwarzenberg és Zeman pengevéltásai
(*Népszabadság*, 2013.01.14., 7. p.)
- Cseh meglepetés (Magyar Nemzet, 2013.01.14., 9. p.)
- Kocur László: Miloš Zeman a papírforma befutója
(Magyar Hírlap, 2013.01.14., 5. p.)
- Szilvássy József: Államfő lehet az elűzött herceg
(*Népszabadság*, 2013.01.15., 14. p.)
- Kocur László: Személyiségfüggő cseh választások
(Magyar Hírlap, 2013.01.15., 5. p.)
- Kocur László: Cseh választás: újraosztják a lapokat a pártok
(Magyar Hírlap, 2013.01.16., 5. p.)
- Lovas István: Uniói tényfeltárás Beneš-ügyben?
(Magyar Nemzet, 2013.01.17., 9. p.)
- Kristály Lehel: Uniói misszió Beneš dekrétumai ellen
(Magyar Hírlap, 2013.01.17., 5. p.)
- Schwarzenberg szerint Beneš ma Hágában lenne
(*Népszabadság*, 2013.01.19., 3. p.)
- Pataky István: Beneš ma Hágában találná magát
(Magyar Nemzet, 2013.01.19., 9. p.)
- Sidó Zoltán: Zeman és Schwarzenberg kopogtat a Hradzsín aijtáján
(Napi Gazdaság, 2013.01.21., 9. p.)
- Szilvássy József: A Beneš-dekrétumok uralják a kampányt
(*Népszabadság*, 2013.01.22., 8. p.)
- Pataky István: Össztűz a Beneš bíráló cseh jelöltre
(Magyar Nemzet, 2013.01.21., 9. p.)
- Szilvássy József: Beneš és az első éjszaka joga
(*Népszabadság*, 2013.01.25., 8. p.)
- Rónay Tamás: Mindenki összefogott a „herceg” ellen
(*Népszava*, 2013.01.25., 12. p.)
- Máté T. Gyula: A Herceg ma elfoglalhatja a cseh „trónt”
(Magyar Hírlap, 2013.01.26., 5. p.)
- Méregetik egymást. Először választ elnököt Csehország
(HVG, 2013.01.26., 22–23. p.)
- Nagy visszatérés (Vasárnapi Hírek, 2013.01.27., 5. p.)
- Szilvássy József: Gyakran odamar az öreg kutya
(*Népszabadság*, 2013.01.28., 8. p.)
- Techet Péter: Schwarzenberg valódi győzelme
(Magyar Nemzet, 2013.01.28., 6. p.)
- Könnnyű cseh befutó (Uo., 9. p.)
- Miloš Zeman lett az új cseh államfő
(*Népszava*, 2013.01.28., 8. p.)
- Kocur László: Zeman lett a befutó Csehországban
(Magyar Hírlap, 2013.01.28., 5. p.)
- Beneš farvizén a Hradzsínban Miloš Zeman
(Magyar Nemzet, 2013.01.29., 9. p.)
- Máté T. Gyula: Cseh elnökválasztás: Beneš döntött
(Magyar Hírlap, 2013.01.29., 5. p.)
- Szilvássy József: Darázs-fészekbe nyúl Zeman
(*Népszabadság*, 2013.02.08., 8. p.)
- Jan Fischer milliósokkal tartozik
(*Népszabadság*, 2013.02.16., 24 óra, 3. p.)
- Sidó Zoltán: Lerohanták Szászországot a csehek
(Napi Gazdaság, 2013.02.25., 7. p.)
- Csehország dönt
(*Népszabadság*, 2013.02.26., 14. p.)
- Hazaárulással vádolják Klaus elnököt
(*Népszabadság*, 2013.03.05., 24 óra, 3. p.)
- Tagadom, hogy antiszemita volt!” Molnár Imre történész Esterházy Jánosról
(HVG, 2013.03.07., 57–59. p.)
- Pataky István: Megegyezés a Beneš-dekrétumok ügyében?
(Magyar Nemzet, 2013.03.19., 1., 19. p.)
- Megegyezés jöhet Beneš dekrétumairól
(Magyar Hírlap, 2013.03.19., 5. p.)
- Szilvássy József: Baráti jobb a közös sír fölött.
Cseh–német viszony
(*Népszabadság*, 2013.03.20., 13. p.)
- Thaler Viola: Prágai Szent Ágnes kolostora
(Magyar Nemzet, 2013.03.25., 14. p.)
- Polgár László: Hrabaltól Ferdinándig. Cseh sör-kultúra Budapesten
(Sör; HVG kiadványok, 2013/87–89. p.)
- Zalán Vince: Chytilová „százszorszép” filmjei 1–3.
(Filmvilág, 2013/02., 38–44. p.; 2013/03., 26–33. p.; 2013/04., 42–45. p.)
- Pápai Zsolt: Limonádé Joe
(Filmvilág, 2013/04., 60. p.)
- Zeman gesztust tett az uniónak
(Magyar Nemzet, 2013.04.04., 8. p.)
- Nem különködik többé Prága
(*Népszava*, 2013.04.04., 8. p.)
- Lukácsy György: Az utolsó cserkész. Jiří Menzel az übermenschek koráról
(Heti Válasz, 2013.04.04., 49–51. p.)
- Varsányi Gyula: A jövő győztesei jönnek. Titanic fesztivál
(*Népszabadság*, 2013.04.05., 14. p.)
- Jiří Menzel a zsűrielnök a Titanic Filmfesztiválon
(*Népszava*, 2013.04.05., 1., 6. p.)
- Pataky István: Prága példa lehet Pozsonynak
(Magyar Nemzet, 2013.04.05., 9. p.)
- Szathmáry István Pál: Jubileumi Titanic filmfesztivál
(Uo., 15. p.)
- Rónay Tamás: Meglepető fordulatok Prágában
(*Népszava*, 2013.04.06., 9. p.)
- Vonaton érkezik az asztalhoz a sör. Vonzzák a turistákat a cseh kocsmák
(Bors, 2013.04.07., 25. p.)
- Varga G. Gábor: Koreai behatolás
(*Népszabadság*, 2013.04.11., 15. p.)
- Varsányi Gyula: Újra tűz van, babám!
(*Népszabadság*, 2013.04.12., 14. p.)
- Szilvássy József: Dupla ász
(*Népszabadság*, 2013.04.13., 20. p.)
- Kárpáti György: A film ma is csak 15 perc hírnevet jelent. Jiří Menzel a zsűrizésről
(Magyar Nemzet, 2013.04.15., 15. p.)
- Bársony Éva: Menzelenek hiányzott a mosoly
(*Népszava*, 2013.04.15., 6. p.)
- Hrecska Renáta: „Kisemberek vagyunk mindannyian” Interjú Jiří Menzellel
(Magyar Hírlap, 2013.04.15., 12. p.)
- Hrabal nyomában – fehérváriak is részesei lehetnek az évfordulónak
(Féjér megyei Hírlap, 2013.04.20. feol.hu)
- Sinkovics Ferenc: Magyarok, tünjetek el őseitek földjéről! A csehszlovák–magyar lakosságcsere-ről
(Magyar Hírlap, 2013.04.22., 8. p.)
- Németh Dániel: Mindig szerencsém volt. Interjú Jiří Menzellel
(Demokrata, 2013.04.24., 52–53. p.)
- Závodszy P. Árpád: Csak kényelmesen! Prága
(*Népszabadság*, Utazás melléklet, 2013.04.25., 4. p.)
- „Nem kiegyensúlyozott jelentés”. Jana Fischerová cseh képviselőnő szerint Orbán Viktor néhány döntése nagyon vakmerő
(*Népszabadság*, 2013.04.26., 4. p.)
- Esterházy-Malfatti Alice: Apám, Esterházy János
(Magyar Nemzet, 2013.05.03., 6. p.)
- Szilvássy József: Trükközni csak a közérdekért. Média Szlovákiában és Csehországban
(*Népszabadság*, 2013.05.06., 16. p.)
- Makrai Sonja: Színházi helyzetjelentés Bohémiából
(Magyar Nemzet, 2013.05.23., 15. p.)
- Fúrja Zeman Schwarzenberg
(*Népszabadság*, 2013.05.27., 3. p.)
- Szilvássy József: A Moldva tetőzik, az Elba árad
(*Népszabadság*, 2013.06.04., 4. p.)
- Budapestet kiűtötte Prága a toplistán
(*Népszava*, 2013.06.04., 4. p.)
- Neszméri Sándor: Halálos áldozatok
(Magyar Nemzet, Látó-Tér, 2013.06.05., 4. p.)
- Kárpáti György: Magyar film Karlovy Varyban
(Uo., 15. p.)
- Finoman frissült a csehek nagyautója
(Napi Gazdaság, 2013.06.07–08., 14. p.)
- Zeman csillapította Baku felháborodását
(*Népszabadság*, 2013.06.08., 3. p.)
- Wekerle Szabolcs: Aprómunka. Kiss Gy. Csaba a nyugatiakban élő Kelet-Európa-képről
(Magyar Nemzet, 2013.06.08., 23. p.)
- Barabás T. János: A cseh kormány kitart a nukleáris energia mellett
(Napi Gazdaság, 2013.06.10., 10. p.)
- Gyűkeri Mercédesz: Megbukott a „tisztakezü”
(VG, 2013.06.18., 5. p.)
- Szilvássy József: Az ellenzék új választást sürget
(*Népszabadság*, 2013.06.18., 3. p.)
- Rendíthetetlenül állja a kormányválságot a cseh korona
(Napi Gazdaság, 2013.06.18., 6. p.)
- Rónay Tamás: Zeman kezében a döntés kulcsa
(*Népszava*, 2013.06.18., 12. p.)
- Kocur László: Totális fejetlenség Csehországban
(Magyar Hírlap, 2013.06.18., 6. p.)
- Szilvássy József: Cunamit kavartak a Hradzsínból
(*Népszabadság*, 2013.06.26., 8. p.)
- Átmeneti kormányfő Prágában
(Magyar Nemzet, 2013.06.26., 9. p.)
- Rónay Tamás: Zeman húzása
(*Népszava*, 2013.06.26., 8. p.)
- Kocur László: Magvan az új cseh kormányfő
(Magyar Hírlap, 2013.06.26., 4. p.)
- Andrej Babiš lett a legfontosabb cseh lap
(*Népszabadság*, 2013.06.27., 3. p.)
- Kárpáti György: Indul a cseh mustra
(Magyar Nemzet, 2013.06.28., 14. p.)
- Molnár Éva: Húsz éves a Bohemia Baráti Kör (Prágai Tükör, 2013/3., 28–29. p.)**
- Cseh törvényi példa Pozsonynak
(Magyar Nemzet, 2013.07.02., 9. p.)
- Bogár László: Jöjjön el a Csehországod
(Magyar Hírlap, 2013.07.08., 7. p.)
- Mihalitz Csilla: Mareinbad. Pihenés és gyógyulás – királyi fürdőhelyen
(Nők Lapja, 2013.07.10., 64–65. p.)
- Kotász Zoltán: Politikai válság Prágában
(Magyar Nemzet, 2013.07.15., 1., 9. p.)
- Szilvássy József: Petr Nečas még nem mond le
(*Népszabadság*, 2013.07.15., 4. p.)
- Rónay Tamás: Prága: a demokrácia győzelmét éltetik
(*Népszava*, 2013.07.15., 13. p.)
- Szilvássy József: Teljes politikai zűrzavar Prágában
(*Népszabadság*, 2013.07.17., 8. p.)
- Cseh politikusok rács mögött
(Magyar Nemzet, 2013.07.17., 1., 9. p.)
- Kormányfőt váltana a cseh koalíció
(Napi Gazdaság, 2013.06.17., 6. p.)
- Lemondott a cseh kormányfő
(Magyar Nemzet, 2013.07.18., 1., 9. p.)
- Múzeumok Éjszakája
(Hírhöz, Rákosome, 2013.07.18., 21. p.)
- A börtön fenyegeti a cseh kormányfőt
(Magyar Nemzet, 2013.07.19., 9. p.)
- Leszavazott szakértők
(Magyar Nemzet, 2013.08.08., 9. p.)
- Urfi Péter: A második, valahol Keleten. Kassa és

Európa Kulturális Fővárosa

(Magyar Narancs, 2013.08.29., V–VII. melléklet)

Tamás Pál: A csehszlovák vita – Alternatív nemzetfelfogások (Kritika, 2013/9–10., 34–38. p.)

Szilvássy József: nem juthatunk olyan zsákutcába, mint Magyarország. Interjú Jiří Pehe politológussal

(Népszabadság, 2013.09.03., Világ, 7. p.)

Jaroslav Gizinski: Cigányellenesség Csehországban (Heti Válasz, 2013.09.05., 37. p.)

Borulhat a papírforma

(Népszabadság, 2013.09.10., 3. p.)

László Dóra: Ahoj, terasz! Cseh kultúra a Művészetek Palotájában

(Heti Válasz, 2013.09.12., 53–55. p.)

Szilvássy József: Munkát kérnek segély vagy sajnálat helyett. Csehországban először indul roma párt

(Népszabadság, 2013.09.25., 24 óra, 3. p.)

Klaus harcba hív az Európai Unió ellen

(Napi Gazdaság, 2013.10.07., 7. p.)

Szilvássy József: „Söderömping” az utak mentén. Cseh választások

(Népszabadság, 2013.10.14., 7. p.)

Szilvássy József: Babiš csendestárs lenne

(Népszabadság, 2013.10.19., 12. p.)

Csáki Judit: Amit mi teszünk, az a törvény

Kafka átváltozásai

(HVG, 2013.10.19., 32–33. p.)

Pataky István: Cseh kommunista térnyerés várható

(Magyar Nemzet, 2013.10.26., 9. p.)

Szabó Palócz Attila: Csehországi táborozás

(Magyar Hírlap, 2013.10.26., 14–15. p.)

Tálas Andrea: Ütött az óra. Hatalomváltásra

készülő Csehország

(HVG, 2013.10.26., 18–19. p.)

Hegy Zoltán: Sünök útján

(Magyar Nemzet, 2013.10.28., 15. p.)

Kocur László: Nehezen lesz új kormánya Csehországnak

(Magyar Hírlap, 2013.10.28., 6. p.)

Kocur László: Felülírták a csehek a rendszert

(Magyar Hírlap, 2013.10.29., 5. p.)

Kocur László: Belharc dúl a cseh szocdemeknél

(Magyar Hírlap, 2013.10.30., 5. p.)

Kisebbségi kabinet alakul Prágában?

(Magyar Nemzet, 2013., 10.29., 9. p.)

Rajszányi Gellért: Csehül állnak

(Heti Válasz, 2013.11.07.)

Český Krumlov – színházi unikum

(HVG, 2013.11.09., 38. p.)

Forgalomba állították a prágai flörtmetrót

(Magyar Nemzet, 2013.11.11., 16. p.)

Ma is Karel Gott a Cseh Csalogány

(Bors, 2013.11.26., 18. p.)

A csehekkel kelünk és fekszünk

(Népszava, 2013.12.07., 14. p.)

Salánki Miklós: Első leckeént a csehekkel kell legyőzni (Magyar Hírlap, 2013.12.07., 19. p.)

Gyűjtötte: Bakos István és Molnár Éva

2013. évi összeállításunkkal közel 20 év után elbúcsúzunk folyóiratunk e rovatától, azaz a nyomtatott magyar sajtóban befejeztük a cseh témájú cikkek figyelését, hiszen már szinte minden elérhető, visszakereshető az interneten. Köszönjük a kitartó böngészést, gyűjtögetést Bakos István, Molnár Éva és Polgár Laci barátunknak, és további jó kalandozást a világhálón. – A szerk.

Receptek

A sör gyógyít – Pivo léčí 10.

Folytatjuk 2005-ben elkezdett sorozatunkat a sör gyógyító hatásáról az ajánlott irodalom: Poctivá česká pivní kuchárka című kiadvány alapján, mely a Květy című hetilap 2005/2. mellékleteként jelent meg 40 oldalon, és Kaposvári Zdeněk-től kaptuk ajándékba. Ebből a „Becsületes cseh sörös szakácskönyvből” megtudhatjuk, miért egészséges a sör, és mi mindent lehet készíteni a konyhában sörrel, sörből és sörhöz. Jó tanácsaiból és receptjeiből közlünk most újabb csokrot. Az előételek, levesek, főételek után jöjjenek a sörös desszertek! Jó étvágyat!

Alma sörtésztában / Jablko v pivním těstíčku

Hozzávalók: 1 kg alma, 1,5 dl sör, 3 tojás, 6 evőkanál sima liszt, 2 kiskanál cukor, citrom- és narancshéj, citromlé, olaj a sütéshez, fahéjas cukor szóráshoz

Az almát meghámozzuk, eltávolítjuk a magházát és vastagabb karikákra vágjuk. Citromlével megcsepegtetjük, hogy ne barnuljon meg. Az előzőleg felforralt és lehűtött sörből, a tojássárgákból és a lisztből tésztát készítünk. Cukorral, citrom- és narancshéjjal izesítjük, és könnyedén beleforgatjuk a tojásfehérjék felvert habját. Az almakarikákat a tésztába forgatjuk és forró olajban aranysárgára sütjük. Szalvétán lecsepegtetjük és fahéjas cukorral meghintjük.

Tipp! A tésztához fél csomag sütőport is adhatunk.

Sörös talkedli mézzel és dióval / Pivní lívance s medem a ořechy

Hozzávalók: 12 dkg sima liszt, 1 dl barna sör, 1 dl tej, 1 dkg cukor, 8 evőkanál méz, 1 evőkanál citromhéj, fél csomag sütőpor, só, olaj a sütéshez, fahéjas cukor, vágott dió

A lisztet elkeverjük a felforralt sörrel és tejjel. Hozzáadjuk a cukrot, mézet, reszelt citromhéjat, a sütőport és egy csipetnyi sót. Talkedlisütőben kis adagokban megsütjük és fahéjas cukorral, vágott dióval megszórjuk.

Tipp! A lívancekyket kiskanál tejföllel is díszíthetjük.

Sörös rétes / Pivní štrúdl

Hozzávalók: 30 dkg sima liszt, 1,5 dl világos sör, 1 tojás, 1,5 dl víz, 2 evőkanál olaj, só, 8 dkg vaj, 2 kg alma, 5 dkg mazsola, 10 dkg cukor, fahéj, 1,5 dl tejszín

A lisztből, a felforralt és langyosra hűlt sörből, langyos vízből, tojásból, csipetnyi sóval és 1 evőkanál olajjal tésztát

gyúrunk. Amikor már elég sima és nem ragad a deszkához, tálba helyezzük, megkenjük a maradék olajjal és meleg helyen ruhával letakarva 30 percig pihenni hagyjuk. Azután megnedvesített deszkán a tésztát vékonyra kinyújtunk, megcsepegtetjük olvasztott vajjal. Szétterítjük rajta a meghámozott, durvára reszelt almát, amit meghintünk mazsolával, cukorral és fahéjjal. A tejszint felverjük és rákenjük az almára. A tésztát felgöngyöljük és óvatosan a sütőpapírral fedett sütőlapra tesszük. Előmelegített sütőben 200 °C foknál arany színűre sütjük.

Tipp! Tálalhatjuk forró vaníliakrémmel is, melyet tejből, cukorból és pudingporból készítettünk.

Perecek / Preclíky

Hozzávalók: 50 dkg féldurva liszt, 3 dkg élesztő, 2 dkg cukor, 3 dl világos sör, 12,5 dkg zsír, 2 tojássárga, só, bors, kömény, szezámmag, durva só a megszóráshoz

Egy tálba lisztet teszünk, hozzáadjuk az elmorzsolt élesztőt, cukrot, felöntjük egy kevés felmelegített sörrel, lisztel meghintjük és hagyjuk, hogy kovász legyen belőle. Azután belekeverjük a felolvasztott zsírt, a tojássárgákat, sót, borsot, a maradék sört és kidolgozzuk a tésztát. Meleg helyen hagyjuk megkelni. Majd pereceket, rudacsákat formálunk belőle, tepsibe rakjuk, megkenjük sörrel, ízlés szerint megszórjuk köménymaggal, szezámmaggal vagy durvaszemű sóval. Előmelegített sütőben megsütjük és kiszárítjuk.

Tipp! A perectésztából monogramokat vagy más „ajándék” formákat is készíthetünk.

(Poctivá česká pivní kuchárka, 2005/2., 30–31. p.)

(Fordította: Molnár Éva)

Co nového v Praze? Muzeum Gastronomie

Vzniklo teprve v loni v létě a stále rozšiřuje svoji expozici a zdokonaluje svoje služby. Je budováno s láskou, jako rodinný podnik manželů Niny a Ladislava Provaan a jako všechno, co vzniká s touto ingrediencí, dokáže obohatit i ostatní a proto stojí za to je navštívit. Najdete je v samém srdci města, v Jakubské ulici, ve starém domě s pěkným stinným atriem, pár kroků za obchodním domem Kotva.

Co muzeum vystavuje? V přízemí má expozici historie vaření v průřezu od pravěku – od aranžovaného jeskynního ohniště, přes kuchyně starých Keltů či Slovanů přes středověk až po vyobrazení i skutečnou expozici kuchyně z doby Jana Amose Komenského, včetně jeho geniálně naučného popisu v díle *Orbis pictus*. Následuje kuchyně měšťanská i venkovská v běhu dalších staletí, ale také historie stolničení, výroby piva a vína i destilátů, vznik pivních i vinných šenků a hospod.

V patře pak najdeme zajímavě upravené prostory – něco jako síň slávy gastronomie, české i světové. Že nevíte, proč se známý pražský palác jmenuje Savarin? Tady zjistíte, že po prvním teoretikovi gastronomie, francouzském právníkovi, který napsal knihu *Fyziologie chuti*. V ní položil základy k nové vědě zvané gastronomie. Dosud bylo kuchařské umění intuitivní, nemělo kritéria. Až teprve, když nastoupili teoretici a kritici, stalo se pravým uměním i vědou.

Čestné místo v této „Síni slávy“ ale zaujímá také Remoska a její příběh originálního českého vynálezu, který už desítky let dobývá svět. Najdete tu i asi nejcennější exponát muzea, úplně první vydání kuchařky Magdaleny Dobromily Rettigové. Na knize je vidět, že byla skutečně velmi používána – což je ostatně důkaz její hodnoty a kvality.

V Muzeu ale najdeme i ledacos jiného zajímavého..., třeba malou expozici historie příboru, jejíž autorkou je sama paní Provaan. Na otázku, jak se do muzea různé exponáty dostaly, odpovídá, že sbírka měla svůj základ v rodinné sbírce, k níž se postupně přidávaly dary přátel a pak i nákupy v bazarech – například starý krásný sporák ilustrující prvorepublikovou kuchyni, který na paní Provaan prý čekal v nejmenovaném vetešnictví dva roky, než byla jeho cena přijatelná.

Mnoho darů nebo zápůjček pochází od potomků významných pražských měšťanských rodin – například krásný kávový servis...“Nedávno nám přišla nabídnout historické jazýčkové kuchyňské váhy a dalších několik starožitných kousků po své rodině paní Marie Suková, vdova po houslovém virtuosovi Josefu Sukovi. Toho si obzvláště vážíme“, doplňuje paní Provaan.

A samotný nápad na muzeum? Paní Provaan vzpomíná, jak její manžel, architekt a scénograf byl před pár lety osloven příbuzným z Belgie, aby pro něj navrhl interiéry nově vznikající prodejny a Muzea čokolády v Praze v Celetné ulici. Protože se práce dařila, vznikl bezprostředně nápad na další muzeum, tentokrát už „vlastní“. A proč gastronomie? Rodina k ní měla vždy blízko. Maminka paní Provaan, Alice Pinková, byla vyhledávanou autorkou zdravých kuchařek, tatínek Karel Pinka se od mládí věnoval gastronomii na všech jejích úrovních. Začal jako číšník, postupně se vypracoval dalším vzděláváním

a znalostí cizích jazyků až k mnoha uznáním na špici oboru. Pracoval také na EXPO v Montrealu, všechny své peníze na zahraničních cestách utrácel za další a další odborné knihy. Jeho tématem bylo stolničení a také se věnoval míchaným nápojům. V jeho péči se odehrávaly známé pražské přehlídky GASTROPRAG, získal různá ocenění, v posledních letech i od Asociace českých kuchařů. Naštěstí se ještě dočkal otevření našeho muzea a aktivně nám s mnohým pomáhal, vzpomíná paní Provaan. V Muzeu gastronomie najdeme jeho pamětní vitrínu, stejně jako kuchařky paní Pinkové.

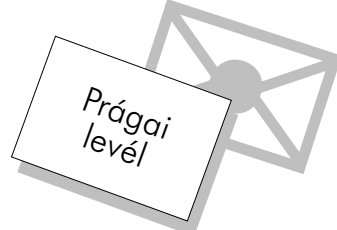
V Muzeu gastronomie platí, že láska prochází žaludkem. Inteligentní, vtipnou a výtvarně dobře zvládnutou expozici ocení každý. Vlastní prohlídku tu návštěvníkům rádi doplní i osobním komentářem průvodkyně či přímo majitelky, a to v několika jazycích. Navíc zde chystají občas i různé ochutnávky dobrot českých i cizokrajných, degustace vín či destilátů a jiné zážitky pro mlsné jazýčky Pražanů i turistů. Zajděte se také podívat.

Martina Fialková

Viz: <http://www.cesky-dialog.net>, 7/2013

+ www.muzeumgastronomie.cz / fotogalerie

Mi újság Prágában? Gasztronómiai Múzeum

2012 nyarán jött létre és egyre bővíti a kiállításait és tökéletesíti szolgáltatásait. Szeretettel épült Nina és Ladislav Provaan házaspár családi vállalkozása, s mint minden, ami ilyen indíttatásból születik, másokat is tud gazdagítani, s éppen ezért érdemes meglátogatni. A város szívében találják, a Jakab utcában, egy árnyas átriumos régi házban, pár lépésnyire a Kotva nagyáruháztól.

Mit állít ki a múzeum? A földszinten a főzés történetének áttekintő kiállítása található az őskortól kezdődően – a berendezett barlangtűzhelytől a régi kelták vagy szlávok konyháján, a középkoron keresztül – egészen Jan Amos Komenský-korabeli konyha ábrázolásáig és valódi kiállításáig, beleértve az Orbis pictus zseniális tudományos leírását. Követi a további évszázadok polgári és falusi konyhája, de az asztalterítés, a sörgyártás, a borkészítés és a szeszfőzés története, a sör- és borkimérések, vendéglők keletkezése is.

Az emeleten érdekesen berendezett tereket találunk – mint a cseh és világ-gasztronómia dicsőségének termét. Tudják, hogy miért hívják az ismert prágai palotát Savarinnak? Itt megtudhatják, hogy a gasztronómia első teoretikusa, egy francia jogász után, aki Az étvágy fiziológiája című könyvet írta. Ebben lerakta a gasztronómiának nevezett tudomány alapjait. Addig a konyhaművészet intuíción alapult, nem voltak kritériumai. Csak a teoretikusok és kritikusok fellépése után vált igazi művészetté és tudománnyá.

Ebben a „Dicsőség termében” leköti a figyelmet Remoska, illetve eme eredeti cseh találmány története is, amely már évtizedek óta hódítja a világot. Itt találják a múzeumnak talán a legértékesebb kiállítási tárgyát, Magdalena Dobromila Rettigová szakácskönyvének első kiadását. A könyvön látjuk, hogy valóban sokat használták – ami egyébként értéknek és minőségének ékes bizonyítéka.

De a múzeumban valami más érdekeseget is találunk... az evőeszközök kis történeti kiállítását, amelynek szerzője maga Provaan asszony. A kérdésre, hogy kerültek a különféle tárgyak a múzeumba, azt válaszolja, hogy a kollekción alapja a családi gyűjtés, amit fokozatosan bővítettek a barátok ajándékai, a vásárlások is bazárokból – például az az első köztársaságbeli konyhát szemléltető szép régi tűzhely, amelyre Provaan asszony állítólag két évet várt, amíg egy meg nem nevezett ószeresboltban elérhető áron hozzájutott.

Sok ajándék- és kölcsönzött tárgy neves prágai polgárcsaládok utódaitól származik – például egy gyönyörű kávé készlet... „Nem régen eljött Marie Suková, Josef Suk hegedűvirtuóz özvegye és történelmi nyelvű konyhai mérleget, néhány régiség számba menő darabot ajánlott fel családjától. Ezeket különösen értékeljük” – teszi hozzá Provaan asszony.

És a múzeum ötlete? Provaan asszony emlékeztet rá, hogy a

férjét, aki építész és színpadi tervező, pár évvel ezelőtt egy belga rokon megkérte, hogy tervezze meg az újonnan létrejövő Csokoládémúzeum és -bolt enteriőrjét Prágában, a Celetná utcában. Mivel a munka sikerült, közvetlenül utána felmerült egy további múzeum, ezúttal egy „saját” alapítása. Miért gasztronómiai? A családhoz ez mindig közel állt. Provaan asszony édesanyja, Alice Pinková az egészséges szakácskönyvek keresett szerzője volt, édesapja Karel Pinka ifjúkora óta a gasztronómiának szentelte magát minden szinten. Pincéreként kezdte, fokozatosan továbbképzéssel és idegen nyelvek ismeretével jutott el egészen a szakmai csúcs sokoldalú elismeréséig. Dolgozott a montreali EXPO-n, külföldi útjain minden pénzét újabb és újabb szakkönyvekre költötte. Az asztali tálalás volt a témája, és a kevert italokkal is foglalkozott. Az ő gondozásában zajlottak le az ismert GASTROPRAG prágai bemutatók, különféle elismeréseket szerzett, utolsó éveiben a Cseh Szakácsok Szövetségétől is. Szerencsére még megérte a múzeum munkáinak megnyitását és aktívan segí-

tett nekünk sok mindenben – emlékszik vissza Provaan asszony. A Gasztronómiai Múzeumban megtaláljuk emlékvitrinjét, miként Pinková asszony szakácskönyveit is.

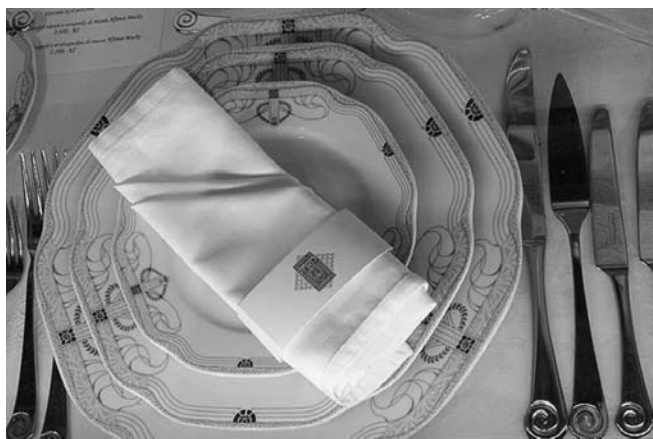
A Gasztronómiai Múzeumban érvényes, hogy a szerelem a gyomron keresztül érkezik. Mindenki értékeli az intelligens, ötletes és művészileg jól megoldott kiállításokat. A látogatóknak a saját tárlatvezetést itt szívesen kiegészítik a tárlatvezető vagy közvetlenül a tulajdonos személyes kommentárjával, és pedig több nyelven. Sőt időnként különböző kóstolókat is készítenek itt cseh és külföldi finomságokból, bor- vagy pálínakóstolást és más élményeket kínálnak a prágaiak és a turisták ingyenc kedvére. Térjenek be Önök is!

Martina Fialková

(Fordította: Molnár Éva)

Lásd még: <http://www.cesky-dialog.net>, 7/2013

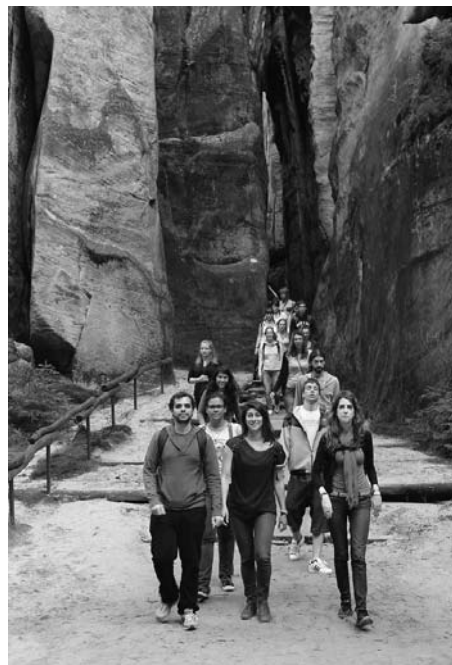
+ www.muzeumgastronomie.cz/fotogalerie

Elképzelés versus valóság

2013. július 26. Életem eddigi legizgalmasabb egy hónapjának kezdete ez a dátum. Ugyan már május környékén kiderült, hogy a Bohemia Baráti Kör ajánlásával és a cseh nagykövetség segítségével én is részt vehetek a dobroúškai cseh nyelvi táborban, de akkor még nem gondoltam, hogy ilyen hatással lesz rám ez a pár hét. Északkeleten, a lengyel határhoz közel lévő kis településen 23. alkalommal rendezték meg a kurzust a prágai Károly Egyetem szervezésében. Indulás előtt Danival és Verával, a két másik magyar táborozóval már lázasan készültünk az útra, hiszen mindnyájunknak más-más elképzelései voltak. Bár az előző évek bohemiás cikkeit, illetve az interneten talált Dobruškáról szóló blogot bőszen tanulmányoztuk, és így valami képünk kialakult a nyári egyetemről, az érzelmi részével csak a tábor utolsó hetében szembesültünk. De ne szaladjunk ennyire előre.

Július 26-án indult a buszunk Prágából Dobruškába, a két órás út alatt pedig volt időnk beszélgetni a körülöttünk ülőkkel. Kicsit aggódtam, hogy én leszek az egyetlen, aki – kis túlzással – a smažený sýren kívül semmit nem tud csehül mondani, de hamar kiderült, hogy felesleges volt aggódnival. Több mint 60 résztvevő érkezett 34 országból, és több mint harmincan voltunk, akik alig beszéltek csehül. Általában három csoportra osztottak minket (cseh–angol–spanyol) és a vezetett programokon is így vettünk részt. Az órákon tanárunk, Alena angoltudásával próbáltuk elsajátítani a cseh nyelvet, de a kirándulásokon angol és spanyol fordítók segítettek nekünk, hogy jobban megismerjük a cseh kultúrát. Voltak olyan feladatok is, melyeket az órai csoportokhoz igazítottak, és mivel 13-an voltunk tíz országból (Algéria, Kanada, Libanon, Szerbia, Izrael, Egyesült Államok, Görögország, Kína

Túra az Aadršpachi sziklák között

és Magyarország), így leginkább angolul folytattuk a társalgást az egyszerűség kedvéért.

Minden nap volt esemény, soha egy percre sem unatkoztunk. Erről a tábor vezetője, a sportos Vlad'ka gondoskodott. Hétfőként általában a közeli városokba kirándultunk (Ratibořice, Opočno, Hradec Králové, Poděbrad, Častolovice, Dobrušov, Rychnov), de hét közben is mindig szerveztek nekünk programokat. Vlad'ka Piloxing (pilates–boks–tánc keveréke) vagy Zumba órákat tartott, de a prágai Károly Egyetemről is jöttek előadások tartani különböző témákról. Esténként gyakran filmvetítés volt, így megtekinthettük a cseh filmgyártás remekeit (Sörgyári capriccio, Csereüvegek, Babička) – természetesen angol felirattal – vagy táncórán vehettünk részt. Sütögetés, „horror túra” egy kastély pincéjében, sörgyár, játék túra, kolostorlátogatás, nyelvi olimpia és még vagy húsz másik program, amit nem soroltam fel.

A képzés utolsó három hivatalos napját Prágában töltöttük, városnézés, Szenátus-látogatás és délutáni szuvenir-vásárlás szabadidő egyaránt jutott. Esténként pedig ott is „bevettük a várost”.

Hogy mire utal a cím? Egyrészt ez alatt az egy hónap alatt, messze a fővárostól szerintem sikerült Csehország igazi, csodás arcát megismerni a különböző programok segítségével. Másrészt mivel (angolul szólva) 24/7 együtt voltunk egy hónapon keresztül, így igazi barátságok születtek, és szerencsére az internet segítségével folytathatjuk a Dobruškában megkezdett beszélgetéseket. Pont egy hónapja ért véget a tábor, és ezt Caroline Los Angelesből már meg is írta a Facebook csoportba. A válaszok pedig (a teljesség igénye nélkül): „Nagyon hiányoztok!”, „Nekem is”, „Szeretnék visszamenni”, „Mikor találkozunk újra?” „Nem vagytok egyedül ezzel!”.

2013. augusztus 23. Egy kör, 8 lány, 4 bórönd, 16 könnyes szem a Václav Havel repülőtér termináljában. És ez még csak az első búcsúzkodós napon történt. A többit szerintem nem szükséges megírnom, el lehet képzelni.

2013. szeptember 23.

Kép és szöveg: Vetula Eszter

A nyelvi olimpia megfáradt résztvevői

Készülés a csoportbemutakozásokra (uborkák és naprafogók)

Ki volt Riedl Szende?

Riedl Szende síremléke
és portréja, illetve
a koszorúzók
a Fiumei úti Sírkertben

2013. október 15-én az ELTE Szlavisztikai Intézete, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézete és a Cseh Centrum képviselőinek társaságában a Bohemia Baráti Kör szervezésében megkoszorúztuk Riedl Szende akadémikus síremlékét a Fiumei úti Sírkertben, halálának 140. évfordulója alkalmából.*

A megemlékezés november végén folytatódott a prágai Károly Egyetemen egy kétnapos konferencián. Ehhez az a tény szolgáltatott alkalmat, hogy Riedl Szende kezdte el Csehországban a magyar nyelv oktatását 1854-ben, amikor meghívták magyar lektornak a Károly (akkor még Ferdinándnak nevezett) Egyetemre.

Az alig 24 éves fiatal tanár kalandos életutat futott be prágai megbízásáig. A háromnyelvű Besztercebányán született, kamarai tisztviselő édesapja egyházi pályára szánta, ezért kapta keresztnélkül a csak szerzeteseknél használt MANS-VETUS ANSELMUS (az Isten szelíd védője) nevet.

Riedl szépen haladt a kijelölt úton 1848 nyaráig, amikor a háborús veszélyek miatt a nagyszombati szemináriumból szélnek eresztették a tanítványokat. Kispapunk házitanítónak áll szülővárosában, de fiútanítványainak nővérével kölcsönö-

sen egymásba szeretnek, így az egyházi pálya helyett tanárnak szegődik a besztercebányai gimnáziumba. Megismerkedik Grillparzellel, akinek ajánlására 1854-ben őt nevezik ki a prágai egyetem első magyar lektorának.

Tulajdonképpen itt fordul a nyelvészet felé, az egyetem két, németországi tanáranak, Georg Kurtius és August Schleicher hatására. Prágai éve alatt német- és magyar nyelvű irodalmi, kritikai, művészeti lapokba ír, sőt némelyiket szerkeszti is. Távollétében olyan eredményesen kapcsolódott be a Magyar Tudományos Akadémia nyelvészeti tevékenységébe, hogy 1858-ban már az MTA levelező tagja, és megbízást kap egy átfogó magyar nyelvtani munka elkészítésére.

Prágai tartózkodása alatt megismerkedik a cseh szellemi élet jeleivel. Fordít csehből, például a nagy feltűnést keltett – később hamisítványnak bizonyult – Dvůr Králové-i kéziratokat.

Az 1850-es évek második felében az egyetem addig liberális légköre kezdett megváltozni, Riedl szeretett vendégtanár barátai is visszamentek Németországba. 1860-ban Riedl Szende is a hazatérés mellett döntött.

Évekig német nyelvet tanít állami gimnáziumokban. Sikeres harcot indít azért, hogy állami gimnáziumban magyarul nem tudó tanár ne taníthasson. Egyik megalapítója az Országos Tanáregyletnek.

1863-tól már a bölcsészkaron oktat, 1865-től a német nyelv és irodalom rendes tanára, több német nyelvkönyv és irodalomtörténet alkotója. Fiatalon, mindössze 43 évesen fejezte be szorgalmas, hatékony munkával teli életét.

A Károly Egyetemen elindult magyar nyelvoktatás 160 éves évfordulója alkalmából rendezett konferencián nemcsak a csehországi magyar nyelvoktatás nagy alakjairól esett szó, hanem a nyelvoktatás és a hungarológia régi és új problémáiról, sőt általában az ún. kis nyelvek tanításának általános bajairól.

Mind a budapesti koszorúzáson, mind a prágai konferencián részt vett Berkes Tamás akadémikus, aki ott előadást tartott „Közép-európai érdeklődés a magyar irodalmi komparasztika iránt” címmel, valamint e sorok írója, aki az itthoni koszorúzáson megemlékezett Riedl Szendéről és a konferencián igyekezett minél többet megérteni a bonyolult cseh szövegekből, emellett fotózott rendületlenül...

Szöveg és fotó: Zachár Ottó

* A koszorúzást Jiří Januška, a prágai Károly Egyetem oktatója kezdeményezte, a síremléket Zachár Ottó barátunk kutatta fel. – A szerk.

Jiří Januška, í prágai Károly Egyetem
oktatója...

...és egy kerekasztal-beszélgetés a prágai konferencián. Vezette: Gál Jenő barátunk
(balról a harmadik)

Barangolás a Jagellók nyomában

A Bohemia Baráti Kör szervezésében 2013 júniusában-júliusában negyedszer került sor egy olyan kététes buszki-rándulásra, mely a Közép-Európa népeinek történetében oly fontos szerepet játszó Jagelló-dinasztia szűkebb-tágabb világát jelentő területek, országok megismerését célozta. Az utazásnak e névhez való kötése formálisnak, „csináltnak” tűnhetett, de sokunknak kiderült, hogy a mai globális, mindenütt egyforma „fecsegő felszín” alatt a kelet-európai „hallgatag mély” megértése lehetetlen lenne az elmúlt évezred, és azon belül a Jagellók évszázadainak ismerete és megértése nélkül.

A Bohemia-hírlevél szerkesztősége meglepetésünkre a társaság alulírott, újdonsült, Erdélyben lakó tagját kérte fel egy rövid beszámoló megírására. Sok tanakodás után világossá vált, hogy ez nem lehet minden résztvevő tapasztalatának valamiféle „közös nevezője” – hanem csakis személyes, egyéni beszámoló. Mert tapasztalataink sok mindentől függték, kinek-kinek előzetes világlátásától. Ugyanakkor természetesen élményeink sokban azonosak, mert azért nem különbözünk annyira. Heteken, immár hónapokon át rágódtam azon, hogy miben fogjam meg élményeim lényegét. Sorba vettem

Az orosz-lános észti állami címer Tallinnban

ottani jó közérzetünk lehetséges okait: az alapvetően zöld és tiszta természeti környezetet, a három balti főváros meg a két lengyel főváros történelmi örökségét és decens modernitását, a kommunista évtizedek lenyomatait és az ezektől való távolodás folyamatos szándékát, a sok finom sört, illetve a négy nemzet konyhájának a miénktől eltérő, s az egyéb észak- és kelet-európaiakkal rokon, megkóstolt anyagait és ízeit, rigai barátnőnk szemérmes nemzeti büszkeségét – illetve mindhárom balti főváros ugyanerről szóló múzeumait, emlékműveit. Az élmények valamelyes leülepedéséhez, letisztulásához természetesen szükség volt az azóta eltelt időre. Ez ahhoz is kellett, hogy az előzetes informálódáshoz (ami utólag oly vérszegénynek bizonyult), Zachár Ottó, kiváló vezetőnk lenyűgözően részletes, alapos és lelkes felkészüléséhez, bevezető és magyarázó előadásaihoz hozzáadódjanak utólagos, immár „célzott” olvasmányaim ósbaltiakról, Hanza-városszövetségről, kereskedőkről és hittérítőkről, kereszties lovagokról, dán, svéd, lengyel, német és orosz fennhatóságról és közigazgatásról, és a legizgalmasabb, számomra a legtöbb újat hozó történelmi témáról, a Litván Nagyfejedelemség történetéről. Erről az államról nem sokat beszélnek – különösen a „magyar glóbuszon” –, pedig ha nem ismerjük, aligha érthetjük meg fél-tucatnyi mai európai állam és nemzet történetét.

Igen, kirándulásunk legnagyobb ajándéka számomra a múltban és a jelenben itt élő megannyi népcsoport (nemzet, etnikum, nemzetiség, kisebbség, felekezet) léte-ittléte, történelmi szerepe, kultúrája és annak mindenféle „termékei”. Észak-Európa nagyon „frissen” települt be lakókkal a jégkorszak vége,

a nagy jégburok elolvadása után – és éppen e vidék lett az ósbalti népek, nyelvek (lett, litván, porosz), a finnugorok (finnek, észtek, livek), a szlávok, illetve az ezek előzményeit képező törzsek, népcsoportcskák érintkezési, egymásra-hatási, kikristályosodási tere. 1000 körül megszületik a keresztény lengyel, cseh és magyar királyság, és ettől keletebbre Kijev központtal a keleti szlávok keleti keresztény (ortodox vagy pravoszláv) államrendszere. 1200 után megjelennek itt a nyugati keresztény térítők (dánok, németek).

Majd a tatárjárás folyamánaképpen meggyengül, gyakorlatilag összeomlik az orosz fejedelemségek hálózata-rendszere, és egy-két évszázadig Kelet-Európában az Aranyhorda mongol-tatár, egy idő után muszlim hitű birodalma a vezető hatalom. Ennek a meggyengülése teszi lehetővé Litvánia nagyhatalommá fejlődését – ekkortájt területe egymillió négyzetkilométer, és a Balti-tengertől a Fekete-tengerig terjed. Amelyet aztán a XIV. sz. végén arra kényszerít a terjeszkedő német hatalom (vagy etnikum, ha ilyen szemüvegen át nézzük), hogy vegye fel a (nyugati) kereszténységet, illetve lépjen szövetségre az immár szinte négy évszázada katolikus keresztény Lengyelországgal.

Ez volt a Jagelló-dinasztia európai pályafutásának kezdete – de ez a tény, mármint a litván etnikumnak a túl későn történt megkeresztelkedése okozta azt, hogy egy ilyen kezdet után a litván nyelv és beszélői mégis kisodródtak az európai nemzeti-kulturális fejlődés peremére. A Nagyfejedelemség közigazgatása hosszú ideig a területén legelterjedtebb orosz nyelvváltozatot használta (a mai fehérorosz nyelv elődjét). Litván fennhatóság alatt volt századokon át a mai Ukrajna jelentős része.

Rigai városnézés, közepén Herta Jansone idegenvezetőnk és a szerző

Keresztek hegye Litvániában

Tallinni házjegy

A XVI. századtól a hagyományos litván területek, pontosabban ezek nemesi elitjei ellengyelesedtek, de erős volt-maradt az ortodox, majd görög-katolikus felekezet befolyása is. És így lettek a lengyel nemzet, a lengyel állam történetének részeivé a lengyelek mellett oroszok, litvánok, fehéroroszkok, ukránok, askenázi, jiddisül beszélő zsidók, kis csoportokban tatárok, a Trakaiban „megismert”, krími eredetű karaim zsidók. A két világháború közötti litván államban mindezek a népcsoportok még jelen voltak.

Ennek a ma szinte elképzelhetetlen etnikai-kulturális változatosságnak a lenyomata Sienkiewicz nagy történelmi freskója a XVII. századi lengyel–litván történelemről, de ennek a következménye például a nagy lengyel költők, Adam Mickiewicz vagy Czesław Miłosz „litván identitás-tudata”, illetve

A szerző Münchhausen báró lettországi rezidenciáján (kalapban, Duntess skola)

az, hogy ma lengyelek, litvánok és fehéroroszkok egyaránt a magukénak vallják őket.

A mai Észtországot, annak fővárosát dánok alapították: eredeti neve Reval, Tallinn észt jelentése „dán város” – és az állam címere a dán címerben is meglévő három oroszlán... Lettország és Észtország városi civilizációját német bevándorlók, a Hanza-kereskedők és a teuton lovagok leszármazottai teremtették, akik kisebbségként a második világháború éveiben még itt voltak, majd a háború végén Németországba vándoroltak, vagy a bevonuló szovjet csapatok elől menekülve elpusztultak.

Tallinni anziksz a régi városháza karcsú tornyával

Szintén a véres háború során pusztult el a területen évszázadokon át fennállt jiddis-askenázi zsidó társadalom és civilizáció. De Lettországban és Észtországban ma is vannak kis svéd, lengyel, zsidó közösségek, a háború után betelepített oroszok nagyszámú ivadéka, de az orosz hivatalos pravoszláv egyház által üldözött „óhitű” oroszok, valamint észt-ajkú, sajátos, gazdag népi kultúrát őrző ortodoxok is. Az immár többségi lakosságot képező lettek és észtok protestánsok (evangélikusok – német, illetve skandináv hatásra), és a litvánok is őrzik (a hajdani erős protestáns jelenlét „lecsengése” után) római katolikus hitüket.

És az élményeink? Egyik az a tanulságos felismerés, hogy Kelet-Európa társadalom- és művelődéstörténetének bizonyos fontos helyi folyamatai hasonló „forgatókönyv” szerint zajlottak le: a középkorban jövevények államot alapítanak, városokat, templomokat, várakat építenek, miközben helyben talált vagy jövevény népek „láthatatlanok”, kiszolgálják ezeket a politikát és kultúrát megvalósító eliteket.

Aztán a történelmi fejlődés úgy hozza, hogy a XIX. század folyamán az addig névtelenségre-láthatatlanságra ítélt etnikumok „feljönnek a felszínre”, megörökölve, fenntartva amazok látványos civilizációs eredményeit, vagy megszüntetve, ha nem tudják felhasználni saját kulturális igényeik számára. Ez a folyamat zajlott le a finnek, a három balti nemzet, a szlovákok, erdélyi románok, fehéroroszkok, galíciai ukránok emancipációja során.

Másik élményem a magyarság csendes, de szívet melengető „jelenléte” a térségben: a tallinni Dóm dombján áll a Magyar Művelődési Intézet, Vilniusban a Nemzeti Színház plakátja magyar

A vilniusi Szent Péter és Pál-székesegyházban

Búcsú Rigától és Hertától

darabot hirdet, de azt is láttuk egy kőtáblán, megrendülve, hogy 1956-ban a „Hajnal-kapu” emeletén levő csodatevő Mária-kép közelében tüntettek diákok a magyar forradalom leverése ellen. És Krakóban láttuk az emléktáblát, amely Balassi Bálint itteni időzésére emlékezett. A varsói óvárosban a háborúban Magyarországra menekült lengyeleket segítő id. Antall József emléket őrzi emléktábla. De talán mindennél nagyobb büszkeségre adhat okot Báthory Istvánunk, aki a XVI. század végén lengyel királyként és litván nagyfejedelemként megalapította a ma is virágzó vilnai egyetemet. Örömmel láttuk képmását az egyetemi templomban – ahogy pár nappal később a krakkói Wawel királyi palotájában is...

Csортán Ferenc történész, Szováta
Fotó: Molnár Éva, Zachár Ottó

Lektorok és tanárok

A budapesti cseh lektorátus múltja és kilátásai

– külföldi intézményekben működő cseh tanárok
Krajiny češtiny című internetes folyóiratából, 2013/július, 5. szám –

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen a szlavisztikának viszonylag hosszú hagyománya van – a szláv nyelvek oktatásáról a XIX. század közepétől vannak adatok. Kiváló tudósok voltak *Azsbóth Oszkár* (1852–1920, 1879–1919 között a szlavisztika professzora) vagy *Melich János* (1872–1963, 1921–1941 között a szlavisztika professzora). Akkoriban a tanításnak személyes, a diákokat a professzorral szorosan összekötő jellege volt. A professzor előadott, és személyesen csak azokkal a diákokkal foglalkozott, akik a jövő tudományos kutatói pályára számára ígéretesnek látszottak.

A második világháború után a tanszéken kiváló nyelvész-tudósok működtek, *Melich János* tanítványai, akik közép-európai szakmai hírnevet szereztek: *Kniezsa István* (1898–1965, szlovákista és összehasonlító nyelvész, Melich után egészen haláláig a tanszék vezetője) és *Hadrovics László* (1910–1997, horvátista és összehasonlító nyelvész, 1965–1974 között tanszékvezető).

Az ötvenes évektől a szláv nyelvek tanítása szakosodottabbá és rendszerezettebbé vált. Ezidőben a Szláv Tanszéknek (hivatalosabban a Szláv Filológiai Intézetnek) a magyar felsőoktatás rendszerében bár szerény, de szilárd pozíciója alakult ki, annak is köszönhetően, hogy az ún. szocialista államok akkor formálódó blokkjában a szláv nemzetek voltak túlsúlyban. Éppen az akkori, sok szempontból negatív nemzetközi politikai fejlemények vezettek oda, hogy a Magyarországon korábban csupán periférikus érdeklődés a szláv nyelvek iránt megnövekedett. Kiemelkedő jelentőségre természetesen elsősorban az orosz nyelv tett szert, amelyik hamarosan az összes magyarországi iskolában kötelező tanítási tárgy lett, így tehát önálló tanszéket kapott, és az ötvenes évek folyamán az orosz a legnagyobb szakok egyike lett.

A többi tanított kisebb szláv nyelv együtt maradt a Szláv Tanszék keretében, de lassanként szinte mindegyik külön szakká vált, legkésőbbben éppen a cseh, az 1955/56-os tanévben.

Ebben az időben szinte mindegyik szakon csupán egy állandó oktató működött, jó esetben egy-egy lektor társaságában, aki az anyaországból érkezett. A cseh nyelvet lektori órák keretében már 1951 óta tanították, majd az önálló szak 1955 őszétől indult be *Leopold Bena* lektorral, hamarosan bekapcsolódott azonban *Dobossy László* (1910–1999) is, aki 1980-ig volt a szak vezetője, s annak mindmáig legnevesebb személyisége¹

A budapesti lektorátus történetéről még többet tudhatunk meg abból a beszélgetésből, melyet *Marcela Grygerková*, a korábbi cseh lektor 2012 őszén folytatott Heé Veronika docenssel.

Heé Veronika: a magyar bohemisztika ötven éve a tanítás tükrében

Beszélgetés Heé Veronika docenssel

Doc. PhDr. *Heé Veronika*, PhD. (sz. 1946), 1974–2011 között oktatta a cseh irodalmat, időnként a nyelvet is, az utóbbi években a Balti-Szláv Nyelvek Intézetében a cseh szak veze-

tője volt az ELTE BTK-n (a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarán). Heé Veronikát köszönet illeti nemcsak a nyújtott információért, hanem azért az áldozatos segítségért és támogatásért, melyet a Budapesten működő lektoroknak nyújtott.

Mennyi ideje létezik a bohemisztika Magyarországon?

A magyar bohemisztika a legnagyobb magyar egyetemen, az ELTE-n 1955-ben alakult meg. Ezen az egyetemen valójában már a XIX. század derekától léteztek szlavisztikai tanulmányok. A szláv nyelvek és irodalmak első oktatója, akiről maradtak feljegyzések, Ferencz József volt, aki 1849-től működött mint rendkívüli, majd az 1866–1878-as években, mint kinevezett professzor. Az első szláv szak, amelyik önálló tanszéket kapott, a horvát volt, ez egészen 1938-ig állt fenn. Ezt követte a szlovákisztika. A második világháború után pedig további szakok alakultak: a lengyel és a szerbhorvát. (Az orosz természetesen külön tanszéket kapott.) A szlavisztikai tanszék struktúrája a cseh és a bolgár szak megalakulásával vált teljessé a XX. század ötvenes éveinek közepén. A szláv szakok újabb fellendülése további szláv szakokkal (ukrán, szlovén, makedón) a kilencvenes évektől következett.

Ki volt a szak megalapítója?

A cseh rögtön a kezdetekben kiváló szakembert kapott *Dobossy László* (1910–1999) személyében.

Dobossy szlovákiai magyar volt, aki a Sorbonne-on, majd a prágai Károly Egyetemen tanult. A cseh szakra változatos és mozgalmas karrier után került. A demokratikus kisebbségi mozgalomnak a Sarlónak volt tagja, a háború alatt a francia antifasiszta ellenállási mozgalom résztvevője volt, majd a párizsi Magyar Intézet igazgatója. Tudományos érdeklődésének középpontjában először a francia és a magyar kultúra állt, de kezdettől fogva figyelmet szentelt a cseh irodalom kérdéseinek is, és a munkássága ennek területén is figyelemre méltó.

Több mint ötvenéves működése alatt Magyarországon a cseh kultúráról szóló ismereteknek fáradhatatlan terjesztője volt. Rövid monográfiát írt *Karel Čapek*-ről (1961), és két könyvet *Hašek*-ről: *Jaroslav Hašek* (1963) és *Hašek világa* (Svět Haška, 1970). Egész sor gondolatébresztő esszé-kötetet adott ki: *A közép-európai ember* (1973), *Két haza között* (1981), *Előítéletek ellen* (1985) stb. Ő volt a szerzője a nagy Cseh–magyar szótárnak (1960), mely a cseh tanulmányok számára pótolhatatlan segédeszköz mindmáig. Páratlan beleérzéssel lefordította *Johannes Amos Comenius* csodaszép könyvét, *A világ útvesztője és a szív paradicsoma*-t (2. bővített kiadása, 1990). A cseh szakon *Dobossy* – először docensként, majd 1966-tól professzorként – cseh irodalmat adott elő, vezette az irodalmi szemináriumokat, de főleg az első időkben alkalmanként a nyelvet is tanította.

Ezzel párhuzamosan azonban *Dobossy* professzor nem adta fel a romanisztika iránti érdeklődését sem. Az ötvenes években terjedelmes monográfiát írt *Romain Rolland*-ról: *Romain Rolland*, az ember és az író címmel (1961). Kiadott egy kétkötetes francia irodalomtörténetet (A francia irodalom története, 1963) stb. 1971-ben vendégprofesszorként ment a Sorbonne-ra, majd újra a párizsi Magyar Intézet igazgatójaként működött 1976-ig.

¹ Heé, Veronika: 50 let maďarské bohemistiky ve světle výukových reform. <http://princzb.hu/heev/node/15>

A cseh szakon végzett tanulmányaim alatt *Dobossy* professzor úr tanítványaként rendkívül tiszteltem őt. Ugyanis nemcsak kiváló szakember volt, hanem nagyon kedves, tisztességes ember is. Csendes, szűkszavú, aki nemcsak hatalmas tudásával, hanem tárgyyszerűségével és elfogulatlanságával, személyes erkölcsi példájával hatott a hallgatóira. Nagyon szerényen filológusnak hívta magát; mindig apró irodalmi vagy kultúrtörténeti tényekből indult ki, és ezektől jutott el igen egyéni meglátással a szélesebb, cseh–magyar vagy általánosabban közép-európai összefüggésekhez. Tehát hallgatói nemcsak szakismereteket kaptak tőle, hanem sajátos, bölcs rálátást a szakmai és általános emberi dolgokra is.

Őn hogy jutott a bohemisztikához?

A csehhez engem véletlen, személyes indítékok vezettek. Csehországban volt egy nagynéném, akinél több szünidőt töltöttem még a gimnáziumi éveim alatt. Megtetszett nekem a cseh életforma, de meg kell mondanom, hogy akkor még sem a nyelvet nem tanultam meg, sem a cseh kultúráról nem volt semmi fogalmam. Mindez az egyetemen jött csak. Ahogy tanulmányaimban előrehaladtam, úgy kezdtem tisztelni a kiváló cseh szerzőket. Némelyek, mint *Karel Čapek*, *Julius Zeyer*, *Karel Matěj Čapek-Chod* a kedvenceimmé váltak. A költők közül leginkább *Karel Hynek Mácha* és *Vladimír Holan* hatottak rám. Később, mikor átvettem a régi cseh irodalom tanítását, felfedeztem a gótikus és barokk cseh irodalom különös szépségét is.

Nemcsak a csehet, hanem az angol és magyar szakot is elvégeztem. A nagyobb rálátás és az összehasonlítás érdekében nagyon jó, ha az embernek meghittebb kapcsolata van további kultúrákkal is, más szakok elvégzése ehhez alapot nyújt.

Mikor kezdett az egyetemen működni? Mit tanított?

Diákként 1964-ben léptem be az egyetemre, 1969-től 1973-ig könyvtárosként dolgoztam a Szlovák Tanszéken, majd oktató lettem: 1974-től tanársegédként, 1983-tól adjunktusként tanítottam. 1974-ben megszereztem az egyetemi, „kisdoktori” címet, 1996-ban a PhD-t. Egyetemünkön egészében majdnem ötven évet töltöttem, leszámítva azt a két évet, amikor 1977–1979 között a prágai Károly Egyetemen magyar lektorként működtem.

Tanárként eredetileg a modern cseh irodalom volt a szakterületem. Egyetemi diplomamunkámat *Karel Čapek* pragmatizmusáról írtam, a doktori dolgozatom Čapek prózájának műfaji problémáiról szólt, ez a Modern Filológiai Füzetek sorozatban megjelent az Akadémiai Kiadónál (Líraiság és epikum. Műfaji problémák Karel Čapek prózájában, 1976). Azután, hogy *Dobossy* professzor úr nyugdíjba ment (1980) és a szakra belépett *Hankó B. Ludmila* kolléganőm, fő szakterületemmé a régebbi cseh irodalom vált, de vezettem műelemző és fordítószeemináriumokat is.

Mi állt kutatói érdeklődésének középpontjában?

Egy olyan kis szakon, mint amilyen a cseh Magyarországon, az embernek nem nagyon áll módjában specializálódni. Tekintettel arra, hogy a cseh irodalmat a kezdetektől egészen a XIX. század végéig kellett tanítanom, aztán pedig egészen napjainkig, inkább egy, ha talán nem is annyira mély, de átfogó szemlélet kialakítására törekedtem a cseh irodalom egészéről. Ezenkívül inkább egyes kedvenc szerzőimre koncentráltam, az említetteken kívül *Božena Němcová*val is foglalkoztam, akit nemcsak mint művészt, hanem mint embert is csodálok, továbbá *Jan Křesadl*oval, aki a legutóbbi nagy felfedezésem volt a cseh irodalom területén.

Mit volt legnehezebb megtanítani a magyar diákoknak, illetve mi ment nekik könnyen?

Mindenki számára az a legnehezebb, ami nincs meg a saját anyanyelvében. A magyarok számára nehéz a nemek megtanulása, a főnév- és a számnévragozás, magasabb szinten pedig a cseh igeekötők különös finomságai. Viszont a kiejtés nem annyira szörnyű, még ha a mássalhangzócsoportok beszédben okoznak is nehézségeket. Egyébként a két nyelv gondolkodásmódjában sok a hasonlóság, e tekintetben a cseh a magyarhoz sokkal közelebb áll, mint pl. az angol. Ezt valószínűleg népeink földrajzi, történelmi és kulturális közelsége okozza.

Munkájában mi töltötte el leginkább örömmel, és mi az, ami bántotta?

Leginkább azt értékeltem, hogy egy olyan kiemelkedő kultúrára sikerült rálátást szereznem, mint a cseh. Ezenkívül nagy örömem telt tehetséges diákjaimban, akik közül életük folyamán többen érdekes pozíciókba jutottak, vannak közöttük kiváló műfordítók, tanárok, diplomaták, sőt még filmrendező is. Ami leginkább keserített, hogy egyetlen tehetséges diákomat sem volt lehetőségem a szakon megtartani. Nagy kár, hogy az egyetemen nem létezik hosszú távú káder-, illetve ahogy most nevezik humánerő-politika, így a személyi feltételek alakulása a véletleneknek van kitéve.

Önön kívül még kik működtek a szakon?

1980-tól oktattott itt *Hankó B. Ludmilla*, először mint adjunktus, majd 1986-tól mint docens.

Hankó B. Ludmilla (1932) Magyarországra házasodott cseh hölgy, *Vladislav Vančur*áról szóló, strukturalista szemléletű kandidátusi dolgozatát Prágában védte meg 1985-ben, a PhD-t 1995-ben szerezte meg, majd 1998-ban *Egon Hostovský*ről szóló előadásával és *Nezval* Edisonjának elemzésével habilitált. 2003 óta nyugdíjas.

Hankó docensasszony adta elő a modern cseh irodalmat, és később a Bevezetés a szlovák irodalmakba című tantárgyat is az összes szlovák szakos diáknak. Közösen írtuk meg majd' ezeroldalas kézikönyvünket: *Hankó B. Ludmilla–Heé Veronika*: A cseh irodalom története a kezdetektől napjainkig (2003).

A cseh nyelvészetet először a szlovákista-polonista *Sipos István* (1912–1994) professzor adta elő. Tőle vette át a történeti és leíró nyelvtan oktatását egy reményteljes fiatal oktató, szakunk neveltje, *Futó István* (1953), aki 1981–1986 között először tanársegédként, majd adjunktusként működött a tanszéken. Az ő érdeklődése elsősorban az összehasonlító nyelvészet és a nyelvtörténet területére terjedt ki, de foglalkoztatták a nyelvtervezetek is, ő maga is összeállított egy mesterséges nyelvet. Mikor *Futó István* a pedagóguspályát felcserélte a számítástechnikával, a cseh nyelvészet oktatását egy fiatal aspiráns, a prágai Károly Egyetemen végzett mostani kollégánk, *Fedosov Oleg* vette át. *Dobossy* professzor működésétől kezdve a szakon a nyelvészet megszűnt főtantárgy lenni, előretört az irodalom. Az utóbbi időben azonban *Fedosov* inspiratív oktatói munkája következtében a hallgatók érdeklődése a nyelvészet iránt ismét megnőtt.

Fedosov Oleg (1958), származását tekintve orosz, aki prágai szlavisztikai és bohemisztikai tanulmányai alatt magyar lányt vett feleségül. Kezdetben mint aspiráns kisegítő, később mint tanársegéd, majd adjunktus oktatott a szakon. Az összes nyelvészeti tárgyat ő látja el a nyelvtörténettől kezdve a szinkron nyelvészetig. Tudományos érdeklődésének középpontjában a cseh és orosz frazeológia és lexikológia problematikája áll, mely területről eddig kb. 40 publikációt közölt. A PhD fokozatot a cseh verbonominális kollokációkról szóló disszertációjával nyerte el, melyeket a Cseh Nemzeti Korpusz anyagának felhasználásával vizsgálta. Tagja a Szla-

visták Nemzetközi Szervezete Frazeológiai Bizottságának, valamint a frazeológia európai szervezetének az EUROPHRAS-nak.

Hogy értékeli a Csehországból érkező lektorok működését?

A lektorok hozzánk az államközi kulturális szerződés alapján érkeznek, és nagyon fontos nálunk a szerepük.

Az első lektor nálunk az ötvenes évek közepén *Josef Bena* volt, aki *Sipos Istvánnal* együtt megírta az első cseh nyelvkönyvet magyarok számára. Ez a nyelvkönyv ugyan már megjelenése pillanatában archaikus nyelvi anyagot közölt, de jó áttekintést nyújtott a cseh nyelvtanról, és sokáig egyetlen tansegédletként szolgált a cseh nyelv rejtélyeivel megismerkedni kívánó magyarokat. A második, mai napig keresett cseh tankönyvet a cseh szak munkatársai adták ki a nyolcvanas években: *Hankó-Heé-Futó: Cseh nyelvkönyv* (Budapest, 1988). Ennek harmadik, megújított kiadása 2010-ben jelent meg.

A nálunk működött lektorok között sok magasan képzett szakember volt. *Anna Valentová* (cseh lektor 1968–1973 között) magyar szakos volt, aki hazatérése után a magyar irodalom kiváló és jónevű műfordítójává vált, fordítómunkájáért otthon Állami Díjat kapott.

Jaroslava Pašiaková (cseh lektor 1973–76 között), a magyar szakot a Károly Egyetemen végezte el, és mint kutató sikeres munkát végzett a cseh–szlovák–magyar kulturális kapcsolatok témájában. Figyelemre méltó monográfiát adott ki a legnagyobb kora-avantgárd alkotóról, *Kassák Lajosról* (1973), és tanulmánykötetet a cseh–magyar kulturális kapcsolatokról (Folyamatos múlt, 1981) stb.

A lektorok egész sora (*Milan Stehlik, Ludmila Vanclová, Ida Ledajaksová, Anna Benešová*) igen áldozatos munkát fejtett ki hallgatóink néha egészen kiváló nyelvi színvonalának eléréséhez.

Milyen tevékenységet folytat most, hogy nyugdíjba vonult?

Azzal, hogy nyugdíjas lettem, a cseh szakomat nem adtam fel. Kollégáimmal 2010-ben kiadtunk egy kétnyelvű modern költészeti antológiát. Ezt a munkát tovább akarom folytatni. Most dolgozunk a XIX. századi költészetet felölelő köteten. Aztán következne a régi cseh költészet antológiája. Természetesen fordítani is akarok. Annyi szép, művészileg értékes alkotás van a cseh irodalomban, amelyet nálunk is érdemes lenne megismerni! Különbön kertészkedem és az unokáimnak szentelem magam. Unatkozni biztosan nem fogok.

MG megjegyzése: És még a docensasszony nem említette sokéves munkáját egy eszperantó szótáron, sem pedig intenzív ökológiai érdeklődését.

Docensasszony, bár ön 2012-ben nyugdíjba ment, a munkahelyével állandó kapcsolatban van. Hogyan látja ma a budapesti bohemisztika kilátásait?

Ma minden a világon nagyon gyorsan változik. Sajnos úgy néz ki, hogy korunk a humán tudományoknak nem kedvez. Mintha a mai társadalom, amely az anyagi előremenetelt tartja szem előtt, nem érzékelné azokat a szellemi és lelki hatá-

sokat, amelyek ugyan nehezen megragadhatóak, nem mérhetőek, mégis ezerféle összefüggésben szükségesek az emberi közösség egészséges működéséhez. Mintha az állami egyetem sem volna tudatában azoknak az apró munkahelyek fontosságának, ahol a „kis szakok” munkatársai szerény aprómunkát végeznek a szomszédos és távolabbi népek kölcsönös megértésének érdekében, ahol kitermelődik az értelmiségieknek egy olyan kis csoportja, akik nemcsak a saját szövegükből, hanem másokéiból is tudnak látni.

A mi szakunk is néhány évtizedes lassú, néha alig észrevehető fejlődés után, úgy tűnik, egyre kedvezőtlenebb viszonyokkal kénytelen szembenézni. A jelentkezők érdeklődése a cseh nyelv iránt kitart, minden évben van néha 30 érdeklődő is, akik ezt a szakot szeretnék tanulni. Az oktatói kapacitás azonban egyre kevésbé biztosított. Mikor Hankó tanárnő nyugdíjba ment, a helyére nem vettek fel senkit, attól kezdve az egész irodalmat nekem kellett átvennem. Mikor én elmentem nyugdíjba, a helyemre nem írták ki a pályázatot. Az elmúlt, 2011/12. tanév első szemeszterét még önkéntes munkaként végigcsináltam én, a második szemesztert így-úgy megoldották: az órákat leadta *Balázs Andrea*, volt doktoranduszunk külsősként, a diplomamunkák elbírálását és az államvizsgát még megint csak én vállaltam magamra. Az állandó irodalmár munkatársat végül a 2012/13-as tanévre megígérték.

Docensasszony, nagyon köszönöm a beszélgetést.

Zárszóként

A cseh szak oktatóit a szak fennállásának 50. évfordulója alkalmából, 2005-ben oktatói és a kulturális ismeretterjesztő munkájukért a Cseh Köztársaság Külügyminisztérium Gratiás Agit díjjal jutalmazta. A díjazott kollektíva szisztematikusan törekszik a cseh nyelv, irodalom, történelem és a cseh nemzeti hagyományok ismeretének szinten tartására és elmélyítésére Magyarországon², végzett szakembereket nevel, akik megtalálják érvényesülési területüket. A budapesti végzett növendékek alapították a kiválóan működő és gyorsan fejlődő cseh szakot a piliscsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetemen,* de a volt hallgatók megtalálhatók a kulturális és gazdasági élet szinte minden területén. Többen tolmácsként, nyelvtanárként, turisztikai munkatársként vagy külügyminisztériumi tisztviselőként dolgoznak, akiknek a munkájára a bohemisztika tanárkollektívája büszkén tekint³, és reméli, hogy a jövőben még majd továbbiak növelik a büszkeségüket.

Marcela Grygerková
(Fordította: Heé Veronika)

* A 2013-ban megjelent interjúk óta a magyarországi bohemisztika sajnálatos fejleménye, hogy a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen egy tollvással megszüntették a cseh szakot. – A szerk.

² Forrás: www.mzv.cz, 12. 6. 2013

³ Forrás: http://princzb.hu/heev/ 12. 6. 2013

Časopis učitelů u krajanských komunit a lektorů českého jazyka a literatury na zahraničních vzdělávacích institucích

Krajiny češtiny

A cseh irodalom egyik büszkesége kapott emléktáblát Miskolcon

Emléktáblát avattak 2013. december 6-án Božena Němcová cseh író (1820–1862) tiszteletére a Búza téri vásárcsarnok bejáratánál. 1851-ben a cseh széppróza megteremtője maga is járt Miskolcon, s ha már itt volt, Miskolci levelek című, magyarul is megjelent írásában megörökítette a város és a vidék korabeli viszonyait.

Havasi Béla építető a koszorúzással és megemlékezéssel egybekötött emléktábla-avatáson elmondta, „az irodalmárok és történészek számára jelentős esemény a mai”.

– Tisztelettel adózunk a cseh széppróza megteremtőjeként számon tartott író emlékének – mondta. Mint ismertette, barátai és ismeretségi körének tagjai támogatták azon kezdeményezését, hogy Miskolcon emléket állítsanak Božena Němcovának, aki a XIX. század közepén maga is járt városunkban. Az emléktábla avatását a Bohemia Baráti Kör is támogatta.

Az eseményen Molnár Éva, a baráti kör ügyvivője ismertette néhány mondatban a cseh író életútját, és kiemelte munkásságának legjelentősebb állomásait is. Megtudtuk, a cseh irodalom egyik büszkesége Barbora Panklová néven született. Az egyszerű falusi nagynyó, Magdaléna Novotná és a gyermekkori derűs idill egész életére, gondolkodására meghatározó hatással volt. 1837-ben, 17 éves korában férjhez adták egy jóval idősebb pénzügyőrhez, a házasságból négy gyermek született. A felesége irodalmi érdeklődését nem különösebben méltányoló férjet hazafias érzelmei miatt gyakran helyezték át az országban.

Eleinte németül írogatott, de a cseh irodalom is vonzotta, főleg a nemzeti érzést, öntudatot közvetítő művek. 1842-ben Prágába került a család, ahol megismerkedett a nemzetébresztőkkel, írókkal, költőkkel, orvosokkal, akik lelkesen fogadták társaságukba a bájos, természetes tehetségű fiatalasszonyt, és támogatták versei, meséi, elbeszélései, utóírásai megjelenését. Három év múlva azonban Prágából is menniük kellett.

A korábban hallott népmeséket feldolgozta és újraalkotva, majd ezeket 1845–47-ben összegyűjtve Népi mesék és mondák címmel, Božena Němcová néven jelentette meg őket. Irodalmi sikere meggyőzte, hogy jó úton halad, amikor a népmesekincset irodalmi alkotássá emeli, megörökítve népe életét, szolgálva nemzeti öntudatra ébredését és szabadságvágyát.

Němcová többször meglátogatta férjét előbb Miskolcon, majd Balassa-

Havasi Béla, a kezdeményező

Molnár Éva Božena Němcováról beszél

A Havasi család és Milan Peprník

Peprník konzul úr és Miloš Vnuk barátunk

A budapesti avatók: Milan Peprník konzul, Miloš Vnuk, Molnár Éva a Bohemia BK, Gál Róbert a Cseh Centrum képviselőjében

gyarmaton, itteni utazásait több leírásban is megörökítette. Fő műve azonban az 1855-ben kiadott Nagyanyó (Babička), mely azóta mind a cseh, mind a világirodalomban alapművé, nemzedékek olvasmányává vált. A kisemberek hétköznapi hősiességének megörökítésével, elbeszélő művészetével hagyományt teremtett, amit olyan világhírű írók folytattak, mint például Jan Neruda, Karel Čapek, vagy éppen Bohumil Hrabal.

A rövid köszöntő beszédek követően lerántották a cseh nemzeti színű leplet az emléktábláról, majd elhelyezték az emlékezés és a kegyelet koszorúit a jelen lévő civil szervezetek tagjai és magánszemélyek.

(K. I.)

Fotó: Zachár Ottó

Gótikus úton a Bohemiával

Észak-Magyarországon és Szlovákiában, 2013. szeptember

Hátkéremszépen, ez így nagyon nem fair, a *diósgyőri* vár alig néhány négyzetméternyi látogatható területére ilyen pofátlanul magas belépti díjat szedni! De hát, aller Anfang ist schwer, stílszerűen, elvégre a Szepességbe irányulunk.

Előtte még itt van *Boldva*, ez nekem egy korsó sörömbe került, de ez legalább megérte – Gábor javasolta, soron

A bártfai főtér

kívüli programként. Soha nem hallottam korábban a község nevét, a fantasztikus templom lelkésze mondta el csoportunknak, hogy itt született a Halotti beszéd, a templom egyike a legrégebbieknek Magyarországon, két-tós fallal, ellenség végett – merthogy a templomban a fegyverek tartása tiltott volt, de a két fal közötti területről már lehetett védekezni.

Szóval, köszönet Gábornak a csodálatos élményért, a sört egy nefiltrované formájában abszolválta, és köszönet Erikának is, aki Füzéren az elfáradtkiéhezett-kitikkadt társaságnak remek babgulyást szervezett. Igen, tudom, van ott egy vár is, de éltünk a zacharottói elvvel, azazhogy „hegyet alulról, várat kívülről, kocsmát belülről”.

És ez még csak az első nap volt. Szívesen megtöltöm a Bohemia legkö-

zelebbi különszámát az élményeimmel, addig csak mazsolázni lehet, ide-oda cikázva, és egyáltalán nem kronológiai sorrendben, azazhogy sorrendben, az „elszólás” tudatos.

Ott van *Kassa*. A Dóm, az olyan, mint amikor vagy harminc éve először láttam, de minden alkalommal új és új vendéglátóipari egységeket lehet felfedezni (Ottó azóta a Valaskói király menedéke névre hallgató műintézetet is megtalálta, na majd legközelebb). S engedtessek meg egy kicsit off-olnom. Öt nappal budapesti fellépése után ismét láthattam napjaink egyik legnagyobb énekesét, vagy inkább úgy nevezném, csodáját, hangfenoménjét, Edita Gruberovát, Donizetti Anna Bolena című operájának címszerepében. A művész nő immáron közelebb a hetedik, mint a hatodik X-hez, de a hang szinte intakt, végig uralta a gyilkos szöveget. Gruberova egyfajta természeti csoda.

Ahogy csodák azok a templomok, melyeket meglátogattunk – a teljesség igénye nélkül: a *zsigrai* fatemplom, *Késmárk* hasonló emléke, de leginkább a *szepesszombati* gótikus Szent György-templom, benne a Lőcsei Pál mester műhelyéből származó szárnyasoltárokkal. Nem véletlen, hogy Zsuzsikának, a rendkívül kedves, mosolygós, és remek humorral megáldott helyi idegenvezetőnknek is ez utóbbi a kedvence.

Az időjárás nem volt kegyes hozzánk, *Lőcsén* a viharos szél az esernyőt is kitépte az ember kezéből, a fagypont közeli hőmérsékletnél elmaradt a dunajeci tutajozás is.

Boldvai református templom

A boldvai templom kettős fala

Királyok imádása a bártfai Szent Egyed-templomban

Dębői fatemplom, UNESCO világörökség

Az iglói templom

A késmárki vár

A lőcsei fehér asszony

A kassai dóm...

Az iglói városháza homlokzata

Szepessütörtöki templom

...és a Nemzeti Színház

A merészebbek *Ótátrafüreden* túráztak, én viszont úgy gondoltam, piszt-ránevés nélkül nem hagyom el Szlovákiát. Amúgy az út kulináris élvezetek sorát is hozta, jellemző, hogy második szálláshelyünkön, az *Igló* melletti Trio Hotelben a vacsora is remek volt, s ezt az ótátrafüredi Grand Hotel egykori pincére szervezte – magyar kommentekkel!

Eperjesen a helyi idegenforgalmi irodában kértem tanácsot, hol van jó sör. S mit gondolnak, mit ittam? Nymburkit, a korsón Hrabal arcképével...

Statisztikát kellene vezetnem, hány alkalommal mulasztottam el a *dobsinai* jégbarlangot – vagy mert be volt zárva, vagy idő nem jutott rá, most épp begyuladt bokám miatt.

Kevésbé volt emlékeztetés a rövid kiruccanás Lengyelországba (Stary Sącz) – de elmondhatjuk legalább, hogy ott is jártunk.

És *Krasznahorka*, a *bettleri kastély*, *Rozsnyó*, *Nedvica* vára, a lista messze nem teljes.

Élmények és élmények, úgy húsz év alatt a Bohemia

A zsigrai Szentlélek-templom, UNESCO világörökség

Baráti Kör számos útján volt alkalmam részt venni, ez az egyik legszebb, legemlékezetesebb volt. Az ötlet Molnár Évikétől származik, a végleges terv Molnárová és Zachár Ottó baráti, de kemény csatározásainak az eredménye. Ide vissza kell jönni!

Heiner Lajos
Fotó: Molnár Éva

A szerző, Zachár Ottó, Mohácsy Gabi és idegenvezetőnk, Kós Zsuzsi a poprádi főutcán

In memoriam...

BÚCSÚ FOJTÍK ÁGITÓL

2013 novemberében megrendülten értesültünk Prágából, hogy Fojtík Ágnes régi barátunk, aki a magyar és cseh kultúra közvetítője volt hosszú évtizedeken át, hirtelen távozott földi világunkból és november 28-án a Vynohrady temetőben helyezték örök nyugalomra családtagjai és barátai. Ági volt az első, aki az akkori Prágai Magyar Kulturális Központ színeiben azonnal pártfogásába, illetve szárnyai alá vette a frissen megalakult Amicus egyesületet, illetve utódát a Bohemia Baráti Kör, sőt a Prágai Sörlovagokat is.

Mindent felkarolt, amit csak lehetett a cseh és a magyar kultúra közvetítésében, terjesztésében, mindezt igényesen, barátián. Szlovákiai magyar családból Prágában telepedett le, s az ottani Magyar Kulturális Központ, ma Magyar Intézet oszlopos munkatársa volt. Visszavonulásáig a kölcsönös kortárs kiállításokat szervezte. Kisujjában volt minden. Az önálló Cseh Köztársaság első nagykövétével, Richard Pražák hungarológus professzorral érkezett 1993-ban Budapestre, ahol kulturális attaséként dolgozott, és ahonnan a Pro Cultura Renovanda kitüntetéssel tért haza. A kultúra igazi nagykövete volt. Bármikor talákoztunk, bármit kértünk Tőle, mindig készséges és baráti tanácsadóként segített „fejlődésünkben”, buzdított minket a csehországi pályázatokra, programokra. Csehországi barátaival is hasonló kapcsolatot ápolt, miként a folyóiratunknak küldött visszaemlékezéseik tanúsítják! Az ő bensőséges szavaikkal búcsúunk Ágitól mindnyájunk nevében! (mé)

ÁGI – EGY EMBER, AKI VELÜNK MARAD

Az életben néha az a szerencse adódik, hogy az ember akaratlanul is olyan dolgok és események közötti kapocsá lesz, amelyek aztán a legtermészetesebb módon válnak valóra, értelmük van és végül fontos eredményeket hoznak. S mindaz, amiről szólni szeretnék, nehezen valósulhatott volna meg a Fojtík Ágival kialakult barátság nélkül. Úgy érkezett az életembe, mint egy becses ajándék, mint egy gazdag belső világú lény, aki alkotó módon viszonyul az élethez, s aki a barátságával sokkal gazdagabbá tett. A Poš házaspárnak a Mezihranská utca 3-as szám alatti elbűvölő lakásában ismerkedtem meg vele 2002. március 14-én; ez a lakás prágai tartózkodásaim során éveken át szinte családi menedékhely volt számomra. Poš Kati jó erős magyar kávéfőző és körtepálinkát töltögetett, s Ági egy alkalommal beugrott hozzá. (Mindkettejüknek a prágai Magyar Kulturális Központ volt a hátszaga, s Kati már régóta ígérte, hogy összeismertet vele.) Ági Jan Kupecký várbeli kiállításának a megnyitójáról érkezett: a tárlatot a lánya, Kateřina készítette elő, s Ági boldog volt, hogy jól sikerült a dolog. Olyan volt, mint a szélvész; észrevételei elragadóan találóak, szellemesek voltak, s áradt belőle az életszeretet. Élénken érdeklődött az emberek iránt, nagy-nagy melegség lakozott benne, és csodálatosan nevetett.

Ági nem sokkal később kis időre a morvaországi Slatinice fürdőhelyére került, ahol meglátogattam őt. Kóboroltunk a vidéken, aztán elnéztünk Kroměřížbe, s közben beszélget-

Fotó: MI, Prága, internet

tünk, bölcsekedtünk, s utunkon, akár a kislányok, mindenféle csodálatos és kedves dolgot fedeztünk fel. Az ő világa jól kiegészítette az enyémet; csodáltam a tájékozottságát és nyitottságát. Másfelől azonban a törekenysége és sebezhetősége is feltárult előttem: erős vágy élt benne az érzelmi odaadás iránt, s tudom, hogy legbelül néha nagy magány kerítette hatalmába. Mindketten szerettük a munkánkat és gyakran beszélgettünk róla. Ő abban az időben csak nemrég tért vissza Magyarországról, ahol hat évig mint kulturális attasé dolgozott, s természetesen a magyar kultúra legjobb ismerői közé tartozott.

Éveket felölelő szakmai együttműködésünk akkor vette kezdetét, amikor megismertettem őt Pavel Zatloukallal, az olomouci Művészeti Múzeum akkori igazgatójával. Múzeumunk, amely 1990 után önálló intézménnyé alakult át, s programjává tette, hogy érdeklődését más ágazatokra és Közép-Európa művészetére is kiterjeszti, Fojtík Ágiban megtalálta a megálmódott munkatársat. Ági rendkívül nagy segítséget nyújtott Olomoucnak ahhoz, hogy a magyar művészet megismerésének horizontját kitágítsa, s nemcsak a mi múzeumunknak segített, hanem például a szintén olomouci Caesar Galériának is. A vele való együttműködésnek köszönhetően nálunk és Magyarországon számos olyan kiállításra és akcióra került sor, amelyek elmélyítették a két kultúra közti kölcsönös megismerést. A kezdet kezdetén abban is segített, hogy az Olomouci Közép-európai Fórum, a Středoevropské forum Olomouc, azaz a SEFO eszméje konkrét formát öltön. Az elnevezés úgy hangzik, mint egy program... Ági abban is példát mutatott nekünk, hogy egy ilyen munka miképp végezhető formások nélkül, becsületesen, természetes módon, a baráti kapcsolatok alapján, előkelően, örömmel és elevenen. A szóban forgó tevékenységhez gyakran kaptunk támogatást a prágai Magyar Kulturális Központtól, az intézmény segítőkész munkatársaitól. A magyarországi szolgálati utakon Ági olyan kiváló személyiségekkel ismertetett meg bennünket, mint Kowalovski Márta és Péter, Szűcs Erzsébet, Gál Jenő, Pinczehelyi Sándor és sok más ember, akikkel változatlanul kapcsolatban vagyunk. S ugyanúgy felejthetetlenek a csárdákban és

cukrászdákban tett gasztronómiai tanulmányutak, amelyeken a múzeumbeli kollégákkal részt vettünk – ezen a téren is megnyilvánult Ági különleges érzéke az egyediség és a minőség iránt. Ági egyszerűen arra tanított bennünket, hogy szeressük Magyarországot, mindennel együtt, amire ez a szeretet kiterjedhet.

Székesfehérvár, Budapest, Kecskemét, Pécs – ezekben a városokban került sor a Művészeti Múzeum kiállításaira, mi pedig a magyar művészeket láttuk vendégül falaink közt. A legátfogóbb s alighanem az egész Cseh Köztársaság szempontjából legjelentősebb tárlatunk a XX. század második felének magyar művészetét mutatta be a székesfehérvári Szent István Király Múzeum gyűjteményének alapján: a Művészetek Múzeumában 2003-ban rendezett kiállítás a *Távoli közelség* címet kapta. Viszonzásul egy évvel később *Közeleli távolság* címmel mi mutattuk be gyűjteményünk azon részét, amely az 1956–1972 közötti időszak cseh képzőművészetét reprezentálta. Az említett kiállításokhoz kiadott terjedelmes katalógus iránt mindmáig eleven az érdeklődés. Ági Péccsel is összehozott bennünket, s ennek eredményeként került sor az egyik leglátogatottabb olomouci rendezvényre, Victor Vasarely kiállítására. A Művészeti Múzeum gyűjteményének a háború utáni magyar művészet egy remek kollekcója is részét képezi, amelyhez szintén Fojtík Ági segítségével jutottunk hozzá; a birtokunkba került művek gyakran szerepelnek a tárlatokon. A szöveghez csatolom az összes cseh–magyar és magyar–cseh vállalkozás felsorolását, amelyek többé vagy kevésbé a mi Ágink befolyásának köszönhetően valósultak meg.

Mindnyájan szeretünk őt és örültünk a társaságának. Bár az utolsó években már eltávolodott a közszférától, pontosabban fogalmazva: figyelmét inkább a családjára összpontosította, olykor mégis találkoztunk vele és férjével, Mirekkel az általuk annyira kedvelt faluban, Úholičkyban, időről időre pedig felhívtuk egymást. Ma már nem veszi fel a telefont, csendben elment a függöny mögé, számomra azonban nem halt meg. Barátsága megszüntethetetlen jelenlétének számomra továbbra is megvan az értelme.

2014. január 21.

Anežka Šimková,
az olomouci Művészeti Múzeum alkal-
mazott művészeti
gyűjteményének kurátora

„...SOSE FOGJUK ŐT ELFELEJTENI...”

Fojtík Ágival 1992-ben ismerkedtem meg, abban az időben, amikor a Kulturális Minisztériumban dolgozott Prágában. Egy kiállítást készítettem elő a prágai Václav Špála Galériában, amely a bemutatkozás szempontjából a legrangosabb helyek közé tartozik. Ági segítette a megvalósuláshoz szükséges pénzeszközök biztosításában. Emberséges magatartását az első pillanattól kezdve sokra becsültem.

Ági szíve mindig nyitva állt. Mindent megfontoltan és nyugodtan oldott meg. Becsültem benne, hogy soha nem a hatalommal bíró hivatalnok pozíciójából cselekedett. Mindig olyan megoldásra törekedett, amely pozitív eredménnyel járhat. Ez a magatartás a nagyvonalúságát és a dolgokra való rálátását tanúsította.

A Kulturális Minisztériumból a budapesti nagykövetségre került. Eszébe jutott a kiállításom, és elhatározta, hogy a tárlat anyagát Magyarországon is bemutatja. Először Kecskeméten, a Magyar Fotográfiai Múzeumban volt látható, aztán Václav Havel köztársasági elnök látogatásához kapcsolódva a tekintélyes Budapest Galériában.

Első magyarországi látogatásom alkalmával Ági úgy döntött, hogy megmutat nekem egy magyar falut. A település olyannyira elbűvölt és felkeltette az érdeklődésemet, hogy elhatároztam: fényképeken fogom megörökíteni. Ági megértette a szándékomat, és igyekezett maximálisan segítséget nyújtani. Mindig segítőkésznek bizonyult; szívélyessége és viselkedésének természetessége erős támaszt jelentett számomra.

Az 1995-ös évben, amikor az említett magyar falu a változás útjára lépett, s kereste a módot, hogy miként mutathatná meg magát, Ági megbeszélte Jászszentlászlóban, hogy lesz ott egy kiállításom. A településen az eredeti minták nyomán a népi építészetet szemléltető faépítményeket emeltek. A bemutatónak a hagyományos mesterségeket felidéző műhelyek s az utóbbiak termékeit árusító boltocskák is részei voltak, s a tánc és az ének sem hiányzott. Ági mindig az érdeklődés középpontjában állt.

Feleségem társaságában öt éven át ismételtelen felkerestem a falut és környékét: itt készült el az egyik legnagyobb fényképészeti vállalkozásom, amely a *Fotóhomok* címet kapta. Hogyha munkahelyi kötelezettségei lehetővé tették, Ági mindig velem jött. Összeismertetett az emberekkel, akik aztán az idegenvezetőim lettek. Ezzel sokat segített nekem. Mindent Ági szervezett meg s a minisztérium révén minderről gondoskodott. Nagyszerű szervezőkészséggel rendelkezett, s csodálatos volt, ahogy az emberekhez viszonyult. Soha, a legapróbb dolgokban sem vettem észre, hogy bárkivel is érezte volna, hogy a nemzetközi kapcsolatok legmagasabb szférájában tevékenykedik. A faluban végzett fényképészeti munkával párhuzamosan kiállításokat szervezett nekem Péccset, Budapesten, Gödöllőn, Nyíregyházán és Egerben. Messzemenően jártas volt a kortárs művészetben, s különleges érzéke volt a kiállításra szánt fényképek kiválogatásához.

Az említett fényképészeti vállalkozás befejezését és a *Fotóhomok* című könyv kiadását követően Pavel Dostál kulturális miniszter részvételével Budapesten volt egy nagy kiállításom: ezt a képegyüttest még számos alkalommal kiállították, s nem csupán Magyarországon, hanem Prágában, valamint más cseh, illetve külföldi városokban is – Helsinkiben, Tallinban, Vilniusban.

Ágival való kapcsolatom azután sem szakadt meg, hogy visszatért Prágába. Szerette Magyarországot, így hát érthető, hogy a Magyar Kulturális Központban vállalt munkát. Együtt szerveztük a fiatal magyar fotográfusok és képzőművészek kiállításait.

Eros támaszt jelentett számára a családja. Az iránta tanúsított megértést odaadó gondoskodással, a férjével, Miroszlavval és lányával, Kateřínával való törődéssel, a feljűk áradó szeretettel viszonozta.

Nagyon hiányzik nekünk, és sose fogjuk őt elfelejteni.

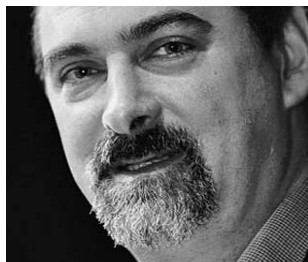
prof. Mgr. Jindřich Štreit
fotóművész
(G. Kovács László fordítása)

In memoriam...

2013. december 2-án, 56 éves korában egy budapesti kórházban elhunyt **Bächer Iván** újságíró, író, publicista, akinek életművébe a 2002-ben kiadott Bohemia szakácskönyvünk méltatása is belefért. Utolsó, *Utóíz* című könyvét december 4-én mutatták be az Újlipótvárosi Klub-Galériában. A kötetbe régebbi írásaiból, receptjeiből válogattak szövegeket. A hírt az író Facebook-oldalán jelentették be.

Bächer Iván 1957. március 25-én született. A kispesti Wekerle-telepen nőtt fel, ami később folyamatos visszatérő motívuma lett írásainak. Az ELTE történelem-pedagógia szakán végzett 1981-ben. 1981–1988 között a Móricz Zsigmond Gimnáziumban tanított történelmet, később egy ideig óraadó tanár volt. 1989–1991 között a *Magyarország*, 1991 óta a *Népszabadság* munkatársa, majd főmunkatársa volt – olvasható róla a Wikipedián.

1981-től kezdődően jelentek meg szépirodalmi igényű írásai az *Élet és Irodalom*, az *Új Tükör* és a *Magyarország* hasábjain. A *Népszabadság* Hétvége rovatának állandó szerzője volt; az utolsó előtti oldalon rendszeresen jelentek

meg benne írásai, de tárcával, publicisztikával is jelentkezett olykor, amelyben nem titkolta baloldali érzelmeit.

2009 nyarán erős hullámokat keltett egy írása, amelyben kemény kritikával illette az MSZP–

SZDSZ-kormányt, korrupcióval vádolta őket, majd arra a végkövetkeztetésre jutott, hogy „a fasisztákra kell szavaznia”. Az írást a *Magyar Hírlap* a szerző engedélye nélkül jelentette meg.

2005 óta önálló esteken is szerepelt, ahol műveiből adtak elő részleteket az ő zongorajátéka mellett. Ilyen volt a Spinoza Házban előadott Kocsmázás és Pár történetek, az IBS Színpadon előadott Hatlábú est vagy a Konyhamazurka. Ezekben általában Gyabronka József volt a partnere. (*internet*)

Bán Lászlóné Solymos Ilona barátunk – nekünk Ica – 2013. december 2-án tragikus hirtelenséggel elhunyt Budapesten. December 21-én gyászmisén és urna-beszéltelési szertartáson búcsúztunk tőle a Budapest, XVI. ker. sashalmi katolikus templomban.

Kedves Ica! Nem hittünk a fülünknek a hír hallatán. Bán Laci barátunk feleségeként igen szorososan kapcsolódtál a cseh nyelvhez, a cseh környezethez, nemcsak az idő alatt, amikor Laci a cseh nyelvet tanulta hosszú évekig velünk együtt, hanem akkor is, amikor már Prágában kamatoztatta a nyelvtudását az Ikarus képviselőjeként. Szinte a kezdetektől kapcsolatban álltál velünk, a régi nyelvtanfolyami hallgatókkal és az Amicus, illetve Bohemia-alapítókkal. A prágai évek alatt a család mellett mindig mindenkit szívesen láttál és fogadtál otthonodban vagy közös programokon. Szeretted társaságunkat, cseh mániánkat, és úgy

tűnt, hogy boldog, tevékeny évek voltak ezek. Örök emlékek és ízek, utazások, cseh életmód, koncertek, órák a Magyar Kulturális Központban, barátok, újdonságok kellemes emlékével tétetted haza. Itthon szenvedélyes éneklésben, kórusokban találtatok meg az aktív kikapcsolódást, és így is követtük egymás

tevékenységét, folytattuk a barátságot, tudtunk egymásról. Ki gondolta volna, hogy egyszercsak úgy kell búcsúznunk Tőled, ahogy Laci szokott köszönni a cseh temetők mellett elhaladván: „Odpočívejte v pokoji!” Nyugodj békében, emléked megőrizzük! Barátaid a Bohemia Baráti Körből (*mé*)

Vida Berci barátunk életének 81. évében távozott közülünk. 2014. február 8-án búcsúztattuk a Budapest Újpest-Újvárosi Református Egyházközség templomában.

Bercink is elment. Pár évvel később követte ikertestvérét, Lacit. Berci a hajdani cseh nyelvtanfolyamok ős- és örökös hallgatója volt, és társaival együtt természetesen az ekőre szerveződő egyesületek, mint az Amicus, majd Bohemia BK alapító tagja. Lacit később szervezte be. Fehér hajával, szakállával, fiatalos temperamentumával, vidám kedélyével, táncos lábával volt színpoltja a csehországi kirándulásainknak, ugyanezzel a sármal hódította meg a cseheket is. A kedvéért majdnem megtanultak tőle magyarul. A közben könyörtelenül múló idő alatt

nagy családjának, gyermekeinek, sok unokájának kedélyes, biztos támaszát jelentette, mindig az ő rendelkezésükre állva osztotta be erejét, míg megérve a tisztas doyen kort úgy döntött, hogy az égi mezőkre evez. Kedves Berci, büszke lehetsz hosszú, tapasztalatokban gazdag életedre, amelybe a Bohemia-szeretet

is belefért. Emlékedet megőrzi a barátaiddá vált régi csehtanfolyamosok, aztán majd odafent újra megalakíthatjuk baráti körünket! (*mé*)

Bächer Iván főz

Az Újságíró főz.

Receptek a könyveiben, főztjei az újságokban. És főz a valóságban is. Úgy ír a gasztronómiáról, mint csak kevesen.

Amikor megmutatjuk neki cseh szakácskönyvünket, nem csupán elteszi, mint más pályatársai, hanem ír is róla. És szól a baráti körünkről is, pedig „különböző körök vannak mifelénk” – írja.

Mindezt a legnépszerűbb napilapban teszi. Nem restelli. Pedig neki már neve van. Nem feledi, hogy mégis közülünk való.

Mi pedig rögtön magunk közül valónak érezzük őt, az Újságírót.

A Hírlapíró főz.

Főz a maga kedvéért. Főzi az ételt a társaságért.

Főz a vendéglátó losonci könyves kedvéért, aki „édes pofa”; főz az „alkalmi tolmács kedvéért”, az újpesti könyvesért; főz a másnapos szakácskönyv fiatal írói miatt, akiket bemutatni hívatott ide; főz a kisvárosi polgároknak; főz a falusi gazdáknak; és főz a pesti vendégeknek is egyaránt.

A nagyvárosi polgárok kedvéért, akik talán nem is tudják igazán, mit jelent igazán „főzni a kertben”, a napsütésben, kellemes társaságban. De honnan is tudnák? Főz értük is, akikkel együtt jött. Megtanítja nekik is, a szabadon, szabadban, kondérban főzés örömét.

Mert nemcsak hírlapíró Ő, hanem tanárember is.

A Tanárember főz.

Készül az étel, rotyog a kondérban.

A tanító szívesen veszi, ha beleszólnak ételébe, még egy kicsi paprikát bele; nem, inkább egy kis köménymagot adni

hozzá; a csudát! pirospaprika kell abba!; vizet rá! – mondják a kibicek.

És a tanító nem fárad, nem dühös. Magyaráz, hogy ezt így, azt meg úgy, hogy minél jobb és finomabb legyen.

Belátjuk, a társaságban való főzéshez temérdek türelem kell! Minél nagyobb a társaság, annál több türelem kell. Neki pedig az is van, holott nekünk már nem lenne feleannyi sem.

A tanárember azonban főz tovább, és láthatóan kedvvel teszi. Megkóstoltatja a félig kész pörköltet a legidősebbel és a legfiatalabbal is. Mindenkiel, aki arra jár, aki kóstolni szeretne.

Nem sértődik meg, ha nem ízlik eléggé. Nem veszi rossz néven, ha kritizálják. Nem haragszik, ha éppen nem is rá figyelnek, hiszen sokan vannak a társaságban.

Az író főz.

Főz, feledve másnaposságot, feledve az odautazás fáradalmait, feledve a közeli búcsút, a hazautazást.

Főz, nem feledve az előző esti irodalmi találkozót az elegáns kávéházban, nem feledve a bábeli nyelvzavart, amelyben különböző anyanyelvű polgárok véleményei forrtak egybe a város hangulatos vendéglőjében.

Nem feledve a mágikus szemet sem, – pedig talán jobb lenne feledni, mert brrrr... de rémes is lehetett ez az ital! Még ha nem is ő itta, csak végignézte is... De később ír majd erről is. Az italról, az aktusról, a mélyebb jelentésről...

Az író úgy főz, ahogy Krúdy evett egykor, azokkal együtt készíti az ételt, akiről Čapek írt, és sört csapol tudománnyal úgy, ahogy Hašek tette száz évvel korábban.

Főz, miközben tárcáinak, novelláinak élő alanyai ott esznek, isznak, beszélgetnek, söröznek, boroznak körülötte. Vele, az író társaságában. Szeretik őt, szeretik az írásait, a hőseit.

Magukénak érzik őt is, a hőseit is.

Az író pedig tovább főz, amikor amazok már rég kidőlnek, akkor is.

Készíti a különböző ételeket sokszor, különböző helyeken, más-más alkalmakon, különféle társaságokban.

Szinte nem is tudjuk, mikor marad ideje a kitűnő tárcákra, cikkekre, írói és hírlapírói munkájára, annyit törődik a kulináris kényeztetésünkkel.

Aztán a főzés hirtelen véget ér.

Egyszer csak ugyanis „Ivánka elaludt”, ahogy Cserna-Szabó mondja.

Mi pedig fájdalunkban csak irigyelni tudjuk az égieket, ha vannak.

Mert Iván most nekik főz, most velük beszélget okosan.

Már róluk ír kitűnő tárcákat.

Az árnyas égi ligetekben főzi kondérban a pörköltet. És ő a szívesen látott törzsvendég mindegyik konyhában ott fent...

Barátunk, Bächer Iván író, hírlapíró és tanárember már az „égieknek” főz.

Rólunk és barátainkról a nagyvilágban

RÓLUNK

Online sajtóvisszhang a 20 éves Bohemia Baráti Kör 2014. június 7–8-i Kavalkádjáról:

– Csehország, nem csak Prága internetes portálon Munkácsi Zsolt barátunk beszámolója:

<http://nemcsakpraga.blogspot.hu/2013/06/husz-eves-bohemia-barati-kor-bohemia.html>

– Český Dialog, 2013.06.21. *Martina Fialková* barátunk tudósítása:

<http://www.cesky-dialog.net/clanek/5765-bohemia-v-budapesti-slavila-20/>

– Kassai cseh barátaink honlapján: www.krajane.net rövid összefoglaló, mely kiemeli a szlovák–cseh–horvát mini kórustalálkozó hozadékát: a jövőbeni együttműködés lehetőségét cseh daléneklésben.

BARÁTAINKRÓL, BARÁTAINKTÓL

www.balatonfured.hu honlapról:

2013. szeptember 5-én Zalán Tibor, 59 éves költő, író, színműíró, tanár, dramaturg vette át a 2013. évi Salvatore Quasimodo Emlékdíjat a Nobel-díjas olasz lírikusról elnevezett költőverseny balatonfüredi díjkiosztó gálaestjén. A Kései Berzsényi esték című költemény, kétszáz szerző mintegy négyszáz műve közül bizonyult a legjobbnak. A 21. alkalommal megrendezett nemzetközi költőversenyen ezúttal egy különdíjat osztottak ki, amelyet Aczél Géza költő, kritikus, az Alföld folyóirat főszerkesztője vehetett át. Oklevelet kapott a többi között *Papp Imre*, Prágában élő barátunk is. Gratulálunk!

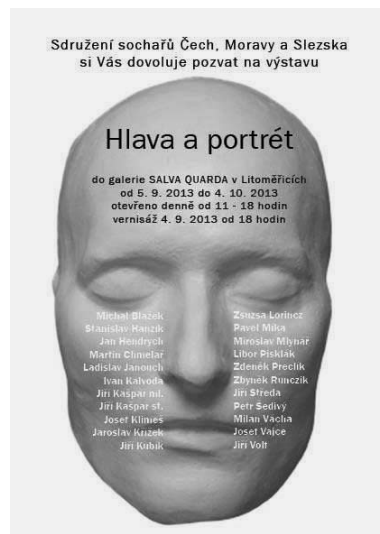
SZENVEDÉS

a kirakatban koporsók vannak,
mi ez? temetkezési vállalat, kérdi a
lány az anyját a Spála kiállító terme
előtt, aztán koporsót kezd válo-
gatni az anyjának.

Papp Imre, Prága

Lőrincz Zsuzsa, Prágában élő
grafikus barátunk szobrász-
sikerei az Alsóörsi alkotótábor-
ban és Prágában

PRÁGÁBÓL

A **ČESKÝ DIALOG** című folyóirat 1990 óta az otthoni és külföldi csehek összekötője. 2012 óta interneten jelenik meg: www.cesky-dialog.net. Fáradhatatlan életével: *Eva Strížovská* és *Martina Fialková* barátainkkal kölcsönösen tájékoztatjuk egymást tevékenységünkről és programjainkról. *Martina Fialková* legutóbb nemcsak a 20. szülinapi Bohemia Kavalkádról tudósított, hanem *Dobozy Borbála* csembalóművész barátunkkal készített érdekes interjút, amely teljes terjedelemben, némi „bohemiás” hivatkozással a Český dialog honlapján olvasható *Borbála Dobozy – osudem se jí stala česká hudba* (Dobozy Borbála – sorsa a cseh zenével fonódott össze) címmel:

<http://www.cesky-dialog.net/clanek/5923-borbala-dobozy-osudem-se-ji-stala-ceska-hudba/>, illetve megjelent a Harmonie című rangos zenei folyóirat 2013/12. számában (34–35. oldal)

Český dialog Czech Dialogue

2013. március 25-én *Eva Strížovská* születésnapjára köszöntése és a *Velké pláně* (A nagy préri) című könyvének bemutatója zajlott a Beszélgetés határok nélkül elnevezésű sorozatban.

A Český dialog a Nemzetközi Cseh Klubbal (MČK) együtt indította 2009-ben a *České kořeny* (Cseh gyökerek) című dokumentumfilm-sorozatot, amelynek a Svédországban és Svájcban élő csehekről forgatott filmjei után 2013. szeptember 30-án Prágában bemutatták a Bécsben élő csehekről készült összeállítást is. Lásd:

<http://www.mlp.cz/cz/akce/e10811-ceske-koreny-ve-vidni/>

KASSÁRÓL

A Bohemia Baráti Kör 20. szülinapi Kavalkádjára *Dagmar Takácsová* barátunk (a képen középen), a **Kassai Cseh Egyesület elnöke** friss **GRATIAS AGIT-kitüntetéssel** érkezett, ahol a 2003. évi két GRATIAS AGIT-os gratulálhatott neki: *Jaroslav Šonkský*, Svédországban élő cseh hegedűművész és maga a *Bohemia Baráti Kör*. Ő ráadásul *Karel Schwarzenberg* külügyminisztertől vehette át a Cseh Köztársaság jó hírvének külföldi terjesztéséért adományozott díjat. Ez alkalomból a www.krajane.net portál közölte vele interjút, amelyet *Milena Štráfěldová* készített szemésorvos barátunkkal, aki Csehszlovákia szétválása után Kassán élő mintegy ötezer cseh szervezője, egyesületük lelke a mai napig. Az interjút lásd: www.krajane.net archív cikkei között 2013. július 2-i dátumnál: *Letošní Cenu Gratias agit dostala i Dagmar Takácsová z Košic* címmel.

Fotó: Zachár Ottó

A szerkesztőség postaládájából

feladó: Tomáš Mazal <mazal.tom@seznam.cz>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.05.06. 8:41

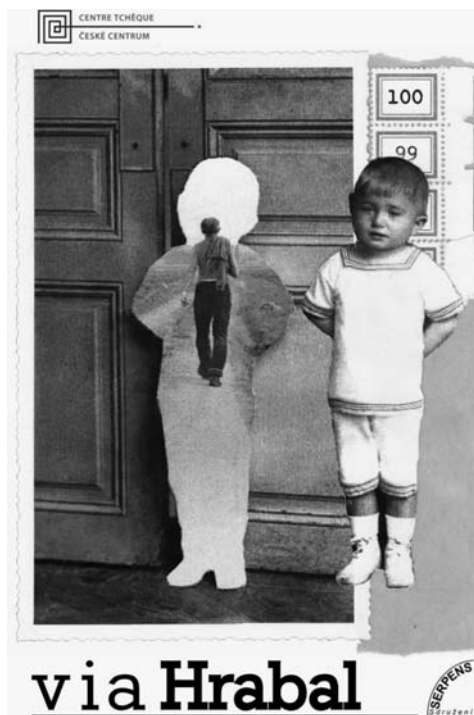
Milá Evo,

děkuji za pozvánku na oslavu výročí. V těch dnech budu v Mnichově s hrabalovským programem VIA HRABAL se kterým doufám doputujeme (po Paříži, Amsterdamu, Varšavě) jednou i do Budapešti.

Dvacáté výročí spolku Bohemia to už rozhodne stojí za oslavu – takže i já vám trochu předem přeji mnoho sil a úspěchů v dalších letech.

Prostě ať se i nadále setkáváme v Česku nebo v Maďarsku, nad dobrým pivem nebo nad mapou s poznávacích výletů. S pozdravením

Tom

feladó: Alena na Quick <alena.obst@quick.cz>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.05.11. 21:22

Milá Evi, moc Ti děkuji za Tvou milou pozvánku na oslavu založení Vašeho krajanského sdružení. Rádi bychom přijeli, ale už budeme tou dobou dávno v Bulharsku. Ale budeme na Tebe i na celou vaši oslavu myslet. Přejeme vám, aby se vám vše vydařilo. Program máte nádherný!!!! Měj se moc dobře. Zdraví Tebe a všechny naše společné známé:

Alena

feladó: John Mucha <john@muchafoundation.org>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.05.13. 15:28

Mila Evo,

Po návratu z Prahy přes Skotsko kde jsem otevíral naš dům plný matčiny atmosféry jsem teď dorazil do Weymouthu –

moc ti děkuju za magazin s články o mamince.

Přeji spolku hezké narozeniny.

Zdraví tě,

John

feladó: Dagmar Takácsová

<dagmar.takacsova@stonline.sk>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.06.10. 09:48

Milá Evičko, ještě jednou děkujeme za pozvání k vám. Cítili jsme se u vás velmi dobře, všechno jste měli moc pěkně připraveno a stálo vás to jistě velké množství práce a námahy, gratulujeme k vydařeným oslavám a přejeme Bohemii a vám všem, kdo se o českou kulturu staráte, hodně zdraví a úspěchů ve vaší záslužné práci... Mějte se všichni moc hezky a zase brzy na shledanou.

D. Takácsová z Košic

feladó: Martina Fialková <m.fialkova@centrum.cz>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.06.10. 12:52

Milá Evi,

Jestě jednou moc a moc děkujeme za veškerou péči. Jakmile se trochu uvolním, napíšu něco do Českého dialogu a taky pošlu svoje fotky... Na web Českého dialogu můžeme dat jen jednu, ale pro vzpomínku se rada podívám na všechny... Do Českého centra take napíšu poděkování a pozdrav a Vám všem přeji zatím vše dobré a moc se zase těším na nějaké pražské setkání.

mf

feladó: Česka Beseda Lipovljani

<ceska.beseda.lipovljani@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013/6/14

Kedves Éva,

...köszönjük a fogadtatást. Mindnyájan elégedettek vagyunk, és szívesen emlékszünk vissza arra a két napra Budapesten.

Én is sajnálom, hogy nem tudtunk többet beszélgetni, de majd valamikor máskor. Mindnyájan köszönjük a meghívást és Ottó úrnak a budapesti városnézést. Holnap már más kötelezettségünk van, a következő héten megint, és így tovább... Lipovlanyban lesz augusztus 23–25-én a nemzeti kisebbség találkozója... Köszönöm az Emléklapot, megtiszteltetés számomra. Üdvözletem minden Bohemia-barátnak, Mirko

feladó: Zsuzsanna Hollósy <hollosy.tiborne@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.06.12. 08:36

Kedves 20 éves Bohemia kör!

Különleges és rendhagyó ünnepségen vehettünk részt a ked-

ves születésnapotokon. Gratulálunk az Ünnep alkalmából, és örömmel vettünk részt a rendezvényen. Külön öröm, hogy a kvíz (nem könnyű) feladatokat is eredményesen megoldottuk. További sok-sok szép születésnapot kívánok az Ozvena Kórus nevében:
Hollósy Tiborné Zsuzsa

■ ■ ■
feladó: Gazsy Csaba <gazsycs@focusfox.hu>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.11. 23:11

Kedves Éva!

Szívből gratulálok a születésnaphoz és külön nektek az alapítókna. Nagyon szép, értékes munkát végeztek!

Gazsy Csaba

■ ■ ■ ***

feladó: Czifra Józsefné <czifra.r@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.12. 14:45

Kedves Évike!

Nagyon szépen köszönöm a diplomát meg a lemezt és az értesítést is. Őszintén szólva meglepődtem azon, hogy már 10 éve vagyok a Bohemia tagja. Megtaláltam a nevemet a diplomások listáján, mégpedig úgy, ahogy még soha nem írták, Růženka formában. Ez külön öröömre szolgált. Egyúttal engedj meg, hogy gratuláljak a nagyszabású jubileumi rendezvény tervezésében, szervezésében és megvalósításában való eredményes munkához. Különösen tetszik, hogy az utómunkálatokban (pl. a köszönetnyilvánítás az Ozvenának, értesítések) is ilyen gyorsan és aktívan veszel részt, pedig biztosan nagyon elfáradtál.

Azért persze volt bennem nem kis neheztelés is - amit talán jobb lenne magamban tartani és nem kellene leírnom - ...be kellett érnünk azzal, hogy a kapualjba beszurolva adjuk elő a rövidebbre szabott műsorunkat, nem pedig az emeleti reprezentatív teremben. A közönség egyes tagjainak fegyelmetlensége is bántó volt, műsorunk közben is keresztültörtek a kóruson. Ez bennünket azért bántott, mert Mártika, a szeretett karnagyunk, éppen az előtte való napon, a pénteki próbán búcsúzott el a kórustól, súlyos betegsége miatt... Annak azért örültünk, hogy a söréret sorakozók közt többen is velünk együtt énekeltek egy-egy cseh dalt.

További eredményes munkát kívánok az egész vezetőségnek, de főleg Neked.

Tisztelettel: Ružena

■
Sze 2013.06.12. 21:29

Kedves Rózsika,

mindennek több oldala van, tudjuk. Köszönöm a soraidat és hogy kiírtad, mi bántott. A körülmények és az eső ellenére fellépések különleges és spontán, hangulatos volt. Hős karmesteretek előtt le a kalappal! Ahoj, molnárová

■ ■ ■

feladó: Milan Peprník <Consulate Budapest>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.12. 11:27

Milý Otto, milá Evičko,

především já Vám mockrát děkuji za to, že jste mně vzali

mezi sebe. Mám Vás moc rád a přeji Vám všem hlavně zdraví a spokojenost. Má radost, že jste lidi, se kterými můžu počítat v dobrém a zlém, že jste pro mne opravdovými přáteli.

Proto Vám teď přeji krátký odpočinek před Vaší dlouhou cestou a po návratu z ní bychom se měli setkat a zamyslet se na oslavou sv. Václava, na kterou mám peníze. Také mockrát děkuji za výstavu "20. let České republiky":
Váš Milan

■ ■ ■

feladó: molnarová <molnarova@upcmail.hu>

címzett: Bohemia Baráti Kör önkéntesei

dátum: 2013/6/14

Kedves Kavalkád-szervező csapat és önkéntes „brigád”, kiállítók és nem kiállítók, fellépők és ügyelők, cipekedők és takarítók, tombolások és szavazatszámológok, bármiben önként segédkezők – és aki még esetleg hiányozna az e-mail-listáról, adjátok át neki –, még egyszer külön köszönet Mindnyájatoknak a szervezésben, az ügyeletben stb. való részvételért, amivel oly szívesen és hathatósan segítettétek a vártnál nagyobb szabásúra sikerült születésnap bulink lebonyolítását. Férfimunka volt, ha többségében asszonyok, lányok is végeztek.

Elnézést, ha ennek során a stílusgyakorlatok nem mindig voltak tökéletesek, de jó érzés volt, hogy a közös munkához sokan hozzáálltak a magukét, és talpon maradtunk a vendégekkel együtt. Bízunk benne, hogy inkább jó emlékek hagytuk hátra a 20. évfordulónkat – hisz megértük.

Természetesen Néktek is jár a BBK 20. évéről összeállított CD, amelyet többeknek csak a Bem Sörözőben tudunk átadni. Kipihenne a fáradalmakat, jó nyarat mindenkinek, molnárová és a Bohemia BK

■ ■ ■

feladó: Cecília Kerégyártó-Zalka

<zalkacilka11@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.14. 17:44

Ahoj Eva!

Köszönöm, örülök, hogy egy kicsit én is hozzájárulhattam ehhez az ünnephez, hiszen nem sok olyan egyesület működik, amely ilyen gazdag, színvonalas programokat, kirándulásokat kínál és 20 éve töretlenül működik.

Gratulálok a vezetőségnek! Szép nyarat, jó pihenést!

Cili

■ ■ ■

feladó: Jaroslav Šonský jaroslav@sonsky.se>

címzett: eva molnarova molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.18. 22:18

Milá Evičko! Přijel jsem včera do Švédska a jsem zase u svého počítače. Děkuji Ti moc za všechno co jsi udělala, vykonala, nejen teď naposledy, ale vůbec v životě. Jses ta malá včelička, ale když se dáš do práce, tak jses vlastně velké obr. Moc díky za všechny zážitky, pozdravuj všechny kolem a doufám na další plány.

Zdraví moc Jarďa

■ ■ ■

feladó: Ludmila Hankó <hanko01@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.30.

Milá Evo, moc děkuju za tu disketu, připomněla mi opravdu těch mnoho let od začátku založení Bohemie a taky výlety z doby, dokud jsem občas jezdila s vámi. Musela jsi s tím vším mít moc a moc práce a obětovat tomu spoustu času. Škoda jen, že člověk stárne a že mně chození dělá už jen problémy. Tak aspoň přeju Tobě i všem ostatním, Illi, Otovi, prostě všem krásné léto a krásné cestování. Na podzim, doufám, na shledanou. Ludmila

feladó: Richard Hašek <hasek.lipnice@seznam.cz>

címzett: molnarova111@gmail.com

dátum: 2013.06.06.

Milá Evo,
stále jsem přemýšlel, jestli nepojedu znova do Budapešti. Moc se mi tam s přáteli líbilo a byl jsem hodně rád, že jsem mohl promluvit o Jaroslavu Haškovi a prezentovat naší III. Mezinárodní konferenci na Lipnici k 130. výročí jeho narození, kde se zúčastnili i společní přátelé z Maďarska Polgár i L. Kovács. Bohužel nemohu přijet, ale řekni tam na tom slavnostním shromáždění k 20. výročí Bohemie, že je všechny velmi pozdravuji a přeji jim krásný a veselý den a že mne moc mrzí, že nemohu být s Vámi. Doufám, že povodeň jako u nás nezkomplikuje v Budapešti Váš život.
Richard Hašek

feladó: Herta Jansone <hertajansone@inbox.lv>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.08.23.

Dear Eva,
Thank you very much for the photos, both of you and Otto!
It gave me a good insight of what you saw on your trip.

I am happy to hear that the trip was succesful and that everybody liked Riga!

I hope you are keeping well!! I heard there was huge flood in Budapest, I hope there is not too much damage done to the city!

Greetings to Anna and please thank Otto for the interesting photos!

With best wishes,

Herta

p.s. Please do not think that I am so good and fluent in english. My daughter is helping me. I will go on with my English classes in October.

Meghívó hajdani vizitúra társainktól a Design Hét Budapest 2013 fesztivál Nyitott Stúdiók programjára: 2013. október 3-án 16.00 és 20.00 óra között az ANNCHI Showroomba.

Ismerd meg az ANNCHI divat márkát!

Horváth Anna divattervező a London College of Fashion ruhatervező szakán szerzett diplomát, s alapította meg saját márkáját. A tanulmányokon túl komoly szakmai tapasztalatot szerzett pl. a Christopher Kane divatháznál eltöltött gyakorlat során. A Delta című film producer asszisztense a 2008-as Cannes-i Filmfesztiválon egyedi tervezésű ANNCHI ruhát viselt, valamint designer nyári kollekcióját a VOGUE China online felülete ajánlotta.

Várunk szeretettel,

Horváth Anna és Tőkés Júlia

showroom: Széll Kálmán tér 3. I. em. Budapest,1024 Hungary

<http://designhet.hu/2013/annchi-showroom>

www.annchifashion.com

www.facebook.com/annCHIfashion

twitter.com/annchifashion

feladó: Ludmilla Hanko <hanko01@gmail.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013. november 28. 17:29

Milá Evo, omlouvám se, že jsem v neděli odstartovala tak rychle a s nikým jsem se nerozloučila. Pospíchala jsem, protože jsem chtěla využít možnosti odjezdu autem domu. Prosím tě, vyříd' mou omluvu i ostatním, hlavně Ottovi a Ice Glodmanové. Myslím, že to odpoledne bylo velice podané, vtipné, v' yborná nálada, žerty. Ta Laciho parodie inspirovaná Haškem se mi moc líbila a ostatním taky. Tak gratuluju všem, kteří na přípravách oslavy dvacátého v' yročí Bohemie pracovali. S pozdravem a přáním dalších úspěchu, Ludmila

■ ■ ■

feladó: Evžen Gál <evzengal@iol.cz>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.12.04. 10:08

Kedves Eva!

Fantaszikusak vagytok, mint mindig, köszönet a fotókért Ottó bátyámnak! És köszönet a tiszteletbeli tagságért, nagyra tartom, hogy éppen egy ilyen Társaság gondolt rám. Köszönöm.

...jó hírrel zárom, vissza az időben, a konferencia másnapjára, amikor is este 17:30-kor háromszoros nagypapa lettem, a fiamnak született meg egy csodálatos kislánya, aki az Adrienn névre hallgat.

Öllemek, J.

Többszörösen gratulálunk!!! Bohemia Baráti Kör

■ ■ ■

Patricia Bretas brazil zongoraművésznő barátunk leveleiből:

feladó: Patrícia Bretas <patbret@globo.com>

címzett: molnarova111@gmail.com

datum: 2013.12.21. 14:52

Dear Eva,

I miss you all, and I also miss to go to Budapest! Since April 2009...

Next year, in 12th October 2014, I will play at Waldstein Palác in Prague. It would be wonderful if I could go to Budapest and play in somewhere...

Marcelo will travel with me, because I cannot take the heavy luggage anymore with my left arm, so I need him, and it is good!!! ...Let's think about it!

I am fine. Really fine. The treatment is going well, and it ends only in December 2014. My movements are back, and I am able to play again. As a matter of fact, I played already in a contemporary recital!

Please, tell everybody I like them, and I miss them!!! Let'd try to meet one another in October!

Merry Christmas and Happy New Year!

Patrícia & Marcelo

■ ■ ■

datum: 2014.02.13. 14:48

Dear Eva,

I am very very happy with this answer of you!!! You made me glad!

Of course I can accept to go and to play at Óbudai Társaskör without payment - I asked you and told you this. I think it is almost a „miracle” that you've got a date of this concert for me, with the programs printed, the poster, the piano tuning, the practising... Just „thank you” very much. The best date for me I think is 16th October, to have time to go to Wien after, and come back soon to Rio de Janeiro for the chemotherapy...

So, it is very kind of you to invite me and to offer this trip. Many thanks!...

I greet you, from the tropical weather of 48°C of Rio de Janeiro!

Patrícia

Anyja és lánya: Patrícia és Priscilla, a boldog menyasszony

A szerkesztő üzenete, illetve jó híre 2014 októberére:

A Cseh Zene Nemzetközi Éve alkalmából régi barátaink: Jaroslav Šonský cseh-svéd hegedűművész és Patrícia Bretas brazil zongoraművésznő ismét Budapesten koncerteznek, igaz, külön-külön, de Bohemia-barátoknak ajánlva!

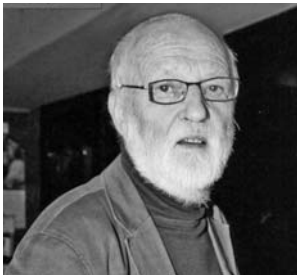
Október 10-én Jaroslav Šonský vezetésével a Martinů Strings kamarazenekar lép fel Sylvain Wiart francia zongorista szólistával az Óbudai Társaskörben.

Október 16-án ugyanott Patrícia Bretas ad zongoraestet. Várunk mindenkit!

www.jaroslavsonsky.com; www.patriciabretas.mus.br

■ ■ ■

Kaptunk még számtalan levelet, üdvözetet, jókívánságot tagtársainktól és Csehországban, Lettországban élő barátainktól . Köszönjük! – A szerk.

Belső borítóinkon:

Lázadó álmok, zabolátlan képzelet

„Szép, mint egy varrógép és egy esernyő véletlen találkozása egy boncasztalon.”

(LAUTRÉAMONT: MALDOROR ÉNEKEI)

„Minden hatalmat a képzeletnek!”

(JELSZÓ AZ 1968. ÉVI FRANCIAORSZÁGI DIÁKLÁZADÁSOK IDEJÉBŐL)

Az itt közölt képekkel és a hozzájuk mellékelt sorokkal egy rendíthetetlen zászlóvivő előtt kívánunk tisztelni: Jan Švankmajernek hívják, a zászló pedig, melyet joggal képzeletünk a kezébe, a szürrealizmus zászlaja. Az irányzatot életre hívó André Breton és társai már évtizedekkel ezelőtt bekerültek az irodalom-, a művészet- és a filmtörténet klasszikusai közé, valaha nagy vihart kavart mozgalmuk rég a múlté lett, s bár hatásuk eleven és ma is számos műben kimutatható, verbeli, a szó eredeti értelmében vett szürrealista alkotóval ritkán találkozunk. Maga a jelző is megkopott kissé, tartalma homályossá vált: gyakran válogatás nélkül alkalmazzák mindenre, ami meghökkentő, bizarr, érthetetlen. Pedig ennél sokkal többről van szó.

Hogy miről, pontosan kiderül az idén immár nyolcvan éves, de napjainkban is új tervei megvalósításán fáradozó Švankmajer szerteágazó, rendkívül gazdag életművéből: a páratlan fantáziáról és leleményességéről tanúskodó, hasonlíthatatlanul eredeti képzőművészeti alkotásokból s a játékfilm, a báb, gyurma- és rajzfilm kifejezőeszközeinek ötvözésével született mozgóképes munkákból, amelyek világhírűvé tették őt. Jan Švankmajer képzőművészként és filmesként is a nagy elődök méltó utóda, aki egy felfedező kalandvágyával lép be az álom kapuján, hogy feltárja mindazt, ami a materiális lét és a racionális gondolkodás síkján megismerhetetlen; s ugyanettől a kalandvágytól hajtva vág neki annak a parttalan óceánnak, amit Sigmund Freud óta tudatlannak nevez a világ. A szabad asszociációk szürrealista módszerét páratlan tökélyre fejlesztő Švankmajer minden kétséget kizáróan megvalósította azt a szürrealista eszményt, melyet a mozgalom születésekor André Breton fogalmazott meg: „Hiszek benne, hogy eljön az idő, amikor az álom és a valóság, ez a két, látszólag olyannyira ellentétes állapot valamilyen tökéletes valóságfelettségben olvad össze...” A cseh mestert a legmerészebb képzettársításoktól sem visszariadó, határtalan fantáziája és nem mindennapi művészi invenciója tette olyan alkotóvá, aki a jelenkori kultúra fenyegetően elüzletiesedett, a dogmák, közhelyek és hazugságok sűrű szövésű hálójában vergődő, egyre felszínesebb és sekélyesebb világában nyolcvan évesen is a lázadást és a szabadságot testesíti meg. Álmait és a képzelet hatalmát szegezi szembe a világ (látszat)hatalmaival, hűen az önmaga számára megalkotott *Tízparancsolathoz*, amelyet egy mindenkor megszívlelendő intellemmel fejez be: „Létezik persze még egy szabály, melynek a megsértése z(s még inkább a megkerülése) minden alkotó számára megsemmisítő hatású: Munkásságotad a szabadság kivételével soha ne állítsd semminek a szolgálatába.”

Az önmagához való hűség Jan Švankmajer esetében is gyümölcsözőnek bizonyult. Életműve az elmúlt fél évszázad művészet- és filmtörténetének egyik legizgalmasabb, legértékesebb fejezetévé vált, s korántsem csak a cseh kultúra kontextusában. Napjaink képzőművészei között talán senki se képviseli nála hatásosabban az írásunk lelegején idézett lautrémont-i szépségeszményt; filmesként pedig ugyanúgy

a legendás alkotók között tartják számon, mint Jiří Menzelt, Miloš Formant vagy Věra Chytilovát. A groteszk vonások sokaságát felmutató, rendkívül szellemes, a fekete humor jegyében született rövidfilmek (*Koporsósi, Historia naturae, Leonardo naplója, A párbeszéd lehetőségei, Az inga, a kút és a remény, Szerelmes hús, A sztálinizmus vége Csehországban* és számos más mű) s az ugyanezen stílusvilágban fogant nagyjátékfilmek (*Válamicske az Alice-ből, Faust leckéje, A gyönyör összeesküvői, Ottóka, Téboły, Túlélni az életet*) korunk legjelentősebb filmrendezői közé emelték Jan Švankmajert.

Neve fennmaradását – ha úgy tetszik: a halhatatlanságot – már rég elérte, de több mint valószínű, hogy nem sokat törődik ezzel – más dolgok foglalkoztatják. Többek között az új film előkészítése, amely jó néhány korábbi műhöz hasonlóan ismét irodalmi előkép, ezúttal Karel és Josef Čapek *A rovarok életéből* című színdarabja nyomán készül majd, s a hírek szerint közeli rokonságban lesz Franz Kafka írásainak szellemi ségével.

Jó okkal várjuk tehát az új meglepetéseket és találkozásokat...

G. Kovács László

A cikk szerzőjének birtokában van Jan Švankmajer egy rövid szövege, mely a művésznek a pénz kultuszához, a nyugati világot olyannyira jellemző elanyagiasodáshoz való viszonyát tükrözi. Most örömmel publikáljuk ironikus hangvételű felhívását:

FELHÍVÁS

A pénz elértéktelenítésének nemzetközi projektje

Tisztelt barátaim,
művészeti kollekciónkat a numizmatika irányába is ki szeretném terjeszteni. Úgy gondolom, ennek az volna a legméltóbb módja, ha megalapítanám a szétlapított pénzérmék gyűjteményét. Arra kérem tehát önöket, hogy az ily módon elértéktelenített pénzérméket küldjék el nekem. Alapjában véve egy jól ismert gyerekori játékról van szó. A villamos- vagy vonatsínekre rátesznek egy fémpénzt, és várják, hogy a kocsi áthaladjon rajta. Mint minden komoly gyűjtemény esetében, az egyes darabokhoz itt is különböző adatokat kéne mellékelni:

1. Ki tette a sínekre a pénzérmét
2. Eredetileg milyen érméről volt szó
3. A szétlapítás dátuma
4. A szétlapítás helye (ország, város)
5. Az érmét szétlapító jármű jelzése
6. Esetleg a járművezető neve

G. Kovács László fordítása

Írásunkhoz kapcsolódó képeket **Molnár Éva** készítette **Jan Švankmajer: A párbeszéd lehetőségei. A film és a kötetlen alkotóművészet között** (Možnosti dialogu. Mezi filmem a volnou tvorbou) című, 2012. október 26. és 2013. február 3. között a prágai Kőharang Házban (Dům U Kamenného zvonu) megrendezett életmű-kiállításon.

KRUŠOVICE

1581

GENUINE
Imperial
 ROYAL CZECH BEER

Importőr: Liquid Gold Kft. 1117 Bp., Hunyadi János út 1.
 telefon: +36 1 463 0741, e-mail: info@liquidgold.hu

GEORG ANTON BENDA

DOBOZY BORBÁLA
DLA DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉBŐL

Zenetörténeti részlet Dobozy Borbála csembalóművész Georg Anton Benda és csembalószonátái című – a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem 28. számú művészet- és művelődéstörténeti tudományok besorolású doktori iskoláján – 2012-ben megvédett DLA doktori értekezéséből (IV. fejezet, i. m. 36–64. és X. fejezet i. m. 132–135.)

GEORG ANTON BENDA

DOBOZY BORBÁLA
DLA DOKTORI ÉRTEKEZÉSÉBŐL

A disszertáció
TARTALOMJEGYZÉKE

- Tartalomjegyzék III
Köszönetnyilvánítás IV
Bevezetés V
- I. A cseh barokk zene történeti előzményei 1
 - II. A nagy cseh muzsikuskivándorlás évtizedei és okai 17
 - III. „Európa konzervatóriuma” 32
 - IV. Georg Anton (Jiří Antonín) Benda élete 36**
 - 1. Az ifjúkor 36**
 - 2. A kivándorlás: Berlin 42**
 - 3. A nagy alkotói időszak: Gotha 48**
 - 4. Az utolsó évek 64**
 - V. Georg Anton Benda billentyűs művei 65
 - VI. A berlini szonátaforma kialakulása és jellemző jegyei 68
 - VII. A szonátaforma részeinek 18. századi terminológiája 77
 - VIII. „Sei Sonate per il Cembalo Solo”. Berlin, 1757. Analízis 82
 1. A nyitó tételek 83
 - 1/a. A nyitó tételek főtémái 83
 - 1/b. A nyitó tételek első főperiódusainak dramaturgiája 89
 - 1/c. Második főperiódus: a kísérletezés helye 92
 - 1/d. Harmadik főperiódus? 94
 2. A finálék 96
 3. Benda lassú tételei az affektustan tükrében 103
 4. Összegzés 117
 - IX. Georg Anton Benda csembalószonátáinak előadásmódjáról 128
 - X. Georg Anton Benda alakja, hatása és zenetörténeti jelentősége 132**
 - XI. Bibliográfia 136

BEVEZETÉS

A cseh zenetörténet nagy mestereinek életműve Bědřich Smetana (1824–1884), Antonín Dvořák (1841–1904) és talán Leoš Janáček (1854–1928) kivételével szinte teljesen ismeretlen nemcsak a magyar zeneszeretők, de a hazai muzsikuskok többsége előtt is. Ez sajnálatos tény, hiszen e kimagasló egyéniségekben bővelkedő, Európa kultúráját nagymértékben gazdagító, emellett történelmében hozzánk ezer szállal is kötődő nép zeneművészetének jelentős alkotásai hiányoznak koncerttermeink, operaházaink műsoraiból.

Témaválasztásomat e felismerésen túl az is meghatározta, hogy már korán közel kerültem ehhez a zenei világhoz: zeneakadémiai tanulmányaimat Prágában folytattam professzor Zuzana Růžičková asszonynál, ott szereztem meg első csembaló-művésztanári diplomámat. Ahogy az évek folyamán egyre jobban megismertem a cseh zeneirodalmat, benne hangszerem, a csembaló mestereit is, növekvő csodálattal tekintettem arra a kiapadhatatlan repertoárra, amelyben Georg Anton Benda (1722–1795) művei is előkelő helyet foglalnak el.

A 17–18. század nehéz politikai-gazdasági viszonyai miatt sok kitűnő cseh zeneszerző és hangszerjátékos kényszerült hazáját elhagyni, és tehetségét idegen földön kamatoztatni. Így történt ez Georg Anton – akkor még Jiří Antonín – Bendával is, aki népes családjával együtt vallási okokból távozott szülőföldjéről, és kezdett új életet II. (Nagy) Frigyes porosz király berlini udvarában. Az öt zenei tehetséggel megáldott testvér közül a legidősebb fiú, a hegedűvirtuóz-zeneszerző František, valamint 13 évvel fiatalabb öccse, Jiří Antonín váltak messze földön híres muzsikussokká.

Benda alkotó munkássága a század azon izgalmas évtizedeire esik, amikor a barokk hanyatlásával – de valójában már a század elején – elkezdődött

egy hosszú időn át tartó nagy változás, útkeresés, a különböző stílusirányzatok kialakulása, egymás mellett élése. Ebből az útkeresésből ő is tevékenyen kivette a részét, sőt egy új műfaj, a melodráma W. A. Mozart által is csodált, legnagyobb mestere lett. Benda főleg e műfajban született műveivel, a maga újszerű megoldásaival és hangvételével óriási hatással volt kortársaira. Chr. F. D. Schubart megalapozottan nevezte őt még életében korszakalkotónak.

Melodramái, daljátékai és más színpadi alkotásai mellett azonban méltatlanul háttérbe szorult, billentyűs hangszerekre írt kompozíciói szintén kiemelkedők: egy színes, mélyen meditatív, különleges érzékenységgű, ugyanakkor erős drámai vénájú zeneszerző keze nyomát viselik magukon.

A disszertációm témájául választott mester életét, műveit, ezen belül kifejezetten csembalóra készült korai gyűjteményét a cseh zene évszázados fejlődésének, illetőleg a 18. század észak-német zenei életének a tükrében mutatom be. Georg Benda személyiségének, stílusának jobb megértéséhez a zeneszerző részletes életrajza és szonátáinak összehasonlító elemzése mellett szükségesnek tartottam, hogy bevezetőként egy, a korai évszázadoktól az 1700-as évek végéig tartó zenetörténeti áttekintést adjak. Ebben kitértem azokra a fontos történelmi-politikai eseményekre is, amelyek e nép zenei fejlődését alapvetően befolyásolták, és mélyen gyökerező, máig élő hagyományainak kialakulásában nagy szerepet játszottak. Külön fejezet szól még az emigrációban működött, legkiemelkedőbb 18. századi zeneszerzőkről és hangszerjátékosokról. A művek elemzése előtt bemutatam a sajátos észak-német clavierszonáta műfajának kialakulását és összefoglaló jellemző jegyeit.

Írásomban a kottapéldák – a kottagrafikával

készült részletek kivételével – az eredeti első kiadás (G. L. Winter: Berlin, 1757) Hugo Ruf által gondozott új közreadásából származnak (Schott, 1997, ED 9018).

A királyok, fejedelmek és pápák esetében a nevek melletti évszámok uralkodásuk idejét jelzik.

Minden szó szerint idézett idegen nyelvű szöveget, amelynek eredetije annak lábjegyzetében megtalálható, saját fordításomban közlök.

Csupán két lexikon, a *New Grove Dictionary of Music and Musicians* és a *Die Musik in Geschichte*

und Gegenwart esetében alkalmaztam rövidítést. Mivel e sorozatok régi és új változatát egyaránt használtam, a lábjegyzetekben ezeket a Grove1-Grove2, illetőleg MGG1-MGG2 megjelöléssel különböztettem meg egymástól.

Remélem, hogy doktori értekezésemmel sikerül e hazáján kívül közel két évszázadig szinte elfeledett, jobbára egyoldalúan láttatott, elsősorban színpadi művei alapján megítélt zeneszerző kivételes személyiségét, művészetét, valamint zenetörténeti helyét értékének megfelelően meghatározni, és az olvasóhoz közelebb hozni.

[...]

IV. GEORG ANTON (JIŘÍ ANTONÍN) BENDA ÉLETE

1. AZ IFJÚKOR

Ritkán lehetünk tanúi annyi mélyreható változásnak a szellemtörténeti fejlődésben és a politikai-történelmi események színterén, mint éppen a 18. században. Az azt megelőző évtizedekben új mozgalom bontakozott ki Angliában, Németalföldön és Franciaországban, amely a természettudományok eredményeire támaszkodva, a vallás, a társadalom és a műveltség addigi hagyományai helyett az értelemre kívánta alapozni az emberek életvitelét. A *felvilágosodás* eszmeisége R. Descartes (1596–1650) *racionalizmusának*, majd P. Bayle (1647–1706) *vallási kriticismusának* erős hatására Franciaországban terjedt el először az 1700-es évek elején, és innen áradt szét egész Európában, mindenhol új gondolati tartalommal gazdagodva.¹ A század második harmadában új stílusirányzatok jelentek meg, amelyek a hanyatló barokk és az előretörő felvilágosodás szintézisét próbálták megvalósítani. E szintézisből nőtt ki azután a klasszikus zene, a felvilágosult racionalizmus tökéletes megfelelője. Az utolsó évtizedekben pedig egy másik nagy irányzat, a romantika is kibontakozóban van, amelynek széleskörű térhódítása majd csak később, a 19. században következik be. A főként irodalomban, festészetben és zenében kifejezésre jutó romantika jobbára már a klasszicizmus ellenhatásaként született; a szabályok elutasításával a szerkezet és forma elé helyezi az érzelmek, szenvedélyek bemutatását, és a természetnek kiemelt fontosságot tulajdonít.²

Csehországot is elérték ezek az áramlatok, de az ország gazdasági-politikai helyzete miatt hiányoztak a feltételek ahhoz, hogy a folyamatok aktív részese lehessen. A muzsikusi emigrációban ez is komoly szerepet játszott: a nagytehetségű művészek közel akartak kerülni a változások centrumaihoz, mert a jelentős művek külföldön születtek meg. A 18. század első felében a nápolyi opera hódított – Franciaország kivételével – egész

Európában. Ez a műfaj elsősorban udvari körülményeket és feltételeket, gazdag háttérrel, komoly mecénaturát kívánt. Sorra alakultak az itáliai opera nagy központjai. Bécs járt az élen, amely különösen VI. Károly³ császár uralkodása alatt az opera egyik legfontosabb fellegvárának számított, itt érte el barokk pompájának legmagasabb fokát, itt élt többek között Antonio Caldara (1670–1736), valamint a korszak két fő udvari poétája, librettistája, Pietro Metastasio (1698–1782) és Apostolo Zeno (1668–1750). De Bécs mellett voltak más jelentős központok is: Drezda, Stuttgart, München, Mannheim, 1740-től Berlin, valamint a kisebb Kassel és Darmstadt. Az itáliai opera udvari jellegének a művészi mellett szociális jelentősége is volt: a fejedelmi és főúri rezidenciák a muzikusoknak életük végéig tartó biztos keresetet, nyugodt megélhetést biztosítottak.⁴

Amikor a császári udvar végérvényesen átköltözött Bécsbe (1612), a leggazdagabb főurak szintén elhagyták a cseh földet, ami kulturális szempontból nagy csapást jelentett az országra nézve. A fehérhegyi csata (1620) után otthon maradt cseh nemesek és a betelepült, majd meghonosodott kultúra- és zeneszerető arisztokraták többnyire kisebb anyagi háttérrel és lehetőségekkel rendelkeztek. Ennek ellenére az itáliai opera a 18. század első felében az ő rezidenciáikon is megjelenik. (Az itt működő, főleg zenéhez értő szolgálkból álló kapellákat azonban nem lehet összehasonlítani gazdag fejedelmi udvarok professzionális együtteseivel, még ha időnként és átmenetileg jelentős külföldi zeneszerzők-előadók egész sora is megfordult ezekben a kastélyokban.) Jóllehet, figyelemreméltó egyéni képességekről, teljesítményekről adnak számot ezek az évtizedek, jellegzetes hazai zeneszerzői iskola ilyen körülmények és az ismert vallási-politikai viszonyok között nehezen tudott kifejlődni. Pedig a lehetőség adva volt, Cseh-

ország ontotta magából a nagyszerű muzsikusokat. A századfordulón különösen az észak-keleti régió⁵ volt tárháza a kimagasló tehetségeknek,⁶ egész zenei dinasztiáknak is.⁷ Közülük a két legkiemelkedőbb az egymással rokonságban álló *Brixi-* és *Benda-család*.

A 17. század eleje és a 18. század vége között az erősen szerzteágazó Benda-család genealógiailag két fő vonalon követhető nyomon: az egyik ág Salsko és Kluky, a másik Lysá nad Labem és Staré Benátky környékén élt, és mintegy 115 tagot számlált.⁸

Ján Jiří Benda (1686–1757) a dinasztia legjelentősebb muzsikuserőinek alapítója. Felesége a másik nagy muzsikuscsoport tagja, Dorota Brixi (1686–1762). Tíz gyermekükből hat érte meg a felnőttkort, és egy kivételével mind elsőrangú muzsikus lett, ami a zenei talentum hirtelen és ritka kulminációját mutatja. Ez azonban nem tekinthető véletlennek: az östehetség takácsmester apa cimbalmon, oboán és salmejen magas szinten játszott. Rendszeresen részt vett templomi előadásokban is, de hangszerei jellegéből adódóan elsősorban esküvőkön, táncmulatságokon zenélt; a jelentősebb zenei tradíciókkal rendelkező Dorota Brixi családja pedig számos kitűnő egyházi muzsikust adott a világnak.⁹ A testvérek tehát két oldalról örökölték a zenei tehetséget, és ezt még erősítette a családok összetartó, egymást segítő, szeretetteljes kapcsolata is. Jiří Antonín ebbe a zenével erősen átitatott környezetbe született bele 1722-ben az észak-csehországi Staré Benátkyban, szüleinek hetedik gyermekeként. Június 30-án keresztelték meg. Önéletrajza elveszett, ezért csupán 13 évvel idősebb bátyja, František önéletrajzából kaphatunk valamennyi információt korai éveiről. A kis Jiří korán kezdett hegedülni és oboázni, és hamarosan apja állandó kamarapartnere lett a különböző mulatságokon. De a falusi zenélésen túl tágabb környezete is ösztönzőleg hatott művészi fejlődésére. Benátky földesura, Ignaz Sigmund von Klenau gróf jó kapcsolatot ápolott a szomszédos Franz Anton Sporck gróffal, akinek kulturális tevékenysége példaképpül szolgált számára, és akinek érdemeiről már volt szó az előző fejezetekben. Nem tudunk arról, hogy a Klenau-

kastélyban valamilyen opera felcsendült-e – ahhoz a körülmények nem voltak megfelelőek –, de színházi előadásokról és hangszeres koncertekről bőven adnak hírt a források. Ezekből kiderül, hogy a korabeli legújabb, legdivatosabb európai zenét játszották: A. Vivaldi (1678–1741), G. M. Alberti (1685–1751), T. G. Albinoni (1671–1751), G. Valentini (1681–1753) és mások műveit állandó repertoáron tartották.¹⁰ E zeneszerzők a híres itáliai (velencei/bolognai) hegedűiskolák képviselői. Különösen Vivaldi neve fordul elő gyakran a dokumentumokban, akinek kompozíciói olyan nagy hatással voltak éppen ezekben az években J. S. Bach művészetére is. A templomi zenei gyakorlatot ugyanez az erőteljes itáliai befolyás jellemezte. Prágán keresztül egész Csehországba eljutottak a legmodernebb irányzatok és alkotások, amelyekkel Jiří Antonín szintén korán megismerkedhetett, vagyis szülővárosában a fiú egyáltalán nem élt a kultúrától elszigetelve. Érdekes, hogy éppen az itáliai barokk invázióknak ebben az időszakában alakul ki az első hazai zeneszerzői iskola, amelynek alapítója az észak-csehországi Nymburk szülöttje, B. M. Černohorský (1684–1742). Ez az iskola meg tudta őrizni saját jellemző vonásait a legmagasabb egyházi zenében is. Černohorský és követői mellett működtek a polifon művészet olyan nagy mesterei, mint Č. Vaňura (1667–1736), J. Brenntner (1689–1742), G. Jacob (1685–1734), Š. Brixi (1693–1735) és mások.¹¹

Csehországban csak ezekben az években kezd szélesebb körben elterjedni az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő műfaj, az oratórium. Ennek legjelesebb, főleg Brünnben tevékenykedő itáliai mesterei (A. Caldara, L. Leo, L. Vinci, N. Porpora) mellett kiemelt figyelmet érdemel Gottfried Heinrich Stölzel (1690–1749), aki az 1710-es években hosszabb időt töltött Prágában. A cseh fővárosban Stölzel oratóriumait gyakran előadták, és műveit annyira kedvelték, hogy még jóval távozása után is játszották azokat. A német mester 1719-ben lett udvari zeneszerző-karnagy Gothában. Az ő halálával megüresedett állást pályázta meg és nyerte el Jiří Antonín Benda 1750-ben.¹²

Időközben a szülők titokban áttértek a lutherá-

nus hitre, ami az ellenreformáció időszakában nem kis veszéllyel járt. A protestánsok ezért rava-szul, figyelemelterelésből legtöbbször katolikus iskolákban taníttatták gyermekeiket. 1735-től az erősen intellektuális beállítottságú, mélyen gondolkodó fiút is szülei a kosmonosi piarista kollégiumba adták be, azt követően pedig 1739 és 1742 között a jičíni jezsuita kollégiumban tanult.¹³ Főleg ez utóbbi néhány év volt meghatározó későbbi művészi fejlődése szempontjából. Ez a nagy múltú és az összes hasonló intézet között az egyik legjelentősebb kollégium – amely még a porosz háború ideje alatt is zavartalanul működött – magas szintű klasszikus műveltséget adott. A jezsuiták nagy hangsúlyt fektettek a latin nyelv minél tökéletesebb elsajátítására, és ebben fontos szerepet kaptak a színi előadások is, amelyek szinte kizárólag latin nyelven folytak.

A zenét illetően érdekes változás figyelhető meg a jezsuita gyakorlatban. Az *Ecclesia militans*-nak tekintett rend kezdetben a legszigorúbban ellene volt mindenféle templomi zenének és énekkoltatásnak. Korai álláspontja szerint az embereket a vallásossághoz lelkigyakorlatokkal kell elvezetni, nem pedig az ének, az orgona, vagy más hangszerek segítségével. A 16. század végén Itáliából kiinduló nagy zenei fejlődés, az új műfajok és stílusirányzatok európai térhódítása azonban feltartóztathatatlan volt. A nép megkívánta a zenét a templomban is, mert e nélkül a szertartás szegényes volt. A jezsuiták tanácsa *ad maiorem Dei gloriam*¹⁴ mindig gyorsan tudott alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez. Nemcsak befogadták a zenét a templomokba, hanem elkezdték azt magas szinten tanítani is. Már a 17. század első felében a zene és főképp az ének fontos tantárggyá vált kollégiumaikban. Cseh földön ez a huszita és testvéri vallásos énekek tradíciója és az emberek spontán, élénk zeneisége miatt még nagyobb jelentőséget nyert. A cseh provinciákkal a rendi elöljárók kezdetől fogva engedékenyebbek voltak. A nép ragaszkodott az istentiszteleteken az orgonához, amit kénytelenek voltak tudomásul venni. Feljegyzések szerint az ottani jezsuita templomokban már 1577-ben szinte mindig találkozhatunk orgonazenevel, gregorián énekkel. Ez utóbbit a figurális

zene lassan háttérbe szorította. Hamarosan megjelentek a különböző fúvós hangszerek (kürt, trombita, sípok) is, ami máshol még sokáig elképzelhetetlen volt. Az új stílus elterjedésével hamarosan mindenhol engedtek az általános igénynek, sőt, saját érdekeik szerint át is formálták azt. A zene jelentőségét felismerve, a jičíni kollégiumot már eleve félig-meddig zeneiskolának alapították. Az intézetben a zenés iskoladráma és a templomi zene művelése magas szinten állt, ezért volt fontos kitűnő énekesek, hangszerek képzése is. Ennek köszönhetően az előadásokhoz – a főúri rezidenciákhoz hasonlóan – saját muzsikuskárda állt rendelkezésre, nem kellett drágán szerződtetni külső előadókat.¹⁵

A jezsuita kultúra talán éppen ezekben az években érte el tetőfokát. Jiří Antonín sokat tanult Jičínben, elsősorban a színház és a szónoklat művészetében. Nem ismerjük behatóan az itt műsorra tűzött drámákat, mert főképpen szinopszisok maradtak ránk, ritkábban teljes szövegek. A jezsuita rend feloszlásával (1773) pedig nagyon sok mű meg is semmisült. A fennmaradt dokumentumok alapján e latin nyelvű művek témája leggyakrabban a tragikus következetesség, a mártíromság volt.¹⁶ A dramatikus deklamáció pátosza, a szó pontos, értelmes, ritmikus tagolása – sokszor skandalása – nagy hatással volt a fiatalemberekre. Harminc évvel később keletkezett melodramái – *Ariadne Naxosban*, *Medea* –, valamint későbbi kantatái különleges műgonddal megkomponált recitativóinak gyökerei egyértelműen erre az időszakra nyúlnak vissza.¹⁷ A jezsuitáknál a szónoklat művészete szorosan összefonódott a színészettel, a mimikával. Műveik tetőpontja tipikusan a feszült *drámái monológ*, vagy sok esetben a *lamentáció*. E színdarabokban a deklamáció és az énekelt betétek – recitativók, áriák, kórusok – váltakoztak egymással.

Tulajdonképpen az opera és a színdarab keveréke volt, tehát Jiří Antonín már itt találkozhatott a később német földön megismert *Singspiel*, a daljáték egyfajta változatával. Emellett megismerhette a beszélt és az énekelt szó közötti dramatikai különbséget. Nem ő volt az egyetlen, akinek művészetében mély nyomokat hagytak a jezsuitáknál eltöltött évek. Valamivel idősebb kor-

társa, Chr. W. Gluck (1714–1787)¹⁸ szintén életre szóló útravalót kapott a chomutovi jezsuita kollégiumban, ahogyan a későbbi jeles operaszerző, F. L. Gassmann (1729–1774) is. Általában megfigyelhető, hogy az e kollégiumokban tanulók kö-

zül sokan kötelezték el magukat a dráma mellett. Néhány név a műfaj legnagyobbjai közül: Pierre Corneille (1606–1684), Molière (Jean-Baptiste Poquelin, 1622–1673), Voltaire (François Marie Arouet, 1694–1778).¹⁹

2. A KIVÁNDORLÁS: BERLIN

A Benda-szülők már 1734 óta²⁰ tervezték az emigrációt, amelyhez – az ismert okokon kívül – a csehországi harcokkal is járó osztrák örökösödési háború (1740–1748) adta a végső lökést. A fehérhegyi csata után, a 17. század második felében, elsősorban a nemesség és a polgárság hagyta el az országot, a 18. században viszont főleg a jobbagyság próbált béklyóitól szabadulni. A tömeges kivándorlásnak két fő mozgatórugója volt a század első évtizedeiben: egymás után jöttek létre olyan központok Szászországban, amelyekben a vallási okokból menekültek otthonra találtak. Még nagyobb vonzerőt jelentett azonban az új porosz királyság megalakulása (1701), főképpen pedig I. Frigyes Vilmos (1713–1740) trónra lépése. Az uralkodó fontos célja volt a harmincéves háború alatt teljesen kihalt területek benépesítése, alattvalói számának erőteljes növelése. Két évtized alatt 600 000 különböző nemzetiségű protestáns fogadott be, akik kb. egynegyedével növelték a lakosság számát. A menekültek teljes vallásza-badságot élveztek, a király 1735-ben még templot is építtetett a Cseh Testvéreknek. Mentessültek a kötelező katonaság alól, művészi, politikai, gazdasági lehetőségek nyíltak meg előttük. I. Frigyes Vilmos fia, II. (Nagy) Frigyes (1740–1786) folytatta apja befogadó politikáját, amelynek köszönhetően ezekben az évtizedekben Poroszország a cseh kivándorlók igazi mentővára, remény-sége volt.²¹

A jobbagysorban élő Ján Jiří Benda helyzetét súlyosbította a lutheránus hitre való áttérés. Már régóta Berlinben élő legidősebb fia, František kérésére Nagy Frigyes személyesen járt közbe

nagyra becsült hegedőse apjának földesuránál, hogy a család legalísan kivándorolhasson. Így 1742-ben a Benda-házaspár és öt gyermeke engedéllyel hagyhatta el az országot. Nem kellett szökniük, értékeiket is magukkal vihették.²² Az új környezet nem volt teljesen idegen számukra, addigra már Berlinben nagy cseh kolónia élt, jól-lehet, ez a kolónia három részre szakadt a lutherá-nusok, a reformátusok és a Morva Testvérek szét-húzó magatartása miatt.²³ František segítségével a népes család gyorsan és könnyen beilleszkedett az ottani²⁴ életbe. Őt újonnan érkezett testvéréből négy kítűnő muzsikusként; nekik az uralkodó állást biztosított a zenekarában.

Óriási volt a különbség Jiří Antonín jičíni és berlini környezete között. Egyházi-politikai abszolutizmusból felvilágosult abszolutizmusba, barokk kultusból felvilágosult racionalizmusba, kis vidéki városból gyors tempóban fejlődő, mozgalmas nagyvárosba került. Új, egészen más világ tárult elé, mint amelyet eddig szülővárosában, vagy Jičínben tapasztalt, és amelyhez képest Bécs sem hozott volna számára ekkora változást. Berlin a francia felvilágosodás szelleméből kinőtt kulturális övezet fontos központja volt. Élénk, gyorsan fejlődő város, amelynek fiatal kultúrája már a jövő kultúráját jelentette meg. Ez ugyan még nem volt érett és kiforrott, mint a barokk, de eszmeiségében intenzív, átütő erejű, és minden szempontból a francia felvilágosodással átítatott.

I. Frigyes Vilmosnak, a kemény, rideg „Soldatenkönig”-nek sem a művészetekhez, sem a tudományhoz nem volt érzéke – a tudományos akadémia tagjait csak „udvari bolondok”-nak nevezte.

Fia egészen más kultúrpolitikát vezetett be. A felvilágosodás új mozgalmának fontos centrumává tette Berlint. A francia kultúra területén különösen nagy műveltséget szerzett király rajongott Voltaire-ért, akivel 1736-tól levelezésben állt, és akinek szelleme 1740-től intenzíven jelen volt az udvarban, de Diderot-t és Rousseau-t már elutasította.²⁴ Egyoldalú franciaimádata miatt a német nyelvet és kultúrát alulértékelt, kifejezési nyelve szóban, írásban egyaránt a francia volt. A berlini tudományos akadémiát a párizsi után Európa második legfontosabb tudós központjává fejlesztette.²⁵

Nagy Frigyes még trónörökös korában felvette a kapcsolatot több jeles muzsikussal: ilyen volt elsősorban Johann Joachim Quantz (1697–1773) – aki eleinte Drezdából járt át hozzá rheinsbergi kastélyába, hogy fuvolára oktassa őt –, valamint a csembalókíséretét ellátó Carl Philipp Emanuel Bach (1714–1788). Megkoronázása után első dolga volt őket és további olyan kitűnő művészeket Berlinbe szerződtetni, mint a Graun-fivérek és František Benda. Mellettük J. G. Janitsch (1708–1763), Chr. Schaffrath (1709–1763), Chr. F. Schale (1713–1800), F. W. Marpurg (1718–1795), Chr. Nichelmann (1717–1761/62), valamint a két Bach-tanítvány: J. F. Agricola (1720–1774) és J. Ph. Kirnberger (1721–1785) is zenekarában működött. Az együtttest 40 tagúra növelte. 1742-ben megnyílt az új berlini Operaház, amely gyorsan utolérte drezdai riválisának híresen magas színvonalát. Hamarosan kialakult itt egy jellegzetes – az úgynevezett *észak-német* vagy *berlini* – zeneszerzői stílus is, amely azután Európa nagy részére hatást gyakorolt.

A király az irodalomban és a filozófiában egyoldalúan elkötelezett volt a franciák kultúrája iránt, zenéjüket azonban nem szerette. A hangszeres zenében és az operában egyaránt az itáliai stílus lelkes támogatója volt, amely Franciaországon kívül egész Európát meghódította. Zenei ízlésének ilyenét alakulásában szerepet játszott messzire, Quantz is, aki fiatalkori itáliai útja (1724–1727) során F. Gasparininál (1661–1727) tanult, és mellette korának szinte minden nagy operaszerzőjével – A. Scarlatt (1660–1725), L. Vinci (1690?–1730), N. Porpora (1686–1768) – kapcsos-

latba került. Az itáliai zene neveltje és nagy híve volt. Minden bizonnyal az ő hatásának is köszönhető, hogy a becsvágyó király fontos célja lett Berlint az itáliai opera – de azon belül csak az újnápolyi opera – nagy központjává tenni.²⁶ Ezért kezdett rögtön operaház építésébe, és akart egy saját operaszerzőt is, mint amilyen J. A. Hasse (1699–1783) volt Drezdának. Ezt kapellmeisterének, Carl Heinrich Graunnak (1704–1759) a személyében találta meg, akit mindjárt Itáliába is küldött, hogy énekeseket és hangszereseket szerződtessen előadásaihoz. Az ő *Cesare e Cleopatra* című operájával nyíltak meg az új Operaház kapui 1742. december 7-én. Graun kompozíciói annyira elnyerték az uralkodó tetszését, hogy 1765-ig, a hétéves háború kirobbanásáig a legfőbb, és Hasse mellett szinte egyetlen operaszerzője volt Berlinnek. Ez pedig meglehetősen egysíkúvá tette a dalszínház repertoárját, arculatát.²⁷

Jiří Antonín 1742 utolsó negyedében lépett be a király kapellájába. Előtte néhány hónapig František foglalkozott vele és Josef testvérével, hogy hegedűjátékukat a kívánt színvonalra fejlessze. Jiří éppen akkor lett az együttes második hegedűse, amikor a berlini Opera megkezdte működését. Emellett szükség szerint csembalózott és kitűnően oboázott is.²⁸ Állását egészen 1750-ig, Gothába való távozásáig töltötte be. Nagy Frigyes szolgálatában eltöltött nyolc éve alatt Graun 15 operáját mutatták be és tartották állandó repertoáron az udvarban. A király két Hasse-operát is meghozott Drezdából, de ezektől eltekintve a fiatalember C. H. Graun egyoldalú zenei világában élt.²⁹

Jiří Antonín előtt az opera műfaja már nem volt ismeretlen, de Klenau és Sporck grófok zenei közege sokkal konzervatívabb, és a művek színvitele összehasonlíthatatlanul szerényebb, szegényesebb volt, mint a gazdag porosz fővárosban. Aktívan, elsősorban csembalistaként vett részt ezekben az előadásokban. Főképpen az énekesekkel foglalkozott, amelynek révén betekintést nyert az itáliai énektechnikába. Graun, a berlini zeneélet diktátora ügyesen tudott alkalmazkodni az új irányzatokhoz, igényekhez. A nápolyi opera patetikus hangja helyett az egyszerű, természetes, érzékeny dallamosságot részesítette előnyben. A többszólamúság ritkán fordul elő nála, elsősorban

már a klasszikus stílus felé mutató homofon – dallam-kíséret – zenei gondolkodás jellemzi műveit. Egyvalami újat azonban mégis tanult tőle Jiří Benda, ami művészi fejlődése szempontjából fontos volt: ez a *recitativo accompagnato*. Ilyennel még eddig nem találkozott, így érthető, hogy a Jičín óta benne éledező drámai vénára nagy hatással volt, amely jól nyomon követhető későbbi egyházi kantátáiban, melodrámaiban. Még nagyobb hatással volt rá azonban Hasse, akinek operáit Berlinből való távozása után is tanulmányozta. Az ő kiforrottabb egyénisége, elsődlegesen drámai alkata sokkal közelebb állt hozzá, mint a határok között mozgó Graun kifejezésvilága.³⁰

A másik fontos újdonság Benda számára a *pantomim-balett* volt, amely további dramatikus lehetőségeket kínált későbbi színpadi műveihez. Itt találkozott először az *intermezzo* műfajával is – többek között *Az úrhatnám szolgáló* című híres Pergolesi közjátékkal –, amelynek majd Gothában komponált daljátékaiban veszi nagy hasznát.³¹

Berlinben sok új benyomás érte őt a hangszeres zene területén is, mindenekelőtt a királyi zenekar repertoárján keresztül. Ebben az időben alakult ki és vett fel sajátos karaktert az úgynevezett *észak-német* vagy *berlini* hangszeres iskola.

Ennek vezető személyisége Johann Gottlieb Graun (1703–1771) volt, az operaszerző bátyja. Mellette C. Ph. E. Bach, J. J. Quantz és F. Benda a fő mértékadók. Az itt kedvelt műfajok közül elsősorban a szimfonia és az instrumentális concerto lesz fontos Jiří Antonín számára. A Graun fivérek és Ph. E. Bach által éppen ezekben az években formálódik a berlini szimfonia, a koncertót pedig Quantz fuvolaversenyei, fivére, František hegedűversenyei, valamint Emanuel Bach egyre nagyobb jelentőségű és fajsúlyú csembalóversenyei reprezentálják. Nem sokkal később ő maga is a szimfonia és a clavier-koncert jeles képviselőjévé válik, a hegedűversenyt azonban meghagyja Františeknek.

A fiatal zeneszerzőnek lehetősége volt személyesen is megismerni J. S. Bach művészetét, az akkor már idős mester zenetörténeti jelentőségű potsdami látogatása (1747) alkalmával. Ez azonban csak egy emlékezetes epizód maradt számára, a polifon gondolkodásmód nem jellemzi későbbi

alkotásait.

Jiří Antonín tehát az otthon megtapasztalt, főleg egyházi zene világából a porosz fővárosban a világi zene uralkodó légkörébe került. Nagy Frigyes nem szerette az egyházi zenét – amiben Voltaire hatása, különösen deizmusa nagy szerepet játszott –, ebből a szempontból Berlin teljesen különbözött a többi udvartól. Az ottani nagyobb templomok zenei életébe a király természetesen nem szólt bele, de Bendát túlságosan lenyűgözték az új műfajok, irányzatok, így a szakrális terület ezekben az években kimaradt az életéből. Ennek azonban megvolt az az előnye, hogy Gothában sokkal önállóbban, különösebb befolyás nélkül tudta saját egyházi stílusát kialakítani, művészetében a világi és egyházi zene teljes szintézisét megvalósítani.³²

Fontos megemlíteni a francia és német színjátékokat is, amelyeket a különböző, rövidebb-hosszabb ideig ott működő színtársulatok adtak elő Berlinben,³³ és amelyeknek hatása évtizedek múlva Benda melodrámaiban, illetve daljátékaiban mutatkozik meg erőteljesen.

1743-ban jelent meg Batteux³⁴ *Traité des beaux arts réduits a un même principe* c. írása, amely a természet, különösen az affektusok utánzását minden művészeti ág alapelvének tekinti. Új zenei-esztétikai nézeteinek sok követője lett, és 1750-ig egész Németföldön elterjedtek. J. J. Quantz 1752-ben, C. Ph. E. Bach 1753-ban megjelent könyve is ezt az álláspontot tükrözi: a zene és az előadó elsődleges feladata az érzelmek hű és szemléletes bemutatása, kifejezése. Mizler³⁵ még tovább fejleszti ezt a teóriát: szerinte a zeneszerzői tevékenységhez elengedhetetlenül szükséges a logika, a metafizika, a matematika és a természettudományok alapos ismerete is. Meggyőződése, hogy csak az képes a világot és az emberi érzelmeket, szenvedélyeket megfelelően ábrázolni, aki ezeknek az ismereteknek, a „világbölcseességnek” a birtokában van. Mizler társaságának tagja volt C. H. Graun, ily módon a racionalizmus eszméi több oldalról is utat találtak Jiří Antonínhoz, akinek későbbi melodrámai a kifejezést tekintve ennek az elméletnek egyenes következményei.³⁶

A Benda-család Berlinbe érkezése Nagy Frigyes uralkodásának legvirágzóbb, legtermékenyebb

időszakára esik. Az udvarban Jiří Antonint éppen legfogékonyabb éveiben érte a sok eddig ismeretlen impulzus. Otthoni közegének itáliai és német szellemisége itt háttérbe szorult a francia mögött, amelynek ízlés- és világnézet-formáló hatása alól ő sem tudta magát kivonni. Berlinben új ember lett. Magaévá tette a vallási toleranciát, a katolikus dogmatizmust felvilágosult deizmussal váltotta fel. Szabadkőművességének kezdetei minden bizonytalansággal szintén ehhez a periódushoz kötődnek. A po-

rosz fővárosban eltöltött nyolc év nagy jelentőségű művészi fejlődése szempontjából. Ez időszakból ugyan nem maradtak fent kompozíciói, Schlichtegroll azonban említést tesz Benda Berlinben keletkezett alkotásairól,³⁷ amelyek nélkül nem lehetett volna kapellmeister Gothában, mert e cím egyben zeneszerzőt is jelentett akkoriban. 1750 után készült művei pedig már stílus és kifejezés szempontjából érett, kiforrott komponistát mutatnak.

3. A NAGY ALKOTÓI IDŐSZAK: GOTHA

1750-ben Gotha, a thüringiai kisváros III. Frigyes hercegnek (1732–1772), főképpen azonban rendkívül művelt feleségének, Luise Dorotheának (1710–1767) köszönhetően a felvilágosodás egyik legfontosabb német fellelegvőjének számított. Jiří Antonín Benda, immáron *Georg Anton* Benda (a zeneszerző ezidőtől fogva egyértelműen keresztnévének német megfelelőit használta) Berlinhez hasonló kulturális légkörbe került, amit a fiatalember e kisvárosban zenei vezetőként sokkal intenzívebben élt meg, mint a porosz fővárosban második hegedűsként. A fejedelemség aránylag fiatal állam volt, csak a harmincéves háború után alakult meg, de III. Frigyes idejében a francia kultúra iránti szimpátia már sok évtizedes múltra tekinthetett vissza. Luise Dorothea élénk levelezést folytatott Nagy Frigyes királlyal, valamint Voltaire-rel és az enciklopédistákkal. Nélküle Gotha kulturális szempontból jelentéktelen lett volna. Udvarában főleg Voltaire és Rousseau szelleme uralkodott, hozzájuk a hercegnőt személyes barátság is fűzte.³⁸

1749 őszén meghalt Gottfried Heinrich Stölzel udvari kapellmeister, 1750. május 1-jével Georg Anton Benda lett az utódja. A kinevezés körülményei máig tisztázatlanok. Berlini kollégája, J. F. Agricola szintén pályázott az állásra, aki még thüringiai születésű is volt, és jelentősebb életrajzzal büszkélkedhetett, mint riválisa. Több mint három évig tanult Lipszében J. S. Bachnál, ezt követően

C. H. Graunnál és J. J. Quantznál képezte tovább magát, és vokális műveit a berlini udvarban már rendszeresen játszották.³⁹ Hogy mégis Benda lett a győztes, annak okait csak találgatni lehet. Minden bizonnyal a kiváltságot élvező František is közbenjárt királyánál, hogy ő a vele jó kapcsolatban lévő gothai uralkodónak beajánlja fivérét.⁴⁰

Másik patrónusa Gustav Adolf von Gotter herceg lehetett,⁴¹ aki 1742–1745 között Nagy Frigyes udvari főmarsallja volt, ezenkívül az új berlini Opera intendánsa. Mint ilyen, jól ismerte a Benda-fivérek, különösen Georg Anton sokoldalú zenei tehetségét és tevékenységét, aki ott nemcsak hegedűsként, de az énekesek sikeres korrepetitorként is működött. Gotter szintén baráti kapcsolatban volt Luise Dorotheával, és mindketten komoly szimpátiával viseltettek a cseh emigránsok, különösen a Morva Testvérek iránt. Nem utolsósorban segíthette Bendát az állás elnyerésében az is, hogy már Berlinben szabadkőműves lett, az ismert *Aux trois globes* páholy tagja.⁴² A fennmaradt dokumentumok alapján Georg Benda 1750 februárjában személyesen is megjelent a városban, és bemutatta tudását, felkészültségét.⁴³ Végülis, az addig inkább csak szűk körben ismert, pregnáns zeneiséggel és már karakteres stílussal rendelkező, sokoldalú cseh muzsikusz lett az új kapellmeister, amely cím a kis thüringiai hercegség legrangosabb zenei állását jelentette. Éves jövedelmét 600 tallérban állapították meg, ez

jelentős előrelépés volt a berlini 250 tallérhoz képest, és egzisztenciális biztonságot is adott. Utolsó fizetése 1778-ban már 918 tallérra emelkedett.⁴⁴

Ebben az időben Gotha – Berlin után a felvilágosodás másik jelentős német központja – kiemelkedő zenei hagyományokkal is rendelkezett, ami a 30 évig ott működő Stölzel érdeme volt. A német mester, korának egyik legnagyobb alakja, hatalmas és jelentős életművet hagyott hátra, amelynek legnagyobb része sajnálatos módon mind a mai napig feldolgozatlan. Ebben az életműben a legfontosabb helyet az egyházi alkotások – kantáták, misék, passiók – foglalják el, amelyek komponálása elsődleges feladata volt.⁴⁵ Mintegy kilencszáz kantátája maradt fent. Lenyűgözően gazdag szakrális zenéje a 18. század első felére jellemző protestáns német barokk szigorú lutheri dogmáin alapuló magas művészetet képviseli. Stölzel művészetét azonban halála után rövidesen divatjamúltnak tekintették: a felvilágosult Luise Dorothea és az udvar megváltozott ízlését, igényeit már nem elégítette ki. Szükségessé vált egy új stílus és eszmeiség megjelenése Gotha zenei életében is.

Georg Anton egy 5–7 énekes szólistából, 13 tagú kórusból és egy 17 hangszeresből álló együttest örökölt elődjétől, amely szinte egész 28 éves működése alatt változatlan maradt. Emellett igen gazdag instrumentáriumot is talált ott, csak billentyűs hangszerből tíz darab állt rendelkezésére. Lantok, hegedűk, viola da bracciók, viola da gambák, nagybőgők, oboák, furulyák, fuvolák, fagotok, trombiták, vadászkürtök nagy választéka is szerepel a korabeli leltárkönyvben. Jól felszerelt és megfelelő létszámú énekes-hangszeres együttes várta új vezetőjét.⁴⁶

Elődjéhez hasonlóan Georg Bendának is legfőbb feladata a vasár- és ünnepnapok zenéjének biztosítása volt, emellett a jeles alkalmakra való komponálás (gratulációs kantáták, stb.), valamint a mindennapok udvari zenei szolgálatának ellátása. Ez utóbbiban különbséget tettek „kis” és „nagy” zene, vagyis szóló- és kamaraművek, illetőleg zenekari – olykor énekes – kompozíciók között. A dokumentumokból nem derül ki, hogy a kapellmeisternek milyen mértékben kellett az

ilyen előadásokban részt vennie. Valószínűleg csak a fontosabb eseményeken tartottak rá igényt, a többit a koncertmester vezette. Sinfoniáinak döntő többsége gothai éve alatt készült, amelyeket együttesével ezeken az alkalmakon elő is adott.

Gyakran szerepeltek a kastélyban átutazóban lévő vendégművészek is.⁴⁷ A különböző hosszúságú gyászidőszakokban azonban – ez elsősorban a hercegi család tagjainak halála esetén állt elő – akár egy évig is szünetelhetett mindenfajta zenélés.⁴⁸

Benda kérésére az udvar hat évvel fiatalabb hűgát, a kitűnő énekesnő Anna Franziskát 1750 decemberében szintén szerződtette.⁴⁹ Anna néhány hónap múlva feleségül ment az ugyancsak cseh származású hegedűs Dismas Hatašhoz (Hattasch, 1724–1777), aki a kapella egyik legjelesebb tagja lett. Az énekesnő nagy elismertségnek és tekintélynek örvendett Gothában. Dicsérték ezüstösen csillogó, átütő erejű hangját, magasságát, mélységét, briliáns passzázsait, kadenciáit, percekig („minutenlang”) tartott hosszú hangjait és trilláit. Különleges képességei főképpen a bátyja által neki komponált áriákban mutatkoztak meg.⁵⁰

Georg Anton maga is hamarosan megnősült. Az előkelő polgári családból származó Christina Eleonora Leichnerrel (1726–1768) 1751 novemberében kötött házasságot. Személyében a zeneszerző igazi társra talált. Hét gyermekükből öt érte meg a felnőttkort. Mindannyian muzikusok lettek, ketten közülük színészként is tevékenykedtek. A meghatározó zenei és drámai véna tehát utódaiban is erőteljesen érvényesült. Felesége korai halála után Benda nem nősült meg többé, 46 éves korától egyedül élt, és nevelte gyermekeit. Az ő leszármazottaival jött létre a család thüringiai ága.⁵¹

Új helyén Georg Benda megtalálta számításait. A kedvező egzisztenciális feltételek és az udvar zenei-kulturális háttere nagymértékben segítették alkotói tevékenységét, művészi kiteljesedését. A felvilágosult Gothában a – részben magával hozott – különböző eszmei áramlatok, gazdag gondolati kezdeményezések közvetlen világában élt, és a kisebb udvar intimitása ezek intenzívbb átélését tette lehetővé. Aligha találhatott volna tevékenységéhez ideálisabb feltételeket, mint ezt

a kulturális központnak is nevezhető várost. A felvilágosult racionalizmus új esztétikai nézetei – amelyek alapelve a természet, de főképpen az érzelmek, szenvedélyek utánzása – meghatározták zenei fejlődését. A jezsuitáknál nevelődött cseh emigráns muzsikusi a saját művészi világát e nézetekből, ideálokból is kialakító, jelentős felvilágosult személyiséggé vált.⁵²

A 18. század első felének protestáns zenéjét elsősorban a kantáta műfaja reprezentálja. J. S. Bach után Telemann és Stölzel volt az egyházi kantáta két nagy alakja, akiknek művészete hatással volt Georg Bendára. Berlin után főleg az utóbbi mester művei jelentettek egészen új világot számára. Behatóan tanulmányozta elődje alkotásait, s még 1778-ban is használhatónak és előadhatónak ítélte meg azokat, ami – ismervén a kor szokásait, és az új iránti állandó igényét – nagy elismerést jelentett. Telemann kompozíciói a század közepén már szintén ismertek voltak Gothában és környékén, a közelben fekvő Goldbach település templomának archívuma ma is őrzi a mester néhány kantátáját. *Der Tod Jesu* c. oratóriuma Benda hagyatékában volt.⁵³ Hamarosan Georg Anton egyházi művei is szélesebb körben ismertté váltak, és már életében sok helyen előadták azokat.⁵⁴

Benda stílusának fejlődésére egykori nagy berlini muzsikustársa, C. Ph. E. Bach művészete szintén meghatározó volt. A porosz fővárosból való távozása után is állandó kapcsolatban maradtak, egymást kölcsönösen látogatták, műveiket egymásnak elküldték.⁵⁵ Más kompozíciók mellett Philipp Emanuel *Die Israeliten in der Wüste* c. oratóriuma Georg Anton birtokában volt, amelyet a feljegyzések szerint elő is adtak Gothában.⁵⁶ Fent nevezett zeneszerzők művei mellett élénk figyelemmel kísérte elsősorban északnémet kortársai kamara- és versenyműveit, valamint zenekari alkotásait. A német udvarok hagyományosan szoros kulturális kapcsolatainak, jeles vendégművészek, színtársulatok gyakori fellépéseinek köszönhetően Benda nem élt a világtól elzártnan. Jól informált, rendszeres olvasója volt J. A. Scheibe,⁵⁷ L. Chr. Mizler,⁵⁸ F. W. Marburg⁵⁹ és J. A. Hiller⁶⁰ olykor róla és együtteséről is hírt adó lapjainak.

Az új kapellmeister bátyja, František és Emanuel Bach révén szoros kapcsolatban maradt Ber-

linnel, ahol nyolc évig a dramatikus zene világában élt. Néhány Graun-operát magával vitt a thüringiai városba, másokat – később keletkezetteket is – utólag megvásároltatott az udvarral együttese számára. Hasse több oratorikus művét szintén megszerezte; e zeneszerző itáliai dallamvilága, dramatikus nyelvezte – különösképpen az újszerű recitativo accompagnato – nagyon közel állt hozzá, és hatása nyomon követhető későbbi színpadi műveiben.

A gothai együttest jó felszereltsége ellenére sem lehetett összehasonlítani a nagyobb rezideneciák kapelláival. Itt nem volt igazi opera-tradíció.⁶¹ Benda érkezésekor két színház működött Gothában: az egyik a várban, az uralkodó Friedenstein-nek nevezett kastélyában, a másik pedig a polgárok számára, lent a városban. Luise Dorothea nem szerette a német színházat, sokkal inkább a francia színjátszást, elsősorban a komédiát támogatta, amelyben a hercegi család és az udvar magas rangú tagjai is szerepeltek. A német színdarabokban csak oboisták vettek részt, míg a franciákban az udvari zenekar részben, vagy ünnepélyesebb alkalmakkor teljes egészében közreműködött. Ezzel is jelezték, hogy a francia színház társadalmilag a német fölött állt.⁶² 1765-től már nincsen különösebb híradás a gothai francia színházról. Ekkortájt Luise Dorothea a színpadi művészet egy másik fajtáját kezdte támogatni: az itáliai *intermezzót*.⁶³ Bár a hercegnő a franciák kultúrájának elkötelezett rajongója volt, zenéjüket – Nagy Frigyeshez hasonlóan – ő sem szerette. Párizsban éppen dúlt a háború a buffonisták és antibuffonisták között; az enciklopédisták köztudottan buffonisták, az itáliai opera hívei voltak. Az intermezzo és az opera buffa műfaja megfelelt a felvilágosodás szellemének. Híres buffonista volt Grimm báró is,⁶⁴ aki szintén baráti kapcsolatot ápolt Luise Dorotheával, és akinek levelei nagymértékben befolyásolták a hercegnő ízlését. Ismert volt a báró erős ellenszenve a francia opera iránt, ugyanakkor elkötelezettsége az itáliai mellett.⁶⁵

Az új műfaj gothai népszerűségének és művelésének gyakorlati okai is voltak. Az operához gazdag uralkodók komoly anyagi háttere kellett, amellyel ez a kis fejedelemség nem rendelkezett.

Az intermezzo színpadra állításához azonban elég volt néhány énekes és egy kisebb kapella. A nagyopera műveléséről nem beszélhetünk Gothában, az itáliai vokális stílust azonban jól ismerték ott, mivel Luise Dorothea életében híres énekesek gyakran tartózkodtak rövidebb-hosszabb ideig a thüringiai udvarban.⁶⁶

1765 augusztusában, Luise Dorothea születésnapjára Benda megírta *Xindo riconosciuto* (A felismert Xindo) című egyetlen itáliai operáját, amelyet a gothai Várszínházban akkor többször elő is adtak. E művel való foglalkozása és annak nagy sikere világossá tette számára, hogy a színpad felé kell fordulnia, amelynek hiányát Berlinből való távozása óta mindig is érezte. Másfél évtizeden át elsősorban az egyházi és a kamarazene világában élt, azonban őt ez már ekkor nem elégitette ki.

Tudta, hogy Gotha a továbbiakban már nem tudja neki nyújtani azt, amire művészi fejlődéséhez szüksége van. „...15 év alatt itt [...] nem volt lehetőségem semmiféle különleges idegen zenét hallani, ami pedig a mesterségemben nélkülözhetetlen”⁶⁷ – panaszkodott III. Frigyes hercegnek, akitől engedélyt kért egy féléves tanulmányúthoz.

Művészetét a dramatikus műfaj, az opera seria szülőhazájában, Itáliában akarta tökéletesíteni. Három nappal az első intermezzo-előadás után adta be kérelmét, amely kedvező elbírálásban részesült: 600 tallér támogatással (ezt később még 400 követte) hathónapos szabadságot kapott, azzal a kikötéssel, hogy egész életében az udvar szolgálatában marad, ellenkező esetben a teljes összeget vissza kell fizetnie.⁶⁸

1765. október 10-én indult el Gothából. Nem ismerjük útjának minden részletét. Először kerülővel Münchenbe ment; Nymphenburgban saját kompozícióiból clavieron (klavichord) játszott a bajor választófejedelemnek, aki megelégedettségé jeléül egy szép aranyórával jutalmazta meg.⁶⁹ Novemberben érkezett Velencébe. Itt személyesen is megismerkedett J. A. Hasséval, akinek operái és oratóriumai kezdettől fogva mély hatást gyakoroltak rá. A német mester nagyon barátságosan fogadta, és felkérte, hogy írjon a színház számára egy operát, amit azonban Benda rövid, mindössze féléves tartózkodási engedélyére hivatkozva elhárított.⁷⁰ Ebben a szezonban a városban opera seri-

át nem adtak elő, viszont annál több komikus operát hallhatott, amely egyre nagyobb népszerűségnek örvendett Itália- és Európa-szerte. Legsikeresebb képviselői ezekben az években N. Piccini (1728–1800), B. Galuppi (1706–1785) és a fiatal G. Paisiello (1740–1816), legjelentősebb szövegírójuk pedig C. Goldoni (1707–1793), akinek lakhelye Velence volt, így ez a város lett az opera buffa központja. Benda, az észak-német iskola neveltje hamarosan szintén e műfaj és a világos, áttetsző itáliai kompozíciós szerkesztésmód lelkes híve lett. A velencei egyházi zene hatása alatt írta és küldte haza Gothába *Salve Regina* című kantátáját, amelyet az udvarban 1766 márciusában adtak elő.

Decemberben Georg Anton útja Bolognán és Firenzén át Rómába vezetett. Háromnapos bolognai tartózkodása alatt meglátogatta Itália legnagyobb zenetudósát, Padre Martinit (1706–1784) és a neves kasztrált énekes Carlo Broschit, ismeretebb nevén Farinellit (1705–1782).⁷¹ Firenzében Gluck *Alceste* című operája nagy tetszést váltott ki belőle. Röviddel karácsony előtt érkezett Rómába, ahol nagyszerű oratórium-előadásokban volt része, a Sixtusi Kápolnában Allegri híres *Misere-reje* pedig egyenesen lenyűgözte őt.⁷² Ezek az élmények ifjúkorát hozták vissza, hiszen amióta elhagyta szülőföldjét, azóta nem került kapcsolatba katolikus szakrális zenével. Rómából ismét hazaküldött egy kantátát, amelyet III. Frigyes herceg születésnapjára komponált, és első életrajzírója, Schlichtegroll szerint a legkitűnőbb egyházi művei közé tartozik.⁷³ Itt már bőven volt lehetséges opera seriát is hallani.

Ebben a műfajban számára T. Traetta (1727–1779) és J. A. Hasse műveinek van hatásuk, ami főképpen későbbi melodrámaiban mutatkozik meg. A hangszeres zenében pedig elsősorban G. B. Sammartini (1700/01–1775) kompozíciói kellették fel figyelmét. Nápolyban megismerte Pergolesi *Stabat materét*. 1766 áprilisában visszatért Rómába, majd Firenze és Torino érintésével elhagyta Itáliát. Utolsó ottani hónapjáról semmit sem tudunk. Gothába június 5-én érkezett vissza. Piccini, Jomelli, Pergolesi, Martini, Sammartini és mások műveit tartalmazó hatalmas kottaanyagot hozott magával.⁷⁴

Georg Anton Benda itáliai utazása életének és zeneszerzői pályájának egyik legfontosabb mérföldköve: hatalmas szemlélet- és ízlésbeli változást eredményezett nála, amelyet kora legjobb mestereinek művei alakítottak, formáltak. Feltöltődött ennek a számára új zenei világnak minden gazdagságával. Az eltelt hat hónap felébresztette a benne lévő, de ezideig takaréklángon tartott drámaiságot, és alapvetően meghatározta egész további művészi fejlődését, zeneszerzői stílusát.

Érdeklődése teljes mértékben a színpad felé fordult. 1765-ig az észak-német iskola operái, szimfóniái, valamint az egyházi és a kamarazene behatárolt keretei között mozgott. Hirtelen kitört ebből a kötöttségből, hatalmas energiák szabadultak fel nála, tehetsége, képzelőereje új lendületet, impulzusokat kapott. Zenei ízlése kifinomult, és levetette bizonyos előítéleteit is. Tapasztalt, sokoldalú, széles látókörű muzsikussá vált. Itáliai tanulmányútjáról élete végéig a legnagyobb elragadtatással beszélt.⁷⁵ A nagyszabású színpadi alkotások megvalósításáig azonban még sokáig kellett várnia...

Amikor Benda visszatért Gothába, már javában folytak a rendszeres intermezzo-előadások, és elvárták tőle, hogy évente 3–4 művet komponáljon e műfajban. Hamarosan két darabbal bővítette is a repertoárt: *Il buon marito* (A jó férj) és *Il nuovo maestro di capella* (Az új kapellmeister) címmel. További hasonló alkotások születésének azonban véget vetett Luise Dorothea halála (1767. október 22),⁷⁶ amellyel egy jelentős szellemi korszak is lezárult a thüringiai városban. A megözvegyült III. Frigyes herceg utolsó négy éve a korábbi pezsgő, élénk, felvilágosult kultúrélet hanyatlását, és annak a rezsimnek is az alkonyát hozta magával, amelyben a lutheri ortodoxia és a francia felvilágosult racionalizmus hosszú ideig olyan jól megfér egymás mellett.⁷⁷

Fia, a felvilágosult, liberális gondolkodású, szabadkőműves II. Ernst (1772–1804) regnálása alatt teljesen megváltozott Gotha szellemi légköre, irányultsága: a herceg a német nemzeti kultúrát támogatta az eddig túlsúlyban lévő franciával szemben.

A felvilágosodás időszakában a színház az udvari kultúrélet egyik fontos eleme volt. Utazó társulatok járták Európát, heteket, hónapokat töltve

egy-egy királyi, fejedelmi, főúri udvarban. Ilyen csoportok már 1745-től rendszeresen megjelentek Gothában is, és Luise Dorothea érdeklődésének megfelelően elsősorban francia komédiákat játszottak német fordításban. Ezek a naiv, kissé szentimentális, moralizáló tematikájú darabok hatással voltak a komikus opera és a német daljáték kialakulására.⁷⁸

1765-től a gyakori intermezzo-előadások a francia színházat teljesen háttérbe szorították, ettől kezdve nincs is róla több feljegyzés a thüringiai udvarban.

1774. május 6-án leégett a weimari kastély a hozzá tartozó színházzal együtt.⁷⁹ Az évek óta ott működő Seyler-féle színtársulatot⁸⁰ a szétesés veszélye fenyegette, mivel nem volt többé hol játszania. Anna Amalia weimari hercegnő ajánlására II. Ernst készségesen, jó feltételekkel befogadta az egész társaságot. Első előadásuk június 8-án volt, és ezzel új, mozgalmas művészi élet vette kezdetét Gothában – a város újjászületett. Seylerékkel együtt jött Anton Schweitzer⁸¹ zeneszerző kapellmeister is, akivel Benda itáliai útja során Velencében már megismerkedett.

Schweitzer *Alceste* c. művével (1773) az új német operaművészet egyik úttörője volt, ily módon az időközben kapelldirectorrá kinevezett (1770) Georg Anton konkurensének számított. A társulathoz tartozott Johann Christian Brandes (1735–1799) és felesége Charlotte (1746–1786) is. Christian Brandes nem volt különösebben jó színész, drámaíróként azonban annál nagyobb hírnevet szerzett magának. Feleségének szánt duodrámá librettójához –*Ariadne Naxosban* – Schweitzernek kellett volna zenéi írni. Ő el is kezdte, de azt végül *Alceste* című operájához használta fel. Brandes megajánlotta Bendának librettója megzenésítését, amit a gothai mester nagy örömmel fogadott. Az elmúlt időszak terméketlen, minden izgalmat, újdonságot nélkülöző éveit után⁸² – ezt itáliai útját követően különösen nehezen viselte – óriási lelkesedéssel látott munkához.

Charlotte Brandes nagy drámai tehetség volt, de énekelni nem tudott. „...Benda csodálta deklamációs képességét, mozdulatait és arcjátékát, ezért arra törekedett, hogy a színésznő művészetét ötvözze a zene kifejező erejével. Így született meg benne a melodráma gondolata.”⁸³ Rövidesen

el is készült vele. A gothai várszínházban 1775. január 27-én megtartott bemutatónak leírhatatlan sikere volt. „Benda olyan típusú kompozíciót választott művéhez, amelyben valójában nincs ének, a deklamációt a zene mindig félbeszakítja, és megkísérli a szövegben kifejezett érzelmeket lefesteni. Ki ne emlékezne, aki hallotta ezt a varázslatos zeneművet, azokra a szép érzésekre, amelyekkel e harmóniák őt megörvendeztették!

A magával ragadó, eredeti vonásokban oly gazdag nyitány, az előttünk lejátszódó lelkiállapotok, az epekedő gyengédség, a vágyakozó szerelem, az ingadozó kételkedés, a félelem, az aggodás, a vigasztalanság találó kifejezése – kinek ne lágyította volna meg a szívét, bizonyítva a zene édes hatalmát az emberi lélek felett!”⁸⁴

Természetesen, mint minden új kezdeményezésnek, e műfajnak⁸⁵ is akadtak bőven ellenzői. Gúnyos megjegyzéseket tettek – a riválissal, Schweitzerrel az élen – hogy a zeneszerző csak sántikál a költő után, mert amit könnyű szavakkal kifejezni, annál nehezebb azt hangokkal lefesteni.⁸⁶ Még a szigorú Reichardt szerint is azonban ilyen zseniális zene korábban nem csendült fel a német színházak falai között. Lehet ugyan bizonyos megoldásokat kifogásolni, de Schlichtegrollhoz hasonlóan ő is úgy vélte, e varázslatos muzsika olyan hatással van az érzelmekre, amely alól senki sem tudja kivonni magát.⁸⁷ Az *Ariadnét* hamarosan előadták Lipcsében, valamint több más német városban, és mindenhol nagy lelkesedéssel fogadták. Első zongorakivonata 1777-ben jelent meg Breitkopf kiadásában, partitúrája ugyanott 1781-ben. Az 1778-as zongorakivonatot – immár Schwickert lipcsei kiadását – 1000 példányban kellett megjelentetni a nagy sikerre való tekintettel.⁸⁸ Seylerék gothai jelenléte rendkívül ösztönzőleg hatott Bendára: alig két héttel az *Ariadne* előadása után a társulat már be is mutatta *Der Dorffahrmarkt* (A falusi vásár) című első daljátékát, amely később ugyancsak sikeres fogadtatásra talált a német színpadokon. Így a zeneszerző a melódrama mellett ennek a műfajnak a kialakításában is úttörő szerepet játszott. Szövegét a gothai költő Friedrich Wilhelm Gotter⁸⁹ írta. Ezzel elkezdődött kettőjük intenzív együttműködése. Ennek újabb eredménye másik

görög mitológiai témájú melodramája, a *Medea* lett, amelyet társulat Lipcsében mutatott be 1775. május 1-jén.⁹⁰ A mű valószínűleg a főszereplő Madame Seyler kérésére készült, aki Charlotte Brandes *Ariadnéja* után szintén el akart játszani egy nagy hősszerepet. Ezt olyan sikeresen és élményszerűen oldotta meg, hogy Iffland⁹¹ még több, mint harminc évvel később is lelkesen ír rendkívül kifejező testbeszédéről.⁹²

Benda és Gotter következő közös munkája „eine ernsthafte Operette” (egy komoly operett) műfaji megjelöléssel a *Walder* (Erdész). Ez a mű Marmontel⁹³ *Silvain* című operett-librettóját dolgozza fel Gotter német fordításában, 1776. februári gothai bemutatója is nagy tetszést aratott.

Ugyanez év szeptember 25-én a két barát – az eddigiektől eltérően – egész estét betöltő kompozícióval mutatkozott be. Shakespeare *Rómeó és Júlia* című drámáját dolgozták fel három felvonásban. Ez az opera seria a szokásos nagy gothai sikert követően később egész Németföldön példátlan népszerűsége tett szert. Laura szerepében Benda lánya, Catherina Justina (1757–1810?) debütált.⁹⁴ 1778. január 2-án a szerzőpáros egy „egyfelvonásos komikus operett”-et mutatott be *Der Holzhauer* (A favágó) címmel. A siker ezúttal messze elmaradt a korábbiaktól, ami egyben a gothai mester termékeny alkotói periódusának és Gotterrel való együttműködésének a végét is jelentette.⁹⁵

Georg Benda 1778 márciusában kérte az udvari szolgálattól való elbocsátását, aminek pontos okát nem tudjuk. A háttérben minden bizonnyal Schweitzerrel folytatott konkurenciaharc állt, különösen ez utóbbi zeneszerző féltékenysége az időközben melodramáival Európa-szerte nagy hírnévre szert tevő kollégájával szemben. Georg Anton háttérbe szorítva érezte magát, mivel Schweitzer a színház karnagya volt, így az operaelőadások alkalmával mindig ő vezényelte az udvari kapellát. A herceg elengedte őt, és nem kellett visszafizetnie az itáliai útra kapott 1000 tallért sem. Elszámoltatták viszont a teljes zenei anyaggal, amelyet elődjétől örökölt, és azzal is, amit Gothában 28 év alatt komponált. Ezeket Benda két külön jegyzékben *Specification* címmel össze is állította. Íme, a zeneszerző saját műveit tartalmazó, általa készített lista:

Specification⁹⁶ Meiner seit 28 Jahren in hiesigen Diensten von mir verfertigten und dem Durchl. Herzog zurückgelassenen Musikalischen Werke⁹⁷ Kirchenmusiken:

1. Ein Jahrgang von Anno 1751
2. Ein Jahrgang von Anno 1754
3. Ein Jahrgang von Anno 1761

In Partituren und ausgeschriebenen Sing- u. Instr.-Stimmen. ferner Fünf Stücke auf den Advent inclusive des Weynachtsfestes In P. S- und Instr. Stimmen Zwey Kyrie in P. und ausg. S.- und Instr. Stimmen Passions Musik:

1. Der sterbende Jesus, ein Oratorium in 8 Abteilungen, P. u. St.
2. Petri Busslied in P. und St.
3. Neun Kirchenstücke auf das Geburtstagsfest des Höchstseligen Herzogs verfertigt
4. Zwey Kirchen Stück Fest : Nativ : Sereniss. 1752 u. 1754
5. Zwey Landtags Stück Gotha und Altenburg 1750

Theater Musik:

1. Dorfjahrmarkt, eine Operette in einem Akte. Partitur, Sing und Instrumentalstimmen.
2. Ariadne, ein Duodrama. Partitur und Stimmen.
3. Medea, ein musikalisches Drama, Partitur und Stimmen.
4. Walder, eine ernsthafte Operette in einem Akte. Partitur, Sing- und Instrumentalstimmen.

5. Romeo und Julie, eine ernsthafte Oper in 3 Akten. Partitur, Sing- und Instrumentalstimmen.

6. Holzhauer, eine comische Operette, Partitur und Sing- und Instrumentalstimmen.

7. Maestro di Capella. Ein Intermezzo von zwey Personen. In Partitur.

8. Il buon Marito. Ein Intermezzo von zwey Personen mit Sing- und Instrumentalstimmen.

9. Xindo riconosciuto. Eine Oper in drey Akten. Partitur, Sing- und Instrumentalstimmen.

Musiken für die Cammer:

1. Ode auf den Sterbemorgen der Höchstseligen Herzogin. Part. St. u. I-S
2. Amyntsklagen über die Flucht der Lalage. Eine Cantate. Part. und St.
3. Die Zurückkunft der Lalage. Part. und St.
4. Verschiedene Ital. Arien, wovon die Hattaschin mehrere singt.
5. Zwey Concerten für das Clavecin.
7. Sechss Clavier-Sonaten.
8. Ein Trio für die Flöte und Oboe. In Part.
9. 2 Trios für 2 Flöten.
10. Trio für 2 Violinen.
11. Eine Italienische Gelegenheits Kantate. In Part.
12. Ein Concert für die Violine.
13. Scherzi notturni mit 7 concertierenden Stimmen.
14. 30 Sinfonien di Benda.

1778–1790

Georg Benda 1778 áprilisában hagyta el Gothát, közel három évtizedes, sokoldalú tevékenységének színhelyét.⁹⁸ Ekkor már tíz éve özvegy volt. Tehetséges színész-énekes fia, Hermann Christian (1759–1805) és énekesnő Justina lánya kíséretében Hamburgba ment, ahová Schröder⁹⁹ színházigazgató évek óta hívta. Ott tartózkodása alatt számos művét vezényelte, de két melodráma kivételével – *Ariadne*, *Medea* – a siker közepe volt. A zeneszerző minden bizonnyal hamar felismerte, hogy ez az észak-német kereskedelmi város nem a legjobb befogadója művészetének, és ugyanez év októberében fiával elhagyta Hamburgot.¹⁰⁰

Decemberben már Bécsben dirigálta színpadi műveit, többnyire szintén különösebb visszhang nélkül. Az *Ariadnét* viszont 18-szor adták elő, és az Artaria Kiadó megjelentette annak zongorakivonatát. Bécsi tartózkodása alatt született két újabb melodráma, a *Pygmalion*, valamint a *Philon és Theone*. Ezekon kívül komponált egy *Missa brevis* (Kyrie és Gloria) is, amelyet van Swieten bárónak¹⁰¹ nyújtott át az ottani német Nemzeti Színház kapellmeisteri posztja elnyerésének reményében. Az állást nem ő kapta.

Bécs nem értette meg igazán Bendát, aminek okát talán Reichardt fogalmazta meg a legtalálóbban: „A berlini műveket berlini módon is kell előadni [...] Éppen ezért utazásaim során sohasem csodálkoztam, ha Bach [C. Ph. E. Bach] zenéje vagy Benda darabjai nem arattak sikert, nekem sem tetszettek, ahogyan itt előadták azokat. [...] azt kívánom, bárcsak Berlinben hallanátok ezeket a darabokat.”¹⁰²

1779 májusában Georg Anton Berlinbe utazott, ahol testvérei közül még két élő fivérével találkozott, Františekkel és Joseffel. Döbbelin¹⁰³ színházában az *Ariadnét*, a *Medeát*, a *Rómeó és Júliát*, valamint a *Dorffahrmarkt*ot vezényelte. A társulat

hegedűse volt a fiatal Zelter is,¹⁰⁴ aki később így írt egy barátjának: „Benda zenéi egyszerre úgy hatottak rám, hogy a többi színházi zeneszerző zenéi egyre kevésbé tetszettek. Hiányoltam belőlük azt a derűt és izzó szenvedélyt, amelyek engem a szendergésből felráztak.”¹⁰⁵ Zelter megszerezte az *Ariadne* partitúráját is.

„Kimondhatatlan az az öröm, amelyet e mű leírása okozott nekem. A színházat a maga teljességében láttam magam előtt, és szándékomban áll egy hasonló művet komponálni, amelyből orosz-lánok és szörnyek sem hiányozhatnak.”¹⁰⁶

Három hónap berlini tartózkodás után Benda visszaindult Gothába, ahol a Várszínházban éppen megérkezése napján (1779. augusztus 27.), az átutazóban lévő Charlotte Brandes az *Ariadnét* adta elő. Ezt hirtelen beugrással a zeneszerző irányította. Amikor a közönség meglátta őt, óriási tapsal köszöntötte. Rövid időn belül bemutatták Bécsben komponált *Pygmalion*ját is, majd a *Medeát*. Szeptember végén egy utolsó *Rómeó és Júlia*-előadással véglegesen bezárt a gothai színház. A polgárok csökkent érdeklődése és a színészek alacsony bérük miatti állandó elégedetlensége is hozzájárult ehhez. II. Ernst herceg amúgyis inkább a tudományok, mint a művészetek híve volt. A társulat szétszéledt minden irányba. Az időnként még meg-megjelenő együttesek már csak a városi vendégfogadóban játszhattak a polgároknak.¹⁰⁷

Georg Benda nyugdíjért folyamodott a herceghez, amelyet meg is kapott. Ebből, szerényen bár, de biztosítva volt a megélhetése. 1780 februárjában kis személyzetével elköltözött a közelben lévő Georghenthalba. Húga, az időközben szintén megözvegyült Anna Franziska Hattasch még Gothában élt. Ő nevelte Georg Anton legkisebb fiát, Carl Ernst Eberhardot (1764–1824).

A zeneszerző Georghenthalban clavier-darabjai-

val foglalkozott, amelyeket még korábban Gothában írt, és egy többkötetes gyűjteménybe rendezte azokat.¹⁰⁸

Nem sokkal korábban ismerkedett meg a Párizsban élő, zeneszerető Madame Zernitz-cel, aki rábeszélte őt – és ehhez az utat elő is készítette – az *Ariadne* ottani, francia nyelvű bemutatójára. Reichardt szerint Marie-Antoinette francia királyné 1778-ban szintén látta Bécsben a művet, és írásban kétszer is meghívta udvarába a zeneszerzőt.¹⁰⁹ Benda 1781 nyarán érkezett Párizsba, ahol a Théâtre Italienne-ben őt alkalommal vezényelte az *Ariadnét*. A fogadtatás vegyes volt, sokan kifogásolták a beszélt szöveg és a zene összekapcsolását, jóllehet, a franciák előtt a műfaj már nem volt ismeretlen. Egyik kritikusa fel is tette a kérdést, hogy hallott-e már valaki orgonaszóval kísért prédikációt?¹¹⁰ Grimm báró a *Correspondance littéraire* hasábjain közölt írása alapján

azonban a közönség sok szép pillanat részese lehetett, még ha olykor egyes jelenetek kissé hosszúnak és monotonnak is tüntek. Szerinte ez a bensőséges, kifejezés-gazdag zene jóval magasabbrendű, mint Rousseau *Pygmalionja*. A gothai mester csalódottan hagyta el Párizst. Mindenesetre az a tény, hogy egyáltalán előadhatta ott melodramáját, az ő személyének szóló komoly elismerést és a csupán két évtizedes múlttal rendelkező új zenedramai műfaj iránti érdeklődést mutatta.¹¹¹

Georg Benda működésének utolsó sikeres helyszíne Mannheim, ahol a következő években jelen lehetett a *Pygmalion*, a *Rómeó és Júlia*, valamint az 1785–86-ban a Gotter szövegére készült *Das tartarische Gesetz* (A tatár törvény) című daljátékának előadásain. Ahogy szerzőtársának írta leveleiben, ez utóbbi kompozícióval „trombitaszó és dobpergés mellett” vett végső búcsút a színházról.¹¹²

4. AZ UTOLSÓ ÉVEK

1790-ben végleg visszavonult a thüringiai Bad Köstritzbe,¹¹³ ahonnét gyakran látogatott el Bad Ronneburgba is. Mindkét település ismert volt gyógyforrásairól, amelyek segítségével karban tartotta az egészségét. Köstritzben próbálták őt bevonni a helyi zenei kezdeményezésekbe. Mindentől elzárkózott, de a szegényeket és rászorulókat itt is – ahogy egész életében – támogatta, a gyerekeknek ajándékokat osztogatott. Filozofikus magányában Voltaire, Diderot, Rousseau műveit olvasta.

Hatalmas sétákat tett, a postakocsi érkezése napján sokszor elgyalogolt a legfrissebb újságokért a

néhány órányira fekvő Gerába is. Ezekből elsősorban a francia forradalommal kapcsolatos hírek érdekelték őt.¹¹⁴

Utolsó művét, *Bendas Klagen*¹¹⁵ (Benda panaszai) címmel, 1792-ben komponálta. Hosszú betegség után, megbékélve – ahogy az korábban Gotterhez írt leveléből is kitűnik –, 1795. november 6-án halt meg, életének 74. évében. „Áldom a Teremtőt, közönyösen tekintek a jövőbe, semmire sem vágyom, mindent köszönök, igyekszem a szenvedőnek hasznára lenni, és nyugodtan fekszem le, nem félek attól, hogy lelkiismeretem szorongató álmokkal gyötör majd.”¹¹⁶

[...]

X. GEORG ANTON BENDA ALAKJA, HATÁSA ÉS ZENETÖRTÉNETI JELENTŐSÉGE

A cseh emigráns Georg Anton Benda az észak-német vagy berlini iskola képviselőinek egyik legszínesebb, legmarkánsabb egyénisége, az európai koraklasszika, vagyis az átmeneti időszak vezető személyisége. Életművével – elsősorban a zenekari és kamarazene területén – már az érett klaszszicizmust készíti elő.

Az őstehetség apától és a kifinomult kántornemzetségből származó anyától öröklött képességek szerencsésen ötvöződtek Georg Antonban, aki ezen képességeit húsz éves korában történt emigrációjáig kitűnő egyházi iskolákban fejleszthette magas szintre. Ilyen alapos, szisztematikus képzésben a későbbiek folyamán már nem volt része, így ezek a tanulmányok meghatározó jelentőségűek voltak az életében. Az erősen intellektuális beállítottságú, elmélyült, gondolkodó fiú Jičínben nagy műveltséget szerzett, emellett tehetségét a jezsuita kollégiumban nemcsak kibontakoztatták, hanem markáns irányvonalat is adott neki, ami elsősorban dramatikus vénájának megerősítését jelentette.

A jezsuita oktatásban alapvető szerepet játszó színházi előadásokban nagy fontosságot tulajdonítottak a szónoklat művészetének, amelyben a hangsúlyokat, a gesztikulációt és a mimikát pontosan meghatározták. Benda későbbi éneke is erősen ritmizált, mindig a beszélt szöveg deklamációján alapul, sokszor egyenesen zenei skandalásnak hat. Az ő énekelt szava nincs a dallam fogságában, sokkal inkább jellemző rá a melodikus, a harmonikus és a retorikus elemek alkalmazásának egyenlő mértéke. Minden bizonnyal ez a nem mindennapi deklamációs igénye juttatta el a zeneszerzőt ahhoz a megoldáshoz, hogy operáiban a recitativót a beszélt szóval helyettesítse. Ez már valójában a melodráma gyökereit jelentette, amely az erősen hangsúlyozott, kifejező beszélt szó és a hangulatfestő, az affektusokat megjelenítő zene

összekapcsolásából jön létre.¹ A zeneszerző négy, e műfajban született, korszakalkotó jelentőségű művével nemcsak a cseh nemzeti, hanem az egész európai melodráma hosszú és töretlen gyakorlatát indította el. Schubart szavaival: „...ezt a nagyszerű ötletet ő honosította meg német földön. A deklamáció rangja ezáltal érte el a legmagasabb csúcst”.² A sokoldalú, érdeklődő és minden új iránt nyitott Georg Bendának nem csekély érdeme van a Singspiel fejlődésében is. Daljátékai és melodramákhoz írt zenéje újszerű, magával ragadó és kifejezésben rendkívül árnyalt: a naturalisztikustól a finom lélektannal megfogalmazott jelenetelig a legszélesebb skálán mozog. Ezeket nagy dinamikai, tempó és ütemváltásokkal, valamint színes hangszereléssel valósítja meg. Az új kompozíciós stílus és hangvétel nagy hatást gyakorolt kortársaira, W. A. Mozarta is, aki így írt édesapjának Mannheimből 1778. november 12-én: „...Benda *Medeáját* láttam – egy másikat is írt, *Ariadne Naxosban*, mindkettő igazán kitűnő; tudja, hogy a lutheránus zeneszerzők között Benda mindig a kedvencem volt; annyira szeretem ezt a két művet, hogy azokat magamnál tartom...”³ (Az osztrák mester azonnal bele is kezdett egy melodráma komponálásába (*Semiramis*), amely azonban sajnálatos módon elveszett.) Ismét Schubart elragadtatót szavait idézve: „...milyen mesterien tudja a költő szavait kifejezni! [...] Dallamai különlegesen behízelgőek minden kiművelt fül számára [...] recitativói és kórusai oly mesterien kidolgozottak, hogy ezekben már-már a művészet legnagyobb magaslatát érte el...”⁴

Georg Anton Benda életművében minden kétértelműséget kizáróan színpadai alkotásai, elsősorban melodramái a zenetörténeti jelentőségűek, amelyek már életében a legtöbb dicsőséget hozták meg számára az országhatárokon innen és túl. Ebben az életműben azonban szóló billentyűs hangsze-

rekre – csembaló, klavichord, fortepiano – készült kompozíciói szintén „kitűnően sikerültek, és bizonyítják, hogy nagy szelleme a különböző stílusokban milyen sikeresen alkotott.”⁵ 1757-ben megjelent csembalószonátaí kiemelt figyelmet érdemelnek; jóllehet, ezek az első fennmaradt kompozíciói két évtizeddel színpadi művei előtt keletkeztek, a zeneszerző korán megnyilvánuló, alapvetően drámai alkatának fontos letéteményesei.

Benda a csembalójátékban már szülőházájában, otthoni tanulmányai alatt komolyabb előmenetelre tehetett szert, hiszen Berlinben kezdettől fogva kitűnő korrepetitorként is működött, František bátyjától pedig csak hegedülni tanult.⁶ A zeneszerzésben Schlichtegroll szerint valójában nem volt mestere: abban született tehetségének, érzékének köszönhetően tökéletesítette magát.⁷ Egyéni hangját, stílusát Nagy Frigyes udvarának intenzív zenei életében a Graun-fivérek, J. J. Quantz, C. Ph. E. Bach és a többi ott működő komponista műveivel való foglalkozása során alakította, csiszolta. A minden új iránt fogékony, kísérletező Georg Anton azonban a különböző hatásokat, stílusirányzatokat erős kontrollal kezelte, sohasem vett át semmit kritikátlanul. Az észak-német iskola dogmáival sem azonosult teljesen; a hazai tradíciók elemeiből és a berlini – majd húsz évvel később az itáliai – új hatásokból alakította ki saját jellegzetes, pregnáns zenei nyelvezetét. A büszke, tudatos és tanulmányainak köszönhetően nagyon művelt, több nyelven beszélő fiatalember már korán kiforrott művészi karaktert mutatott. Szerencsésen egyesült benne a közvetlen, szenvedélyes hang és a művészi megfontoltság, ezért dramatikus megnyilvánulásait mindig az átgondolt, biztos hatás jellemzi. Személyiségét, individualizmusát sohasem szorította háttérbe; instrumentális zenéjében sem a hallgatót, illetve az előadót akarta feltétlenül kiszolgálni, sokkal fontosabb volt számára saját mondanivalójának a kifejezésre juttatása.⁸ „Georg Bendában a legnagyobb talentumok ritka

egysége élt. Kiváló, gondolkodó fő volt, aki a maga művészetét mélyrehatóan és szigorúan ítélte meg, és gondolatait egészen eredetien, hol tisztán humoros, hol tisztán elmés módon és nyelven fejezte ki.”⁹ Kétségtelenül nagy hatással volt rá a vele mindvégig jó barátságban lévő C. Ph. E. Bach művészete, akinek egyre jelentősebb szonátaí és csembalóversenyeit már a porosz fővárosban megismerte. Gothába való távozása után is állandó kapcsolatban maradtak, műveiket egymásnak rendszeresen elküldték. A másodszülött Bach-fiú rapszodikus, hirtelen megállásokkal teli stílusa, harmóniai gondolkodása, merész szólamvezetése, gondolati gazdagsága, zenei találékonysága, egyéni formai szerkesztése nagy szerepet játszott Benda billentyűs művei nyelvezetének kialakításában.¹⁰ Philipp Emanuel 1754-ben kétszer is járt Gothában; nem tudjuk, mit adott elő az esti muzsikálás alkalmával, minden bizonnyal elhangzott néhány szonátája is. Három évvel később, 1757-ben jelentette meg Georg Anton saját első, hat szonátából álló gyűjteményét.

E művek mély kifejezőereje, tartalma és lenyűgöző hangszerkezelése rövid idő alatt kivívta kortársai figyelmét, elismerését, nagyrabecsülését. Legkorábbi darabjai is érett stílusjegyekkel, és meglepően új, sajátos hanggal rendelkező zeneszerzőt mutatnak, aki mestere a csembalótechnikának, emellett tökéletesen ismeri és érvényesíteni tudja a hangszer speciális hangszíneiben rejlő lehetőségeit.¹¹

Kétszázötven év telt el e művek keletkezése óta. Örömteli tény, hogy ha csak az utóbbi évtizedekben is, de egyre többen fedezik fel maguknak cseh származása ellenére a „németek büszkeségének”¹² és már az életében korszakalkotónak¹³ tartott Georg Anton Benda máig elevenen ható, erőteljes kompozícióit, amelyek az észak-német clavier-szonáta legjelentősebb alkotásai közé tartoznak, ily módon a 18. századi szonátaforma történetének is fontos mérföldkövét jelentik.

KOTTARÉSZLETEK A DISSZERTÁCIÓBÓL

I. B-dúr szonáta

1. kottapélda: I. B-dúr szonáta, 1. tétel, főtéma, 1-4. ü.

Allegretto

3

II. G-dúr szonáta

2. kottapélda: II. G-dúr szonáta, 1. tétel, főtéma, 1-8. ü.

Un poco Allegro

5

JEGYZETEK

IV. GEORG ANTON (JIŘÍ ANTONÍN) BENDA ÉLETE

- 1 Czike Imre: „Felvilágosodás”. In: Dr. Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. (Budapest: Szent István Társulat, 1997), 3., 594.
- 2 Márkus Ferenc: „Romantika”. In: Dr. Diós István (főszerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. (Budapest: Szent István Társulat, 2006), 11., 693.
- 3 VI. Károly (1711–1740), III. Károly néven magyar király, Mária Terézia (1740–1780) apja.
- 4 E komponisták gyakran karakteres zeneszerzői irányvonalat képviseltek. Például Drezdában J. D. Heinichen, J. A. Hasse, Stuttgartban N. Jomelli, Mannheimben J. V. Stamitz.
- 5 Ez minden bizonnyal az itt működő, nagyhagyományú, magas szinten tevékenykedő líterátus kórusoknak is köszönhető.
- 6 Néhány név az innen származó, korábbi fejezetekben már tárgyalt jelentős szerzők közül: B. M. Černohorský (Nymburk), Č. Vaňura (Miletín), J. Zach (Čelákovice), J. F. Seger (Řepín), F. Tůma (Kostelec nad Orlicí).
- 7 Ez a nagy északkeleti zenei tradíció később B. Smetana (1824–1884) műveiben teljesedik ki, akinek szülei szintén erről a vidékről valók. Vladimír Helfert: *Jiří Benda. Pětispěvek k problému české hudební emigrace. I. část*. (Brno: Filozofická fakulta Masarykovy University, 1929), 26.
- 8 I. m., 27.
- 9 Dorota unokatestvére a jeles zeneszerző-karnagy Šimon Brix, az ő fia pedig František Xaver Brix volt.
- 10 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 37., 40. A zenekart itteni szokás szerint a szolgák alkották, František is hegedült benne. Később a gróf a tehetséges fiút továbbtanulás céljából Prágába, majd Bécsbe küldte. Franz Lorenz: *Die Musikerfamilie Benda. Franz Benda und seine Nachkommen*. (Berlin: Walter de Gruyter, 1967), 142–143.
- 11 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 51–52.
- 12 I. m., 55.
- 13 Az intézetet Albrecht Wenzel Eusebius von Wallenstein (eredetileg Valdštejn (1583–1634) cseh származású császári hadvezér, a harmincéves háború hőse alapította 1627-ben. Az ellenreformáció fontos fellegvárának számított. Franz Lorenz: *Die Musikerfamilie Benda. Georg Anton Benda*. (Berlin: Walter de Gruyter, 1971), 13.
- 14 „Isten nagyobb dicsőségére”.
- 15 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 73–75.
- 16 Český Krumlovban a Schwarzenberg kastélyarchívumban megtalálható 60 teljes dráma, eredeti szöveggel. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 14.
- 17 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 95.
- 18 Gluck Bajorországban született, de apja munkavállalása miatt Csehországban

- nőtt fel. Chomutov után még rövid ideig a prágai Károly Egyetemre is járt, jól beszélte a cseh nyelvet.
- 19 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 123.
- 20 Valószínűleg ekkortájt tértek át a lutheránus hitre.
- 21 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 131–132.
- 22 Lorenz/Franz Benda, i. m. (10. lábjegyzet), 149.
- 23 Az 1740-es évek elején Berlin lakossága 85.054 főt számlált a helyőrség nélkül. Ebből 7193 francia, 2007 zsidó és 1478 cseh származású volt. Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 158.
- 24 I. m., 164–167.
- 25 Emellett a tankötelezettségről kiadott rendeletével (1763) alattvalóit Európa egyik legiskolázottabb népévé tette. NN: „Poroszország”. In: Vizi E. Szilveszter et al. (szerk.): *Magyar Nagylexikon*. (Budapest: Magyar Nagylexikon Kiadó, 2002), 15., 28.
- 26 A 17. század utolsó harmadában az opera műfajában Nápoly vette át a vezető szerepet. Az antik világ hőseit és isteneit életre keltő témák feldolgozásában azonban már nem a cselekmény kapott hangsúlyt. Sokkal inkább a virtuóz sztár-énekesek és énekesnők kerültek előtérbe, akik különleges képességeiket és ragyogó technikájukat gyakran személyre szabott áriákkal csillogtathatták meg. A nápolyi opera második generációjának jelentős német képviselői, J. A. Hasse, C. H. Graun és J. Chr. Bach a stílust Itáliában tanulták meg, és nagy sikerrel működtek az európai udvarokban. A Hasse-Graun által képviselt új-nápolyi opera jellemzői: tetszetős, elegáns, hajlékony dallamvezetés, jól hangsúlyozott szöveg, az érzelmek mély kifejezése. Peter Rummenholler: *Die musikalische Vorklassik*. (Kassel etc.: Bärenreiter, 1983), 50.
- 27 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 174.
- 28 Friedrich von Schlichtegroll: *Musiker-Nekrologe. Georg Benda. (Gotha, 1798)*. (Kassel etc.: Bärenreiter, 1954), 14.
- 29 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 175.
- 30 I. m., 178.
- 31 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 16.
- 32 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 180–182.
- 33 Többek között a színjáték nagy német reformátorának, Johann Friedrich Schönmann-nak (1704–1782) híres társulata, amelyik 1742–1749-ig élt a porosz fővárosban. Elsősorban francia darabokat játszottak német fordításban (Corneille, Molière), illetőleg Gottsched és Lessing műveit. Előadtak daljátékokat is. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 16.
- 34 Charles Batteux (1713–1780) francia esztéta.
- 35 Lorenz Christoph Mizler (1711–1778) zeneszerző, zenei író, orvos, polihistor. J. S. Bach tanítványa, később medicinát, jogot, botanikát és történelmet is tanult. 1738-ban alapította Lipcsében Correspondierende Societät der Musikalischen Wissenschaften elnevezéssel az első, csak zenével foglalkozó tudós társaságot, amelybe a belépő – majd azt követően évente kötelezően – egy elméleti vagy zenemű volt. Ezeket a Neu eröffnete Musikalische Bibliothek hasábjain közzölték. Tag volt mások mellett Telemann, Stölzel, C. H. Graun és Händel is. Bach tizenegyediként (vezetéknévénél betűi a német ABC-ben elfoglalt helyük alapján ezt a számot adják ki), a Haussmann-portrén is látható hatszólamú hármaskánonnal (BWV 1076) lépett be 1747-ben. Később a *Vom Himmel hoch da komm'ich her c.* kánonikus variációit (BWV 769) szintén a társaságnak küldte el. Christoph Wolff: *Johann Sebastian Bach. A tudós zeneszerző*. (Budapest: Park Könyvkiadó, 2004), 482.

- 36 Helfert/I, i. m. (7. lábjegyzet), 185–186.
- 37 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 14.
- 38 Vallási kérdésekben azonban a hercegnő nem osztotta Voltaire deista nézeteit, szigorúan tartotta magát a protestáns tradíciókhoz. Vladimír Helfert: *Jiří Benda. Příspěvek k problému české hudební emigrace. II. část. I. díl.* (Brno: Filozofická fakulta Masarykovy University, 1934), 12.
- 39 Olyan közeli tanítványa volt Bachnak, hogy a lipcei mester halála után a róla szóló híres Nekrológot C. Ph. E. Bachhal közösen írták.
- 40 František kérésére Nagy Frigyes segítette elő a Benda-család legális kivándorlását is.
- 41 G. A. von Gotter (1692–1762), diplomata, miniszter, a költő Friedrich Wilhelm Gotter (1746–1797), Benda későbbi szerzőtársának rokona.
- 42 Nagy Friggyessel egyetemben a gothai hercegi pár és Gotter is szabadkőművesek voltak.
- 43 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 17.
- 44 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 66.
- 45 Ebben hasonlított e fejedelemség – a berlini kivételével – a többi protestáns udvarhoz.
- 46 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 72.
- 47 Az udvar érthetően gyakori vendége volt F. Benda, de megfordult ott még sok cseh muzikus, mások mellett a csellista J. Rejcha, a hárfás J. B. Krumpholz, vagy a hegedős F. Chr. Neubauer, a későbbi bückeburgi kapellmeister. Szerepel a gazdag névsorban a berlini Chr. Ludwig Hesse, J. A. Hiller szerint korának legnagyobb gambaművésze, de ellátogatott az udvarba J. S. Bach későbbi első életrajzírója, a göttingeni J. N. Forkel is, mint „klavierist”. C. Ph. E. Bach 1754-ben kétszer járt Gothában. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 52–54.
- 48 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 87.
- 49 Ebben az esetben is megmutatkozik a Bendák összetartó családszeretete.
- 50 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 100.
- 51 I. m., 100–102.
- 52 Gotha fontos szerepet játszott a francia felvilágosodás eszméinek német földön való elterjedésében: itt jelent meg ugyanis először németül 1751-ben Batteux *Traité des beaux arts réduits a un même principe* c. alapvető könyve.
- 53 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 36.
- 54 Karl-Heinz Löbner: *Georg Benda (1722–1795). Sein Leben und sein Werk mit besonderer Berücksichtigung der Sinfonien und Cembalokonzerte.* (Disszertáció. Zwickau: Philosophische Fakultät der Martin-Luther-Universität Halle- Wittenberg, 1967), 25.
- 55 C. Ph. E. Bach hagyatékában volt Benda 17 egyházi kantátája. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 38.
- 56 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 163.
- 57 *Critischer Musikus 1737–1740 és 1745.*
- 58 *Neu eröffnete musikalische Bibliothek 1739–1754.*
- 59 *Der critische Musicus an der Spree 1749/1750, Historisch-kritische Beyträge... 1754–1762 és 1778, valamint Kritische Briefe über die Tonkunst 1758–1763.*
- 60 *Wöchentliche Nachrichten 1766–1770.*
- 61 Gothában az opera először 1683-ban jelenik meg. Rendszeresebben Stölzel idejében, 1720–1744 között voltak opera-előadások, amelyek azonban később abbamaradtak néhány befolyásos helyi egyházi vezető ellenkezése miatt. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 63.

- 62 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 186.
- 63 A 18. századi intermezzo az opera seria felvonásai között előadott, azzal ellentétes témájú, komikus közjáték. Szereplői legtöbbször a *commedia dell'arte* helyzetkomikumokat kihasználó, olykor dialektusban beszélő/énekelő figurái. E közjátékok lehetnek részek, vagy egész művek, de mindig jóval rövidebbek, mint az opera maga. A műfaj leghíresebb alkotása G. Pergolesi *La serva padrona* (Az úrhatnám szolgáló) c. műve, amelynek párizsi előadása váltotta ki a francia és az itáliai opera hívei között kirobbant, úgynevezett buffonista háborút.
- 64 Friedrich Melchior Baron von Grimm (1723–1807) német író, zenekritikus, diplomata. Az 1752-ben Pergolesi és Lully követői között kitért párizsi buffonista háborúban *Le petit prophète de Boehmisch-Broda* c. szatirájával védte meg az itáliai operát. 1753-tól kezdte publikálni ironikus hangvételű, pletykákkal is teli írásait *Correspondance littéraire* címmel, amely a 18. század egyik legfontosabb – kézzel írott – zenei lapja lett. Előfizetői közé tartozott szinte minden német fejedelem, mellettük Nagy Katalin orosz cárnő, Nagy Frigyes porosz király, III. Gustav svéd király, valamint J. W. v. Goethe is.
- 65 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 189.
- 66 I. m., 191.
- 67 „... ich seit 15 Jahren [...] noch keine Gelegenheit gehabt Etwas ausserordentliches von fremden Musiquen zu hören, welches doch bey meinem Metier unentbehrlich ist...”. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 60.
- 68 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 222.
- 69 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 15.
- 70 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 61.
- 71 Benda azonban nem szerette a kasztrált énekeseket, nemcsak fél-embereknek, de fél-művészeknek is tartotta őket. Löbner, i. m. (54. lábjegyzet), 33.
- 72 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 61–63.
- 73 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 16.
- 74 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 229.
- 75 I. m., 230.
- 76 A hercegnő halálára egy Ódát komponált Benda, amelynek szövegét Stölzel udvari lelkész – a zeneszerző unokája – írta. Ezt később más szöveggel Les-sing temetésekor is előadták. Löbner, i. m. (54. lábjegyzet), 35.
- 77 Helfert/II, i. m. (38. lábjegyzet), 231.
- 78 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 71.
- 79 Ott élt és alkotott J. S. Bach 1708-1717-ig.
- 80 Abel Seyler (1730–1800), német színtársulat-igazgató.
- 81 Anton Schweitzer (1735–1787), a Seyler-féle színtársulat zeneigazgatója, főképpen opera- és daljáték szerző. Benda utódja Gothában.
- 82 Luise Dorothea halála után nem volt több intermezzo- és buffa előadás. III. Frigyes herceg utolsó éveiben még meg-megbízta Bendát egyházi művek komponálásával, de II. Ernst uralkodása alatt az egyházzenei gyakorlat is befejeződött. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 72.
- 83 „...Benda war ein grosser Bewunderer ihrer Deklamation und ihres Gebärdenspiels. Er sann daher darauf, wie er ihre Kunst als Schauspielerin mit der Kraft der Musik verbinden könnte. So entstand in ihm die Idee zu einem Melodrama.” Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 18.
- 84 „Benda unternahm die Komposition dieses Stückes auf eine solche Weise, dass kein eigentlicher Gesang stattfindet, sondern die Musik unterbricht

- immer die Deklamation und sucht nun, die Empfindungen weiter auszumahlen, welche die Worte angedeutet haben. – Wem, der dieses bezaubernde Musikstück kennt, treten da nicht die lieblichen Gefühle in die Erinnerung, mit denen ihn ehemals jene Harmonien beglückten! Die hinreissende, an originellen Zügen so reiche Ouvertüre, der glückliche Ausdruck für alle die Gemütslagen, die hier vor uns spielen, für das Schmachten der Zärtlichkeit, für die Sehnsucht der Liebe, für das Schwanken des Zweifels, für Furcht, Angst, Trostlosigkeit – wem hat dies alles nicht damals die Seele erweicht und die süsse Gewalt der Musik über den menschlichen Geist bestätigt!” I. m., 19.
- 85 A zenetörténet első melodramája Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) *Pygmalion* c. monológához (scène lyrique, 1762) készült. A deklamált szövegrészek közötti és a pantomim alátámasztására komponált hangszeres játékok legnagyobb része Horace Coignet (1735–1821) munkája. Rousseau maga csak két tételt komponált a műhöz. Bemutatója Lyonban volt, 1770-ben. Ily módon, jóllehet, Benda sohasem hallotta a *Pygmaliont*, a zeneszerző nem kitalálója, de Mozart által is nagyra tartott, magas szintre fejlesztője és legnagyobb mestere e műfajnak.
- 86 Karel Hülfka: *Jiří Benda. Studie o starším českém hudebníku*. (Praha-Lipsko: Mojmír Urbánek, 1903), 57.
- 87 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 20.
- 88 Löbner, i. m. (54. lábjegyzet), 53.
- 89 Friedrich Wilhelm Gotter (1746–1797) német író, költő. Sokoldalú életműve több, mint 40 színművet foglal magában, számos daljáték szövegírója is. A maga korában a német színpadok egyik legsikeresebb, legtöbbet játszott szerzője.
- 90 A társulat a húsvéti és a Mihály-nap körüli időszakban mindig Lipcsébe utazott, ahol a vásár ideje alatt hat hétig tartózkodott. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 81.
- 91 August Wilhelm Iffland (1759–1814) német költő, színész, színházigazgató.
- 92 *Almanach fürs Theater*. Berlin, 1809. Idézi Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 80.
- 93 Jean-François Marmontel (1723–1799) francia történész, író, enciklopédista, a Francia Akadémia tagja.
- 94 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 82–83.
- 95 I. m., 85.
- 96 I. m., 86–87.
- 97 „28 év alatt itteni szolgálatomban általam alkotott és a Fenséges Hercegnek hátrahagyott zeneműveim”.
- 98 Anton Schweitzer lett az utódja, aki a gothai színház vezetése mellett immáron az udvari kapellmeisteri címet is megkapta.
- 99 Friedrich Ludwig Schröder (1744–1816), német színész, színházigazgató, dramaturg. A szabadkőművesség rituáléjának nagy reformátora.
- 100 Justel lánya időközben eljegyezte magát Karl Friedrich Zimdar neves színész-librettistával, és Hamburgban maradt.
- 101 Gottfried Bernhard van Swieten báró (1733–1803), németalföldi származású osztrák diplomata, 1777-től a bécsi Hofbibliothek prefektusa, befolyásos mecénás. 25 zeneszerető főnemes részvételével a bécsi *Gesellschaft der Assoziierten* megalapítója. A báró ismertette meg Mozartot J. S. Bach és Händel műveivel, és ösztönözte őt Händel kompozícióinak, így a *Messias*nak is az áthangszerelésére. Haydn számára lefordította illetve átdolgozta a *Teremtés* és az *Évszakok* szövegét. Beethoven I. szimfóniáját ajánlotta neki.

- 102 „Berlinische Stücke müssen auch berlinisch vorgetragen werden [...] Ich habe mich deshalb auf meiner Reise niemals gewundert, wenn bey einer Musik Bachische oder Bendaische Sachen keinen Beifall fanden, sie gefielen mir selbst nicht, wie sie da vorgetragen wurden. [...] Ich wünschte, ihr hörtet die Stücke in Berlin.” Johann Friedrich Reichardt: *Schreiben über die berlinische Musik. Hamburg, 1775.* (Leipzig: Verlag Philipp Reclam jun., 1976), 75.
- 103 Karl Theophilus Döbbelin (1727–1793), német színész, színigazgató Berlinben.
- 104 Carl Friedrich Zelter (1758–1832) német zeneszerző, pedagógus, nagyhatású kultúrpolitikus. 1800- tól a Berliner Singakademie igazgatója. Mendelssohn tanára, a berlini Bach-tradíció elindítója.
- 105 „Die Bendaschen Musiken hatten zugleich so auf mich gewirkt, dass mir die Musiken der andern Theater-Komponisten immer weniger schmecken wollten. Ich vermisste darin jene Heiterkeit und glühende Leidenschaft, die mich eben wie aus dem Schlummer erweckt haben.” Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 94.
- 106 Das Vergnügen, welches ich beim Abschreiben dieses Werkes empfand, ist nicht auszusprechen. Ich sah das Theater vor mir mit allem, was darauf gehört, und nahm mir vor, ein ähnliches Stück zu komponieren, worin es an Löwen und Ungeheuern nicht fehlen sollte.” I. m., 94.
- 107 I. m., 96.
- 108 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 22.
- 109 Erről azonban nem maradt fent írásos dokumentum. Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 100.
- 110 Hülka, i. m. (86. lábjegyzet), 75.
- 111 Lorenz/Georg Benda, i. m. (13. lábjegyzet), 101.
- 112 I. m., 105.
- 113 Itt született Heinrich Schütz 1585-ben.
- 114 Schlichtegroll, i. m. (28. lábjegyzet), 23.
- 115 Kantáta szoprán hangra, 2 fuvola, 2 hegedű, brácsa és basszus kísérettel.
- 116 „Zbožňuji svého Tvůrce, hledím lhostejně do budoucnosti, nepřiji si ničeho, děkuji za všechno, snažím se trpícím býti prospěšným a ulehám klidně, neobávaje se, že moje svědomí bude mne trápiti úzkostlivými sny.” Hülka, i. m. (86. lábjegyzet), 79.

[...]

X. GEORG ANTON BENDA ALAKJA, HATÁSA ÉS ZENETÖRTÉNETI JELENTŐSÉGE

- 1Vladimír Helfert: *Jiří Benda. Příspěvek k problému české hudební emigrace. I. část.* (Brno: Filosofická fakulta Masarykovy University, 1929), 103.
- 2 „...diese herrliche Idee ist also von ihm auf deutschen Boden verpflanzt worden. Durch sie ist die Würde der Deklamation auf den äussersten Gipfel erhoben.” Christian Friedrich Daniel Schubart: *Ideen zu einer Ästhetik der Tonkunst. Wien, 1806.* (Leipzig: Verlag Philipp Reclam jun., 1977), 111.
- 3 „...was ich gesehen war Medea von Benda – er hat noch eine gemacht, Ariadne auf Naxos, beide wahrhaft – fürtrefflich; sie wissen, das Benda unter den lutherischen kapellmeistern immer mein lieblich war; ich liebe diese zwey wercke so, dass ich sie bey mir führe...” Wilhelm A. Bauer-Otto Erich

- Deutsch (közr.): *Mozart, Familie. Briefe und Aufzeichnungen, Band II. 1777–79.* (Kassel etc.: Bärenreiter, 1962), 506.
- 4 „...wie meisterhaft weiss er die Worte des Dichters zu invertieren! [...] Seine melodische Gesänge sind ganz besonders einschmeichelnd für jedes gebildete Ohr, [...] sind seine Rezitative und Chöre so meisterhaft bearbeitet, dass er hierin fast das Perihelium der Kunst erreicht hat.” Schubart, i. m. (2. lábjegyzet), 110.
 - 5 „...sind trefflich geraten und beweisen, dass sein grosser Geist in verschiedenen Stilen mit Glück zu arbeiten wusste.” I. m., 112.
 - 6 Karl-Heinz Löbner: *Georg Benda (1722–1795). Sein Leben und sein Werk mit besonderer Berücksichtigung der Sinfonien und Cembalokonzerte.* (Disszertáció. Zwickau: Philosophische Fakultät der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, 1967), 16.
 - 7 Friedrich von Schlichtegroll: *Musiker-Nekrologe. Georg Benda.* (Gotha, 1798.) (Kassel etc.:Bärenreiter, 1954), 14.
 - 8 Lásd a „Georg Anton Benda billentyős művei” c. fejezet 5. és 9. lábjegyzetét.
 - 9 „In Georg Benda lebte eine seltene Vereinigung der höchsten Talente. Er war ein vortrefflicher, spekulierender Kopf, der über seine Kunst tief und scharf dachte und seine Gedanken in einer ganz originellen, bald rein humoristischen, bald rein witzigen Manier und Sprache ausdrückte.” (Johann Friedrich Reichardt) Idézi Franz Lorenz: *Die Musikerfamilie Benda. Georg Anton Benda.* (Berlin: Walter de Gruyter, 1971), 114.
 - 10 Eredeti terveim szerint e hatást külön fejezetben szándékoztam tárgyalni. Munkám során azonban beláttam, hogy ez a téma sokkal nagyobb teret kívánna, mint gondoltam, ezért ennek taglalásától eltekintek.
 - 11 Bár a gyűjtemény címében egyértelműen csembaló szerepel, a művek különlegesen árnyalt dinamikai jelzéseiből következtetve szerzőjük minden bizonytalanságot klavichordra is szánta azokat. A század közepén még meglehetősen tökéletlen mechanikájú fortepianóra korai szonátái esetében Benda valószínűleg nem gondolt.
 - 12 Lásd „A szonátaforma részeinek 18. századi terminológiája” című fejezet 14. lábjegyzetét.
 - 13 „...einer der Epochenmacher unserer Zeit!” Schubart, i. m. (2. lábjegyzet), 110.

Bohemia

PRÁTELSKÝ KRUH ↔ BARÁTI KÖR

Megjelent a Bohemia folyóirat 2013/1–4. összevont számának mellékleteként a Cseh Köztársaság Külügyminisztériumának támogatásával

Kiadja: Bohemia Baráti Kör

Felelős kiadó: Zachár Ottó

Szerző: Dobozy Borbála

Szerkesztő: Molnár Éva

Tördelés és nyomdai előkészítés: Veres Ágnes

ISSN 1219-0500

Nyomda: Pannónia Nyomda Kft.

Illusztráció:

3. oldal – Georg Benda „Sei Sonate per il Cembalo Solo”. Berlin, 1757. Az első nyomat címlapja, Württembergische Landesbibliothek Stuttgart

24. oldal – kottapéldák Benda szonátaiból

© Dobozy Borbála

Příloha časopisu Bohemia 1–4/2011 vyšla s využitím dotace MZV Česká republiky

Vydává: Prátelecký kruh Bohemia

Odpovědný vydavatel: Ottó Zachár

Autor: Borbála Dobozy

Redaktorka: Éva Molnár

Příprava pro tisk: Ágnes Veres

ISSN 1219-0500

Vytištěno v tiskárně Pannónia s.r.o

Illustrace:

str. 3 – Georg Benda „Sei Sonate per il Cembalo Solo”. Berlin,

1757. Titel des Erstdrucks / Title of the first edition,

Württembergische Landesbibliothek Stuttgart

str. 24 – noty z Bendových sonat

© Borbála Dobozy

Bohe

miæ

SEPTENTRIO.

Silesiae.

MORAVIA,
 QVAE OLIM MAR-
 COMANNORVM SEDES,
 COGROGRAPHIA, A D. PAV-
 LO FABRITIO MEDICO
 ET MATHEMATICO DE-
 SCRIPTA, ET A GENE-
 ROSIS MORAVIAE
 BARONIBVS QVI
 BVSDAM COR-
 RECTA.

pars.

pars.

OCCIDENS.

ORIENS.

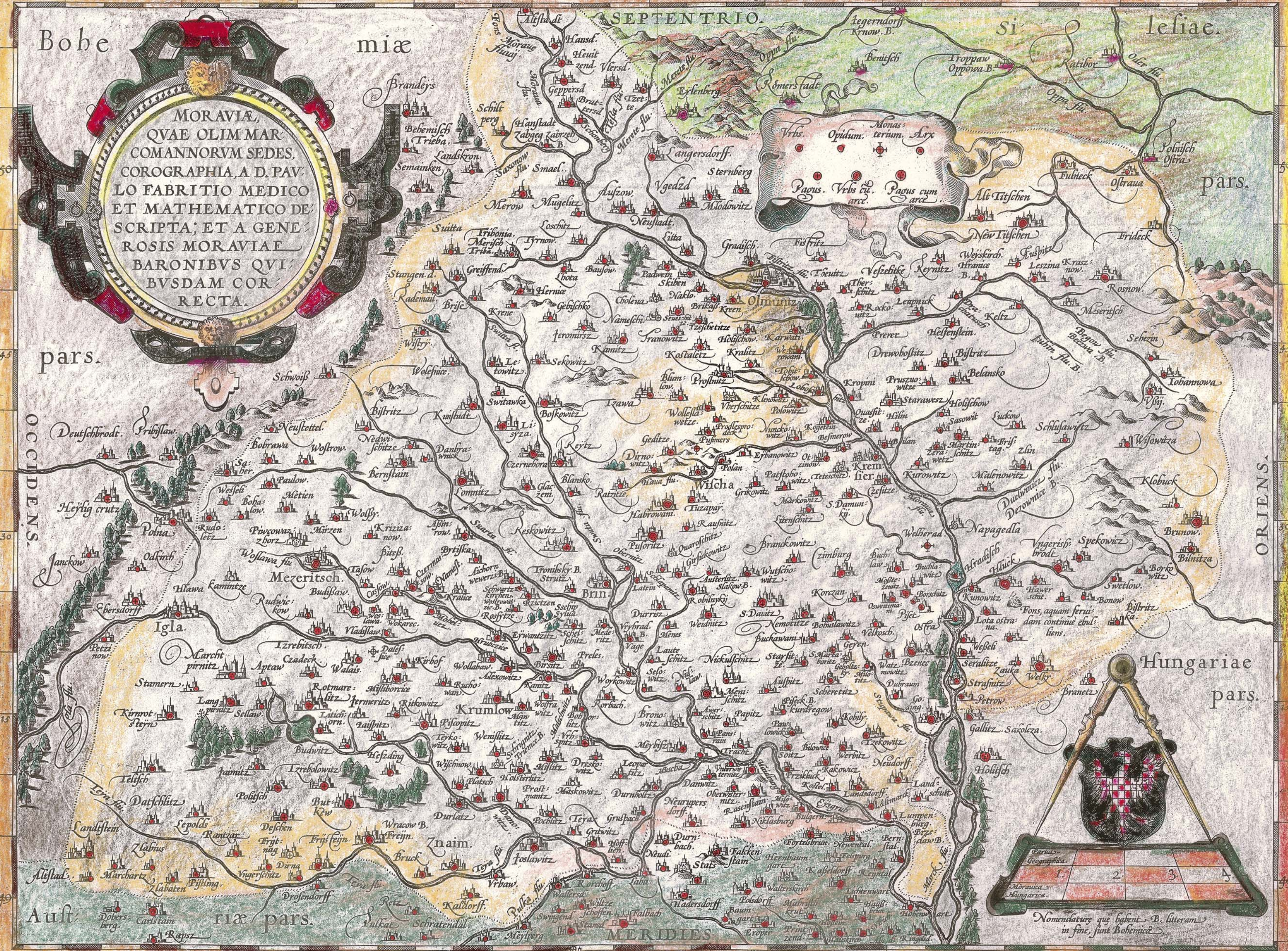
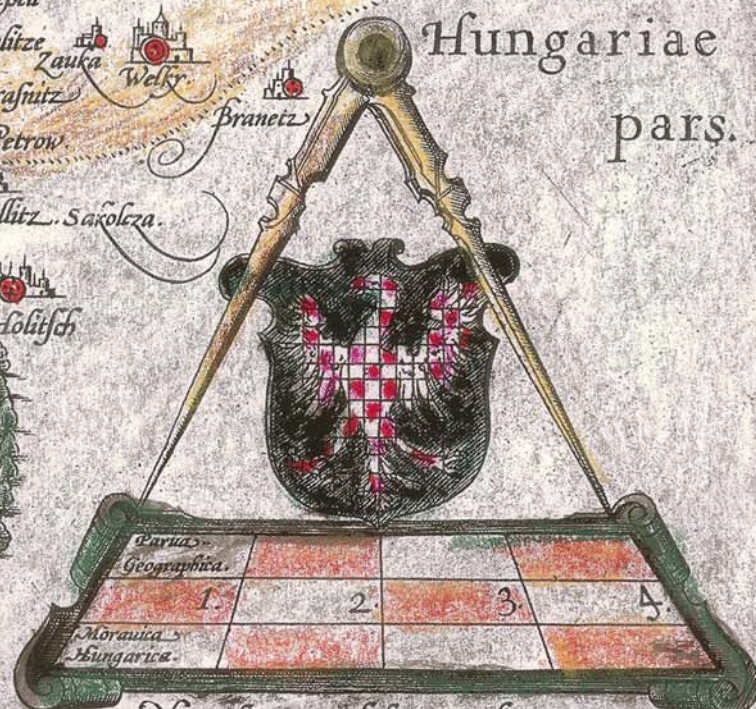
Hungariae

pars.

Auf

riæ pars.

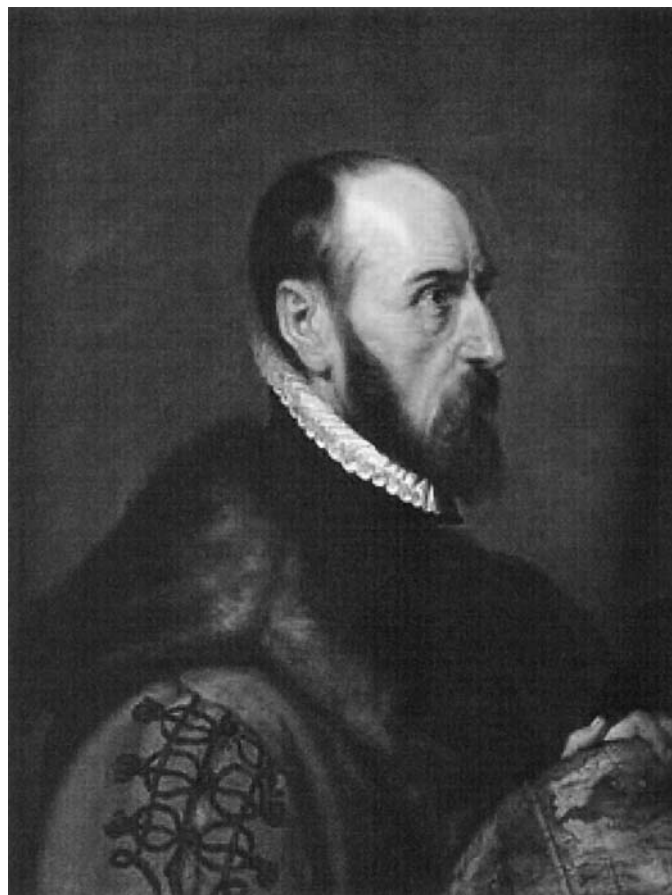
MERIDIES

CSEH MÚZEUM

Morvaország első térképe

XIV. században már igen fejlett németalföldi térképészet nagy alakja *Abraham Ortelius* (1527–1598). Az ő nevéhez fűződik az első modern atlasz, a „THEATRUM ORBIS TERRARUM” kiadása 1570-ben, Amszterdamban. Az atlasz 1681-ig még összesen nyolcszor jelent meg, időnként kibővítve. A túloldalon látható Morvaországot ábrázoló térkép az 1573-as kiadástól kezdődően szerepelt a „THEATRUM”-ban. Miként az atlasz csaknem minden lapja, ez a munka is átvétel.

Abraham Ortelius

Forrás: internet

A baloldali kör alakú keretbe foglalt írás szerint az alkotó: *Paulo Fabritio* orvos, matematikus (1519–1589). A felső-lausitzi születésű *Fabritius* a bécsi tudományos körök kiemelkedő személyisége lett. Fialat kora óta a bécsi egyetemen működött, II. Miksa császár személyi orvosa volt. Mint a korabeli tudósok általában, sokféle szakterületet művelt. Évente adott ki kalendáriumot, tagja volt a gregorián naptár bevezetésére alakult bizottságnak, csillagászati megfigyeléseket végzett. 1569-ben megalkotta Morvaország térképét. Ennek nyomatából nagyon kevés példány maradt fenn, jó minőségű másolatához sem tudunk hozzáférni.

Ezt a nagyméretű, 846x946 mm-es térképet metszette át kisebb méretre *Ortelius*. Tőle a későbbiekben szinte az összes németalföldi kiadó átvette. Maga *Fabritius* is kiadott 1575-ben egy kisebb, 402x485 mm-es térképet.

Halála után, 1595-ben az örökösök átadták az eredeti hat kisebb darabból álló nyomólemezt a jihlavai *Jan Hynek*nek, aki az egyik *Valdštejn* anyagi segítségével új nyomatokat készített, ezekből azonban egyet sem ismerünk. Néhány érdekesség térképünkkel kapcsolatban: a képen látható országhatár sok helyen különbözik a ma már nem létező Morvaország utolsó határától. Északon még nem tartozott a tartományhoz néhány Sziléziától átszatolt terület (Krnov, Opava környéke). Valtice és környéke – délen – még Ausztriáé, nyugaton Polná a térképen még Csehországé, Telč viszont Morvaországé. Számunkra érdekes, hogy a magyar-morva határ délen a Morva folyó bal partján van, így Landžhot városka is Magyarországhoz tartozott. A nevek javarészt németek vagy német–cseh kétnyelvűek, a pontos cseh helynév ritka.

Az osztrák határhoz közeli – ma Uherčicének nevezett, a térképen még „Ungerschütz” néven szereplő – falu jelzi, hogy a magyar határvédők a X. században itt helyezkedtek el („magyar lövész”). Ugyanakkor a Prostějov melletti – ma Uhřetice nevű – helység a térképen cseh–német „Uherschütz” néven fedezhető fel. A következtetés megegyezik az előző esettel.

A térkép stílusos színezését *Gyulai Líviusz* grafikus barátunknak köszönhetjük.

Zachár Ottó